

Publikasjon nr. 3/2007 frå riksadvokaten:

Oppsummering frå statsadvokatmøta 1998 - 2007

Riksadvokaten

28. desember 2007

FØREORD

Kvart år gjev riksadvokaten ei lang rekkje pålegg og direktiv til politiet og statsadvokatane. Desse kjem til uttrykk på ulike måtar. Mellom anna vert dei mest aktuelle omtala på dei årlege statsadvokatmøta. I dei seinare åra er desse pålegga skrive ned, som ei oppsummering av møtet.

Ved Riksadvokatembetet har vi, frå tid til annan, merka oss at instruksene herfrå ikkje alltid er like godt kjend og innarbeidd, særleg i politiet, men også hjå statsadvokatane. Det er sjølvsagt uheldig og må rettast på. I den samanhangen minner ein om at det er politimeistrane og førstestatsadvokatane som har ansvar for at instrukser, pålegg og retningsliner vert sett i verk og følgd i eigen organisasjon.

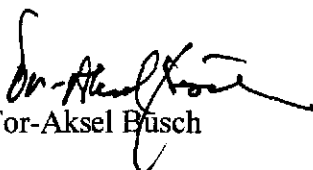
Sjølv om oppsummeringsskriva er lagt ut både på intranettet og heimesida til riksadvokaten, har vi på oppmoding valt å trykke samandraga frå dei ti siste statsadvokatmøta i serien "Publikasjoner frå riksadvokaten".

Innhaldsliste gjev oversyn over dei ulike emna som er omhandla.

Sjølv om publikasjonen høver best som eit oppslagsverk, vil det vera lurt å skaffe seg oversyn over innhaldet og emna. God lesnad!

Oslo, den 28. desember 2007

Tor-Aksel Busch

RIKSADVOKATEN

STATSADVOKATMØTET 2007

INNHold	SIDE
1. Kvalitet i straffesaksbehandlingen	1
2. Forbrytelser mot barn	1
3. Straff for drap	1
4. Orientering til Riksadvokatembetet om drap og andre særlig alvorlige forbrytelser	1
5. Uttalelser til offentligheten	1
6. Kontakt med regjeringsadvokaten i EØS-saker	2
7. Embetenes hjemmesider på Internett	2
8. Klager over henleggelse av kapasitetsgrunner mv.	2
9. Ny straffebestemmelse om "grooming"	2
10. Ny straffebestemmelse om "selvvask"	2
11. Tilståelsesrabatt	3
12. Særdeles skjerpene omstendigheter – betydning for påtalekompetansen	3
13. Utforming av tiltalebeslutninger	3
14. Påtalekompetansen etter straffeloven § 60a	4
15. Oversiktsrapporter, notater i større saker	4
16. Sjøfartsinspektørene – ny organisering med mer	4
17. Overføring av fullbyrdelsesordrer til kriminalomsorgen	5
18. Fremgangsmåten ved klage over DNA-registrering – påminnelse	6
19. Retningslinjer for sikring/analyse av prøvemateriale ved mistanke om forgiftning, feilmedisinering mv. - påminnelse	6
20. Nasjonalt ansvar for UC	6
21. Dokumentinnsyn – status	6
22. Oppfølging av voldtektsrapporten	7
23. Arbeidsgruppe – østeuropeiske mobile vinningskriminelle	7
24. Sentralisert etterforskning	8
25. Omgjøringsfrister	8
26. EMDs dom av 9. november 2006 (Kaste og Mathisen v. Norge)	8
27. Dobbeltstraff – EMKs 7. tilleggsprotokoll artikkel 4 (P 7-4)	8
28. Særreaksjoner	9
29. Fradømmelse av jaktrett – rettighetstap	9
30. Vegtrafikk – tiltale etter omgjøring - § 239	9
31. Manglende rapportering i samarbeid med Skatteetaten	10
32. Rømt oppdrettsfisk	10
33. Inndragning	10
34. Eurojust	10
35. European Judicial Network - EJN	10
36. Ulik reaksjonspraksis i vegtrafikksaker	11
37. Notoritet og åpenhet ved kontakt med Rettsmedisinsk institutt (RMI) og rettsmedisinere	11
38. Sannsynlighetsgrader i uttalelser fra RMI mv.	11

39. Innsendelse av erklæringer til Den rettsmedisinske kommisjon (DRMK)	11
40. Nordisk utredning om tettere påtalesamarbeid i Norden	11
41. Regler og rutiner for lyd- og bildeopptak av politiforklaringer	11
42. Tilsynsutvalg for politiarrester	12
43. Rettspsykiatrisk sakkyndige, "standardmandat", opplysninger fra Ila mv.	12
44. Bruk av videoavhør	12
45. Prøveløslatelse fra forvaring	13
46. Motanke/varsel om å opprettholde påstand (jf Rt 2004 s 1035)	13
47. Erstatningskrav mot staten – behandlingsmåte	13
48. Samfunnsstraffdommer – spørsmål om "kø"	13
49. Samfunnsstraff i vegtrafikksaker m.v.	13
50. Standpunkt til skyld ved klagebehandling av foreldede saker	13
51. Oppfølging av Fritz Moen-sakene	14
52. Besøk av FN-komité om vilkårlig fengsling – Revidert rundskriv om varetekt	14
53. Barn som forsvinner fra asylmottak	14
54. Menneskehandel	15
55. Ulovlig fravær fra militærtjeneste – retningslinjer for straffepåstander	15
56. Etterutdanningsrådet – kurs	15
57. Neste møte	15

STATSADVOKATMØTET 2006

INNHold	SIDE
1. Oppklaringsprosent med mer	16
2. Saksbehandlingstid i politiet med mer	16
3. Straffesaksbehandlingen i regionene	17
4. Nytt om Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)	17
5. Advokater	18
Klager	18
Tvangsmidler mot forsvarere	18
Riksadvokaten instruks er	18
6. Bruk av tvangsmidler – forholdet til rettens avgjørelser	18
7. Rett til taushet	19
8. Eurojust	19
9. Fornærmedeutvalget	20
10. Voldtektssaker	20
11. Medisinske funn i seksuelle overgrepssaker mot barn	20
12. Narkotikasaker	20
Riksadvokatens rundskriv nr. 1/1998 – endrede retningslinjer for bruk av forelegg	20
Anker i narkotikasaker	21
13. Prosjekt organisert kriminalitet	21
14. ROK – revidert instruks	22
15. Sentralisert etterforskning – statsadvokatenes ansvar	22
16. Straffeloven § 216g – påtalemyndighetens slettingsplikt	22
17. Samarbeid med skatteetaten	22
18. Særreaksjoner	22
19. Overføring av straffesaksdokumenter til land med dødsstraff	23

20. Konfliktråd og samfunnsstraff	23
21. Narkotikaprogram med domstolskontroll	23
22. Sakkyndige – Den rettsmedisinske kommisjon. Mandater. Innsendelsesplikt	23
23. ICD-10 og HCR-20	24
24. Formidling av erfaringer fra Vestfold politidistrikt. ”Best practice”	24
25. Sedelighetsforbrytelser – straffutmåling (barn/voksne)	24
26. Varetekt	25
27. Vold og trusler mot ansatte i politi- og lensmannsetaten	25
28. Rasediskriminering	25
29. Politiets møte med innvandrerungdom	26
30. Studiepermisjoner	26
31. Håndbok i etterforsking av forsikringssvindel	26
32. Raskere straffesaksbehandling	26
33. Riksadvokatens tiltalekompetanse	26
34. Angivelse av frister i påtegninger til riksadvokaten	27
Ankefrist	27
Omgjøringsfrist	27
35. Gjenopptakelse	27
36. Menneskehandel	27
37. Fritak for forklaringsplikt for barn	28
38. Foto og fingeravtrykk	28
39. Barne- og ungdomskriminalitet	28
40. Neste møte	28

STATSADVOKATMØTET 2005

INNHold	SIDE
1. God påtaleskikk	30
2. Inst. O. nr. 72 (2004-2005) - ny straffelov	30
3. Alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet – etterforskning og straffhåndheving	30
4. Tiltalekompetanse	31
5. Statsadvokatenes kompetanse til å gjøre om egne vedtak	31
6. Orientering om avtalen med Eurojust	32
7. Høyesterett - aktoroppnevnelser, ankefrekvens med mer	33
8. Siktelser og tiltalebeslutninger	33
9. Medvirkeransvar	34
10. Den høyere påtalemyndighet på Internett	34
11. Arbeidsgrupper	34
12. Fornærmede, pårørende og vitner	34
13. Nye Kripos og Det nasjonale statsadvokatembetet	35
14. Sentralisert etterforskning – statsadvokatenes ansvar	36
15. ”Nye ROK” – Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet	36
16. DNA-registreringer	36
17. Hurtigprosedyre – utvisninger grov vold etc.	37
18. Rasisme (tredjeinstansklager fra Senter mot etnisk diskriminering)	37
19. Vold og trusler mot tjenestemenn	37
20. Retten til taushet – påtalemyndighetens holdning	37
21. Særreaksjoner	38
22. Dobbelstraff: Praksis siden i fjor	39
23. Betingede dommer med vilkår om tilsyn	39
24. Konfliktråd	39

25. Bruk av notater i større saker ved innsendelse til riksadvokaten	39
26. Rettsanmodninger	40
27. Alle frister skal oppgis når saker sendes riksadvokaten	40
28. Orientering om oppsummeringen fra statsadvokatmøtet til påtalemyndigheten i politiet	41
29. Vedlegg – Dobbelstraff	42

STATSADVOKATMØTET 2004

INNHold	SIDE
1. Påtalemyndigheten og Stortinget – spørsmål om enkeltsaker	44
2. Prioritering av statsadvokatens arbeidoppgaver – spørsmål om arbeidsgruppe	44
3. Overføring av det administrative ansvaret til riksadvokaten – status	45
4. Internett-tilknytning for Den høyere påtalemyndigheten	46
5. Intranett – tilgjengelig fra 1. juli 2004	46
6. Nye lover og proposisjoner – aktuelle lovforslag	46
7. Tildeling av påtalekompetanse og foreleggingsplikt – riksadvokatens rundskriv nr. 4/2004	47
8. NOU 2004:63 "Mellom effektivitet og personvern" – høringsmøte	47
9. "Saknetmeldinger - etterforsking" – riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004	47
10. Planlagte rundskriv	48
11. Raskere fremdrift av straffesakene	48
12. Rasisme – oppfølging	48
13. Alternative reaksjoner – bruk av samfunnsstraff og konfliktråd	48
14. Fornærmede og pårørende	49
15. Inndragning	50
16. Menneskehandel	50
17. Skjulte etterforskningsmetoder	50
18. DNA-registreringer – pålegg om avvikling av restansene	51
19. Etterforsking av barn – etterforskningsplikten	51
20. Prison visitors fra Røde Kors – Misbruk av Røde Kors emblemet	51
21. Sprøyterom	52
22. Statsadvokatens adgang til å omgjøre sin henleggelse – vedtak om henleggelse ved subsumsjonsendring	52
23. Anker til Høyesterett	52
24. Straffenivået i drapssaker	53
25. Erstatning i anledning strafforfølgning – nye regler og forskrift i kraft pr. 1. januar 2004	53
26. Gjenopptakelseskommisjonen	54
27. Opplesning av forklaringer	54
28. Tap av førerett	55
29. Særreaksjoner	55
30. Eurojust – forhandling om norsk tilslutningsavtale	55
31. Tidsskrift for Strafferett	56
32. Utredningen om behandlingen av krigsforbrytelser – status	56
33. Dobbelstraff (EMK P 7-4)	57
34. Funn i overgrepssaker – dagsseminar høsten 2004	59
35. Oppfølging av seriesaker og sentralisert etterforsking	59

STATSADVOKATMØTET 2003

INNHold	SIDE
1. DNA – registrering, bruk av DNA som bevis mv.	60
2. Dobbeltraff (anvendelsen av artikkel 4 i Protokoll nr. 7 til EMK)	60
3. Særreaksjoner	61
Forvaring	61
Overføring til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg	62
Bruk av sakkyndige	62
Overgangsreglene	62
Forskrift om forvaring	63
4. Etterforskning av branner – straffeloven § 148	63
5. Angivelse av frister, klagesaker, mv.	64
6. Manglende koordinering av saker	65
7. Etterforskningsmetoder – påminnelse	65
8. Uriktige politirapporter	65
9. Bruk av tvangsmidler mv.	66
Respekt for rettens avgjørelser	66
Varetekt med isolasjon	66
Undersøkelse av praksis	66
Dødsfall i politiarrester	67
10. Sentralisert etterforskning	67
11. Adekvat reaksjon	67
Saksbehandlingstid	67
Straffepåstand ved seksualforbrytelser	67
12. Samfunnsstraff og konfliktråd	68
13. Inndragning	68
14. Politiets sikkerhetstjeneste	68
15. Rasisme	69
16. Fornærmedes stilling – vern av vitner	69
17. Erstatningskrav fra siktede	70
18. Eurojust mv.	70
19. EMD – avgjørelser	70
20. Høyesterettssaker	70
21. Politireformen	71
22. Sefo	71
23. Bedømmelse av medisinske funn i seksuelle overgrepssaker mot barn - konferanse	71
24. Etterforskningsplikt ved straffbare handlinger begått av barn og ungdom mellom 12 og 15 år	71

STATSADVOKATMØTET 2002

INNHold	SIDE
1. Etterforsking og mediehandtering av alvorlige straffesaker	72
2. Opplæring av nye politijurister	74
3. Bruken av politimestrene i høyere påtalemyndighet	74
4. Samarbeidet mellom Politidirektoratet og statsadvokatene om etatsledelse	74
5. Særreaksjonsreformen	75
6. Oppnevning av sakkyndige	76
7. Nye/ekstraordinære etterforskningsmetoder	76
8. DNA registrering	77
9. DNA som bevis i straffesaker	77
10. Infiltrasjon, provokasjon og vernet mot selvinkriminering	77
11. Rasisme	77
12. Besøksforbud	78
13. Familie vold	78
14. Forslag om styrking av offerets og pårørendes stilling i straffeprosessen	79
15. PST	79
16. Habilitet – SEFO	79
17. Bedømmelse av medisinske funn i seksuelle overgrepssaker mot barn	80
18. Anker fra påtalemyndigheten til Høyesterett	80
19. Frister mv.	80
Frister for omgjøring etter straffeprosessloven §§ 59a og 75	80
Absolutt ankefrist etter straffeprosessloven § 310	81
Frister for hovedforhandling og ankeforhandling i lagmannsretten, straffeprosessloven § 275	81
20. Vold og trusler mot utsatte grupper – allmenne hensyn	82
21. Straffeloven § 132a	82
22. Samfunnsstraff og konfliktråd	84
23. Straffeloven § 239	84
24. Registrering av saker, oppfølging mv.	84

STATSADVOKATMØTET 2001

INNHold	SIDE
1. Fosheimutvalget	86
2. Schengenkonvensjonen av 19. juni 1990	86
3. Bistand fra Økokrim ved databeslag i barnepornografisaker og straffepåstand i slike saker	87
4. Nye etterforskningsmetoder	87
5. Anker til Høyesterett i straffesaker	88
6. Saker om rasisme	88
7. De nye særreaksjonsreglene	89
8. Delegasjon i sikringssaker	90
9. Henleggelse av kapasitetsgrunner	90
10. Fristregler	91
11. Straffereduksjon i tilståelsessaker	91
12. Besøksforbud	92

13. Saknede personer	92
14. Voldtektssaker	93
15. DNA	93
16. Ny lov om helsepersonell	94
17. Narkotikaanalyser	95
18. Straffeloven § 162 – grensen mellom annet og tredje ledd – ecstasy	95
19. Straffeloven §§ 238 og 239 – aktsomhetsnormen	95
20. Ny lov om straffegjennomføring	96
21. Frister for utlevering av trafikkdata	97
22. Domsforkynnelse og fremmøteforkynnelse	97
23. Registrering av saker, oppfølging mv.	97
24. Angivelse av omgjøringsfrist og at siktede er fengslet	97
25. Benådningssaker – ekspedisjonsrutiner	97
26. EMK i norsk Høyesterett	98
27. Sefo-konferansen	98
28. Møte med Forbrukerombudet	98
29. Møte med Trygdedirektøren	98
30. Hensynet til fornærmede – uttalelse fra bistandsadvokat til anvendelse av rettsmidler	98

STATSADVOKATMØTET 2000

INNHold	SIDE
1. Statsadvokatenes fagledelse	100
2. Riksadvokatenes rolle når statsadvokater utsettes for kritikk	100
3. Arbeidsgrupper	101
4. Avgjørelser og uttalelser fra riksadvokaten	101
5. Voldskompendium	101
6. Statsadvokatenes ansvar for opplæring og oppfølging av nye etterforskningsmetoder mv	101
7. Straffesaksbehandlingen 1999 - status og utfordringer	102
8. Straff overfor helsepersonell	102
9. Nytt personalreglement	103
10. Kompetanse til å gi advarsel	103
11. Endring av straffeprosessloven § 13	103
12. Rapport fra CPT	104
13. Forslag om endring av reglene om varetekt	104
14. Etterforsking av brannskader	105
15. Ekspedisjoner til riksadvokaten	105
16. Tvangsmessig gjennomføring av blodprøve for DNA-typing	105
17. Ankehyppighet	106
18. Ikrafttredelse av de nye særreaksjonsreglene	106
19. Underretning til fornærmede	107
20. Straffeloven § 239	107
21. Kjuus-saken	107
22. Erstatningssaker for Strasbourg – domstolen	107

STATSADVOKATMØTET 1999

INNHold	SIDE
1. Straffesaksbehandling og fagledelse	109
2. Straff som fortjent?	110
3. Riksadvokatens rundskriv	110
4. Inndragning	110
5. Anker fra påtalemyndigheten til Høyesterett	110
6. Behandling av rettsmiddelerklæringer mv.	110
7. DNA-registrering	111
8. Narkotikarundskrivet – analyse/registrering	111
9. Rettsanmodninger	111
10. Inspeksjonsrapporter	111
11. Overvåkingssaker – inspeksjon	112
12. Varetekt i politiarrest og forbud i varetektstiden mv.	112
13. Forslag om utvidet adgang til bruk av varetekt i alvorlige voldssaker	112
14. Sikring	112
15. Begrunnelse for bevisvurderinger	112
16. Sjøfartsinspektørens påtalekompetanse	113
17. Anonyme vitner	113
18. Trusler mot vitner og andre	113
19. Straffelov § 239 – uaktsomt bildrap	113
20. Fotoforbud	113
21. Visitasjon	113
22. Straffeloven § 349a	113
23. Oppnevning av utvalg	114
24. Statens Naturoppsyn	114

STATSADVOKATMØTET 1998

INNHold	SIDE
1. Konkursprosjektet til Økokrim	115
2. Strategier for hevning av straffenivået, særlig ved vinningskriminalitet	115
3. Besøksforbud	116
4. Aktivitetsplikt	116
5. Varetekt/ ”forbud” i varetektstiden mv.	116
6. Pressens deltakelse ved politiets arbeid	116
7. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og norsk straffeprosess	116
8. Anker fra påtalemyndigheten til Høyesterett	116
9. Kopi til forsvarer av anker m.m.	117
10. Militære våpen – melding etter påtaleinstruksen § 5-9	117
11. Personundersøkelser	117
12. Konfliktrådssaker	117
13. Utradisjonell etterforskning Internett – prøveprosjekt ved ØKOKRIM	117
14. Sakkyndighetserklæringer – innsendelse til Den rettsmedisinske kommisjon	117

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:

Ra 06-401 TAB/KAK
810.2

DATO:

06.07.07

STATSADVOKATMØTET 2007 - OPPSUMMERING

Riksadvokaten summerer nedenfor opp de pålegg og instruksjoner som ble gitt under årets statsadvokatmøte. Embetslederne har særskilt ansvar for å følge opp påleggene og å formidle disse til samtlige statsadvokater og til politiet på hensiktsmessig måte. For oversiktens skyld er det også i år vedlagt en innholdsfortegnelse. Foiler som ble benyttet av foredragsholderne, er tidligere lagt ut på intranettet.

1. Kvalitet i straffesaksbehandlingen

Fortsatt gjelder at "mister vi kvaliteten, mister vi alt". En primæroppgave for statsadvokatene er å føre tilsyn med kvaliteten i politiets etterforskning. Riksadvokatens oppfatning er at statsadvokatenes innsats på dette området må økes og det er forventninger både om at så skjer og til resultatene.

2. Forbrytelser mot barn

Det har vært fremsatt påstander om at overgrep mot voksne straffes strengere enn tilsvarende overgrep mot barn. Riksadvokaten understreker det *straffskjerpene* i at fornærmede er mindreårig og dette må understrekes fra påtalemyndighetens side overfor domstolene. Det minnes også om bestemmelsen i straffeloven § 192 første ledd annet punktum om at det ved vurderingen av om det er utøvd vold eller truende atferd mv. skal legges vekt på om fornærmede var under 14 år.

3. Straff for drap

Straffenivået for drap er fortsatt under utvikling og statsadvokatene må vurdere nøye om det er grunnlag for å nedlegge påstand om strengere straff enn det som umiddelbart synes å følge av rettspraksis.

4. Orientering til Riksadvokatembetet om drap og andre særlig alvorlige forbrytelser

Statsadvokatene skal, som før, så raskt som mulig orientere jourhavende ved Riksadvokatembetet om drap og andre særlig alvorlige forbrytelser i regionen, jf. påtaleinstruksen § 7-2 første ledd.

5. Uttalelser til offentligheten

Statsadvokatene kan fortsatt bli mer aktive i sin utadrettede virksomhet. Et godt eksempel i så måte er førstestatsadvokat Lars Fause som ble utnevnt til "Årets nordlending" av en avis i landsdelen. En

mer offensiv medieprofil er mulig uten å gå på akkord med de sedvanlige prinsipper for uttalelser til offentligheten fra påtalemyndigheten.

Det er ingen motsetning mellom å bli mer synlig i offentligheten og at riksadvokaten igjen finner grunn til å mane påtalemyndigheten til omtanke, varsomhet og nøkternhet ved uttalelser til mediene om domstolenes avgjørelser. Er man misfornøyd med en avgjørelse er rettsmidler veien å gå, ikke kritikk og negative karakteristikker av avgjørelsen. Det kan selvsagt gis noen vel avveide kommentarer og opplysninger, for eksempel om at påtalemyndigheten vurderer å anke dommen el. Ved frifinnende dommer gjør hensynet til uskyldspresumpsjonen og alminnelige personvern hensyn ofte at påtalemyndigheten bør begrense sine uttalelser til et minimum.

6. Kontakt med regjeringsadvokaten i EØS-saker

Dersom EØS-regelverket er aktuelt i en straffesak skal statsadvokaten ta kontakt med Regjeringsadvokatembetet. De vil bistå med informasjon, rettsavgjørelser etc. Det er dessuten uansett viktig at regjeringsadvokaten er informert om slike saker som lett kan reise spørsmål som angår viktige interesser for staten, herunder gyldigheten av Stortingets vedtak.

7. Embetenes hjemmesider på Internett

Det er registrert om lag 1200 treff på påtalemyndighetens hjemmeside pr. måned. Statsadvokatene bør utnytte statsadvokatenes egne hjemmesider langt mer aktivt.

8. Klager over henleggelse av kapasitetsgrunner mv.

Klager over henleggelse av kapasitetsgrunner må behandles med grundighet. Før avgjørelse treffes må politiet bes om en grundig redegjørelse for grunnen til at saken ikke ble etterforsket. Slik uttalelse skal gis fra ledelsesnivå i distriktet.

Dersom det ved inspeksjoner, oppslag i mediene eller på annen måte fremkommer opplysninger om at et politidistrikt henlegger saker av kapasitetsgrunner, må statsadvokatene orientere seg nærmere om forholdet og eventuelt gi de nødvendige pålegg.

9. Ny straffebestemmelse om "grooming"

Ved lov av 13. april 2007 nr. 14 ble ny § 201a om "grooming" tatt inn i straffeloven. Forarbeider er Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) og Innst. O. nr. 42 (2006-2007). Statsadvokatene bør holde seg orientert om politiets innsats for å avsløre slik kriminalitet.

10. Ny straffebestemmelse om "selvask"

Ved lov 30. juli 2006 nr. 49 ble det tilføyd et nytt annet ledd i straffeloven § 317 om "selvvasking" (dvs. hvitvasking av utbytte fra en straffbar handling man selv har begått). I norsk strafferettstradisjon har man tidligere sett det slik at selvvasking konsumeres av primærforbrytelsen (den straffbare handling utbyttet stammer fra).

Etter endringen skal selvvaskingsbestemmelsen i straffeloven § 317 annet ledd anvendes i konkurrans med straffebudet som rammer primærforbrytelsen. Hovedspørsmålet er hvorledes grensen bør trekkes mellom på den ene side de tilfeller der straffebudet mot hvitvasking og straffebudet som rammer primærforbrytelsen, skal anvendes i konkurrans, og på den annen side de tilfeller der befatningen med utbyttet allerede er dekket gjennom gjerningsbeskrivelsen i primærforbrytelsen. Dette må løses ved en tolking av ordlyden i de aktuelle bestemmelser sammenholdt med alminnelige strafferettslige prinsipper om konkurrans.

Riksadvokaten har 5. juli d.å. utarbeidet retningslinjer for påtalemyndighetens praktisering av bestemmelsen.

Ved en inkurie ble straffeprosessloven § 67 om politiets påtalekompetanse ikke endret samtidig med endringen i straffeloven § 317, og det er usikkert om politiet eller statsadvokaten har tiltalekompetansen for selvvasking. *Riksadvokaten har derfor bestemt at spørsmålet om tiltale for selvvasking skal forelegges statsadvokaten for avgjørelse. Videre skal alle saker der noen har vært siktet for grov selvvasking av utbytte fra en narkotikaforbrytelse forelegges riksadvokaten til påtaleavgjørelse, jf. straffeprosessloven § 65 nr. 1 og påtaleinstruksen § 17-1 annet ledd, se nærmere omtalte retningslinjer.*

11. Tilståelsesrabatt

Bestemmelsen om strafferabatt ved tilståelse i straffeloven § 59 annet ledd ble vedtatt i 2001 og er videreført i straffeloven 2005. Ordningen reiser mange vanskelige spørsmål, både prinsipielt og praktisk. Lovgiver har valgt å innføre og opprettholde ordningen, og påtalemyndigheten må lojalt følge dette opp.

Bestemmelsen i straffeloven § 59 annet ledd overlater til rettens skjønn å avgjøre både *om* det skal gis rabatt og *hvor stor* denne skal være. Rettspraksis – særlig Høyesteretts avgjørelser – er derfor den primære rettskilde. Med utgangspunkt i en gjennomgang av Høyesteretts avgjørelser fra 2001 til nå har riksadvokaten 7. mai 2007 sendt ut et rundskriv (rundskriv nr. 3/2007) om tilståelsesrabatt. Formålet med rundskrivet er å sikre at påtalemyndigheten legger til rette for at bestemmelsen om straffereduksjon ved uforbeholden tilståelse får den effekt som lovgiveren har tilsiktet, og å sikre ensartet påtalepraksis. Rundskrivet gir direktiver om hvilke hensyn som er relevante og hvor stor vekt disse skal tillegges ved vurderingen av rabattspørsmålet. Videre instrueres om informasjon til mistenkte og fornærmede og om uttalelse til retten ved begjæring om tilståelsesdom eller under hovedforhandling.

Riksadvokaten har også foretatt en gjennomgang av forarbeider og avgjørelser fra Høyesterett, trykket og utgitt som riksadvokatens publikasjoner nr. 2/2007. Kompendiet inneholder – i tillegg til artikkelen – også en tabellarisk oversikt over avgjørelsene og det nevnte rundskriv.

12. Særdeles skjerpende omstendigheter – betydning for påtalekompetansen

Riksadvokaten vil utarbeide et rundskriv som kort oppsummerer direktiver som tidligere er gitt om påtalekompetansen. Dette gjelder dels spørsmål i grensesnittet mellom statsadvokaten og påtalemyndigheten i politiet (straffeprosessloven §§ 66 og 67), dels spørsmål i grensesnittet mellom riksadvokatens og statsadvokatens kompetanse (straffeprosessloven §§ 65 og 66).

Det minnes om pkt. 33 i referatet fra statsadvokatmøtet i fjor om riksadvokatens påtalekompetanse.

Videre minnes om at når et straffebud har en skjerpet sideramme ved særdeles (eller særlig) skjerpende omstendigheter i sin alminnelighet, er det denne forhøyede siderammen som skal legges til grunn der strafferammen har betydning for påtalekompetansen. Dette gjelder uansett om det blir pretendert at slike omstendigheter foreligger eller ikke i den konkrete sak. I spesiallovgivningen finnes flere bestemmelser der det er mulig for politiet å trå feil og som statsadvokaten bør være oppmerksom på. Ved Høyesteretts kjennelse av 16.mars 2007 (Rt. 2007 side 382) ble således en straffesak avvist fra domstolene fordi tiltalen var tatt ut av inkompetent påtalemyndighet.

13. Utforming av tiltalebeslutninger

Statsadvokatens utforming av tiltalebeslutninger kan fortsatt bli bedre. En minner særlig om følgende:

- Gjengi den *relevante* del av lovbestemmelsen.

Gjerningsbeskrivelsen skal ikke være en gjentakelse av lovens ordlyd, men kort og presist med egne ord beskrive de sentrale elementer i faktum som viser at de objektive vilkår i straffebudet er oppfylt.

Dette gjelder også "virksomheten til en organisert kriminell gruppe", hvor det bør forsøkes å gi en kort beskrivelse av hva gruppens virksomhet besto i.

- Medvirkningshandlingen skal konkretiseres og beskrives så langt det er mulig.
- Gjerningsbeskrivelsen må være forskjellig ved forsettlige og uforsettlige følger. En forsettlig følge kan for eksempel uttrykkes med "slik at ...". Formuleringer som "med den følge at" beskriver en uforsettlig følge, jf. straffeloven § 43.

Statsadvokatene må veilede politiets jurister i utforming av siktelser og det er nødvendig at det stilles visse minimumskrav.

14. Påtalekompetansen etter straffeloven § 60a

I riksadvokatens rundskriv nr. 4/2004 om generelle retningslinjer for tildeling av påtalekompetanse i medhold av straffeprosessloven § 67 tredje ledd annet punktum er det lagt til grunn at anvendelsen av straffeloven § 60a ikke påvirker påtalekompetansen. Som en intern instruks har riksadvokaten likevel fastsatt at politiet skal oversende saken til statsadvokaten for avgjørelse når forbrytelsen på grunn av anvendelse av § 60a kan medføre fengsel i mer enn 6 år. I en konkret sak der politiet hadde tatt ut tiltale for grovt bedrageri som ledd i organisert kriminalitet kom lagmannsretten til at politiet ikke hadde kompetanse til å ta ut tiltale. Etter riksadvokatens syn er det gode rettslige argumenter for at politiet etter loven (men ikke etter den interne instruks) hadde påtalekompetanse i en slik sak. Avgjørelsen ble av andre grunner ikke påanket. Det kan være gode grunner for at statsadvokaten treffer påtaleavgjørelsen ved anvendelsen av straffeloven § 60a og riksadvokaten vil vurdere om det bør gis retningslinjer om at statsadvokaten skal treffe påtaleavgjørelse etter § 60a i flere saker enn de som omfattes av rundskrivet, eventuelt i alle slike saker. Spørsmålet er nylig sendt statsadvokatene på høring.

15. Oversiktsrapporter, notater i større saker

I saker av en viss størrelse skal det sendes inn oversiktsrapporter eller bevisnotater til hjelp for saksbehandlingen ved Riksadvokatembetet. I notatet/rapporten skal det være dokumenthenvisninger og det skal være bevisvurderinger. Dette gjelder ikke bare i omfattende narkotikasaker med mange involverte, men også i andre sakstyper av en viss kompleksitet.

16. Sjøfartsinspektørene – ny organisering mv.

Med hjemmel i den fortsatt gjeldende § 485 i sjøloven er det oppnevnt en særskilt undersøkelseskommisjon etter forliset av Bourbon Dolphin 12. april 2007, der 8 mennesker omkom. En politiadvokat fra Sunnmøre politidistrikt er med i kommisjonen. Kommisjonen skal også ".... vurdere faktiske omstendigheter som kan tenkes å begrunne straffansvar for enkeltpersoner eller foretak ... i forbindelse med ulykken." Dette reiser en del vanskelige problemstillinger.

Ved større ulykker hvor det også er en undersøkelseskommisjon i arbeid må statsadvokaten engasjere seg for å avklare ansvarsforholdene og forsikre seg om at den strafferettslige etterforskning ikke blir skadelidende.

En minner om at Regjeringen i mai 2007 har satt ned et utvalg som skal gjennomgå hvordan offentlige granskingskommisjoner skal settes sammen, hvilke oppgaver de skal ha og deres rettslige status, med frist 1. desember 2008.

Ved lov av 7. januar 2005 er det gjort endringer i sjøloven som bl.a. opphever instituttet med sjøforklaringer og som utvider Havarikommisjonens ansvarsområde til også å gjelde undersøkelse av sjøulykker. Nyordningen trer i kraft 1. juli 2008. Fra da av opphører hjemmelen i sjøloven for oppnevning av særskilt undersøkelseskommissjon.

1. juli 2007 trer skipssikkerhetsloven i kraft. I forbindelse med dette lovarbeidet ble det gjort en ganske omfattende revisjon av straffelovens kapitler om forbrytelser og forseelser i sjøfartsforhold, først og fremst med opphevelse av flere bestemmelser og innføring av enkelte nye. Det sentrale lovforarbeid er Ot. prp. nr. 87 (2005-2006)

Skipssikkerhetsloven inneholder en rekke straffebelagte normer som gjelder teknisk og operativ sikkerhet om bord og miljømessig sikkerhet. Loven medfører en ikke ubetydelig avkriminalisering av tidligere straffebelagte handlingsnormer. Samtidig innføres den administrative sanksjonen overtredelsesgebyr for en rekke overtredelser som alternativ til straff. De administrative sanksjonene vil bli håndhevet av Sjøfartsdirektoratet.

Fra 1. juli 2008 overtar Politidirektoratet det administrative ansvaret for sjøfartsinspektørene. Riksadvokaten har gått inn for at nåværende ordning da opphører, også i den forstand at inspektørene erstattes med spesialetterforskere i politiet, uten påtalemyndighet. Det har en tid foregått samtaler mellom POD og Sjøfartsdirektoratet om overføring av stillinger/lønnshjemler. Bistandsansvar for ett politidistrikt er en naturlig følge. Det vil senere bli utpekt hvilken politimester som får ansvaret.

17. Overføring av fullbyrdelsesordrer til kriminalomsorgen

Lovarbeidet

Justisdepartementet vurderer å foreslå overføring av myndigheten til å avgjøre søknader om soningsutsettelse til kriminalomsorgen, men det er ennå ikke fremmet lovendringsforslag.

Samarbeid justis- og fremmedmyndigheter

Det minnes om at statsadvokatens beslutning om fullbyrdelse av rettskraftige straffedommer skal skje hurtig, og særlig der det kan være aktuelt for utlendingsmyndighetene å treffe vedtak om utvisning.

Klager til Sivilombudsmannen

Sivilombudsmannen har nylig behandlet to klager over sen innkalling til soning, hvor det i begge tilfeller gikk ca et halvt år fra dommene ble rettskraftige til fullbyrdelse ble beordret. I den ene saken var det en ytterligere forsinkelse som skyldes andre forhold. Ombudsmannen anbefalte at påtalemyndigheten vurderer rutinene for fullbyrdelsesordre. Sakene er omtalt i riksadvokatens brev av 20. april 2007 til statsadvokatembetene og politimestrene, hvor det er understreket at det er viktig at distriktene har gode rutiner for rask fullbyrdelsesordre. Siden ansvaret for innkalling til soning nå vurderes overført til kriminalomsorgen, har riksadvokaten i brev av 20. april 2007 til ombudsmannen og Justisdepartementet opplyst at en ikke har funnet det hensiktsmessig å innføre rutineendringer nå. Departementet har i brev av 9. mai 2007 understreket at selv om innkalling til soning blir overført, må politiet fortsatt ha oversikt over dommene de sender fra seg og at dette gjøres innen rimelig tid etter rettskraftig dom. Distriktene må ha gode rutiner for rask fullbyrdelsesordre, og det er viktig å være oppmerksom på saker som omfatter flere tiltalte og hvor dommen blir rettskraftig til ulik tid for de domfelte, samt saker hvor riksadvokaten har beordret tiltale. I de sistnevnte sakene er det statsadvokaten som beordrer fullbyrdelse, jf straffeprosessloven § 455 første ledd.

18. Fremgangsmåten ved klage over DNA-registrering – påminnelse

Foranlediget av en konkret sak anbefalte Sivilombudsmannen i uttalelse av 5. juli 2006 at saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven kapittel VI bør legges til grunn ved klager over vedtak om registrering av DNA-profil.

I tråd med anbefalingen gav riksadvokaten i brev av 29. august 2006 følgende pålegg:

Ved klage over beslutning om DNA-registrering skal statsadvokatene automatisk sende kopi til klageren (domfelte) av sin innstilling til riksadvokaten. Ved oversendelse hit må det uttrykkelig fremgå at slik kopi er sendt.

Brevet er sendt samtlige statsadvokatembeter. Riksadvokaten forutsetter at det nå innføres rutiner som sikrer at pålegget følges opp i praksis.

(Hvorvidt henvisningen til forvaltningsloven vil bli opprettholdt i nye forskrifter til den endrede § 160a, er foreløpig ikke kjent, jf. Ot. prp. nr. 19 (2006-2007) s. 36 flg. Om nødvendig vil riksadvokaten komme tilbake til saken).

19. Retningslinjer for sikring/analyse av prøvemateriale ved mistanke om forgiftning, feilmedisinering mv. - påminnelse

Det vises til riksadvokatens retningslinjer inntatt i brev av 2. april 2007 til statsadvokatene og politimestrene. Det er viktig at den fremgangsmåte og prosedyrer som retningslinjene gir anvisning på, følges i praksis. Svikt eller feil ved prøvetakingen eller de etterfølgende analysene vil kunne svekke muligheten for påvisning av forgiftning med mer og i verste fall føre til at sakene forblir uløste.

Det er statsadvokatens ansvar å forsikre seg om at politidistriktene har nødvendige rutiner på området.

20. Nasjonalt ansvar for såkalt "Under-cover" (UC)

I Innstilling S. nr. 250 (2003-2004) heter det:

"Politidirektoratet skal i samarbeid med riksadvokaten utrede organiseringen og styrking av Under-cover virksomheten, herunder nasjonalt kompetansesenter".

Riksadvokaten har avventet et initiativ fra Politidirektoratet, og minnet om saken i et brev i januar i år. Direktoratet følger nå opp, og har nylig avholdt et møte med ledelsen ved Kripos og Oslo politidistrikt vedrørende organisatoriske problemstillinger knyttet til UC og romavlytting. Riksadvokaten vil bli trukket inn i prosessen før det tas endelig stilling i saken.

Oslo politidistrikt kan etter anmodning bistå øvrige politidistrikt og særorganene i saker hvor denne etterforskningsmetode er aktuell, selv om politidistriktet ikke formelt er pålagt bistandsansvar. Riksadvokaten forutsetter at statsadvokatene setter seg inn i hva Oslo politidistrikt kan bistå med slik at statsadvokatene har nødvendig kunnskap når det oppstår en konkret sak.

Lovendringsforslag fra en arbeidsgruppe ledet av statsadvokat Erik Førde, som har sett på ulike sider ved romavlytting som etterforskningsmetode, er sendt på høring 27. juni d.å. til statsadvokatene og de skal innhente uttalelser fra politimestrene.

21. Dokumentinnsyn – status

Riksadvokaten la som kjent i brev av 7. juli 2006 til Justisdepartementet frem forslag om endringer av regelverket om informasjonsbeskyttelse og dokumentinnsyn. Forslaget omfattet både endringer

det haster å få gjennomført og forslag om en grundig utredning av hele regelverket om dokumentinnsyn i regi av et ordinært lovutvalg.

Hasteendringene gjaldt:

- Endring av straffeprosessloven § 242a slik at den slår fast at bestemmelsen også kan anvendes for å unnta fra dokumentinnsyn opplysninger påberopt som grunnlag for ekstraordinære politimetoder (såkalt inngangsinformasjon).
- Endring av straffeprosessloven § 242a slik at bestemmelsen får en tilføyelse om at innsyn kan nektes i dokumenter opprettet i tilknytning til at begjæring etter § 242a fremsettes.
- Endring av straffeprosessloven § 52. Det foreslås at den siktede ikke skal gjøres kjent med innholdet i en kjennelse etter straffeprosessloven § 242a der påtalemyndigheten ikke har fått medhold og at den siktede ikke skal opplyses om at retten har besluttet nektelse av dokumentinnsyn eller bevisførsel.

Departementet sendte forslaget på høring sist vinter med frist med å gi uttalelse til 19. februar 2007. Proposisjon ble lagt frem 29. juni 2007 (Ot.prp. nr. 76 (2006-2007)). Statsadvokatene må holde seg orientert om lovendringsprosessen, og iaktta de pålegg som riksadvokaten gav i fjor.

22. Oppfølging av voldtektsrapporten

Riksadvokatens arbeidsgruppe ledet av statsadvokat Bjørn Soknes leverte sin rapport 15. mars i år. Gruppen har undersøkt kvaliteten på påtalevedtak i voldtektssaker som har endt med frifinnelse.

Rapporten inneholder flere forslag til tiltak for å bedre kvaliteten på etterforskningen, påtaleavgjørelsen og bevispresentasjonen i retten. Det ble bl.a. foreslått å opprette flere voldtektsmottak, at det skal gjøres videoopptak på mottakene og å utarbeide en nasjonalt tilgjengelig elektronisk dreiebok for voldtektssaker. Videre foreslo gruppen mer bruk av videoopptak av avhør av fornærmede, etablering av SO-koordinator og SO-team i politidistriktene, mer bruk av kollegial påtalemessig vurdering mv.

Forslag om opprettelse av flere voldtektsmottak og å etablere mulighet for videoopptak på mottakene er videresendt til Justisdepartementet fra riksadvokaten.

De øvrige forslagene vil bli fulgt opp av Politidirektoratet og riksadvokaten. Direktoratet har allerede gitt uttrykk for at det ikke støtter ikke forslaget om opprettelse av egne SO-team i alle politidistrikt samt at de allerede etablerte familievoldskoordinatorene må kunne videreutvikles og utvides slik at de også får overordnet ansvar for såkalte SO-saker. Riksadvokaten har gitt Kripos i oppdrag å utarbeide forslag til elektronisk dreiebok for etterforskning av voldtektssaker.

Politidirektoratet og riksadvokaten vil i fellesskap arrangere en dagskonferanse om bevisvurdering og aktivering i sedelighetssaker m.m., trolig i løpet av 2008.

23. Arbeidsgruppe – østeuropeiske mobile vinningskriminelle

Den 24. januar i år arrangerte POD og riksadvokaten en fagkonferanse hvor temaet var "Kriminelle, mobile østeuropeiske nettverk/grupper". Konferansens målsetting var bl.a. å synliggjøre hva som er "god praksis" for bekjempelse av denne type kriminalitet som begås på tvers av politidistriktsgrensene samt å bidra til erfaringsutveksling og relasjonsbygging mellom politidistriktene, statsadvokatene, riksadvokaten, Politidirektoratet, Justisdepartementet og næringslivet.

Som et resultat av konferansen besluttet POD og riksadvokaten å nedsette en arbeidsgruppe med deltakelse fra Politidirektoratet, Riksadvokatembetet, Det nasjonale statsadvokatembetet, Kripos og politidistriktene Asker og Bærum, Vestfold og Hordaland som skal utarbeide forslag til hvordan

bekjempelsen av kriminelle mobile østeuropeiske grupper/netteverk som opererer over flere politidistrikt kan forbedres, særlig i forhold til etterretning, etterforskning og iretteføring.

Den distriktsovergripende kriminaliteten er en utfordring ikke minst fordi den angriper måten norsk politi er organisert på. En viktig forutsetning for politireformen er at større politidistrikter skulle gi mer kraft og styrke til å håndtere bl.a. denne type kriminalitet. Man ser imidlertid at det fortsatt synes å være en viss ansvarspulverisering ved kriminalitet som begås i flere distrikter. Det norske system er i stor grad basert på at Kripos har et våkent øye for kriminalitet som krever samordnet etterforskning.

Arbeidsgruppen skal innen 1. desember 2007 foreslå tiltak som bør iverksettes på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, herunder hvem som bør være ansvarlig for virksomheten.

24. Sentralisert etterforskning

Riksadvokaten har gjentatte ganger de senere år, i mål- og prioriteringsrundskriv og på statsadvokatmøter, understreket det særlige ansvar statsadvokatene har for å initiere sentralisert etterforskning. Disse påminnelsene ser ikke ut til å ha hatt den nødvendige effekt. Riksadvokaten gjentar derfor at statsadvokatene må utvise større aktivitet når kriminalitet begås i flere politidistrikt og det er behov for samordnet innsats. Det er ikke tvil om at det bør besluttes sentralisert etterforskning i langt flere saker enn det som gjøres i dag, og problemet med denne form for kriminalitet er økende. Det vises også til pkt. 23.

Det nevnes at Vestfold politidistrikt har opprettet et prisverdig prosjekt, kalt "Grenseløs". Tre etterforskere og en jurist er øremerket til oppgaven, hvor ingen sak er for liten for å følges opp, og ingen dimitteres uten avhør og nærmere undersøkelser. Prosjektet innhenter saker fra andre distrikter og irettefører alle forhold.

25. Omgjøringsfrister

Omgjøringsfristen i klagesaker må angis tydelig i påtegningen. Av hensyn til beregningen av fristen, må statsadvokaten ta stilling til om klagen er rettidig fremsatt fra en klageberettiget, eventuelt angi om dette er uklart og hvorfor. Det gjøres fortsatt for mange feil ved anvendelse av straffeprosessloven § 59a og reglene, herunder riksadvokatens rundskriv, gjennomgås.

26. EMDs dom av 9. november 2006 (Kaste og Mathisen v. Norge)

EMD avsa 9. november 2006 dom i sak mot Norge, hvor det ble konstatert brudd på EMK artikkel 6 nr. 1 og nr. 3 bokstav d (retten til eksaminasjon av vitner). Dommen bekrefter Høyesteretts nyere praksis om adgangen til å lese opp forklaringer fra vitner, herunder medtiltalte, som møter i retten, jf. bl.a. Rt. 2003 s. 1808 (avsnitt 18-21). Krenkelsen besto i at forsvarerne ikke hadde fått tilstrekkelig anledning til å eksaminere medtiltalte, som var å anse som et vitne i forhold til konvensjonsbestemmelsen. Aktor må følgelig gi uttrykk for at forsvarer må få anledning til å stille spørsmål, selv om vitnet har rett til å nekte å forklare seg og erklærer at det vil benytte fritaksretten, samt at det protokolleres at det er gitt anledning til slik utspørring. Det vises for øvrig til riksadvokatens brev av 8. desember 2006.

27. Dobbelstraff – EMKs 7. tilleggsprotokoll artikkel 4 (P 7-4) – norsk rettspraksis mm Tilleggsskatt

Statsadvokatene ble orientert om plenumskjennelsen i Rt. 2006 s. 1409 og Høyesteretts avgjørelse om straffutmåling i Rt. 2006 s. 1601. Det ble videre minnet om riksadvokatens retningslinjer fra mars i år om behandling av saker der ligningsmyndighetene kunne ilegge tilleggsskatt.

Rt. 2006 s. 1498 Fiske

Fiskeridirektoratet trakk tilbake fisketillatelsen fra to spanske trålere 7. juni 2004. Vedtakene kunne ikke påklages, og var derfor straks endelige. Påtalemyndigheten hadde rett forut – 2. juni 2004 – utferdiget inndragningsforelegg mot rederiet (utbytte, andel av verdien av fartøyet, redskap og tilbehør)

Høyesterett kom til at vedtaket om tilbaketrekning av tillatelsen er å anse som straff i konvensjonens forstand (avsn. 86), men inndragning av ulovlig fangst ble ikke vurdert å være i strid med forbudet mot dobbeltstraff fordi det var tidsmessig og saklig sammenheng mellom sanksjonene.

Rt. 2006 s. 1563 Henleggelse og omgjøring

Problemstilling i saken var om en forfølgelse, tidligere henlagt, men gjenopptatt etter nye bevis, jf. straffeprosessloven § 74 første ledd, er i strid med EMK P 7-4?

Høyesterett kom til at EMK P 7-4 nr. 2 (gjenopptakelse) kom til anvendelse, og artikkelen stiller ikke strengere krav enn § 74 første ledd. Retten viser til bl.a. EMDs avgjørelse Wassdahl mot Sverige og uttaler bl.a. at dette *"peker etter min mening i retning av at påtalemyndighetens henleggelse etter bevisets stilling ikke kan likestilles med en frifinnende dom i artikkel 4 nr. 1. I tillegg kommer det forhold at en henleggelse har et mindre definitivt preg enn en dom"*

Fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD)

I sakene Storbråten mot Norge og Mjelde mot Norge avgjorde EMD 1. februar 2007 at klagene skulle avvises som "manifestly illfounded". EMD Konkurskarantene anses ikke som straff, og bestemmelsene dekket ikke "the same essential elements" pga forskjellige skyldkrav. EMD definerte også straffebegrepet i P 7-4 noe snevrere enn tidligere.

28. Særreaksjoner

Det ble orientert om utvalget som skal evaluere særreaksjonene, der førstestatsadvokat Berit Sagfossen, Oslo statsadvokatembeter er medlem.

Det ble uttalt at tidsrammen for forvaring normalt bør settes lik lengden på den straff som ellers ville blitt idømt, i hvert fall ved lengre dommer. Det er liten mening i å sette minstetiden til under ett år; da er det bedre ikke å sette minstetid. Domfelte vil da kunne få prøvet spørsmålet etter ett år, jf. straffeloven § 39 g siste ledd.

29. Fradømmelse av jaktrett - rettighetstap

Riksadvokaten minner om brev av 3. januar 2007 herfra som omhandler innskjerping av rutiner for melding om rettighetstap etter straffeloven § 29 når endelig dom foreligger, jf påtaleinstruksen § 5-6. Enkelte jegere klarer i praksis å unngå fradømmelse fordi Jegerregisteret mottar melding fra politiet flere måneder/år for sent, eller at saker ikke sendes overhodet. Jegerregisteret bør motta dommen umiddelbart når den er rettskraftig.

30. Vegtrafikk – tiltale etter omgjøring - § 239

Det ble minnet om riksadvokatens påtegning av 16. juni 2006 i en konkret sak(lagt på intranett) hvor det fremgår at det ikke er avgjørende for straffansvar om eieren (som overlevde et trafikkuhell) selv kjørte bilen eller om han overlot bilen til en kamerat som var påvirket av alkohol, og som døde i ulykken. Ordlyden i straffeloven § 239 – "forvolder en annens død" – er så generell at den omfatter begge alternativer. Tiltalens post I gjaldt overtredelse av straffeloven § 239 og post II gjaldt overtredelse av vegtrafikkloven § 31 jf. § 17 annet ledd. Subsidiært til post II var en post som knyttet seg til vegtrafikkloven § 31 jf. § 3 (selv sjåfør) og en etter vegtrafikkloven § 31 jf § 22 første

ledd. Tiltalte ble i den aktuelle saken dømt for overtredelse av straffeloven § 239 og de subsidiære tiltaleposter.

31. Manglende rapportering i samarbeid med Skatteetaten

Riksadvokaten minner om brev av 30. april 2007 om manglende rapportering fra de regionale samarbeidsmøtene mellom politi/påtalemyndighet og Skatteetaten. Ingen av embetene oversendte fellesrapport slik det er forutsatt i samarbeidsavtalen av 15. august 2005.

Riksadvokaten understreker at det er nødvendig med statsadvokatenes merknader, og forutsetter at retningslinjer etterleves.

32. Rømt oppdrettsfisk

I brev av 10. august 2006 opprettet riksadvokaten en arbeidsgruppe sammen med Fiskeridirektoratet som skal vurdere ulike sider – og foreslå tiltak – ved behandlingen av anmeldelser om rømt oppdrettsfisk. Riksadvokaten oppfordrer statsadvokatene til å følge nøye med i slike saker, som kan være meget alvorlig miljøkriminalitet.

Det er også viktig med grundig behandling av klagesakene etter henleggelse, herunder gi underretning til Fiskeridirektoratet om avgjørelsen. Det må sikres reelle klagemuligheter, og statsadvokatene skal ved inspeksjoner forsikre seg om at politidistriktene har etablert tilfredsstillende rutiner.

ØKOKRIM har avholdt to erfaringsseminar om rømt oppdrettsfisk i løpet av vinter/vår 2007.

33. Inndragning

Riksadvokaten minner om mål- og prioriterings rundskrivet i 2007 der det fremgår at antall inndragningssaker i 2007 *skal* være høyere enn i 2006 (ca 900 saker). Det må også legges vekt på at finansiell etterforskning ikke bare har betydning for inndragning av ulovlig utbytte, men for å avsløre primærforbrytelsen og skaffe bevis motgjerningsmannen. I den sammenheng skal det nevnes at Økokrims enhet for finansiell etterforskning ("hvitvaskingsbasen") inneholder viktig informasjon som aktivt må utnyttes som sporsted under etterforskningen. Det er ingen tvil om at Riksrevisjonen vil kontrollere om politiet og påtalemyndigheten har nådd målene vi er pålagt.

Statsadvokatene må, både i enkeltsaker og generelt, kontrollere om politiet er aktive nok i forhold til inndragning.

34. Eurojust

Statsadvokat Kim Sundet ha som kjent overtatt som ny utsending fra 1. januar 2007. I samsvar med artikkel 7 i avtalen gjennomførte Eurojust og riksadvokaten konsultasjoner i Haag 4. mai d.å. Riksadvokaten er generelt tilfreds med samarbeidet som synes å ha etablert seg i et godt spor. Det var også oppfatningen fra Eurojust.

Statsadvokatene har et ansvar for å bruke sambandsmannen, og de har også ansvar for å påse at politiet nyttiggjør seg de gode muligheter som her finnes for mer effektiv kriminalitetsbekjempelse.

35. European Judicial Network – EJNI

Riksadvokaten viser til brev herfra av 3. mai 2007. Norge er nå implementert i dataverktøyet og det skal tas i bruk av den norske påtalemyndigheten på samme måte som i EU-landene. Verktøyet bør lette det rettslige samarbeidet i betydelig grad, og er også et viktig bidrag for bedre kriminalitetsbekjempelse.

Statsadvokatene har et ansvar for å benytte verktøyet og sørge for at også politiet tar det i bruk.

36. Ulik reaksjonspraksis i veitrafikksaker

Sjefen for Utrykningspolitiet har tatt opp med riksadvokaten at det ser ut til å være ulik påtalepraksis i saker om overtredelse av veitrafikkloven, særlig ved "masseovertridelser" som avgjøres ved forelegg.

Statsadvokatene bør ha oppmerksomhet rettet mot dette ved inspeksjoner mv. Det kan også være grunn til å vurdere felles påtaledirektiv for statsadvokatregionen. Klager over reaksjonsfastsettelsen skal behandles nøye av statsadvokaten.

Riksadvokaten vil i løpet av kort tid nedsette en arbeidsgruppe som vil få i oppdrag å se nærmere på tiltak for å sikre ensartet praksis. (Utkast til mandat er for tiden i Politidirektoratet).

37. Notoritet og åpenhet ved kontakt med Rettsmedisinsk institutt (RMI) og rettsmedisinere

Det gjelder de samme prinsipper for kontakt med RMI og rettsmedisinere som for andre sakkyndige. Bl.a. bør det sikres at viktige avklaringer skjer skriftlig og dokumentføres i straffesaker. Opplysninger som har betydning for saken skal videreformidles til forsvareren på samme måte som andre saksopplysninger. Politiet og påtalemyndigheten må her som ellers styre hva som ønskes utført av de sakkyndige, fortrinnsvis gjennom utforming av presise mandat.

38. Sannsynlighetsgrader i uttalelser fra RMI mv.

Det kan se ut til at det er noen usikkerhet i angivelsen av sannsynlighetsgrader i uttalelser fra RMI. Dette må eventuelt avklares gjennom henvendelse til instituttet.

I enkelte saker analyserer ikke RMI alt innsendt materiale. Det bør være notoritet over hvem som har besluttet at materialet ikke skal analyseres og hva som er bakgrunnen for dette.

39. Innsendelse av erklæringer til Den rettsmedisinske kommisjon (DRMK)

Kommisjonen har som kjent en meget viktig funksjon som kvalitetskontrollør. Påtalemyndigheten skal bidra til at alle "som tjenestgjør i rettsmedisinske spørsmål" straks sender kopi av erklæringen til kommisjonen, jf. straffeprosessloven § 147 første ledd.

DRMK har overfor riksadvokaten tatt opp at den neppe mottar alle erklæringer den skal bl.a. i saker hvor små barn har blitt observert istedenfor avhørt ved dommeravhør, jf. straffeprosessloven § 239 tredje ledd. Det samme gjelder hvor det er utarbeidet sakkyndige erklæringer til bruk ved fastsettelse av (men)erstatning.

Engasjerer forsvareren private sakkyndige bør påtalemyndigheten insistere på at den sakkyndige utarbeider en erklæring i god tid før hovedforhandlingen og at erklæringen sendes kommisjonen for vurdering.

40. Nordisk utredning om tettere påtalesamarbeid i Norden

På det nordiske justisministermøtet i juni 2006 ble det besluttet å utrede hvordan påtalemyndighetene i Norden kan samarbeide bedre. Det er opprettet en felles nordisk utredningsgruppe under ledelse av statsadvokat Pål K. Lønseth ved Det nasjonale statsadvokatembetet. Gruppens arbeid vil også bli fulgt opp ved de nordiske riksadvokatmøter.

41. Regler og rutiner for lyd- og bildeopptak av politiforklaringer

Riksadvokaten gav i brev av 25. april d.å. til statsadvokatene, sjefene for politiets særorganer og politimestrene midlertidige retningslinjer for lyd- og bildeopptak av politiforklaringer. I brevet gjennomgås også de praktiske muligheter for å kombinere opptak og skriftlighet og fordeler og ulemper ved opptak drøftes. Riksadvokaten tar også stilling til hvem som bør utforme det skriftlige

sammendrag av en forklaring som er tatt opp og om sammendraget bør skrives under av den avhørte. Det er også gitt noen synspunkter knyttet til siktede som nekter å la seg avhøre dersom det gjøres opptak.

Brevet er lagt ut på Intranettet og de konkrete retningslinjene trykkes i Tidsskrift for Strafferett 2/2007.

42. Tilsynsutvalg for politiarrester

I forskrift om bruk av politiarrest § 4-2 er det bestemt at et tilsynsutvalg bestående av personell fra Politidirektoratet og lokal statsadvokat skal føre tilsyn med politiarrestene. Det har forekommet tragiske dødsfall i politiarrestene og tilsynsfunksjonen er meget viktig. Riksadvokaten understreker at statsadvokatene må ta denne oppgaven alvorlig.

Politidirektoratet og riksadvokaten har utarbeidet en veiledning for tilsynet som skal legges til grunn ved arbeidet.

Det minnes også om avgjørelsen i Rt. 2006 side 856 hvor det understrekes at under hovedforhandlingen må politiarrest bare benyttes ”i meget begrenset utstrekning og være meget kortvarig”.

43. Rettspsykiatrisk sakkyndige, ”standardmandat”, opplysninger fra Ila mv.

Riksadvokaten gav 1. mars 2007 retningslinjer for:

1. Påtalemyndighetens bruk av rettspsykiatrisk sakkyndige - nytt «standardmandat» mv.
2. Bruk av opplysninger, vurderinger og vitneprov fra forvaringsanstalten i saker om prøveløslatelse mv.

Riksadvokaten understreker i retningslinjene at påtalemyndigheten skal vurdere behovet for rettspsykiatrisk sakkyndige nøye. Påtalemyndigheten skal alltid foreslå et mandat for de sakkyndige. «Standardmandatet» skal ikke brukes ukritisk, men tilpasses den konkrete saken. Den rettsmedisinske kommisjon og riksadvokaten har samarbeidet om utformingen av retningslinjene og utkast til mandat. Kommisjonens nyhetsbrev nr 17 fra mars i år følger som vedlegg til riksadvokatens brev.

Personalet ved forvaringsanstalten, som oftest følger de forvaringsdømte over flere år, får inngående kunnskap om de domfelte. Denne kunnskapen er det viktig at påtalemyndigheten gjør seg nytte av i saker om prøveløslatelse fra forvaring og riksadvokaten gir også retningslinjer for hvordan dette bør gjøres.

Retningslinjene er lagt ut på Intranettet.

44. Bruk av videoavhør

Påtalemyndigheten bør benytte videokonferanse hvor forholdene ligger til rette for det.

Under rettsmøter er dette særlig aktuelt ved fengslingsmøter og ved avhør av fornærmede, vitner og sakkyndige. Her er potensialet for besparelse stort, både økonomisk og ved redusert belastning for sårbare fornærmede og vitner. En har også erfaring for at mulighetene for å få saken opplyst kan øke ved at vitner i for eksempel saker om menneskehandel kan gi sin rettslige forklaring fra hjemlandet.

45. Prøveløslatelse fra forvaring

Det er avsagt en del dommer hvor domfelte er prøveløslatt fra forvaring, men hvor dommen først skal "iverksettes" etter at det er etablert et opplegg for løslatelse (gjerne med en frist for når dette senest skal være i orden).

Riksadvokaten er skeptisk til om det er hjemmel til å sette slike vilkår, som under enhver omstendighet er lite heldige. Påtalemyndigheten bør vurdere å anke en slik dom for å få avklart spørsmålet. Statsadvokat Berit Sagfossen, som er medlem av utvalget som evaluerer særreaksjonene (j.f. ovenfor), vil for øvrig ta opp denne praksisen i utvalget.

46. Motanke/varsel om å opprettholde påstand (j.f Rt 2004 s 1035)

Høyesterett har som kjent akseptert at motanke ikke uten videre er nødvendig selv om påtalemyndigheten etter domfeltes anke vil påstå strengere straff i ankeinstansen. Det er tilstrekkelig at det varsles når riksadvokaten sender over saken til Høyesterett.

Kontradiksjonshensynet er da ivaretatt.

Et slikt varsel skal likevel ikke rutinemessig tas inn i påtegningen, heller ikke ved oversendelse av domfeltes anke over en tingrettsdom til lagmannsretten. Motanke bør brukes i større grad enn i dag.

Ved krav om *særreaksjon*, der underinstansen har gitt tidsbestemt reaksjon, bør påtalemyndigheten ikke basere seg på et slikt forbehold eller på aksessorisk motanke. Mener påtalemyndigheten at hensynet til samfunnsvernet tilsier dom på særreaksjon, bør den anke selvstendig.

47. Erstatningskrav mot staten – behandlingsmåte

Det ble minnet om Justisdepartementets brev av 2. mai 2006, j.f. rundskriv 9. februar s.å. (som finnes på departementets hjemmesider).

48. Samfunnsstraffdommer – spørsmål om "kø"

Fra Justisdepartementet har riksadvokaten fått opplyst at køen av samfunnsstraffdommer er under avvikling. Det skal således ikke legges vekt på mulighetene for sen gjennomføring av samfunnsstraff ved vurderingen av om slik påstand skal nedlegges.

49. Samfunnsstraff i vegtrafikksaker m.v.

I to avgjørelser av 20. april 2007 har Høyesterett satt faste grenser for valg mellom samfunnsstraff og fengsel. Høyesterett tok utgangspunkt i at samfunnsstraff normalt ikke skulle benyttes over 85 km/t i 50-sonen og 135 km/t i 80-sonen.

I dom 15. februar 2007 (Rt. 2007 s. 252) dømte Høyesterett (under dissens) en 17-årig promillekjører til samfunnsstraff. Promillen (1,59) var for høy til at det kunne benyttes betinget fengsel for en person som var fylt 17 år, men flertallet fant at samfunnsstraff var en tilstrekkelig og hensiktsmessig reaksjon når den ble fastsatt sammen med bot og tap av førerett.

I kjennelse av 2. mai 2007 fastslo Høyesterett at hovedregelen ved brudd på samfunnsstraffvilkår fortsatt skal være at den subsidiære fengselsstraffen må avsones.

50. Standpunkt til skyld ved klagebehandling av foreldede saker

Når saken må henlegges som foreldet, må det utvises forsiktighet med å uttale seg om at mistenkte er skyldig, siden det ikke er mulig for ham å få prøvet dette.

Likevel må det være anledning til i en "ny" sak å prosedere på at tiltalte også tidligere har gjort seg skyldig i forhold som er foreldet (eller at han av andre grunner ikke kan straffes).

51. Oppfølging av Fritz Moen-sakene

Politiet og påtalemyndigheten må sette i verk tiltak for å unngå at en situasjon som i Fritz Moen-sakene oppstår på ny. Riksadvokaten har mottatt rapporter fra politidistriktene om de lokale prosesser som der er igangsatt i et læringsperspektiv. Rapportene ble gjennomgått på politisjefmøtet i januar 2007. Kvalitetssikring og tiltak for å unngå uriktige påtalevedtak er en løpende prosess. Det minnes om det pålegg riksadvokaten har gitt statsadvokatene om å følge opp politidistriktenes arbeid på dette området. Riksadvokaten har også gitt statsadvokatene pålegg om å vurdere sin egen virksomhet i lys av Fritz Moen-sakene, og om å iverksette hensiktsmessige tiltak. Riksadvokaten vil i løpet av nær fremtid be statsadvokatene om å rapportere om hva som er foretatt.

Statsadvokatene må også gjennom granskningsutvalgets rapport NOU 2007:7. I riksadvokatens brev av 2. juli 2007 til politimestrene og statsadvokatene er det understreket at den kritikk som utvalget reiser mot politiets og påtalemyndighetens handlemåte må omsettes i lokale "mottiltak" slik at tilsvarende kan unngås i fremtidige saker.

52. Besøk av FN komité om vilkårlig fengsling – Revidert rundskriv om varetekt

"UN Working Group on Arbitrary Detention" besøkte Norge i dagene 23. april til 2. mai 2007, og gruppen har et virkeområde med likhetstrekk til Europarådets Torturovervåkingskommisjon (CPT).

Arbeidsgruppen gjennomførte besøk i en rekke fengsler og politiarrester i ulike deler av landet, i tillegg til et innledende og et avsluttende møte med representanter for justis-, helse- og utlendingsmyndighetene, hvor også Riksadvokatembetet deltok.

I det avsluttende møtet 2. mai 2007 ga Arbeidsgruppen uttrykk for et foreløpig inntrykk etter besøket i Norge. Med hensyn til forhold som berører påtalemyndighetens ansvarsområde, ble det særlig gitt uttrykk for bekymring for omfanget av bruk av isolasjon under varetekt. Videre ble det reist spørsmål om isolasjon i alle saker er tilstrekkelig begrunnet i de konkrete forhold i det enkelte tilfellet. Arbeidsgruppens rapport fra besøket vil ventelig foreligge i løpet av høsten 2007, og riksadvokaten vil da informere statsadvokatene nærmere om de merknader som berører påtalemyndigheten.

I forlengelsen av dette er det grunn til å minne om riksadvokatens reviderte rundskriv om varetekt (nr. 4/2006). I rundskrivet er statsadvokatenes ansvar for å kontrollere at aktuelle regler og retningslinjer blir lojalt etterlevet, presisert i forhold til tidligere rundskriv. Dette gjelder særlig de nye reglene om utvidet fremstillingsfrist, politiarrest og rett til advokat ved pågrepelse som trådte i kraft 1. juli 2006, og forhold som det er reist kritikk mot eller spørsmål til fra CPT. Det minnes i tillegg særlig om kravet til særskilt begrunnelse for bruk av restriksjoner, jf. punkt VI 4 i rundskrivet.

53. Barn som forsvinner fra asylmottak

Justisdepartementet har etablert en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal vurdere regler, retningslinjer, rutiner og praksis knyttet til barn som forsvinner fra asylmottak og lignende botiltak for mindreårige asylsøkere. Ett av spørsmålene arbeidsgruppen skal se nærmere på er forekomsten av forsvinningssaker hvor det er mistanke om at barnet er, eller kan bli, utsatt for straffbare handlinger, for eksempel menneskehandel. Riksadvokatembetet er representert i arbeidsgruppen.

Statsadvokatene har et særlig ansvar for å påse at forsvinningssaker av denne art blir håndtert forsvarlig av politidistriktene. Det minnes i denne forbindelse spesielt om riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om saknetmeldinger – etterforskning. Av rundskrivet følger at politiet ved mottakelse av saknetmeldinger må ha for øye at det kan ligge straffbare forhold bak forsvinningen, og at det umiddelbart må tas stilling til om det skal iverksettes ordinær etterforskning parallelt med eventuelle leteaksjoner og ettersøking. Uavhengig av om etterforskning iverksettes, må det sørges for sikring av

spor og innhenting av informasjon som kan være av verdi dersom det senere oppstår begrunnet mistanke om at forsvinningen skyldes en straffbar handling.

54. Menneskehandel

Politidirektoratet arrangerer i 2007 fire regionale samlinger om menneskehandel; den første var i Bergen i juni og de øvrige i Trondheim, Oslo og Tromsø i løpet av høsten. Programmet er satt sammen av Kompetansegruppe Menneskehandel, hvor høyere påtalemyndighet er representert. Målgruppen er bl.a. påtalemyndigheten, og statsadvokatene er invitert til å delta. Riksadvokaten oppfordret statsadvokatene til deltakelse. Arrangementene er ledd i oppfølgingen av tiltak 28 om kompetanseoppbygging i Regjeringens handlingsplan (2006-2009) "Stopp menneskehandelen". Etter at samlingene er gjennomført, vil riksadvokaten vurdere om det er behov for å arrangere kurs/seminarer særskilt for påtalemyndigheten.

55. Ulovlig fravær fra militærtjeneste – retningslinjer for straffepåstander

Høyesterett avsa i 2006 to viktige avgjørelser om straffutmåling for ulovlig fravær fra militær førstegangstjeneste (Rt. 2006 s. 710 og s. 1699). Riksadvokaten gav 1. februar 2007 retningslinjer for straffepåstandene ved ulovlig fravær.

56. Etterutdanningsrådet – kurs

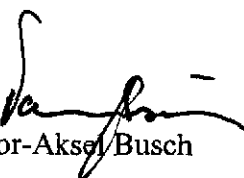
Det ble minnet om kurstilbudene fra Etterutdanningsrådet.

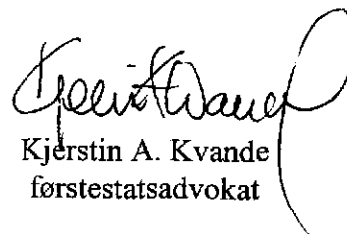
57. Neste møte

Neste år vil møtet finne sted 27. – 29. mai med Vestfold og Telemark statsadvokatembeter som teknisk arrangør, og statsadvokatene bes tilpasse øvrige gjøremål i forhold til dette.

Riksadvokaten vil legge oppsummeringen ut på intranettet og hjemmesiden. Det vil også bli vurdert om oppsummeringen fra statsadvokatmøtene de senere år skal trykkes og utgis i serien "Riksadvokatens publikasjoner".

Med ønske om god sommer, vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

Kjerstin A. Kvande
førstestatsadvokat

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:

Ra 05-368 TAB/ISO
810.2

DATO:

16.08.06

STATSADVOKATMØTET 2006 - OPPSUMMERING

Riksadvokaten summerer opp de pålegg og instruksjoner som ble gitt under årets statsadvokatmøte. Embetslederne har særskilt ansvar for å følge opp påleggene og å formidle disse til samtlige statsadvokater og til politiet på hensiktsmessig og adekvat måte. For oversiktens skyld vedlegges en innholdsfortegnelse over de temaer/pålegg som er omhandlet i oppsummeringen. Foiler som ble benyttet av foredragsholderne, er tidligere lagt ut på intranettet.

1. Oppklaringsprosent mm

Statsadvokatene og politiet må sette søkelys på oppklaringsprosenten – spesielt for vinningsforbrytelser der det totale antall anmeldte saker synker betraktelig. Oppklaringsprosenten ligger likevel tilnærmet fast.

Årsakene til at antall anmeldelser etter straffeloven § 162 tredje ledd faller må påkalle større oppmerksomhet hos statsadvokatene. De har et ansvar for å påse at innsatsen mot den alvorligste narkotikakriminaliteten – og dermed den organiserte kriminalitet – ikke blir redusert.

Nedgangen i de grove narkotikasaker må også følges opp med et krav om økt kvalitet i de saker der politiet foreslår tiltale.

2. Saksbehandlingstid i politiet mm

Det er gledelig at saksbehandlingstiden er på vei nedover. De regionale forskjellene er likevel fortsatt for store, og statsadvokatene har et ansvar for at dette utjevnes. Restansesituasjonen synes i vesentlig bedring. Statsadvokatene må ha høy beredskap for å fange opp negative restanseendringer. Foranlediget av den kritikk mot politiet og påtalemyndigheten som fremkom under Stortingets behandling av Sivilombudsmannens særskilte melding i den såkalte Sæleviksaken, understreker riksadvokaten igjen viktigheten av ryddig saksbehandling og god saksfremdrift. I den forbindelse minner en om brev av 4. mai 2001 herfra og senere pålegg inntatt i oppsummeringsskrivene fra statsadvokatmøtene i 2001 (pkt. 23) og 2002 (pkt. 24). Det er statsadvokatenes ansvar å påse at det i politidistriktene er høy bevissthet og rutiner som hindrer at saker "stopper opp" eller ikke holder kvalitetsmessige mål.

3. Straffesaksbehandlingen i regionene

Den betydelige reduksjon i antall saker (totalt og pr. statsadvokat) og antall rettsdager må gi utslag i økt kvalitet ved statsadvokatenes arbeid. De totale antall politiaktørater forutsettes vurdert i lys av saksreduksjonen. Statsadvokatene må aktorere et visst antall saker, og herunder iaktta alvor og vanskelighetsgrad. Aktoratene skal utføres med høy kvalitet.

4. Nytt om Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

Vedrørende *dobbel straffeforfølgning*¹ vises til EMDs dom i saken Wassdahl mot Sverige,² der det ble avgjort at en henleggelse av påtalemyndigheten ikke var en endelig avgjørelse, og derfor ikke sperret for å illegge tilleggsskatt. I denne sammenheng kan det også vises til at når påtalemyndigheten får oversendt saker fra ligningsmyndighetene, men ikke finner grunn til å åpne etterforskning, bør saken henlegges med en begrunnelse som viser dette. Det er fremsatt forslag om følgende henleggingsgrunn:

”Saken henlegges og overføres kontrollmyndigheten uten realitetsavgjørelse”.

Av nasjonale avgjørelser vises til Høyesteretts avgjørelse om at gebyr etter regnskapsloven ikke regnes som straff,³ og Høyesteretts kjæremålsutvalgs avgjørelse om at en dom etter vegtrafikkloven § 3 ikke sperrer for ny sak etter vegtrafikkloven § 22, idet bestemmelsene ikke inneholder ”the same essential elements”.⁴

Som det ble orientert om på statsadvokatmøtet 2005, har EMD i saken Rosenquist mot Sverige avgjort at objektiviserte regler om tilleggsskatt ikke hindrer tiltale etter bestemmelser som krever forsett eller grov uaktsomhet. (EMD legger vekt på at det er ulike subjektive straffbarhetsbetingelser i de bestemmelser som kommer til anvendelse). Det ble på denne bakgrunn tatt ut tiltale mot en skattyter som hadde fått tilleggsskatt på 30 %, og tingretten fremmet saken. Domfeltes direkte anke til Høyesterett er tillatt fremmet, og skal behandles i plenum 10. og 11. oktober 2006.

Endelig vises til to avgjørelser fra riksadvokaten (R 05-170 og R 04-1796). I sak R 05-170 var spørsmålet om tilleggsavgift sperret for senere straffesak og om rettskraftsvirkning. I den andre saken var spørsmålet om 30 % tilleggsskatt sperret for senere straffesak og om vernet mot selvinkriminering (EMK art. 6) kom til anvendelse. Begge avgjørelsene er lagt ut på intranettet.

For så vidt gjelder litteratur om forbud mot dobbeltstraff vises til Jon Petter Rui Johansen i Tidsskrift for rettsvitenskap⁵ og Morten Holmboe i Tidsskrift for Strafferett.⁶

Om *uskyldspresumpsjonen* (EMK art. 6 nr. 2) vises til Rt. 2005 s. 833, der Høyesterett i plenum fastslo at skyldkravet med hensyn til fornærmedes alder i straffeloven § 195 skulle tolkes på samme måte som i straffeloven § 196, og riksadvokatens pålegg i den forbindelse, jf. brev av 11. juli 2005.

Om *politiprovokasjon* kan det opplyses at EMD i sak Vanyan mot Russland,⁷ underkjente en straffedom for et straffbart forhold som var initiert av politiet.

Om *kildevern* vises til at Høyesteretts kjæremålsutvalg⁸ i forbindelse med den såkalte Munch-saken ikke anser EMK artikkel 10 for krenket ved at det ble avspilt opptak fra kommunikasjonskontroll

¹ EMKs 7. tilleggsprotokoll artikkel 4 (P7-4).

² Avvisningsavgjørelse av 29. november 2005.

³ Rt. 2005 s. 1269.

⁴ Rt. 2005 s. 1430.

⁵ Det materielle straffebegrepet i EMK, TfR 2005 side 294-369.

⁶ Ungdom, ran og dobbeltstraff. To høyesterettsavgjørelser om barnevern og menneskerettigheter, TFS 2006 s. 39-50.

⁷ Dom av 15. desember 2005.

⁸ Kjennelse av 9. mars 2006

der den mistenkte snakket med en journalist. Riksadvokaten har gitt uttalelser før og etter den rettslige behandlingen av spørsmålet. "Grunnvilkåret" ved provokasjonslignende tiltak ligger med andre ord fast, jf. bl.a. Rt 1984 s 1086.

5. Advokater

Klager:

Påtalemyndighetens representanter besværer seg ikke sjelden over forsvarsadvokaters arbeid, uttalelser etc, uten at man gjør noe med det. Statsadvokatene bør vurdere å klage til Disiplinærnemnda dersom man mener det er grunnlag for det. Klage bør i så fall fremsettes av førstestatsadvokatene.

Det er reist spørsmål i Stortinget om advokatene hindrer effektiv bruk av tilståelsesrabatt. Dersom statsadvokatene har inntrykk av at dette skjer, vil riksadvokaten ha underretning.

Tvangsmidler mot forsvarere:

Riksadvokaten ga i brev 16. august 2005 instruks om at dersom det unntaksvis er aktuelt å bruke tvangsmidler mot en forsvarer, skal dette spørsmålet overføres til en annen påtalejurist. Brevet er sendt statsadvokatene og politiet og er også publisert i Tidsskrift for Strafferett (TfS) nr. 2/2006.

Bakgrunnen for instruksen er at Den norske advokatforening har tatt opp med riksadvokaten at det kan virke uheldig om beslutning om tvangsmidler overfor forsvareren i en sak under etterforskning eller iretteføring treffes av den påtalejurist som har ansvaret for den underliggende sak.

I de helt ekstraordinære tilfeller der det kan det være aktuelt å benytte tvangsmidler overfor forsvarere i straffesaker som er under etterforskning eller iretteføring, kreves grundige vurderinger og særlig aktpågivenhet. I disse - meget sjeldne, men svært følsomme - sakene er det særlig viktig at det ikke kan reises noen tvil om påtalemyndighetens objektivitet. Dette er betydningsfullt for påtalemyndighetens tillit i allmennheten generelt, og overfor forsvarerstanden spesielt. Også for den ansvarlige påtalejurist selv vil det gjennomgående være en fordel å kunne overlate denne del av saken til en kollega for slik å unngå beskyldninger om at en urettmessig bruker maktmidler overfor den profesjonelle motparten i prosessen.

Riksadvokaten instruks er:

- Dersom det under etterforskning eller iretteføring kan være aktuelt å benytte tvangsmidler overfor forsvareren i saken, skal den påtalemessige behandling av dette spørsmålet overføres til en annen påtalejurist enn den som har ansvaret for den underliggende sak. Hvis dette av tidsmessige grunner ikke kan skje, skal bruken av slike tvangsmidler overlates til en kollega så snart dette er praktisk mulig.
- Påtalejurister i politiet bør rådføre seg med statsadvokaten før det treffes beslutning om bruk av tvangsmidler overfor forsvareren i saken.

6. Bruk av tvangsmidler – forholdet til rettens avgjørelser

Foranlediget av en konkret sak hvor det ble stilt spørsmål om en statsadvokat hadde respektert en kjennelse fra lagmannsretten presiserte riksadvokaten i brev av 26. august 2006 flg. til statsadvokatene og retten:

- a) Påtalemyndigheten skal alltid opptre slik at det ikke kan oppstå tvil om at rettslige avgjørelser respekteres fullt ut.
- b) Dersom det foreligger siktelse for flere punkter skal det i begjæringer om tvangsmidler fremgå klart om hele siktelsen påberopes som grunnlag for begjæringen, eller om begjæringen bare har sitt grunnlag i ett eller flere av siktelsespunktene. Dette er viktig for å klargjøre rekkevidden av rettens kjennelse.
- c) Dersom en domstol forkaster en begjæring om ett tvangsmiddel (for eksempel varetektsfengsling) fordi den ikke finner tilstrekkelig grunn til mistanke, vil det gjennomgående være i strid med god påtaleskikk om påtalemyndigheten overfor samme siktede, og med grunnlag i samme siktelsespunkt, treffer beslutning om et annet tvangsmiddel (for eksempel ransaking).
- d) Kan det være tvil om rekkevidden av en rettslig kjennelse – for eksempel hvorvidt en uttalelse fra domstolen om at den ikke finner skjellig grunn til mistanke omfatter alle punktene i siktelsen – er det særlig grunn til å bringe spørsmålet inn for retten på ny i stedet for å benytte påtalemyndighetens egen kompetanse til å treffe beslutning om bruk av tvangsmidler.

Instruksen er trykket i TfS 2/2006.

7. Rett til taushet

På statsadvokatmøtet i 2005 ble statsadvokatene oppfordret til å innta en mer aktiv holdning overfor siktede som velger å ikke gi forklaring til politiet og å ta dette opp med påtalemyndigheten i politiet. Det minnes om noen hovedpunkter:

Siktedes rett til taushet skal selvsagt respekteres. Men det innebærer *ikke* at politiet og påtalemyndigheten uten videre passivt skal innrette seg etter at siktede velger å ikke gi forklaring.

Mange siktede velger fortsatt å ikke forklare seg politiet, eller forsvareren råder dem til ikke å forklare seg før alle sakens dokumenter er mottatt og gjennomgått. Dette fører til at etterforskingen må rettes enda mer inn mot tekniske undersøkelser og avhør av vitner. Men det er også viktig å få frem i dokumentene og overfor retten hvilke valg siktede har tatt, og om forklaring først gis etter tilgang til saksdokumentene.

Etter straffeprosessloven § 93 annet ledd kan dommeren gjøre siktede oppmerksom på at det kan bli ansett å tale mot ham om han nekter å svare på spørsmål eller om han forklarer seg forbeholdent. Riksadvokaten anser denne bestemmelsen som et utslag av et generelt prinsipp og den må kunne brukes også under etterforskingen, bl.a. ved at siktede gjøres oppmerksom på innholdet i § 93 annet ledd under avhør og at politiet sørger for å dokumentere at siktede har blitt bedt om forklaring, men har nektet dette. Riksadvokaten anbefaler også at politiet vurderer å henvende seg til forsvareren og gjøre oppmerksom på at en ønsker forklaring fra siktede om nærmere angitte temaer. Avslås dette, bør skriftvekslingen vurderes dokumentert under hovedforhandlingen, særlig dersom tiltalte oppfattes å gi en forklaring i retten som er tilpasset de øvrige bevis i saken.

8. Eurojust

Den norske sambandsstatsadvokaten ved Eurojust, førstestatsadvokat Knut H. Kallerud, har kommet godt i gang med arbeidet. Forholdene ligger til rette for at han i dag kan bidra like mye til bedre samarbeid og utveksling av operativ informasjon i straffesaker som involverer flere land som

om Norge hadde vært ordinært medlem av Eurojust. Sambandsstatsadvokatens saksmengde øker, men det er fortsatt viktig å være årvåken for nye saker som med fordel kan tas opp med ham. Norsk påtalemyndighets tette samarbeid med Eurojust gir økte, og nye, muligheter for bedre bekjempelsen av internasjonal kriminalitet, og dette forutsettes utnyttet fullt ut.

9. Fornærmedeutvalget

NOU 2006:10 vil bli sendt til høring og riksadvokaten oppfordrer statsadvokatene til å gi grundige uttalelser.

Riksadvokaten minner om de pålegg som er gitt, relatert til politiets og påtalemyndighetens holdninger og atferd overfor fornærmede, pårørende og vitner, jf. bl.a. statsadvokatmøtet 2005. Det er fortsatt et forbedringspotensiale her. Påtalemyndigheten må bl.a. være tilgjengelig, svare på spørsmål og gi nødvendige forklaringer. Den videre behandling av Fornærmedeutvalget skal ikke avventes i så måte.

10. Voldtektssaker

På bakgrunn av den høye frifinnelsesprosenten i saker etter straffeloven § 192 opprettet riksadvokaten i oktober 2005 en intern arbeidsgruppe for bl.a. å undersøke kvaliteten på påtalevedtak i voldtektssaker som har endt med frifinnelse. Det vises til riksadvokatens oppnevningbrev av 3. oktober 2005. I påvente av gruppens rapport og øvrige utredninger som retter seg mot ofre for alvorlig vold og seksualovergrep er riksadvokatens bebudede rundskriv om voldtektssaker utsatt inntil videre. Det betyr ikke at arbeidet med å forbedre og heve kvaliteten på etterforskningen og behandlingen av disse sakene kan utstå. Ved inspeksjoner og gjennom behandling av enkeltsaker skal statsadvokatene ha spesiell oppmerksomhet rettet mot voldtektssaker. Mangler ved etterforskningen må påtales og saker returneres med ordre om ytterligere undersøkelser der det er opplysninger som bør følges opp eller kontrolleres. Generelle, eller systematiske feil, bes formidlet til arbeidsgruppens leder, statsadvokat Bjørn Kr. Soknes, Molde.

11. Medisinske funn i seksuelle overgrepssaker mot barn

Ny medisinsk kunnskap har ledet til flere gjenopptakelser med etterfølgende frifinnelser i saker om seksuelle overgrep mot barn. Riksadvokaten minner om de pålegg som ble gitt i oppsummeringsbrevet av 22. desember 2004 etter et internseminar. En viser særlig til riksadvokatens avsluttende uttalelse i brevet:

"Det er statsadvokatenes ansvar å formidle kunnskap fra seminaret og de pålegg som riksadvokaten her har gitt, videre til politiet på en hensiktsmessig måte".

12. Narkotikasaker

Riksadvokatens rundskriv nr. 1/1998 – endrede retningslinjer for bruk av forelegg:

De senere års utvikling i Høyesteretts praksis viser at straffenivået for narkotikaforbrytelser har gått ned, ikke minst når det gjelder befatning med narkotika til eget bruk. Dette forhold, sammen med hensynet til effektiv straffesaksbehandling og en rask og synlig reaksjon, tilsier en viss oppmyking av retningslinjene for bruk av forelegg som har ligget fast i nærmere 8 år.

Basert på høringsuttalelser fra statsadvokatene og politimestrene har riksadvokaten besluttet følgende endringer i rundskrivets punkt IV:

Underpunkt 1 ligger fast, og forelegg kan som hovedregel bare brukes ved erverv og oppbevaring som ikke tar sikte på videre omsetning.

Underpunkt 2 endres slik: Mengden av narkotisk stoff må ikke overstige (oppregningen av stoffer er ikke uttømmende):

- a) 0,5 gram heroin, kokain og amfetamin
- b) 10 - 15 gram hasjisj eller marihuana
- c) 10 - 15 kilo khat
- d) 5 tabletter ecstasy
- e) 50 tabletter av de vanlige B-preparater (for eksempel Rohypnol, Valium 5 mg, Stezolid og lignende)
- f) 20 tabeletter Temgesic og 3 tabletter Dolcontin 100 mg.

Underpunkt 3:

Vilkåret om at siktede ikke må være ilagt en reaksjon for overtredelse av narkotikalovgivningen i løpet av de tre siste måneder, bortfaller.

Hvorvidt det skal reageres med forelegg må avgjøres etter en konkret vurdering i det enkelte tilfelle basert på alminnelige straffutmålingsbetraktninger, og herunder vil gjentakelse kunne være et moment. Grensen i straffeloven § 162 mellom første og annet ledd, og annet og tredje ledd, jf. foreliggende rettspraksis, påvirkes ikke av denne justering av foreleggsadgangen.

Endringene i rundskrivet er nedfelt i riksadvokatens brev til samtlige statsadvokater og politimestre av 6. juli 2006.

Anker i narkotikasaker:

Utviklingen i Høyesteretts praksis synes to-delt.

For så vidt gjelder misbrukerne og deres befatning med stoff til eget bruk, er straffene blitt betydelig mildere. Det er ikke noe om tilsier at påtalemyndigheten nå bør bidra til at denne utviklingen i form av ytterligere nedgang, fortsetter.

Det er også slik at de alvorlige sakene i dag ofte omfatter større kvanta stoff enn før, noe som igjen har resultert i lavere straffer sammenliknet med tidligere praksis. Denne utvikling har ikke bekymret riksadvokaten nevneverdig fordi straffenivået for slike saker fortsatt må bedømmes som meget strengt.

Det er nok slik at Høyesterett nå i stor grad anser sin oppgave å være fullført, for så vidt gjelder grensedragningen mellom andre og tredje ledd i straffeloven § 162 og straffutmålingen i de mer alminnelige sakene. Skal påtalemyndigheten ha håp om å få prøvd ankesaker i Høyesterett, vil det være gunstig dersom man kan påvise ulik behandling i lagmannsrettene. Det skal åpenbart mye til før Høyesterett fraviker lagmannsrettens bevisbedømmelse under straffespørsmålet og slike anker vil neppe bli tillatt fremmet, og de kan heller ikke påregne støtte herfra.

13. Prosjekt organisert kriminalitet

Som kjent iverksatte POD i 2004 Prosjekt organisert kriminalitet for å bedre politiets kunnskapsbaserte oversikt over omfanget av den organsierte kriminaliteten. Prosjektets rapport med anbefalinger ble levert sommeren 2005 og sendt samtlige statsadvokatembeter i september s.å.

Riksadvokaten og POD er enige om at kunnskapsgrunnlaget i rapporten skal kvalitetssikres og oppdateres med henblikk på en strafferettslig oppfølging av de mest aktive nettverkene, og en arbeidsgruppe under ledelse av Kripos og med deltakelse fra Oslo politidistrikt og Økokrim ble nedsatt i februar 2006. Gruppens mandat er tidligere gjort kjent for statsadvokatene.

Når arbeidsgruppens rapport foreligger vil den videre oppfølging besluttes av POD og riksadvokaten i fellesskap, og de operative tiltak blir viktige. Statsadvokatenes ansvar i så måte understrekes allerede nå.

14. ROK – revidert instruks

Politidirektoratet har revidert instruksen for ROK og denne er sendt samtlige statsadvokater, jf. brev herfra av 3. juli 2006.

Riksadvokaten tok tidlig initiativ til å utvide ROK's formål (instruksen pkt. 1) til også å omfatte annen alvorlig kriminalitet enn den organiserte, forutsatt at den strekker seg over flere politidistrikt. Problemstillingen er praktisk, og ble - uvisst av hvilken grunn – ikke fulgt opp av POD. Direktoratet har forsikret, senest i møte 28. juni 2006, at politimestrene i forbindelse med sentraliserte etterforskningsordrer, kan søke POD om ekstra budsjettmidler. Slike søknader vil følgelig bli behandlet utenfor ROK-systemet, og underkastet en bred vurdering i Direktoratet.

15. Sentralisert etterforskning – statsadvokatenes ansvar

Riksadvokaten minner om det ansvar statsadvokatene har for å initiere sentralisert etterforskning, jf. bl.a. direktivene i mål- og prioriteringsrundskrivet for 2006 pkt. IV underpkt. 6. Forbedringspotensialet her er betydelig. Beslutninger om sentralisert etterforskning utenfor ROK-systemet kan gi grunnlag for søknad til POD om tilleggsbevilgning, jf. ovenfor.

16. Straffeprosessloven § 216 g – påtalemyndighetens slettingsplikt

Det fremgår av straffeprosessloven § 216g første ledd at påtalemyndigheten skal sørge for at opptak og notater som er gjort under kommunikasjonskontroll *snarest mulig* blir tilintetgjort i den utstrekning de, a) er uten betydning for forebyggelsen eller etterforskning av straffbare forhold eller b) gjelder uttalelser som retten etter reglene i §§ 117 til 120 og 122 ikke vil kunne kreve hans/hennes vitneforklaring om, med mindre vedkommende mistenkes for en straffbar handling som kunne gitt selvstendig grunnlag for kontrollen.

Høyesterett har nå likevel fastslått at slettingsplikten knyttet til opptak og notater som er uten betydning for forebyggelsen eller etterforskningen av straffbare forhold etter § 216g bokstav a), først inntreffer etter at forsvaret er gitt anledning til innsyn, jf. Rt 2005 side 1137 avsnitt (73) og (74). Før sletting i medhold av denne bestemmelse foretas, må det således dokumenteres at forsvarer enten har hatt materialet til gjennomgang, eller har fått tilbud om dette uten å ha benyttet seg av sin rett til innsyn.

Det fremgår i samme avgjørelse fra Høyesterett, avsnitt (76), at for materiale hvor det er bevisforbud, for eksempel samtaler mellom de tiltalte og forsvarerne, jf. straffeprosessloven § 216g bokstav b), skal det ikke gis innsyn. Dette medfører at samtaler mv. fra kommunikasjonskontroll som retten etter reglene i straffeprosessloven §§ 117 til 120 og 122 ikke vil kunne kreve vedkommendes vitneforklaring om, jf. straffeprosessloven § 216g bokstav b), skal slettes snarest mulig. Det er politimesterens ansvar å sørge for at så skjer, jf. kommunikasjonskontrollforskriften § 9.

17. Samarbeid med skatteetaten

Skatteetaten og politi/påtalemyndighet inngikk 15. august 2005 en avtale om prinsipper for samarbeid mellom etatene. I forlengelse av denne har Det sentrale samarbeidsforum (Skattedirektøren, Politidirektøren, ØKOKRIM-sjefen og riksadvokaten) laget et utkast til en samarbeidsavtale for ytterligere å styrke og forbedre samarbeidet. Utkastet vil bli sendt på høring til statsadvokatene, og statsadvokatenes ansvar for å følge opp samarbeidet i regionene understrekes.

18. Særreaksjoner

Det vises til Høyesteretts dom av 11. mai 2006, og at uttrykket "speedily" i EMK artikkel 5 nr. 4 er strengere enn "within reasonable time" i artikkel 6 nr. 1.

Videre henledes oppmerksomheten på treårsfristen for ny vurdering av dommer på overføring til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg (straffeloven § 39 b siste ledd), og at det er viktig at denne fristen overholdes selv om riksadvokaten i en konkret sak har lagt til grunn at fristen ikke er preklusiv.

Statsadvokatene må ha kunnskap om de forvaringsdommer som er avsagt i regionen, bl.a. for å kunne holde oversikt over frister for å vurdere forlengelsesspørsmålet.

Kopi av tiltalebeslutninger skal som kjent sendes til fagenheten for tvungen omsorg, og det skal gis underretning til de lokale helseforetakene. Som det tidligere er redegjort for, skal statsadvokatene ikke lengre sende inn kopier av særreaksjonsdommer til riksadvokaten, med unntak av spesielle saker.

På basis av en konkret sak minnes om statsadvokatenes ansvar for å anke underrettsdommer om forlengelse av forvaring inn for høyere rettsinstans dersom man mener at dommen ikke er riktig. (Det ble bemerkt at riksadvokaten var enig i godtagelsen av den aktuelle dommen som fikk store oppslag i media.)

Det er nedsatt et utvalg som skal evaluere særreaksjonene, der bl.a. førstestatsadvokat Berit Sagfossen, Oslo, deltar.

19. Overføring av straffesaksdokumenter til land med dødsstraff

I en konkret sak er riksadvokaten etter ny overveielse kommet til at anmodninger om dokumentutlån kan etterkommes hvis en får en tilstrekkelig garanti for at en eventuell dødsstraff ikke vil bli fullbyrdet. (Av hensyn til domstolenes uavhengighet vil det være vanskelig for den utøvende makt å gi løfter om domstolenes konkrete straffutmåling innen lovens strafferammer.)

20. Konfliktråd og samfunnsstraff

En minner om de nye regler for *samfunnsstraff* som trådte i kraft fra 1. januar 2006. De viktigste endringene er at adgangen til å idømme samfunnsstraff ikke lengre er knyttet til strafferammen i løvbudet, men til hvor lang fengselsstraff som er alternativet (altså det samme prinsipp som gjaldt ved spørsmål om samfunnstjeneste). Reglene i straffeloven § 3 gjør at enkelte ankesaker likevel må behandles etter de gamle reglene.⁹ – Også reglene om *brudd på vilkår* er endret.

Påtalemyndigheten må fortsette å arbeide for å øke antall saker som overføres til konfliktråd.

21. Narkotikaprogram med domstolskontroll

Det er fra 1. januar 2006 etablert en treårig prøveordning med narkotikaprogram med domstolskontroll i Oslo og Bergen. Narkotikaprogrammet settes som et vilkår for betinget dom. Påtalemyndigheten forutsettes å bruke ordningen aktivt, og etablere gode samarbeidsrelasjoner til andre aktører.

22. Sakkyndige – Den rettsmedisinske kommisjon. Mandater. Innsendelsesplikt

Den rettsmedisinske kommisjon har fått en ny sammensetning fra 1. april 2006. Kommisjonen er som kjent delt i tre: Alminnelig gruppe, Psykiatrisk gruppe og Laboratorieteknisk gruppe. Pressemelding av 31. mars 2006 viser sammensetningen av hele kommisjonen (Odin/Justisdepartementet).

En minner om betydningen av skriftlig utforming av mandat til de sakkyndige.

⁹ Jf. for eksempel Rt. 2006 s. 161 avsnitt 10.

Kvalitetssikring av alternative eller private sakkyndiguttalelser reiser noen særskilte spørsmål. Kommisjonen har bedt om at slike uttalelser forelegges den i god tid før hoved- eller ankeforhandling dersom den sakkyndige ønskes rettsoppnevnt. Kommisjonen har overfor Justisdepartementet gitt uttrykk for at dagens praksis hvor partsengasjerte sakkyndige ikke gjennomgår samme kontroll som de rettsoppnevnte, er rettssikkerhetsmessig betenkelig, og at det er ønskelig at det gis lovhjemmel for forskrifter om mandat til sakkyndige og innsendelsesplikt til kommisjonen. Påtalemyndighetens standpunkt i den nåværende situasjon skal være at en anmoder retten om at uttalelser fra alternative eller private sakkyndige oversendes Den rettsmedisinske kommisjon for kvalitetssikring, dersom ikke forsvarer eller den sakkyndige alt har sørget for dette.

23. ICD-10 og HCR-20

I særreaksjonsaker er det viktig at påtalemyndigheten er kjent med, og kan gi retten en grunnleggende innføring i, instrumenter som ofte benyttes av de rettspsykiatrisk sakkyndige.

ICD-10 er et internasjonalt diagnosesystem (International Classification of Diseases, 10th edition) godkjent av Verdens helseorganisasjon (WHO). Systemet skal også brukes i Norge og Den rettsmedisinske kommisjon har pålagt rettspsykiatrisk sakkyndige å angi eventuelle ICD-10 diagnoser, se nyhetsbrev nr. 1 1999 og nr. 2 1999. Nærmere informasjon om diagnosesystemet finnes bl.a. på Internett (www.who.int/classification/icd/en/) og i Rosenqvist og Rasmussens lærebok i rettspsykiatri side 77 og 196. Diagnosesystemet er også gitt ut på norsk på Gyldendal forlag med forklaringer på de ulike sykdommer og tilstander.

HCR-20 er verktøy for risikovurdering. Det baserer seg på 20 ulike faktorer (10 historiske, 5 kliniske og 5 faktorer knyttet til risikohåndtering.) Den rettsmedisinske kommisjon anbefaler at de sakkyndige ikke gir "score" dersom de bruker HCR-20 ved vurdering av faren for tilbakefall til alvorlig kriminalitet.

24. Formidling av erfaringer fra Vestfold politidistrikt. "Best practice"

Riksadvokaten minner om sitt brev av 15. mars 2006 til statsadvokatene og politimestrene der brev av 18. desember 2005 fra politimesteren i Vestfold – *Formidling av erfaringer i straffesaksbehandlingen* – fulgte vedlagt. Bakgrunnen for at en innhentet uttalelse fra politimesteren var å forsøke ytterligere å identifisere suksessfaktorer i straffesaksbehandlingen. Uttalelsen er nyttig for statsadvokatene over hele landet ved fagledelsen av politiet og i dialogen med politimestrene.

25. Sedelighetsforbrytelser – straffutmåling (barn/voksne)

På bakgrunn av innslag i den offentlige debatt om straffenivået i seksuelle overgrepssaker og sammenligning av straffenivået for saker der henholdsvis barn og voksne er ofre, minner riksadvokaten ordensmessig om det selvfølgelig i at 1) seksuell omgang med barn under 14 år – straffeloven § 195 – og voldtekt (§ 192) er to forskjellige straffebestemmelser, og 2) at straffepåstandene i saker om voldtekt og andre seksuelle overgrep mot barn skal være meget strenge.

Vi har i de senere år – i tråd med lovgivers vilje – oppnådd ikke ubetydelige straffskjerpelser i saker om seksualforbrytelser. Påtalemyndigheten må ikke opptre slik at det kan være grunnlag for berettiget kritikk for ikke å ha gjort bruk av straffebestemmelser som er anvendelige, eller for ikke å ha nedlagt påstander i tråd med nyere høyesterettspraksis.

Dette innebærer – i forhold til barn og seksuelle overgrep – at man må være bevisst på regelen i straffeprosessloven § 192 første ledd siste punktum om at det ved vurderingen av om det er utøvd vold eller truende atferd eller om fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen, skal legges vekt på om fornærmede var under 14 år. På dette punkt har statsadvokatene også et ansvar

for å formidle til politiet at barnet stilles de riktige spørsmål slik at det om mulig gis bedre grunnlag for å vurdere anvendelse av bestemmelsen.

Uttalelser i lovforarbeider og relevant høyesterettspraksis skal brukes aktivt.

26. Varetekt

Det ble minnet om Høyesteretts avgjørelser av 21. desember 2005 om varetektsfradrag ved kortvarig isolasjon, hvorefter én times frihetsberøvelse i fullstendig isolasjon gir to dagers fradrag, jf. også riksadvokatens brev 26. januar 2006. Spørsmålet vil bli regulert av § 83 annet ledd når ny straffelov er trådt i kraft. Riksadvokaten har besluttet at det ikke vil bli tatt noe initiativ for å få endret dagens rettstilstand i tiden frem til ny lov trer i kraft.

De vedtatte bestemmelsene i straffeprosessloven § 183 første ledd og § 98 første ledd om forlenget fremstillingsfrist og oppnevning av forsvarer når det er klart at siktede ikke vil bli løslatt innen 24 timer etter pågripelsen, trådte i kraft 1. juli 2006. Bestemmelsene er ledsaget av nye regler om oppnevning av forsvarer i påtaleinstruksen og i ny forskrift om bruk av politiarrest. Riksadvokaten viser særlig til at det fremgår av forarbeidene at den forlengede fremstillingsfrist ikke skal medføre økt bruk av politiarrest, jf. gjeldende regler om overføring til ordinært fengsel senest 24 timer etter fremstillingen.

Forannevnte endringer i rettstilstanden vil bli adressert i et revidert rundskriv om varetekt, hvor enkelte gjeldende regler og retningslinjer også vil bli presisert på bakgrunn av kritikk fra Europarådets torturovervåkingsskomité (CPT) etter besøket i Norge i oktober 2005. Kritikken går særlig på bruk av politiarrest utover i påtrengende tilfeller, manglende melding til pårørende om pågrepelse og om retten til kontakt med advokat.

Høyesterett avgjorde 29. juni 2006 en sak om bruk av politiarrest under hovedforhandling, jf. straffegjennomføringsforskriften § 4-1 annet ledd, og politiinstruksen § 9-4. Politiarrest skal bare benyttes under hovedforhandling når dette er strengt nødvendig. Arrestoppholdet må organiseres slik at tiltaltes muligheter til å ivareta sine interesser på forsvarlig vis under den pågående straffesak ikke blir vesentlig skadelidende.

27. Vold og trusler mot ansatte i politi- og lensmannsetaten

Riksadvokaten er representert i en arbeidsgruppe i Politidirektoratet, som skal utrede tiltak mot vold og trusler mot ansatte i politi- og lensmannsetaten. Det skal gis en beskrivelse av problemets omfang og hvordan saker av denne karakter behandles av politidistriktene i dag, samtidig som mulige forebyggende tiltak, rapporteringsrutiner og oppfølgende tiltak skal utredes. Foreløpige synspunkter fra statsadvokatene må gjerne formidles til riksadvokaten.

28. Rasediskriminering

FN's Rasediskrimineringskomité (RDK) konkluderte i uttalelse 15. august 2005 med at Høyesteretts avgjørelse av Sjølie-saken i Rt. 2002 side 1618 innebar en krenkelse av artikkel 4 og 6 i rasediskrimineringskonvensjonen. Høyesterett bygget på at staten etter RDKs oppfatning ikke har plikt til å forby meningsytringer som gir uttrykk for ideer om rasemessig overlegenhet, eller i det minste at slike ytringer ikke rammes av §135a. RDK la i sin uttalelse til grunn at staten er forpliktet til å forby også denne type meningsytringer.

RDK var uenige med flertallet i Høyesterett med hensyn til hvordan innholdet i Sjølies tale skulle forstås. Dette fremstår som et helt sentralt punkt i uttalelsen. Komiteen konkluderte for det første med at uttalelsen innholdt ideer om rasemessig overlegenhet eller rasehat, og at Sjølies ytringer samlet sett ikke var beskyttet av reservasjonen i artikkel 4 som, enkelt sagt, fastsetter at det skal tas behørig hensyn blant annet til ytringsfriheten. RDK uttalte videre at den omstendighet talens

innhold objektivt sett var absurd og uten logisk sammenheng ikke er relevant for vurdering om uttalelsene er i strid med artikkel 4. Dernest var komiteen uenig med flertallet i Høyesterett i forståelsen av ytringene ved at den kom til at enkelte av uttalelsene til Sjølie måtte anses som tilskyndelse til rasediskriminering om ikke også til vold. Riksadvokaten bemerker at dersom flertalet i Høyesterett hadde vært enig i denne forståelsen, må det være nærliggende å anta at Sjølie ville ha blitt domfelt i samsvar med tiltalen.

Det er viktig at statsadvokatene setter seg inn i RDK's uttalelse og de lovendringer, herunder i straffeloven § 135a, som trådte i kraft 1. januar 2006.

29. Politiets møte med innvandrerungdom

Samfunnsdebattanten Iffit Z. Qureshi har i flere avisartikler rapportert om opplysninger fra ungdom med innvandrerbakgrunn og deres møte med politiet. Det rapporteres om trakassering, provokasjon og enkelte tilfeller av vold, og riksadvokaten har hatt møte med Qureshi. Det beskrives en dramatisk situasjon, hvor store grupper av innvandrerungdom mangler tillit til politi og påtalemyndighet. Uavhengig av hvordan man stiller seg til den faktiske bakgrunnen for beskrivelsen, er det ikke tvilsomt at det påpekes forhold som kan representere et stort problem i forhold til politiets- og påtalemyndighetens "standing" og legitimitet innenfor store og sårbare ungdomsgrupper. Statsadvokatene oppfordres til å ha oppmerksomhet rettet mot temaet i forbindelse med sine inspeksjoner og andre møter med politidistriktene, og ikke minst ved behandling av enkeltsaker.

30. Studiepermisjoner

Riksadvokaten minner om studiepermisjonsordningen. Ved neste kunngjøring vil man gjerne ha flere søknader.

31. Håndbok i etterforskning av forsikringssvindel

Riksadvokaten gjør oppmerksom på at forordet i håndbokens første utgave er misvisende for så vidt gjelder merknadene herfra.

32. Raskere straffesaksbehandling

Justisdepartementet vil om kort tid sende ut en omfattende høring, bl.a. etter anmodningsvedtak i Stortinget. Riksadvokaten forventer stort engasjement fra statsadvokatene i denne meget viktige høringssaken.

33. Riksadvokatens tiltalekompetanse

Dersom strafferammen forhøyes til 21 år ved særdeles skjerpene omstendigheter, må tiltale spørsmålet avgjøres av riksadvokaten selv om påtalemyndigheten ikke pretenderer at alternativet kommer til anvendelse i den aktuelle sak. Riksadvokaten må med andre ord behandle alle tiltalesaker etter straffeloven § 231 første punktum, § 233 første ledd, § 162 tredje ledd og § 317 fjerde ledd jf. tredje ledd.

Ved forsøk kan maksimumsstraff ikke anvendes, jf. straffeloven § 51, og statsadvokatene er tiltalekompetente selv om den fullbyrdede overtredelse ville hørt inn under riksadvokaten. Det gjelder dog ikke etter straffeloven § 148 hvor forsøk kan straffes likt med fullbyrdet forbrytelse, jf. annet ledd.

Er gjerningspersonen under 18 år, kan heller ikke maksimumsstraff anvendes, jf. straffeloven § 55. Det minnes om påtaleinstruksen § 22-3 annet ledd hvoretter saker av særlig stor allmenn interesse, skal forelegges riksadvokaten til avgjørelse av tiltale spørsmålet. Med virkning fra 1. juni 2006 bestemmes rent generelt at alle drapssaker – selv om gjerningsmannen er under 18 år – skal hitsendes til avgjørelse av tiltale spørsmålet idet disse antas å være av særlig stor allmenn interesse.

(Tidligere var det bare saker etter straffeloven § 233 annet ledd som skulle avgjøres av riksadvokaten i denne situasjonen.)

Det minnes om at det er den tiltaleberettigede som har ankekompetansen, jf. straffeprosessloven § 68. Dom i første instans, og hvor riksadvokaten har tatt ut tiltale, skal hitsendes for godtagelse, eventuelt anke, selv om tiltalte har anket og har krav på behandling i ankedomstolen.

34. Angivelse av frister i påtegninger til riksadvokaten

Ankefrist:

I saker hvor riksadvokaten har ankekompetansen må den absolutte ankefristen angis tydelig i påtegningen. Den absolutte ankefristen er fire uker etter at dommen kom inn til møtende aktors kontor, jf. straffeprosessloven § 310 tredje ledd annet punktum. Fristen bes angitt selv om saken sendes inn så raskt at det er åpenbart at den alminnelige to-ukers ankefristen etter § 310 første ledd og tredje ledd første punktum kommer til å utløpe først. Ankesakene skal sendes inn raskt, selv om dommen ennå ikke er forkynt for domfelte.

Omgjøringsfrist:

Utløpet av omgjøringsfristen i klagesaker må angis tydelig i påtegningen. Omgjøringsfristen etter straffeprosessloven § 75 gjelder kun i saker hvor noen har vært *siktet*. Omgjøringsfristen gjelder ikke for klager over henleggelsesgrunnlaget. Omgjøringsfristen utløper tre måneder etter at påtalemyndigheten (for eksempel politiet) mottok *rettidig* klage, jf. straffeprosessloven § 59 fjerde ledd. Er klagen ikke fremsatt innenfor klagefristen i § 59a tredje ledd, løper omgjøringsfristen fra den dag vedtaket ble fattet. Statsadvokaten må følgelig vurdere om klagen er rettidig fremsatt. Hvis det synes uklart om klagen er rettidig, skal det angis i påtegningen.

Ved angivelse av frister gjøres det gjennomgående mange feil, og foranstående bes påsett særskilt.

35. Gjenopptakelse

Det er vedtatt enkelte lovendringer for gjenopptakelsessakene, bl.a.:

- hjemmel for å begrense retten til innsyn i saksdokumentene i større grad enn hva som følger av straffeprosessloven §§ 242a flg.,
- regler om tilbaketrekking av begjæringen etter at kommisjonen har tatt den til følge,
- utvidelse av virkeområdet for straffeloven § 132a,
- oppnevning av bistandsadvokat fra kommisjonens side.

Forslagene fremgår av Ot.prp. nr. 54 (2005-2006), og ble vedtatt 30. juni 2006 (lov nr 53).

Erfaringene så langt viser at kommisjonen ber om uttalelse i langt større utstrekning enn hva påtalemyndigheten hadde sett for seg før etableringen av nyordningen. Uttalelsene kan være av stor betydning for utfallet av sakene, og fordrer fortsatt mye arbeid. Påtalemyndigheten har i dag nærmest en partsrolle som er tilnærmet lik den vi hadde før det nye systemet ble etablert, og som var ønsket endret. Riksadvokaten vil følge denne utviklingen nøye, og er i dialog med Kommisjonen.

36. Menneskehandel

Menneskehandel blir gjerne begått som ledd i organisert kriminalitet. Utnyttelse av mennesker til prostitusjon innebærer dessuten ofte at ofrene utsettes for alvorlige volds- eller seksualforbrytelser. Disse sakene skal dermed prioriteres i henhold til riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv. Det er viktig at politiet er aktive i bekjempelsen av menneskehandel. Som ved annen organisert kriminalitet som blir begått i lukkede miljøer, må politiet ofte avdekke sakene uten at det er inngitt noen anmeldelse. Statsadvokatene bør som ledd i fagledelsen påse at denne form for kriminalitet gis nødvendig prioritet.

Straffeloven § 224 er utvidet, slik at bestemmelsen også omfatter utnyttelse av mennesker til tigging (Ot.prp. nr. 50 (2005-2006) og Innst.O. nr. 61 (2005-2006)). Endringen ble vedtatt 30. juni 2006 (lov nr 48).

Politidirektoratet har nylig utgitt en håndbok om bekjempelse av menneskehandel, som riksadvokaten vil sende til alle statsadvokatregionene (den er også lagt ut på Intranettet). For omtale av menneskehandel vises til regjeringens handlingsplan for 2005-2008 om bekjempelse av menneskehandel (som bl.a. finnes på Internett) og riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv for 2006 for politiet (særlig s. 12).

37. Fritak for forklaringsplikt for barn

Rt. 2005 s. 1293 gjelder spørsmål om fritaksrett for barn fra å avgi forklaring etter straffeprosessloven § 122, jf. § 127. Flertallet bemerket at dommeren bør orientere barnet om fritaksretten (avsnitt 23). Dette har av enkelte domstoler blitt tolket slik at det er dommeren personlig, og ikke avhørspersonen, som skal gi orienteringen. Dette var imidlertid ikke tema for Høyesterett, hvor spørsmålet derimot var om det er settevergen eller dommeren som bør orientere barnet. I forhold til kontrollhensynet, som Høyesterett viser til, kan det ikke være avgjørende om orienteringen gis av dommeren eller avhørspersonen. Ifølge Justisdepartementets merknader til forskrift om dommeravhør, er det naturlig at avhørspersonen formaner barnet (forskrift 2. oktober 1998 nr. 925 om dommeravhør og observasjon og merknader til forskriften gitt i rundskriv av 23. oktober 1998 G-70/98, se særlig § 12). Det er ikke grunn til å anta at Høyesterett har ment å endre dette eller innføre krav om dommeren personlig må gi den del av orienteringen som gjelder fritaksretten. Høyesteretts avgjørelse er følgelig neppe til hinder for at dommeren velger å overlate orienteringen til avhørspersonen.

38. Foto og fingeravtrykk

En minner om brev av 16. mai 2006 til statsadvokatembetene om registrering av fingeravtrykk og foto – status. Kripos har over flere år oppfordret til å sette i gang et systematisk arbeid for å bygge ned restansene, samtidig som det etableres rutiner for opptak av fingeravtrykk og foto i forbindelse med den daglige virksomheten. Bruk av fingeravtrykk og foto er et effektivt virkemiddel i kriminalitetsbekjempelsen.

Det er store forskjeller i restansene både mellom politidistriktene og statsadvokatregionene. Statsadvokatene må gripe fatt i dette som en del av fagledelsen av politiet og oppfølging kan gjøres i forbindelse med inspeksjoner.

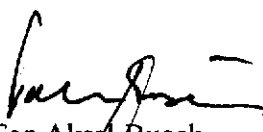
39. Barne- og ungdomskriminalitet

Det er all grunn til å tro at dette er et område som vil bli gjenstand for økende interesse og oppmerksomhet, ikke minst fra politisk hold. Regjeringens handlingsplan "Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet" (2005-2006) er sendt samtlige statsadvokatembeter. I følgebrevet av 10. oktober 2005 forutsatte riksadvokaten at statsadvokatene satte seg inn i handlingsplanen og holder seg orientert om hvordan den følges opp i politidistriktene. En henleder også oppmerksomheten på St. meld. nr. 20 (2005-2006) om "Alternative straffereaksjonar overfor unge lovbrutarar". I meldingen (pkt. 1.3) gis det en samlet oversikt over forslag fra regjeringen. Flere av disse knytter seg til bruken av tvangsmidler og strafferettslige reaksjoner. Statsadvokatene må gjøre seg kjent med meldingen.

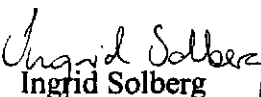
40. Neste møte

Neste år vil møtet finne sted i Osloregionen 22. – 24. mai med Oslo statsadvokatembeter som teknisk arrangør, og statsadvokatene bes tilpasse øvrige gjøremål i forhold til dette.

Riksadvokaten vil legge oppsummeringen ut på intranettet.

Tor-Aksel Busch

Ingrid Solberg
adm.sjef

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:

Ra 05-201 HPJ/mw
810.2

DATO:

15.07.05

STATSADVOKATMØTET 2005 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for konstruktiv deltakelse under årets statsadvokatmøte.

Også i år oppsummerer riksadvokaten de pålegg og instruksjoner som ble gitt under møtet. Embetslederne har særskilt ansvar for å følge opp påleggene og å formidle disse til samtlige statsadvokater og til politiet på hensiktsmessig og adekvat måte, jf. pkt. 28. For oversiktens skyld vedlegges en innholdsfortegnelse over de temaer/pålegg som er omhandlet i oppsummeringen. Foiler som ble benyttet av foredragsholderne, er tidligere formidlet elektronisk til statsadvokatembetenes postmottak.

1. God påtaleskikk

Riksadvokaten understreker at påtalemyndigheten, som har maktutøvelse som sin fremste oppgave, må være preget av høy etisk standard. Det kan særlig henvises til artikkel skrevet av dr. juris Tor-Geir Myhrer i Juss og etikk, utgitt i 2005, ISBN-nr 82-15-00754-6. Riksadvokaten er i all hovedsak enig i det som der er anført, og stiller seg således bak innholdet i artikkelen. Det forutsettes at den leses og gjerne drøftes nærmere på interne møter og lignende.

2. Innst. O. nr. 72 (2004-2005) – ny straffelov

I innstillingen er det gitt mange viktige føringer knyttet til bl.a. straffutmålingen. Riksadvokaten ber statsadvokatene gå gjennom Stortingets merknader, og disse kan i stor utstrekning benyttes overfor domstolene selv om loven (20. mai 2005 nr. 28) ikke er trådt i kraft.

3. Alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet – etterforskning og straffhåndheving

Riksadvokaten understreker viktigheten av en aktiv og målrettet innsats mot kriminalitet som rammer arbeidslivet. Alvorlige brudd og tilsidesettelse av sikkerhetsforskrifter og internkontrollrutiner skal møtes med strafferettslig forfølgning og reaksjon, selv om det ikke er inntrådt ulykke eller påvist skade. En konsekvent straffhåndheving skal være en advarsel og varsko til de som av ulike grunner fristes til å sette sikkerhets- og vernepåbud til side. En annen og tilsikt

effekt av etterforskingen er å avdekke bakenforliggende årsaker til ulykker og derved bidra til å forebygge og hindre lignende hendelser i fremtiden.

I rundskriv av 11. juni 1996 (nr. 1/1996) har riksadvokaten gitt direktiv om at alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet er prioritert og skal etterforskes grundig og med *høyt tempo*. Det er derfor et bekymringsfullt gap mellom mål og virkelighet når gjennomsnittlig saksbehandlingstid de siste årene har ligget nær opp under 600 dager – og det i de alvorligste sakene (dødsulykkene). Riksadvokaten forutsetter at statsadvokatene går aktivt inn for å endre denne situasjonen. Etterforsking og saksfremdrift i arbeidsmiljø saker bør vies særlig oppmerksomhet ved inspeksjoner i politidistriktene. Samtidig bør det undersøkes om samarbeidsrutinene mellom politiet og andre offentlige myndigheter, som f.eks Arbeidstilsynet, er tilstrekkelig klare og praktikable. Et annet eller supplerende tiltak kan være å kalle inn enkeltsaker med sikte på å vurdere kvaliteten på saksbehandlingen og behovet for instruksjon og opplæring. Temaet egner seg også godt på de regionale påtalemøtene.

4. Tiltalekompetanse

Statsadvokatene minnes om at det er riksadvokaten som har tiltalekompetansen når lovbrudd har 21 års strafferamme, også der hvor slik maksimumsstraff utløses av "særdeles skjerpene omstendigheter" i sin alminnelighet, og det uaktet om påtalemyndigheten vil pretendere at slike forhold foreligger.

Er siktede under 18 år på gjerningstidspunktet kan 21 års fengsel ikke anvendes, jf. straffeloven § 55. Det minnes om tidligere instruksjoner. Slike saker *behøver ikke* å sendes riksadvokaten til avgjørelse, med mindre vedkommende er siktet for overtredelse av straffeloven § 233 *annet ledd*. (I sistnevnte tilfeller vil regulært påtaleinstruksen § 22-3 annet ledd komme til anvendelse).

Forsøk kan heller ikke, som kjent, medføre lovens maksimumsstraff, jf. straffeloven § 51. Det gjelder dog ikke straffeloven § 148, jf. bestemmelsens annet ledd. Forsøkshandlinger skal således ikke sendes riksadvokaten til avgjørelse med mindre det gjelder forsøk på "mordbrann".

Statsadvokatene må også huske på hvem som er ankeberettiget, jf. straffeprosessloven § 68. Saker med riksadvokattiltale (herunder i klagesaker) skal sendes Riksadvokatembetet med forslag om godtagelse/anke, også når tingrettens dom foreligger.

5. Statsadvokatenes kompetanse til å gjøre om egne vedtak

Høyesterett har i kjennelse inntatt i Rt 2004 side 1997 lagt til grunn at vedtaksorganet selv kan omgjøre sin henleggelse, dersom det finner en klage over avgjørelsen begrunnet. I den aktuelle saken var det derfor ingen feil av statsadvokaten å omgjøre egen henleggelse til skade for den siktede og ta ut tilleggstitale. Det standpunkt Høyesterett her har inntatt står i motstrid til en med langvarig og sikker praksis i påtalemyndigheten. Riksadvokaten har etter nøye vurdering kommet til at avgjørelsen i Høyesterett ikke gir grunn til å endre praksis, og en minner om den instruks som ble gitt i brev av 24. januar 2005 til statsadvokatene. Fra brevet hitsettes:

"Riksadvokaten har like fullt kommet til at de beste grunner taler for å opprettholde den tidligere praksis. For overordnet påtalemyndighets fagledelse er det viktig at man har det sakstilfang som ligger i at man får oversendt klagesakene, også i de tilfeller der underordnet påtalemyndighet finner klagen begrunnet og mener at vedtaket bør omgjøres. Særlig har dette hensynet vekt i forholdet mellom politiet og statsadvokaten etter at påtalemyndigheten i politiet fra 1. april 2004 fikk utvidet påtalekompetanse. Dette vil innebære at flere sakstyper der politiet ikke tidligere kunne avgjøre

påtalespørsmålet, nå – eventuelt – kommer inn til statsadvokaten som klagesaker hvilket er en fordel i tilsyns/kontrollsammenheng.

Riksadvokaten gir derfor følgende instruks til statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet:

- Har noen vært siktet, skal klagesaker fortsatt sendes overordnet påtalemyndighet til avgjørelse, selv om den påtalemyndighet som har truffet henleggelsesvedtaket mener at dette bør gjøres om.
- I saker der det er fare for at tremånedersfristen for underretning til siktede om omgjøring, jf. straffeprosessloven § 59a siste ledd, kan utløpe før overordnet påtalemyndighet får behandlet og avgjort klagesaken, må vedtaksorganet likevel selv omgjøre vedtaket når det finner at klagen bør tas til følge, slik at fristen avbrytes. Saken sendes deretter til klageorganet.”

6. Orientering om avtalen med Eurojust

Avtale mellom Eurojust og Norge ble inngått 28. april 2005, jf. nærmere St. prp. nr. 58 (2004-2005). Stortinget samtykket til inngåelse av avtalen 15. juni 2005, jf. Innst. S. nr. 243 (2004-2005). Norge er det første ”tredjeland” som inngår samarbeidsavtale med Eurojust.

Etter avtalen kan Norge og Eurojust utveksle all den informasjon som er nødvendig, rimelig og relevant for aktivt samarbeid og koordinering av enkeltsaker.

Førstestatsadvokat Knut H. Kallerud er beordret til tjeneste som ”sambandsstatsadvokat” (”liaison prosecutor”) ved Eurojust fra 15. august 2005. Han vil senere bli utplassert i Haag, antakelig fra 1. oktober d.å. Han vil som førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet være under riksadvokatens faglige ansvar og svare hit i faglige spørsmål.

Riksadvokaten har store forventninger til samarbeidet med Eurojust. Ambisjonen er at norsk påtalemyndighet skal bidra på like fot, og få like mye ut av, samarbeidet som de ordnære medlemsstatene.

De nasjonale medlemmene i Eurojust kommer gjennomgående fra innflytelsesrike posisjoner i sine hjemland og har omfattende praktiske kunnskaper om egen rett og organisasjon. Dette, sammen med den daglige kontakt med kollegene fra de øvrige medlemslandene, gjør at deres mulighet for å yte effektiv bistand bør være den aller beste.

Det er i alle fall tre områder hvor Eurojust bør kunne være til direkte praktisk nytte for den norske påtalemyndigheten:

- *Tilrettelegging og gjennomføring av rettsanmodninger.*
Sambandsstatsadvokaten kan være behjelpelig med råd om hvordan rettsanmodninger bør utformes, og på hvilken måte og til hvem de bør sendes.
- *Koordinering av saker*
Eurojust er meget velegnet til å koordinere innsatsen i strafforfølgning som involverer flere av medlemslandene, og – ikke minst – initiere etterforskning i land som ennå ikke har satt dette i gang.
- *Informasjon om organisasjon og rettsregler i EU-landene*
Sambandsstatsadvokaten vil kunne bistå med opplysninger om rettstilstanden i de øvrige land og deres organisering av politi, påtalemyndighet og rettsvesen, herunder fremgangsmåter og

muligheter for politiavhør og bevisopptak for domstol etc.

Riksadvokaten understreker at det i den første tiden etter at avtalen er inngått er særlig viktig å opparbeide et godt forhold til Eurojust. Et viktig bidrag til dette er at det fra norsk side fremmes noen ”gode saker”, for eksempel saker hvor man fra norsk side har kunnskap om lovbrudd som begås i andre land og hvor det herfra kan gis informasjon som leder til etterforskning og eventuelt iretteføring også utenfor Norge. Også alvorlige saker hvor Norge kan peke på behov for koordinering vil det være særlig gunstig om kunne tas opp med sambandsstatsadvokaten.

I tillegg er det selvsagt viktig for å skape et godt samarbeidsklima at alle ledd i politiet og påtalemyndigheten responderer raskt og godt på henvendelser om bistand fra Eurojust via sambandsstatsadvokaten. Riksadvokaten legger uten videre til grunn at dette vil skje.

Det er viktig å spre kunnskap om Eurojust og den bistand som kan hentes fra organisasjonen og sambandsstatsadvokaten og statsadvokatene oppfordres til å invitere sambandsstatsadvokaten til påtalemøtene i høst og neste år.

7. Høyesterett – aktoroppnevnelser, ankefrekvens mm

Statsadvokatene fortjener ros for tilgjengelighet i forbindelse med berammelser i Høyesterett. Men riksadvokaten minner om at når det kommer henvendelser om aktoroppnevnelser fra Riksadvokatembetet, enten på telefon eller på e-post, må disse besvares omgående.

Riksadvokaten minner også om påtalemyndighetens ansvar for å bidra til rettsavklaring og rettsutvikling – herunder utvikling og avklaring av reaksjonsnivå – ved å fremme saker for Høyesterett, og om betydningen av at man argumenterer for at anken bør henvises. Således må det i selve ankeerklæringen eller senest i oversendelsespåtegningen konkret påpekes hvorfor anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak eller det av andre grunner er særlig viktig å få prøvd saken i Høyesterett. Til orientering nevnes at riksadvokaten i første halvår 2005 oppnevnte aktor i 68 ankesaker. Av disse gjaldt 17 påtalemyndighetens anke. Tilsvarende tall for (hele) 2004 var henholdsvis 109 og 33. I første halvår 2005 ble 4 av påtalemyndighetens anker nektet fremmet, mot 13 i (hele) 2004.

8. Siktelsler og tiltalebeslutninger

Statsadvokatene oppfordres til å arbeide med grunnlaget for siktelsler og tiltalebeslutninger. Utgangspunktet er at man med egne ord så konkret, enkelt og presist som mulig – men samtidig kortfattet – skal beskrive de sentrale elementer i faktum som viser at de objektive vilkår i straffebudet er oppfylt. Eksempelvis skrives ”stakk han to ganger” i stedet for ”påførte han to knivstikk”. I gjerningsbeskrivelsen skal gjengivelse av lovreferat unngås så langt det er mulig. Medvirkning skal ikke tas med hvor det ikke er aktuelt. Er det medvirkning skal denne konkretiseres best mulig. Slik informasjon er viktig både for tiltalte som grunnlag for å forberede sitt forsvar, og for retten som grunnlag for å kunne drive en målrettet prosessledelse.

Det minnes særlig om lovendringene i straffelovens kapittel om seksualforbrytelser i mai 1992 og i august 2000, jf. straffeloven § 3.

9. Medvirkeransvar

Gjengkriminalitet og det samvirke som skjer særlig i ungdomsmiljøer må påtalemyndigheten møte med aktiv bruk av medvirkningslæren. Det vises til Husabøs bok *Straffansvarets periferi* (1999) som inneholder utførlige og instruktive drøftelser av mange av de spørsmål som her reiser seg.

10. Den høyere påtalemyndighet på Internett

Det arbeides med å lage en egen side på internett for Den høyere påtalemyndighet. En antar at siden vil kunne legges ut kort tid etter sommerferien.

11. Arbeidsgrupper

Riksadvokaten vil etter sommerferien nedsette følgende arbeidsgrupper:

- *Voldtektssaker:* Riksadvokaten er bekymret for den høye frifinnelsesprosenten i voldtektssaker. Det blir derfor oppnevnt en arbeidsgruppe med mandat blant annet å gjennomgå alle voldtektssaker som endte med rettskraftig dom på frifinnelse i 2003, 2004 og første halvår 2005 for å undersøke kvaliteten på tiltalevedtakene (herunder den bevisbedømmelse som ligger til grunn for disse). Dersom undersøkelsen viser at politiet eller påtalemyndigheten har et forbedringspotensial, skal gruppen legge frem forslag til tiltak.
- *Bruk av materiale fra kommunikasjonskontroll:* Gruppen vil bl.a. få som mandat å redegjøre for reglene om sletting og innsyn (lovbestemmelser, forskrifter og rettspraksis) i materiale fra kommunikasjonskontroll, beskrive den praksis statsadvokatembetene og politidistriktene i dag følger (herunder opplysninger om det gis informasjon til forsvareren etter at tiltale er tatt ut om at det har vært gjennomført kommunikasjonskontroll), og å fremme forslag om retningslinjer for påtalemyndighetens behandling av slikt materiale (innenfor rammen av gjeldende lov og forskriftsbestemmelser). Formålet er å sikre at påtalepraksis er i samsvar med loven, at praksis blir ensartet, og at den ivaretar de særlige beskyttelsesbehov (både av hensyn til personvernet og etterforskningsmessige hensyn) som gjelder for KK-opplysninger.
- *Målstruktur for den høyere påtalemyndighet, styringsdokumenter, og prioritering av statsadvokatenes arbeidsoppgaver:* Den nye målstruktur for justissektoren som Justisdepartementet har fastsatt, gjør det naturlig å revurdere målstrukturen for Den høyere påtalemyndighet. Målstrukturen bør også – i større grad enn den nåværende – gjenspeile de ulike sider ved virksomheten. Elementer av balansert målstyring (BMS) bør vurderes innført som styringsverktøy. Styringsdokumentene (særlig virksomhetsplaner og rapporter) bør videreutvikles. Det bør drøftes hvilke arbeidsoppgaver statsadvokatembetene skal ha i fremtiden og hvorledes disse bør prioriteres. Også mulige samarbeidsordninger mellom de regionale embetene bør utredes.

12. Fornærmede, pårørende og vitner

Riksadvokaten minner igjen om at politiets og påtalemyndighetens atferd og holdninger overfor pårørende og ofre for kriminalitet må bli bedre. Det hitsettes flg. fra mål- og prioriteringsskrivet for statsadvokatene for 2005 pkt. III, 2 (se tilsvarende formuleringer i samme pkt. i rundskrivet for politiet):

”Politiets og påtalemyndigheten har et betydelig forbedringspotensial i sin behandling av pårørende og ofre for kriminalitet. Det er viktig at alle involverte – polititjenestemenn, påtalejuristene i politiet og statsadvokatene –

synliggjør sin omtanke og respekt. Mye kan oppnås ved å imøtekomme henvendelser og svare så raskt og utfyllende som mulig. I enkelte tilfeller kan det også være aktuelt å gi informasjon selv om det ikke foreligger noen uttrykkelig anmodning om det. Før og under rettergang bør møtende aktor vurdere å tilby fornærmede og pårørende en orienterende samtale.”

13. Nye Kripos og Det nasjonale statsadvokatembetet

Nye Kripos

Den nasjonale enheten for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Nye Kripos) ble som kjent opprettet 1. januar 2005.

De viktigste nyskapningene i forhold til ”gamle” Kripos er at enheten kan etterforske egne saker om organisert og annen alvorlig kriminalitet, herunder særskilte internasjonale forbrytelser og alvorlig IKT-kriminalitet. Dessuten er Politiets datakripsenter overført fra Økokrim. Oppgavene som lå til ”gamle” Kripos skal viderføres. Det betyr blant annet at enheten fortsatt skal yte etterforskningsbistand i alvorlige saker.

Straffeprosessloven § 55 nr. 3 er endret slik at sjefen og den assisterende sjefen for Nye Kripos nå er med i oppregningen av påtalemyndighetens tjenestemenn.

Det kommer nye regler i påtaleinstruksen om påtalekompetanse for personellet ved Nye Kripos og om enhetens saklige virkefelt. Endringene i påtaleinstruksen var ventet å bli behandlet i statsråd før sommeren 2005, men det skjedde ikke. Frem til nye bestemmelser i påtaleinstruksen trer i kraft gjelder midlertidige retningslinjer gitt av riksadvokaten i brev av 28. desember 2004. Sjefen og den assisterende sjefen har påtalemyndighet som politimester. I samråd med sjefen for Nye Kripos har riksadvokaten besluttet at stillingene som politiadvokat tillegges påtalemyndighet for hele landet i de saker Nye Kripos selv etterforsker.

Avgjørelsen av om Nye Kripos skal etterforske en sak treffes som hovedregel av sjefen eller ass. sjef. Sjefen for Nye Kripos skal ikke være noen ”superpolitimester”, med et større ansvar enn politimestrene for øvrig. Eventuell uenighet mellom sjefen for Nye Kripos og en politimester om hvorvidt en sak skal etterforskes av Nye Kripos eller av et politidistrikt må derfor løses i linjen. Dersom politimesteren, sjefene for politiets særorganer, statsadvokatene i regionen eller ROK anmoder Nye Kripos om å overta en sak, og sjefen eller ass. sjef samtykker, er spørsmålet løst. Motsetter sjefen eller ass. sjef seg overtakelse, avgjøres spørsmålet ved Det nasjonale statsadvokatembetet. (Frem til statsadvokatembetet trer i funksjon 1. august 2005, tilligger avgjørelsen førstestatsadvokat Jørn Maurud eller statsadvokat Terje Nybø, Oslo statsadvokatembeter), eventuelt riksadvokaten.

Sjefen for Nye Kripos kan ikke selv beslutte å overta en sak som er under behandling i et politidistrikt eller et særorgan. Slike anmodninger skal gå via Det nasjonale statsadvokatembetet. Dersom den nasjonale statsadvokaten slutter seg til anmodningen, sendes den videre til regional statsadvokat som avgjør om anmodningen skal etterkommes. Eventuell uenighet på statsadvokativnivå bringes på vanlig måte inn for riksadvokaten til avgjørelse.

POD har utarbeidet en instruks for Nye Kripos som trådte i kraft 1. juni 2005. Instruksen omhandler enhetens myndighet og organisering, samt oppgaver.

Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet

På statsadvokatnivå skal Det nasjonale statsadvokatembetet ha ansvaret for de saker Nye Kripos selv behandler. Embetet har også den overordnede påtalemessige ledelse av straffesaksbehandlingen ved Nye Kripos. Nytt kap. 38 i påtaleinstruksen vil omhandle det nye embetet.

Embetet skal være i funksjon fra 1. august 2005 og vil bli lokalisert ved Nye Kripos. Siri Frigaard er utnevnt som førstestatsadvokat og leder av embetet. Kristian Nicolaisen og Jan Glent er utnevnt som statsadvokater.

14. Sentralisert etterforskning - statsadvokatenes ansvar

Riksadvokaten ønsker at statsadvokatene skal være mer aktive når kriminalitet begås i flere politidistrikter, og det er behov for samordnet innsats. Det minnes om direktivene i mål- og prioriteringsrundskrivet. Det er ingen tvil om at det bør besluttes sentralisert etterforskning i langt flere saker enn det man i dag fanger opp.

15. "Nye ROK" – Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet

ROKs formål er som kjent å styrke bekjempelsen av organisert kriminalitet, særlig den som strekker seg over flere politidistrikter. Politidistriktene kan søke Rådet om tilførsel av ressurser for å gjennomføre større saker. Sekretariatsfunksjonen for ROK er overført til Nye Kripos.

I følge den foreliggende instruks skal ROK særlig konsentrere seg om organisert kriminalitet knyttet til

- alvorlig narkotikakriminalitet
- omfattende illegal sprit- og tobakksinnførsel samt omsetning
- omfattende og/eller organsirte ran
- organisert menneskesmugling
- andre saksområder etter riksadvokatens og politidirektørens bestemmelser

ROK-instruksen er for tiden under revisjon. Blant annet er det nødvendig å foreta justeringer i forhold til de organisatoriske endringer som har skjedd ved opprettelsen av Nye Kripos. POD og riksadvokaten vurderer samtidig om instruksen skal endres, bl.a. slik at ROK-bistand skal kunne gis til prosjekter som krever en samordnet innsats, men som i dag ikke faller inn under regelverket fordi de i og for seg ikke er alvorlige nok, jf. også pkt. 14 ovenfor.

I 2004 var det en nedgang i antallet søknader til ROK i forhold til tidligere år. Pr. ultimo mai i år er det kommet 18 enkeltsøknader, hvorav 7 er søknader i pågående prosjekter. Av ROK's budsjett på 12 mill. er det frem til mai i år bevilget i underkant av 3,4 mill. kr.

Statsadvokatene skal, som nevnt, være initiativtakere og pådrivere for sentralisert etterforskning i sine regioner. Som et ledd i dette er det viktig å se hen til muligheten for å søke ressursbistand fra ROK.

16. DNA-registreringer

Riksadvokaten konstaterer med glede at det nå praktisk talt ikke er restanser når det gjelder statsadvokatenes beslutninger om registrering og takker for den ekstraordinære innsats som ligger bak. Utfordringen er å unngå å utvikle nye restanser, og Nokas-saken er et meget godt eksempel på verdien av dette verktøyet ved oppklaring av alvorlige saker.

Registreringspraksis bør fortsatt være relativt "firkantet" i påvente av mulige nye regler som følge av DNA-utvalgets forslag.

17. Hurtigprosedyre - utvisninger grov vold etc

Riksadvokaten minner om Utlendingsdirektoratets retningslinjer for hurtigprosedyre i saker om utvisning på grunn av grov vold og vold i nære relasjoner, herunder om melding etter påtaleinstruksen § 5–13. Rundskrivet ble sendt statsadvokatene ved riksadvokatens brev av 6. april d.å.

I samme brev ble det pekt på at meldingsregelen i påtaleinstruksen § 5–13 gir anvisning på et viktig kriminalitetsforebyggende tiltak. Regelen gjelder generelt der en utenlandsk statsborger som oppholder seg i riket og som ikke er nordisk statsborger eller har bosettingstillatelse, er siktet for straffbart forhold. Det er viktig at regelen iakttas også i andre saker enn de sakene som omfattes av rundskrivet, herunder ved vinningskriminalitet.”

18. Rasisme (tredjeinstansklager fra Senter mot etnisk diskriminering)

En minner om at det i brev av 6. april 2005 til statsadvokatene ble besluttet at tredjeinstansklager (klager over statsadvokatens avgjørelse av klage over politiets påtalevedtak) fra Senter mot etnisk diskriminering (SMED) skal innsendes riksadvokaten, som selv vil vurdere om det er grunn til å ta klagen under behandling, uaktet om det er formell klageadgang, eller om den bør avvises.

Det ble kort orientert om Ot. prp. nr. 33 (2004-2005) om diskrimineringsloven, med straffebestemmelse, og forslag til endringer i straffeloven § 135 a og § 349 a første ledd m.m., om Ot. prp. nr. 34 (2004-2005) om diskrimineringsombudsloven. Også endringer i påtaleinstruksen er under forberedelse i Justisdepartementet, dvs. regulering av politiets plikt til å gi informasjon til Likestillings- og diskrimineringsombudet om rasismesaker under etterforskning.

Det ble minnet om at flere statsadvokatembeter ikke hadde besvart spørsmålet i brevet av 6. april d.å. der riksadvokaten ba opplyst om hvilke påtalejurister som var utpekt som kontaktpersoner i rasismesaker, og dessuten om det seminar som er planlagt avholdt høsten 2005 for statsadvokater med særlig ansvar for rasismesaker. I den forbindelse understrekes de forpliktelser som ligger hos disse statsadvokatene i riksadvokatens brev av 1. juli 2004, og som bl.a. vil være tema på nevnte seminar.

19. Vold og trusler mot tjenestemenn

Fra tid til annen mottar riksadvokaten henvendelser, bl.a. fra Politiets Fellesforbund, om at vold og trusler mot politiets tjenestemenn ikke blir iretteført og bedømt med det alvor som situasjonen tilsier. Riksadvokaten ber statsadvokatene være oppmerksomme på problemstillingen, og nøye vurdere subsumsjon og straffepåstand.

En vil herfra tilskrive Politidirektoratet og foreslå at politiet i større grad enn nå legger beslutningen om å anmelde et forhold, f.eks etter straffeloven § 127, på ledelsesnivå i organisasjonen. I dag hviler beslutningen på den enkelte polititjenestemann, åpenbart med betydelige ulikheter i forhold til hva man aksepterer under tjenesteutøvelsen.

Statsadvokatene bør også være oppmerksomme på at en for aktiv og intensiv bruk av straffeloven § 132a kan føre til en utilsiktet reduksjon i straffenivå etter straffeloven § 127.

20. Retten til taushet – påtalemyndighetens holdning

Siktedes rett til taushet skal selvsagt respekteres. Men det innebærer *ikke* at politiet og påtalemyndigheten uten videre passivt skal innrette seg etter at siktede velger å ikke gi forklaring.

Erfaringen er at stadig flere siktede velger å ikke forklare seg for politiet, eller at forsvarere råder sine klienter til ikke å forklare seg før alle sakens dokumenter er mottatt og gjennomgått. Dette må føre til at etterforskningen rettes enda mer inn mot tekniske undersøkelser og avhør av vitner. Men

det er også viktig å få frem hvilke valg siktede har tatt, og om forklaring først gis etter tilgang til saksdokumentene.

Etter straffeprosessloven § 93 annet ledd kan dommeren gjøre siktede oppmerksom på at det kan bli ansett å tale mot ham om han nekter å svare på spørsmål eller om han forklarer seg forbeholdent. Riksadvokaten anser denne bestemmelsen som et utslag av et generelt prinsipp og den må kunne brukes også under etterforskningen, bl.a. ved at siktede gjøres oppmerksom på bestemmelsen under avhør og at politiet sørger for å dokumentere at siktede har blitt bedt om forklaring, men har nektet dette. Riksadvokaten anbefaler også at politiet vurderer å henvende seg til forsvareren og gjøre oppmerksom på at en ønsker forklaring fra siktede om nærmere angitte temaer. Avslås dette, bør skriftvekslingen vurderes dokumentert under hovedforhandlingen, særlig dersom tiltalte oppfattes å gi en forklaring i retten som er tilpasset de øvrige bevis i saken.

I saken John Murray v. UK (dom 25. januar 1996) la Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) til grunn at det ikke var urimelig å dra slutninger fra det faktum at en tiltalt ikke ga noen forklaring om inkriminerende omstendigheter. Se også bl.a. Condon v. UK (dom 2. mai 2000) og Beckles v. UK (dom 8. oktober 2002).

21. Særreaksjoner

Frister – opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg

Riksadvokaten minner om regelen i straffeloven § 39b siste ledd som pålegger påtalemyndigheten senest tre år etter siste rettskraftige dom om overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg enten å beslutte opphør av reaksjonen eller å bringe saken inn for tingretten på ny med begjæring om at reaksjonen skal opprettholdes.

Statsadvokatene *må*, som understreket i rundskriv nr. 4/2001 og brev av 14. januar 2005, etablere rutiner som sikrer at spørsmålet om opphør blir vurdert selv om domfelte ikke begjærer dette. Tiltale for forlengelse bør tas ut innen tre år regnet fra domsavsigelsen, jf. nærmere om fristberegningen i brevet av 14. januar 2005.

Forvaringspraksis

I riksadvokatens publikasjon nr. 3/2005 "Straffesaksbehandlingen i den høyere påtalemyndighet" gis det en nærmere omtale og vurdering av den foreliggende praksis fra Høyesterett. Generelt kan det sies at praksis ikke gir grunnlag for å pålegge påtalemyndigheten å være mer defensiv enn hittil når det gjelder hvilke forbrytelseskategorier som kan gi grunnlag for forvaring dersom det foreligger en nærliggende gjentakelsesfare.

I de saker hvor påtalemyndigheten ikke har fått medhold i påstand om forvaring har årsaken oftest vært at retten ikke har bedømt gjentakelsesfaren som tilstrekkelig kvalifisert. Det er likevel intet i Høyesteretts praksis som tilsier at påtalemyndigheten nå bør heve terskelen for påstand om forvaring. Det er ikke unaturlig at i så vanskelige og skjønsmessige spørsmål vil vurderingene variere. Om særreaksjon skal påstås kan ikke følge samme standard som ved avgjørelse av tiltalespørsmålet. Tvert om kan det være grunn til å prøve en del særreaksjonssaker for domstolene, selv om aktor selv er i tvil om hva som er det riktige resultatet.

Tiltalebeslutning skal utferdiges i alle særreaksjonssaker som reises for domstolen

Forarbeidene forutsetter at det utferdiges tiltalebeslutning dersom påtalemyndigheten ikke tar til følge begjæring om opphør av overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg og ved sak om opprettholdelse av slik særreaksjon, se kommentaren til straffeloven § 39b i NOU 1990: 5 side 91 annen spalte og side 92 annen spalte. Etter forarbeidene skal tiltalebeslutning også utferdiges ved overføring fra tvungent psykisk helsevern til anstalt under kriminalomsorgen etter psykisk helsevernloven § 5-6, se NOU 1990: 5 side 101 første spalte. Riksadvokaten har i rundskriv

nr. 4/2001 side 19 gitt uttrykk for at forlengelsessaker som før bør reises ved utferdigelse av tiltale, selv om de formelle kravene i straffeprosessloven § 252 ikke kan oppfylles fullt ut.

Etter henvendelse fra statsadvokatene har riksadvokaten kommet til at det inntil videre bør utferdiges tiltalebeslutning i alle saker hvor påtalemyndigheten formelt er den som reiser særreaksjonssak for domstolen. Dette innebærer at det skal utferdiges tiltale i følgende sakstyper (om konverteringssakene vises til rundskriv nr. 4/2001):

- Forlengelse av forvaring, jf. straffeloven § 39e første ledd annet punktum.
- Sak om løslatelse på prøve fra forvaring, jf. straffeloven § 39f annet ledd.
- Sak om begjæring av opphør av overføring til tvungen psykisk helsevern og tvungen omsorg, jf. straffeloven § 39b annet ledd tredje punktum.
- Sak om begjæring av overføring fra overføring til tvungen psykisk helsevern til anstalt under kriminalomsorgen, jf. psykisk helsevernloven § 5-6 annet ledd.
- Begjæring om opprettholdelse av overføring til tvungen psykisk helsevern eller tvungen omsorg utover treårsfristen, jf. § 39b siste ledd annet punktum.

22. Dobbeltsstraff: Praksis siden i fjor

Høyesterettspraksis og riksadvokatens avgjørelser siden forrige statsadvokatsmøte ble gjennomgått.¹ Det ble understreket at en straffesak bare skal avvises dersom flere kumulative vilkår er oppfylt: Den første avgjørelsen må avgjøre en straffanklage, den må være endelig, gjelde samme rettssubjekt, og den må gjelde samme forhold både faktisk og rettslig. (De bestemmelsene som sammenlignes, må være like "in their essential elements" ifølge praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol.) Det finnes derfor flere avgjørelser både fra Høyesterett og fra EMD der en sak fremmes selv om en tidligere avgjørelse i samme saksforhold anses å avgjøre en straffanklage. Det ble også orientert om EMDs avgjørelse i saken Rosenqvist mot Sverige. Videre ble det opplyst, med utgangspunkt i sistnevnte avgjørelse, at riksadvokaten nå har gitt Økokrim forholdsordre om å ta ut tiltale i en sak der skattyteren tidligere er ilagt ordinær tilleggsskatt.

23. Betingede dommer med vilkår om tilsyn

I brev av 18. april 2005 har riksadvokaten konkludert med at straffeloven § 53 nr. 3 ikke gir hjemmel for å fastsette som vilkår for betinget dom at den domfelte står under tilsyn av kriminalomsorgen. I brev av samme dag til statsadvokatene har riksadvokaten gjort oppmerksom på at enkelte tingretter praktiserer reglene annerledes. Rettstilstanden bør avklares, og statsadvokatene ble bedt om å se etter egnede saker for anke.

24. Konfliktråd

En minner om at konfliktråd skal benyttes aktivt, særlig overfor unge lovbrøyttere. Videre peker riksadvokaten på at konfliktrådsmedling også kan brukes som vilkår ved betinget dom, jf. straffeloven § 53 nr. 3 bokstav h. Statsadvokaten har også et ansvar for at lensmannsprosjektet, der 71 lensmenn midlertidig har fått myndighet til å overføre saker til konfliktråd, fungerer etter intensjonen.

25. Bruk av notater i større saker ved innsendelse til riksadvokaten

Statsadvokatene oppfordres til i større grad å benytte notater med henvisninger til de bevis og grunnlag som støtter statsadvokatens bevisvurderinger og subsumsjon ved forslag om tiltale. I omfattende saker *skal* notat medfølge. Det vil lette riksadvokatens tilgang til de vurderinger og begrunnelser som ligger bak innstillingene. En ber også om at statsadvokatene ikke fjerner politiets notater. Riksadvokaten ser det som en fordel at utkast

¹ Liste over avgjørelser etter juni 2004 følger vedlagt

til bevisoppgave ligger med saken ved innsendelse hit. Det må fremgå av oppgaven hva vitnet skal forklare seg om, og dokumenthenvisninger skal påføres.

26. Rettsanmodninger

Behandlingen av rettsanmodninger går gjennomgående altfor sent. Dette må statsadvokatene følge opp ved å sette interne frister, og følge disse opp overfor politiet.

Overføring av svensk dom på "Rättsspsykiatrisk vård" til Norge

I medhold av lov av 20. juli 1991 og Den europeiske konvensjon av 21. mars 1983 om overføring av domfelte kan – som kjent – utenlandske avgjørelser om strafferettslig reaksjon, fullbyrdes i Norge. Overføring av svensk dom på "Rättsspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning" reiser spesielle spørsmål da Norge ikke har noen reaksjon som tilsvarende den svenske. I forbindelse med konkrete søknader har riksadvokaten i tilrådninger til Justisdepartementet lagt til grunn at løsningen må bli forskjellig, avhengig av om domfelte var strafferettslig tilregnelig eller ikke, på gjerningstiden.

Har domfelte i psykotisk tilstand begått en handling som nevnt i straffeloven § 39 og en særreaksjon er nødvendig for å verne samfunnet, er utgangspunktet at en svensk dom på "Rättsspsykiatrisk vård" kan omgjøres til idømmelse av tvungent psykisk helsevern. Den nærmere vurderingen av om vilkårene er til stede, vil trolig fordre at det gjennomføres en norsk rettspsykiatrisk undersøkelse, jf. straffeprosessloven § 165 annet ledd nr. 1. Videre kan fullbyrding bare skje etter at norsk domstol har avgjort spørsmålet, jf. overføringsloven § 5 annet ledd.

Er domfelte strafferettslig tilregnelig, vil de aktuelle reaksjonene i Norge være fengselsstraff eller forvaring.

Under henvisning til overføringsloven § 10 har Justisdepartementet lagt til grunn at en omgjøring av "Rättsspsykiatrisk vård" til fengsel eller forvaring, vil være konvensjonsstridig. Etter riksadvokatens syn antas tilsvarende å gjelde ved eventuell omgjøring til betinget fengsel, med eller uten særvilkår. Ved brudd på grunn- eller særvilkår har domstolen adgang til å bestemme at straffen helt eller delvis skal fullbyrdes. Konklusjonen er at det for tilregnelige lovbrøtere som er idømt "Rättsspsykiatrisk vård" er det vanskelig å se at en overføring til Norge vil være aktuelt.

27. Alle frister skal oppgis når saker sendes riksadvokaten

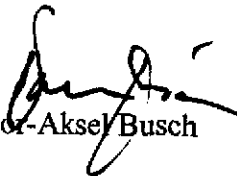
Alle saker med frister skal *merkes tydelig* ved innsendelse til riksadvokaten. Fristsaker tas ut av "køen" og behandles så raskt som mulig.

Det gjelder følgende sakstyper:

- Der en av de siktede i saken er under 18 år.
- Omgjøring ved klage. Det vises til frister i straffeprosessloven § 59a og § 75 annet ledd. Fristen beregnes ofte feil, både av politiet og av statsadvokaten. De fleste klager er inngitt i rett tid, og omgjøringsfristen på 3 måneder skal beregnes fra rettidig klage kom inn til påtalemyndigheten, jf. § 59 a fjerde ledd. Der hvor klagen ikke er inngitt i rett tid, beregnes fristen fra tidspunkt for påtaleavgjørelse/henleggelse. Dersom det er tvil om hvorvidt klagen er inngitt i rett tid, må dette kommenteres av statsadvokaten. Politiet må instrueres om regelverket.
- Saker der en eller flere siktede sitter i varetekt. Dette avmerkes tydelig, og med *dato* (NB.!) for når fengslingen går ut. Riksadvokaten bruker mye tid på å undersøke slike spørsmål. En vil herfra ikke lenger angi i tiltalen hvor tiltalte sitter fengslet.

28. Orientering om oppsummeringen fra statsadvokatmøtet til påtalemyndigheten i politiet
Politimestrene og påtalemyndigheten for øvrig i politiet bes på hensiktsmessig måte gjort kjent med de deler av oppsummeringen ovenfor som har betydning for straffesaksbehandlingen i politiet. En antar at flere punktene med fordel kan tas opp på påtalemøter.

Riksadvokaten vil legge oppsummeringen ut på intranettet.

Tor-Aksel Busch

Hans-Petter Jahre
ass. riksadvokat

Dobbeltstraff¹

Rettspraksis siden mai 2004²

Juni 2004

Prøveløslatelse – fire avgjørelser³

”Straff”, men ikke endelig domfellelse (Rt 2004 s 927). Saken fremmet. Ett av flere eksempler på at alle vilkår etter P7-4 må oppfylles for at sak 2 skal avvises.

Regnskapsovertredelser Rt 2004 s 1074. Forskjellige faktiske handlinger Rt 2004 s 1126 *Inndragning* etter § 34 a straff, men ”fortsatt forfølgning”. (Ikke ”endelig avgjort”.)

August 2004

Rt 2004 s. 1244 – *reststraff* regnet med to ganger ved innsetting etter prøveløslatelse. Opphevelse

September 2004

Legelicens Rt 2004 s 1343.⁴ Tillit; formål. Tilbakekall av legelicens ikke straff selv om det skjer fordi legen har gjort seg uskikket ved å begå straffbare handlinger.

Barnevern Rt 2004 s 1368 (sml Rt 2003 s 1827, som da ikke har praktisk betydning for påtalemyndigheten). NB! I prinsippet det samme som f eks i prøveløslatelsesavgjørelsene: Den første avgjørelsen anses som å illegge straff, men (minst) ett av de andre vilkårene er ikke oppfylt. At saken av prosessuelle grunner ble behandlet i to etapper, har gitt opphav til visse misforståelser (bl a av lagmannsretten i annen runde).

Oktober 2004

Fiskefusk Rt. 2004 s 1500. Nektelse (midlertidig bortfall) av å stå i kjøperregisteret ansett som straff. Samme forhold. Stengte for straffesak.

November 2004

Rt 2004 s 1794. *Advokatbevilling* suspendert, delvis på grunn av de straffbare forhold som ble iretteført. Anken nektet fremmet på dette punkt.

Desember 2004

Rt 2004 s 1868. Forhøyet *tilleggsskatt*. Stengte for straffesak. Erstatning ikke tilkjent fordi saken var blitt avvist pga P7-4. Dissens 3-2. (Men erstatning for brudd på art 6.)

2005

Februar 2005

HRD 8.2.2005. Straffutmåling ved skatte- og avgiftsunndragelser. Betydningen av nivået ved forhøyet tilleggsskatt og -avgift skal være bestemmende ved bøtefastsettelsen (jf. Rt. 2004 s. 645)

¹ Underlagsmateriale for kort gjennomgåelse på statsadvokatmøtet 2005. Av tidshensyn ble ikke alle avgjørelsene nevnt i den muntlige fremføring.

² Norsk høyesterettspraksis. EMD-praksis ikke gjennomgått, men vist til Rosenquist-saken.

³ Rt. 2004 s. 927, s. 939, 943 og s. 948.

⁴ NB! Sivil sak.

April 2005

HRKj 29. april 2005

Inndragning etter saltvannsfiskeloven er straff⁵

Påtalepraksis

1. Lånekassen⁶

Avslag på søknad pga tidligere avgivelse av gale opplysninger, jf. Rt 2003 s 264. Straffesaken henlagt.

2. Bussaken i Bergen: Først gitt forelegg for overtredelse av vegtrafikkloven § 3, deretter tatt opp av fornærmede at det burde vært tatt ut tiltale etter § 237/§ 238. RA kom til at det ikke var grunn til å prøve saken når det først var gitt et forelegg som var vedtatt.

(Intranett)

3. Vold mot offentlig tjenestemann⁷

Forholdet til løsgjengerkjennelsen (Rt. 2003 s. 394). Tilbakeholden.

(Intranett)

4. Forsinkelsesgebyr etter regnskapsloven⁸

Tvangsmulkt – formålet å fremtvinge oppfyllelse av en plikt. Ingen av vilkårene oppfylt (straff, rettssubjekt, samme forhold). (Jf. Rt. 2004 s. 1074)

(Intranett)

5. Dagpenger, utestenging.⁹ Spørsmål om gjenopptakelse av dom.

Skyldspørsmålet rettskraftig avgjort før dagpengekjennelsen (Rt. 2003 s. 264).

6. Ordinær tilleggsskatt.¹⁰ Rosenquist-avgjørelsen.

EMD lagt større vekt på ulikheter i skyldkravet enn Høyesterett har vært tilbøyelig til å gjøre. Forholdsordre om å prøve saken. (Intranett)

7. Samhandling mellom skatteetaten og påtalemyndigheten. Praktiske rutiner¹¹

Omerindre brev av 8. juli 2004 til samtlige statsadvokatembeter og politimestre.

⁵ Ikke spørsmål om dobbeltstraff, men ble tatt med i listen for å vise at man må se også etter andre avgjørelser enn P7-4.

⁶ R 03-1751

⁷ R 04-1251

⁸ R 04-434

⁹ R 05-293

¹⁰ R 05-455

¹¹ Ra 03-127

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:

Ra 04-185 KHK/GEK
810.2

DATO:

30.06.04

STATSADVOKATMØTET 2004 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for konstruktiv deltakelse under årets statsadvokatmøte.

Også i år oppsummerer riksadvokaten de pålegg og instruksjoner som ble gitt under møtet. Oppsummeringen forutsettes formidlet til samtlige statsadvokater. Embetslederne har særskilt ansvar for å følge opp påleggene og å formidle disse til politiet på hensiktsmessig og adekvat måte. For oversiktens skyld vedlegges en innholdsfortegnelse over de temaer/pålegg som er omhandlet i oppsummeringen.

1. Påtalemyndigheten og Stortinget

Stortingsrepresentanter synes stadig oftere å stille spørsmål til Justisministeren om enkeltsaker som hører under påtalemyndigheten. Det er likefullt ingen tvil om at påtalemyndighetens uavhengighet i forhold til politiske myndigheter fortsatt er alminnelig akseptert, og endog understrekes som svært viktig, jf. f. eks. Innst. O. nr 89 (2000 – 2001).

Slike spørsmål sendes gjennomgående fra departementet til riksadvokaten med anmodning om redegjørelse. Selv om sakene er utenfor Justisministerens ansvarsområde, kan – naturlig nok – slike spørsmål ikke ignoreres. Riksadvokaten vil i større grad søke å ivareta de prinsipielle sider i forbindelse med merknader herfra, og herunder presisere ansvarsforholdene. Henvendelser til statsadvokatene i forbindelse med slike spørsmål må behandles raskt fordi fristene er svært knappe. Det vil normalt være tilstrekkelig at det gjøres rede for saksforholdet og saksbehandlingen. De prinsipielle sidene behøver statsadvokaten ikke å berøre. Det vil bli tatt hånd om av riksadvokaten.

Justisministeren besvarer gjennomgående spørsmål om individuelle straffesaker med en henvisning til at saken hører under riksadvokatens ansvarsområde, og gir samtidig noen opplysninger om hva påtalemyndigheten har opplyst om behandlingen. I praksis vil denne delen av Justisministerens svar ikke sjelden være hentet direkte fra riksadvokatens redegjørelse.

2. Arbeidsgruppe – prioritering av statsadvokatenes arbeidsoppgaver

Førstestatsadvokatene Qvigstad, Dahl og Fause har utarbeidet et utkast til mandat for en arbeidsgruppe. Utkastet ble sendt ut med høringsfrist 10. juni d.å. Flere embeter har gitt

uttalelse. Riksadvokaten vil, bl.a. på bakgrunn av et anmodningsvedtak i Stortinget, likevel vurdere *om* arbeidsgruppe skal oppnevnes. En kommer tilbake til spørsmålet i løpet av forholdsvis kort tid.

3. **Overføring av det administrative ansvaret til riksadvokaten – status**

Riksadvokatens målsetting er å utvikle et godt og tillitsfullt samarbeid både med embetene og organisasjonene. I vårhalvåret er det gjennomført etatstyringsmøter med embetslederne. Det er også berammet kvartalsvise møter med organisasjonene og to møter er avholdt.

Økonomi: Budsjettene er svært trange, og stiller krav til moderasjon og disiplin. Tilleggsbevilgninger kan ikke påregnes, og Den høyere påtalemyndighet må ikke komme ut med et overforbruk i 2004.

Administrative dokumenter som er eller vil bli utarbeidet:

- Tilpasningsavtale til hovedavtalen ble inngått sist høst, og opplæring planlegges i forbindelse med embetsledermøtet i oktober d.å. De tillitsvalgte vil bli innkalt til møtet.
- Personalreglementet for Den høyere påtalemyndighet av 22. september 2003 foreligger, og er sendt ut.
- Økonomiinstruksen fra Justisdepartementet til riksadvokaten og fra riksadvokaten til statsadvokatene samt ny kontoplan er utarbeidet, og trådte i kraft i januar 2004.
- I samarbeid med organisasjonene og Justisdepartementet skal det utarbeides personalpolitisk og lønnspolitisk handlingsplan.

Personale:

Stillingene som rådgiver ved Riksadvokatembetet og IKT-rådgiver for hele Den høyere påtalemyndigheten er nå besatt, og tiltredelse vil formentlig skje over sommeren.

Studiepermisjonsordningen:

Riksadvokaten har fastsatt mandat for et studiepermisjonsutvalg og retningslinjer for tildeling av studiepermisjon. Orientering om ordningen er sendt ut sammen med mandatet og retningslinjene. Søknadsfrist er 5. august 2004.

Etterutdanningsrådet:

Riksadvokaten har fastsatt nytt mandat for Etterutdanningsrådet, og dette er sendt embetene.

Arbeidsmiljøutvalget:

Arbeidsmiljøutvalget har i løpet av sin funksjonstid drøftet en rekke spørsmål med sikte på å legge til rette for et godt arbeidsmiljø som ivaretar den enkeltes sikkerhet og helse.

Spørsmålet om registrering av *uønskede hendelser* og etablering av *kollegastøtteordning* diskuteres, og Arbeidsmiljøutvalget ønsker synspunkter. I første omgang bes embetslederne peke ut en ved embetet for å vurdere om slike ordninger bør etableres, og eventuelt organiseres. Forslag og synspunkter kan sendes til Erik Førde, som er leder av Arbeidsmiljøutvalget.

4. Internett

I løpet av 2004 får alle tilgang til Internett på egen arbeidsstasjon. I løpet av sommeren kan vi sannsynligvis sende og motta Internett e-post. Politiets data og materielltjeneste (PDMT) har gitt noen av politidistriktene tilgang til Internett (og e-post) og etter hvert vil hele politietaten og Den høyere påtalemyndigheten være tilknyttet.

Mail-adressene blir slik:

- fornavn.etternavn@statsadvokatene.no
- fornavn.etternavn@riksadvokaten.no.

Etter hvert vil sannsynligvis en større andel av posten sendes direkte til hver saksbehandler, og rutiner for hva som skal journalføres bli viktige og må gjennomgås. Det henvises til "Retningslinjer for bruk av e-post i statsforvaltningen", utgitt av AAD i 2001 og til embetenes egne instruksjoner.

5. Intranett

Politiets intranett vil bli tilgjengelig for alle fra 1. juli 2004, og bør bli et nyttig verktøy der bl.a. riksadvokatens rundskriv, publikasjoner, presedensavgjørelser osv vil være lett tilgjengelig. Etter hvert kan også statsadvokatembetene legge ut instruksjoner og meddelelser til politidistriktene i regionen. Det er søkefunksjoner for enkel navigering i dokumentarkivene.

Alle med kunnskap om hvordan man sender e-post med vedlegg, vil kunne legge ut små meldinger på Intranettet. Publisering av instruksjoner, opprettelse av prosjektrum eller etablering av diskusjonsforum f. eks. i forbindelse med høringer vil bli mulig. Leverandøren og prosjektgruppen vil arbeide videre med forbedringer og endringer, i hvert fall ut inneværende år.

Intranettet er forøvrig knyttet til 1881 – telefonkatalogen med søkefunksjon på person og firma.

6. Nye lover og proposisjoner

Det ble orientert om følgende nye lover og proposisjoner:

Lovendringer siden forrige statsadvokatmøte

Hvitvaskingsloven av 4. juli 2003 nr. 41

Styrket innsats mot tvangsekteskap, lov av 4. juli 2003 nr. 76

Organisert kriminalitet m.m., lov av 4. juli 2003 nr. 78¹

Domstolsbehandling av tap av førerett, lov av 4. juli 2003 nr. 77

Straffebud mot korrupsjon, lov av 4. juli 2003 nr. 79

Gjennomføring av barnekonvensjonen (strl § 204), lov av 1. august 2003 nr. 86

Utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse, lov av 19. desember 2003 nr. 125

Ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten, lov av 5. mars 2004 nr. 13, ikke i kraft (formentlig fra 1. januar 2005).

Riksadvokaten minner særskilt om *straffeloven § 60a* (tilføyd ved lovendring av 4. juli 2003 nr. 76), en generell bestemmelse om straffskjerping for handlinger utøvet som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Bakgrunnen for forslaget er den økte straffverdigheten som

¹ Jf. bl. a. punkt 13 nedenfor.

normalt kjennetegner handlinger begått som ledd i organisert kriminalitet. Statsadvokatene må nøye vurdere hvorvidt bestemmelsen kommer til anvendelse. I regi av Politi- og tollsamarbeidet i Norden (PTN-samarbeidet) pågår et særskilt prosjekt om MC-kriminalitet som ledes av Kriminalpolitisen. Bakgrunnen for prosjektet er å styrke det nordiske politi- og tollsamarbeid i bekjempelsen av kriminalitet som begås av personer med tilknytning til motorsykelklubbene Bandidos, Hells Angels og Outlaws. Man er i ferd med å ferdigstille en faktahåndbok som omhandler hver av MC-klubbene, bygd opp med en internasjonal del, og en nasjonal del.

Aktuelle lovforslag

Straffebud mot tortur

Ot.prp. nr. 59 (2003–2004). Innst. O. nr. 87 (2003–2004)

Besl. O. nr. 89 (2003–2004) – vedtatt 4. juni d.å. Lov nr. 52 2004, sanksjonert i Statsråd 25. juni.

Endring i politiloven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest m.v.)

Ot.prp. nr. 61 (2003–2004). Innst. O. nr. 86 (2003–2004)

Besl. O. nr. 90 (2003–2004) – vedtatt 4. juni d.å. – kan ikke ses sanksjonert.

Godtgjøring og prosessuelle rettigheter til pårørende der barn er døde som følge av straffbar handling.

Ot.prp. nr. 45 (2003–2004)². Innst. O. nr. 91 (2003–2004)

Besl. O. nr. 96 (2003–2004) – vedtatt 10. juni 2004 – kan ikke ses sanksjonert

Sprøyteromsordning – midlertidig lov.

Ot. prp. nr. 56 (2003–2004). Innst. O. nr. 104 (2003–2004)

Besl. O. nr. 104 (2003–2004).

7. Tildeling av påtalekompetanse og foreleggingsplikt for enkelte saker

Det vises til riksadvokatens rundskriv av 31. mars 2004 (nr. 4/2004) med generelle retningslinjer for tildeling av påtalekompetanse i medhold av straffeprosessloven § 67 tredje ledd annet punktum og med plikt til å forelegge enkelte sakstyper for statsadvokatene mv.

8. NOU 2004:63 Mellom effektivitet og personvern

Metodeutvalgets rapport "Mellom effektivitet og personvern" er sendt ut på høring. Den behandler prinsipielt og praktisk viktige spørsmål for kriminalitetsbekjempelsen og for påtalemyndighetens ansvarsområde i fremtiden, og statsadvokatene anmodes om å legge arbeid i høringsuttalelsen.

De spørsmål som behandles i utredningen er vanskelige og viktige, og riksadvokaten vil gjerne forberede høringsuttalelsen herfra gjennom et internt "høringsmøte" i Den høyere påtalemyndighet. Riksadvokaten presiserer at hensikten ikke er å samordne uttalelser. Statsadvokatene står, selvsagt, fullstendig fritt. Møtet avholdes i Riksadvokatembetets lokaler *mandag 23. august 2004 kl 10.00 – 15.00*. Det er sendt ut et eget invitasjonsbrev.

9. Saknede personer

Det minnes om riksadvokatens rundskriv av 31. mars 2004 nr. 5/2004 om "Saknetmeldinger – etterforskning". Statsadvokaten må påse at politiet gjør seg kjent med retningslinjene, herunder underretningsplikten til overordnet påtalemyndighet, jf. pkt. III, siste avsnitt.

² Jf. også punkt 11 nedenfor.

10. Planlagte rundskriv

- **Infiltrasjon:** En bebudet lovregulering av de ekstraordinære metoder som i dag er ulovfestet ligger langt frem i tid. Det vil i løpet av året bli utgitt et rundskriv om infiltrasjon.
- **Strafferabatt:** Det er store forskjeller mellom distriktene når det gjelder andelen tilståelsessaker, og retningslinjer vil bli gitt i løpet av høsten.
- **Fiskerisaker** – retningslinjer og håndhevingsdirektiver.
- **Volden i det lukkede rom:**
Vold i det lukkede rom, herunder vold mot barn, kvinner og eldre og seksuelle overgrep, må vies stor oppmerksomhet av politiet og påtalemyndigheten. Rundskrivet vil gi nærmere retningslinjer for behandling av slike saker.

11. Raskere fremdrift av straffesakene

Saksbehandlingstiden *må* ned i 2004. Den positive tendensen fra de senere år stanset opp i 2003, og saksbehandlingstiden økte. Bedres ikke resultatene kan det komme mangelfullt begrunnede, og uheldige, forslag om organisatoriske endringer, også innen overordnet påtalemyndighet. Bildet er dog ikke "helsvart". Mange saker behandles raskt og grundig, og det bør komme frem. Statsadvokatene må ha særlig oppmerksomhet rettet mot fremdriften i de alvorlige, prioriterte sakene.

12. Rasisme

Riksadvokaten har i mål- og prioriteringsrundskrivene for 2004 fastholdt direktivet fra de senere år om at straffbare handlinger som synes rasistisk motivert skal være blant de prioriterte saksområdene, uavhengig av strafferamme. Det presiseres at direktivet ikke bare gjelder anmeldelser etter straffeloven §§ 135 a og 349 a, men også andre straffbare handlinger som er rasistisk motivert, for eksempel vold, trusler og skadeverk m.v.

Høsten 2002 ble det ved hvert av de regionale statsadvokatembetene utnevnt en statsadvokat som har ansvaret for tilrettelegging og fremdrift av arbeidet med straffesaker om rasisme og etnisk diskriminering. De utnevnte statsadvokatene har også et særskilt ansvar for samarbeid, opplæring og oppfølging av politiet på dette området. Ultimo oktober 2003 ble det ved Riksadvokatembetet holdt et dagsseminar om politiets og påtalemyndighetens behandling av saker som involverer rasisme og diskriminering, hvor de særskilt utnevnte statsadvokatene var til stede. Et nytt dagsseminar planlegges høsten 2004.

Riksadvokaten har i ettertid arbeidet med å følge opp konklusjonene fra seminaret. Det er utarbeidet et kompendium som inneholder sentralt rettskildemateriale. Det er riksadvokatens håp at materialsamlingen skal kunne bidra til økt kunnskap om § 135 a og saksområdet for øvrig, og at den vil kunne benyttes i forbindelse med den opplæring som statsadvokatene skal gjennomføre internt ved embetet og for påtalemyndigheten i politidistriktene. Materialsamlingen er straks klar til utsendelse.

13. Alternative reaksjoner

Samfunnsstraff må benyttes aktivt, og vurderes i alle saker der reaksjonsformen kan være aktuell (jf. også mål- og prioriteringsrundskrivene for 2004). Høyesterett har også i 2003–2004 truffet en

rekke avgjørelser om bruk av samfunnsstraff, og politijuristene må minnes om viktigheten av å være oppdatert mht. rettspraksis til enhver tid.

Samfunnsstraffen brukes i stadig større grad, og utviklingen går den rette veien. Det er imidlertid viktig å påse at anvendelsen ikke blir forskjellig fra sted til sted, og det burde fortsatt være potensial til å øke antallet samfunnsstraffdommer, ikke minst siden Høyesterett har utvidet området for ordningen gjennom sin praksis.

Likevel er det viktig at samfunnsstraff idømmes i de riktige sakene. Påtalemyndigheten må derfor vurdere å påanke samfunnsstraffdommer der den mener de underordnede domstoler har gått for langt (kst. førstestatsadvokat Holmboe vil publisere en artikkel om Høyesteretts avgjørelser, formentlig i Lov og Rett).

Det er gledelig at antallet saker som overføres til *konfliktråd* er økt vesentlig. Denne økningen må fortsette, og påtalemyndigheten må benytte seg av ordningen i flere saker enn i 2003, særlig overfor unge lovbrøyttere. Også den pågående prøveordningen med påtalekompetanse for lensmenn i utvalgte distrikter til å overføre saker til konfliktrådet, må benyttes aktivt for å øke sakstallet. Borgernes mulighet til å få en sak avgjort ved konfliktråd, skal ikke avhenge av bosted.

Videre er det etter straffeloven § 53 bokstav h mulig å bruke overføring til konfliktråd som særvilkår i betingede dommer.

14. Fornærmede og pårørende

Politiet og påtalemyndigheten har fortsatt et betydelig forbedringspotensial når det gjelder behandling av pårørende og ofre for kriminalitet. Det er viktig at alle involverte – polititjenestemenn, påtalejuristene i politiet og statsadvokatene – ikke bare *har*, men også *synliggjør* sin omtanke og respekt for ofre og pårørende. Mye kan oppnås ved å imøtekomme henvendelser og svare så raskt og utfyllende som mulig. I enkelte tilfeller kan det også være aktuelt å gi informasjon selv om det ikke foreligger noen uttrykkelig anmodning om det. Før og under rettergang bør møtende aktor vurdere å tilby fornærmede og pårørende en orienterende samtale.

Statsadvokaten må fortsatt ha oppmerksomheten rettet mot familievoldssakene og sikre at de etterforskes grundig og effektivt, og at sakene som ender med tiltale, irettesføres med påstand om en adekvat straffereaksjon.

NOU 2003:31 "Retten til et liv uten vold" har vært på høring. (Bare to statsadvokatembeter har avgitt uttalelse.) Utredningen inneholder en rekke forslag for å styrke det strafferettslige vernet til voldsutsatte kvinner.

I Ot. prp. nr. 45 (2003-2004) fremmes det forslag om utvidede rettigheter for pårørende i alvorlige straffesaker. I den forbindelse minner en igjen om statsadvokatens ansvar for å medvirke til at straffesaksprosessen er tillitvekkende og hensynsfull overfor *alle* som er direkte eller indirekte berørt av kriminaliteten. Det innebærer bl.a. at påtalemyndigheten, så langt det er mulig, skal imøtekomme de pårørendes behov for å bli orientert om utviklingen i etterforskningen og om den rettslige behandlingen mv. Forslagene er vedtatt, jf. Innst. O. nr. 91 (2003-2004) og Besl. O. nr. 96 (2003-2004) 10. juni d.å., men ikke sanksjonert i skrivende stund.

Justisdepartementet har besluttet at det skal nedsettes et bredt sammensatt utvalg for å vurdere hvordan fornærmedes stilling i straffeprosessen best kan styrkes (oppnevnes

formentlig 2. juli d.å.).

15. Inndragning

I prioriteringsrundskrivet for 2004 (nr. 2/2004) pålegges statsadvokatene å vie inndragningsspørsmålet særlig oppmerksomhet. Riksadvokaten understreker det kriminalpolitiske mål at straffbare handlinger ikke skal lønne seg.

I brev av 19. februar 2004 har Justisdepartementet i samråd med riksadvokaten fastsatt som mål at antall inndragningskrav skal økes med 20 % i forhold til 2003.

Riksadvokaten anbefaler førstestatsadvokat (nå ass. spesialråd) Anne Mette Dyrnes bok om "Inndragning – hva må gjøres?" som et hjelpemiddel i arbeidet. Boken gjennomgår hovedtrekkene i regelverket og gir viktige råd om etterforskningen. Riksadvokaten har vurdert, og stiller seg bak, de påtalemessige direktivene som fremkommer i boken, jf. forordet. En vil senere komme tilbake med utfyllende direktiv i forbindelse med inndragning.

Årsoversikt for 2003 fra Statens innkrevingssentral viser totalt 3150 krav om inndragning, hvorav 929 var inndragning av pengebeløp.

16. Menneskehandel

Straffeloven § 224 ble som kjent endret 4. juli 2003. Bestemmelsen gjelder både menneskehandel og hallikvirksomhet i forbindelse med slik handel. Strafferammen er fengsel i 5 år (10 år ved grov menneskehandel). Har handlingen skjedd som ledd i organisert kriminalitet, jf. straffeloven § 60a, blir strafferammen 10 år (15 år ved grov overtredelse).

Handlingene som rammes av straffebudet, er alvorlige straffbare handlinger som gjerne blir begått som ledd i organisert kriminalitet, og som dermed skal prioriteres i henhold til riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv. Menneskehandel har pågått på kontinentet i lang tid og har også kommet til Norge. Man kan ikke avvente anmeldelser fra ofrene for denne kriminaliteten. Som ved annen organisert kriminalitet i lukkede miljøer, er det som oftest politiet som må avdekke sakene, og det er viktig at politiet er aktive i bekjempelsen. Politidirektoratet vil, med bl.a. bistand fra Riksadvokatembetet, i nærmeste fremtid utgi en håndbok om menneskehandel, hvor også den nye bestemmelsen blir omhandlet.

17. Skjulte etterforskningsmetoder

I perioden 1. september til 31. desember 2003 gjennomførte riksadvokaten en undersøkelse av politiets bruk av de såkalt "ekstraordinære" eller "skjulte" etterforskningsmetoder (kommunikasjonskontroll, "hemmelig" ransaking/beslag, utsatt underretning ved utleveringspålegg, teknisk sporing, skjult fjernsynsovervåking, avlytting av samtaler (straffeprosessloven § 216 bokstav l), anonym vitneførsel, nekting av dokumentinnsyn (straffeprosessloven § 242a), infiltrasjon, etterforskning med provokasjonstilsnitt, uriktig legitimasjon og kontrollert leveranse).

Alle metoder unntatt anonym vitneførsel er til en viss grad benyttet. Kommunikasjonskontroll var den metoden som klart ble mest brukt.

Kommunikasjonskontroll:

I 2002 og 2003 var det en fordobling av antallet KK-saker og telefoner undergitt

avlytting og annen kontroll (innhenting av trafikkdata mv.) i forhold til tidligere år. I 2003 er etterforskningsmetoden brukt i 288 saker omfattende noe under 1100 telefoner, i all hovedsak mobiltelefoner. Metoden brukes både i narkotikasaker og ved etterforskning av annen alvorlig kriminalitet, og har gitt meget gode resultater. Over halvparten av sakene i fjor resulterte i pågripelser, beslag og ellers informasjon av stor bevis- eller etterforskningsmessig verdi. Det ble avdekket godt organiserte kriminelle nettverk som blant annet står for innførsel og omsetning av narkotika i betydelig omfang. Det kan nevnes at kommunikasjonskontrollen blant annet resulterte i beslag av drøyt 30 kilo heroin og mer enn 1400 kilo hasjisj/marihuana. Til sammenlikning kan det opplyses at i følge Kripos ble det i 2003 beslaglagt totalt ca. 52 kilo heroin og ca. 2,3 tonn hasjisj/marihuana. Opplysninger fra kommunikasjonskontroll har også vært svært viktig i etterforskningen av annen kriminalitet enn narkotika, for eksempel ved drapsforsøk og grove ran.

18. DNA-registreringer

Selv om utviklingen går i riktig retning mangler det fortsatt alt for mange registreringsbeslutninger. Registrering i Identitetsregisteret er meget viktig både for å redusere risikoen for at domfelte forgår seg på ny og for å oppklare nye lovbrudd. Embetslederne *pålegges* å sørge for at restansene avvikles. Riksadvokaten vil ta direkte kontakt med de embetsledere som har ansvar for politidistrikter med betydelige restanser og be om en plan for nedarbeiding.

Justisdepartementet har i brev av 18. mai 2004 opplyst at departementet "... vil legge til rette for at Politidirektoratet fra og med 2005 kan opprette en sentral pott på kap 440, post 01 til dekning av kostnader i forbindelse med DNA-registreringer."

Det vises til riksadvokatens brev av 14. juni d.å. til Justisdepartementet, sendt bl.a. statsadvokatene som gjenpartsadressat.

19. Etterforskning av barn

Straffeprosessloven § 224 annet ledd fastsetter etter lovendring av 21. mars 2003 nr. 18, som kjent, etterforskningsplikt overfor barn som var mellom 12 og 15 år på handlingstidspunktet.

I samsvar med tilrådingen fra statsadvokatene og politimestrene fastsetter ikke riksadvokaten nærmere retningslinjer nå, jf. nærmere riksadvokatens brev til statsadvokatene og politimestrene av 23. april 2004.

Ved etterforskning av handlinger begått av barn under 15 år bør det styrende være at politiet gjennom sin etterforskning skal gi et best mulig bidrag til å stanse en mulig kriminell karriere på et tidlig tidspunkt. Riksadvokaten minner i denne sammenheng om at etter straffeprosessloven § 226 første ledd bokstav d kan ett av formålene med etterforskningen være å skaffe til veie nødvendige opplysninger for å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av saken. Mange politidistrikter har et godt samarbeid med barneverntjenesten, og riksadvokaten oppfordrer alle distrikter til å holde nær kontakt med denne.

20. Prison visitors fra Røde Kors

Misbruk av Røde Kors emblemet

Riksadvokaten understreket i brev av 4. februar 2004 at politiet i utgangspunktet bør være imøtekommende til ønsker fra Røde Kors om å besøke varetektsinnsatte med

restriksjoner. Det kan nettopp for denne gruppen være av særlig betydning å kunne ha en viss sosial kontakt med personer utenfra. Det vises for øvrig til de retningslinjer som fremgår av riksadvokatens brev til Røde Kors av 14. januar 2000.

Riksadvokaten minner også om at misbruk av bl.a. Røde Kors emblemet er straffbart etter straffeloven § 328 annet ledd bokstav b.

21. Sprøyterom

Riksadvokaten minner om høringsuttalelsen herfra av 4. februar 2004 hvor det bl.a. heter:

”Det er en betydelig utfordring for politiet i de byer hvor det etableres sprøyterom å finne frem til en fornuftig håndhevingspraksis. Det har, som kjent, vært betydelig motstand i politiet mot å opprette sprøyterom. Men norsk politi er, og skal være, lojal mot de beslutninger politiske myndigheter treffer. Når det gis et skikkelig juridisk fundament for sprøyterommet, er det all grunn til å tro at politiet vil gjøre sitt beste for å balansere de to viktige hensyn: å respektere intensjonen bak opprettelsen av sprøyterom og at lovgiveren ikke ønsker en generell legalisering av bruk av narkotika. Problemstillingen vil bli drøftet med politimestrene ved leilighet.”

Stortinget har pålagt Regjeringen å fremme forslag til midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika, jf. Ot. prp. nr. 56 (2003-2004). Til en slik lov vil det bli utferdiget en forskrift, og formentlig vil ikrafttredelse bli 1. januar 2005. Håndhevingspraksis, særlig knyttet til personer som hevder de er på vei til sprøyterom med narkotika, ble behandlet på politimestermøtet i februar d.å. Problemstillingen må følges opp lokalt, og gjerne i tilknytning til forskriften når denne foreligger.

22. Klargjøring av statsadvokatens adgang til selv å omgjøre sin henleggelse og om det skal treffes vedtak om henleggelse ved subsumsjonsendring innen samme straffbare forhold mv.

Det ble minnet om riksadvokatens brev av 30. desember 2003 til statsadvokatene hvor hovedpunktene er:

- Statsadvokaten kan ikke omgjøre sin egen henleggelse (for en siktet).
- Det skal ikke treffes vedtak om henleggelse ved subsumsjonsendring innenfor det samme straffbare forhold.
- God påtaleskikk kan tilsi utvidet underretning til fornærmede og bistandsadvokaten. (I Ot.prp. nr. 45 (2003-2004) foreslås straffeprosessloven § 264a endret slik at kretsen av personer som skal underrettes blir utvidet).

Justeringer i siktelser *under en etterforskning* – som ikke gjelder samme straffbare forhold – bør i utgangspunktet heller ikke gis formen ”henleggelse”.

Ankekompetansen ligger hos *riksadvokaten* når han har omgjort statsadvokatens henleggelse og beordret tiltale, jf. straffeprosessloven § 68 første ledd.

Forsåvidt gjelder klager over riksadvokatens avgjørelse er det sendt ut eget brev til statsadvokatene 24. juni 2004.

23. Anker til Høyesterett

Riksadvokaten oppnevnte aktor i henholdsvis 94 og 93 saker i 2002 og 2003. Dette er en betydelig økning i forhold til tidligere år, men langt de fleste anker er fra domfelte. I

2002 anket påtalemyndigheten 23 saker, i 2003 bare 19 tilfeller. De fleste av våre anker gjelder straffutmålingen. Tallene viser dessverre at påtalemyndigheten har en for lite aktiv rolle i forhold til den rettsutvikling som skjer, og skal skje, i Høyesterett. Det understrekes at det er en viktig oppgave for statsadvokatene å finne frem til de rette saker for prøvelse i Høyesterett.

For ordens skyld gjør en oppmerksom på at Høyesterett nå i sitt brev om ankeforhandlingene til tiltalte – som er fengslet – inntar bl.a. flg.:

”Det gjøres oppmerksom på at De har rett til å være tilstede under sakens behandling i Høyesterett. Retten kan videre tillate at De får ordet før forhandlingene avsluttes. Deres forsvarer vil kunne gi råd om benyttelse av disse rettighetene”.

Utgiftene ved benyttelse av den beskrevne rett til tilstedeværelse må dekkes av politiet/fengselsmyndighetene, og i den anledning kan tillegges at et rundskrivsutkast fra Justisdepartementet til retningslinjer om fordeling av transportutgifter mellom politiet og kriminalomsorgen har vært til høring hos riksadvokaten.

24. Straffenivået i drapssaker

Straffenivået i drapssaker har utvilsomt økt noe de siste år, jf. Høyesteretts avgjørelser, endog med særskilte merknader om dette. Statsadvokatene må være oppmerksom på utviklingen og tilpasse straffepåstandene.

25. Nye erstatningsregler

De nye reglene i straffeprosessloven kapittel 31 om erstatning i anledning av forfølgning trådte i kraft 1. januar 2004, sammen med forskrift av 12. desember 2003 nr. 1472 om standardsatser for oppreisning etter uberettiget strafforfølgning. Satsene gjelder siktede som har vært pågrepet eller varetektsfengslet og som blir frifunnet eller hvor forfølgningen blir innstilt, jf. straffeprosessloven § 447 første ledd. Den som blir frifunnet etter fullbyrdet frihetsstraff har rett til oppreisning etter reglene i straffeprosessloven § 447 tredje ledd.

Det følger av lov av 10. januar 2003 nr. 3 kapittel IV at de nye reglene gjelder for krav om erstatning eller oppreisning som fremsettes etter at loven trådte i kraft. Kravet skal fremsettes for det politidistrikt som har etterforsket saken. Påtalemyndigheten skal uttale seg om kravet, og iflg. forarbeidene (Ot. prp. nr. 77 (2001–2002)) bestemmer påtalemyndigheten selv den interne saksbehandlingen. Er tiltalen tatt ut av riksadvokaten og aktoratet utført av en statsadvokat, eller er tiltalen utferdiget av statsadvokaten og aktoratet utført av en politijurist, utarbeides uttalelsen til erstatningskravet av den som har utført aktoratet. Uttalelsen skal i slike tilfeller sendes av statsadvokaten sammen med sakens dokumenter til Justissekretariatene. Justisdepartementets myndighet til å avgjøre krav etter reglene i kapittel 31 er delegert til Justissekretariatene. Justissekretariatenes avgjørelse kan ikke påklages, men kan bringes inn for retten av den som krever erstatning eller oppreisning. Påtalemyndigheten er ikke part i saken, og tvisten behandles etter tvistemålslovens regler.

I enkelte tidligere saker har det blitt utbetalt forskudd på oppreisning uavhengig av om kravet er pådømt av domstolene, (men ikke er rettskraftig avgjort). Spørsmålet om forskudd synes ikke å være nærmere behandlet i lovforarbeidene, jf. Ot.prp. nr. 77 (2001 – 2002). Det er ikke grunnlag for å anta at utbetaling av forskudd i tråd med tidligere praksis er avskåret under det nye regelverket. I mangel av holdepunkter for noe annet legger riksadvokaten til grunn at saksbehandlingsreglene i § 449 også kommer til anvendelse ved krav om forskuddsbetaling i saker etter § 447 tredje ledd, dvs. at

påtalemyndigheten uttaler seg også om dette og at Justissekretariatene tar stilling til om det skal utbetales forskudd.

26. Gjenopptakelseskommisjonen

Riksadvokaten har hatt et møte med Gjenopptakelseskommisjonen om rutiner. På møtet ble det bl.a. opplyst at kommisjonen ikke lenger vil be om påtalemyndighetens uttalelse når de anmoder om utlån av saksdokumentene. Den 21. juni 2004 ble det fra riksadvokaten sendt ut et brev til statsadvokatene om rutinene som nå skal følges.

27. Opplesning av forklaringer

Det er avsagt flere avgjørelser i Høyesterett den siste tiden om opplesning av politiforklaringer og rettslige forklaringer fra vitner/ medsiktete (Rt. 2003/1511, 2003/1808, 2004/97, 03.06.04 og 08.06.04). Riksadvokaten vurderer å gi, i et eget kompendium e.l., en oversikt over rettsstilstanden og retningslinjer om hvordan påtalemyndigheten bør forholde seg. Foreløpig gis følgende oversikt og retningslinjer:

Etter EMK artikkel 6 nr. 1 og 3 (d) har tiltalte som hovedregel rett til å eksaminere vitner som blir ført mot ham. Det er antatt at det normalt er tilstrekkelig at tiltalte har fått avhøre vitnet på et eller annet stadium av saken (jf. f.eks. Rt 1999/757, se side 760). Noen av de nevnte avgjørelsene gjelder spørsmålet om vitneforklaringen for politiet og/ eller tingretten kan dokumenteres for *lagmannsretten* hvis vitnet forklarte seg for *tingretten*. I Rt. 2003/1808 (avsnitt 22) uttalte Høyesterett at en forutsetning for dette må være at "forklaringen og resultatet av spørsmålsrunden for tingretten på en etterviselig måte kan opplyses under lagmannsrettsbehandlingen". Dette ble gjentatt i Rt. 2004/97 (avsnitt 25) og 08.06.04 (avsnitt 15), hvor Høyesterett uttalte at "det må etterpå kunne dokumenteres på en betryggende måte hvordan en eksaminasjon eventuelt har funnet sted". I saken referert i Rt. 2003/1511 var kravet til dokumentasjon oppfylt, men Høyesterett kom til at lagmannsretten likevel ikke skulle ha tillatt avspilling av den forklaringen som vitnet hadde gitt for tingretten: Vitnet, som Høyesterett karakteriserte som "helt sentralt", hadde avgitt forklaring i tingretten i en sak som gjaldt grovt skadeverk ved ildspåsettelse. Vitnet møtte ikke for lagmannsretten. Kravet til kontradiksjon var ivaretatt i tingretten ved at forsvareren fikk stille spørsmål, men Høyesterett fant ikke det avgjørende. Det ble bl.a. påpekt at det gjaldt en alvorlig sak (avsnitt 15), at vitnets forklaring for tingretten var ny i forhold til tidligere avgitte forklaringer (avsnitt 17), samt at det dreide seg om et vitne man kunne finne og føre (avsnitt 18).

Slik riksadvokaten oppfatter avgjørelsene, vil det normalt være tilstrekkelig for opplesning/avspilling av vitneforklaringen i lagmannsretten at vitnets forklaring for tingretten er protokollert eller sikret ved lydbåndopptak. Det samme må gjelde vitneforklaringer for politiet hvor siktedes forsvarer har vært, eller fått anledning til å være, til stede og stille spørsmål. Kravet om at forklaringen og eksaminasjonen på en etterviselig måte må kunne opplyses for lagmannsretten, stiller krav til påtalemyndighetens dokumentasjon. Riksadvokaten anbefaler derfor at påtalemyndigheten i saker der det fremstår som en nærliggende mulighet at vitnet ikke vil møte ved eventuell ankeforhandling i lagmannsretten, bør vedkommendes forklaring sikres på et tidligere stadium ved bevisopptak, eller ved at siktedes forsvarer gis anledning til å være til stede og stille spørsmål i et politiavhør, eller ved lydbåndopptak eller protokollat av forklaringen for tingretten. Fremgangsmåten bør særlig vurderes i alvorlige straffesaker.

Høyesterett har i flere nyere avgjørelser benyttet en noe annen formulering enn tidligere ved angivelse av hvilke vitnemål som anses som sentrale, og dermed som hovedregel ikke kan leses opp dersom tiltalte/forsvarer ikke har fått anledning til å eksaminere vitnet. I Rt. 2001/29 uttalte således Høyesterett at det var "en reell mulighet for at opplesningen av Ds politiforklaring har

hatt en utslagsgivende betydning i den samlede bevisbedømmelse, og at den således fremstilte seg som et viktig og kanskje nødvendig bevis". Dette er det vist til i Rt. 2004/97 (avsnitt 17), HRK 03.06.04 (avsnitt 9) og HRK 08.06.04 (avsnitt 14). I sistnevnte kjennelse ble det dessuten påpekt at også bevisets betydning for straffutmålingen må tas med i vurderingen av om opplesning skal tillates (avsnitt 16). I flere av sakene var det et sentralt spørsmål om vitneforklaringen hadde hatt slik "utslagsgivende betydning i den samlede bevisbedømmelse".

Det nye kriteriet innebærer antakeligvis en snevrere adgang til opplesning enn tidligere. En fullstendig prøving fra Høyesteretts side på dette punktet vil dessuten lett innebære at det må foretas en detaljert gjennomgang av bevisføringen i saken i Høyesterett. Det er noe uklart hvor langt Høyesterett vil gå i å overprøve lagmannsrettens vurdering av vitnemålets betydning for den samlede bevisbedømmelse. Lagmannsretten gir gjerne uttalelse om vitnemålets antatte betydning i beslutningen om å tillate opplesning, som fattes før forklaringen leses opp. Det er nærliggende å anta at en etterfølgende uttalelse i domspremissene om hvilken betydning det omtvistede beviset har hatt ved lagmannsrettens samlede bevisbedømmelse kan være av betydning ved Høyesteretts vurdering.

Etter riksadvokatens syn bør derfor aktor i saker hvor lagmannsretten har tillatt opplesning, anmode om at retten gir en uttalelse i domspremissene om betydningen av den oppleste forklaring i den samlede bevisbedømmelse.

Det er påpekt i flere avgjørelser at beslutningen om å tillate opplesning skal fattes etter at den øvrige bevisførsel, eller den vesentligste del av bevisførselen, er avsluttet, jf. Rt. 1990/1221, 1995/1295 og 1995/1956. I Rt 2004/97 kom Høyesterett til at det samme gjelder beslutningen om å lese opp forklaringer fra en medtiltalt.

28. Tap av førerett

Tilbakemeldingene fra politiet og statsadvokatene i forbindelse med regelendringen, (som trådte i kraft 1. januar 2004), synes å vise at overføringen av kompetansen til å beslutte tap av førerett mv. til domstolene, ikke har skapt store problemer, men erfaringene med de nye reglene er begrenset. Foreløpig er det ikke tatt stilling til om det er behov for nærmere retningslinjer. Riksadvokaten ser gjerne at erfaringer eller problemer med ordningen meldes inn.

29. Særreaksjoner

Underretning om påstand, innsendelse av dommer mv.

Straffeprosessloven § 147a fastsetter at påtalemyndigheten skal underrette de rettspsykiatriske sakkyndige om saker der det kan bli lagt ned påstand om dom på overføring til tvungen psykisk helsevern eller tvungen omsorg. Bakgrunnen for regelen er at de sakkyndige skal rådgi den som skal avgjøre hvor den dømte skal utholde institusjonstiden, jf. § 147a siste punktum og psykisk helsevernloven § 5-2. Riksadvokaten minner om dette.

"Fylkeshelsesjefen", som omtales i straffeprosessloven § 147a, finnes ikke lenger. Det regionale helseforetaket i domfeltes bostedsregion avgjør hvilken institusjon som skal ha behandlingsansvaret for de som er idømt overføring til tvungen psykisk helsevern. Etter forskrift om gjennomføring av særreaksjonen tvungen omsorg av 21. desember 2001 nr. 1523 § 2 har fagenheten ansvaret for å sette i verk tvungen omsorg.

For at iverksettelse av særreaksjonene skal kunne skje så raskt som mulig fastsatte riksadvokaten flg. rutiner i brev av 6. mai 2004 til statsadvokatene:

Statsadvokatene sender kopi av alle tiltaler hvor det varsles påstand om overføring til

tvungent psykisk helsevern til direktøren ved det regionale helseforetaket der tiltalte har bosted straks tiltalen er forkynt. Statsadvokatene sender kopi av alle tiltaler hvor det varsles påstand om tvungen omsorg til den sentrale fagenheten straks tiltalen er forkynt. Statsadvokatene sender som før kopi av dommer til de rettspsykiatrisk sakkyndige og Den rettsmedisinske kommisjon straks de mottas fra retten, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 4/2001 side 18. I tillegg sendes dommen til helseforetakene og den sentrale fagenheten.

Riksadvokaten minner også om at kopi av alle rettskraftige særreaksjonsdommer (også forvaringsdommer) fortsatt skal hitsendes, jf. rundskriv nr. 4/2001 side 21.

Forskrift om forvaring ble gitt 5. mars 2004 (nr. 481) sammen med merknader til forskriften.

Riksadvokaten gav i brev av 26. april 2004 til Justisdepartementet uttrykk for at det bør overveies å lempe noe på vilkårene i straffeloven §§ 39 og 39a slik at også "*særlig plagsomme, men ikke farlige*" utilregnelige lovbrøtere kan idømmes særreaksjon ved behov.

Den rettsmedisinske kommisjon og riksadvokaten har nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere nærmere *etterforskning og utredning av personer med bevissthetsforstyrrelser*. Gruppen skal bl.a. utarbeide anbefalinger til nytte under etterforskningen og utarbeidelse av rettspsykiatriske erklæringer i slike saker.

I tillegg til de dommer som er inntatt i publikasjon nr. 3/2003 "Særreaksjonar" gjøres oppmerksom på følgende *høyesterettsavgjørelser*:

- Rt. 2003 side 1085
- Høyesteretts kjennelse 24. februar 2004 (HR-2004-00375-A)
- Høyesteretts dom 24. mars 2004 (HR-2004-00613-A)
- Høyesteretts dom 2. april 2004 (HR-2004-00667-A)

30. Eurojust

Forhandlingene om en norsk tilslutningsavtale er i slutfasen.

31. Tidsskrift for Strafferett

En minner om Økokrims og riksadvokatens faste spalte i TfS. I riksadvokatens del inntas viktige rundskriv og avgjørelser. Tidsskriftet har også mye annet nyttig stoff for påtalemyndigheten, ikke minst gis en løpende oversikt over relevante avgjørelser fra Den europeiske menneskerettsdomstol.

32. Utredningen av behandlingen av krigsforbrytelser

I forbindelse med budsjettet for 2003 opprettet departementet en ny statsadvokatstilling for å styrke arbeidet med bekjempelse av terrorhandlinger og krigsforbrytelser, begått i utlandet av personer som senere søker opphold her. Oppgaven er i første omgang å utrede nærmere hvordan slike saker bør behandles. Midlertidig har riksadvokaten besluttet at behandlingen av løpende saker skal sentraliseres til Oslo politidistrikt og Oslo statsadvokatembeter.

I forbindelse med utredningsarbeidet har det vært avlagt et besøk hos den danske "Statsadvokaten for Særlige Internasjonale Straffesaker", det har vært innhentet skriftlig informasjon om ordninger i andre land, det har blitt holdt en rekke møter med offentlige

og private instanser i Norge, enkeltvis og med et felles høringsmøte ved Riksadvokatembetet. Det er også mottatt skriftlige innspill og det har vært rettet forespørsel til enheter i politi og påtalemyndighet om mulig kjennskap til saker av denne karakter og eventuelle synspunkter ellers.

Kjernepunkter i utredningen vil være:

- Er det behov for en spesialisert enhet?
- Mulige modeller for organisering av en eventuell enhet.
- Hvilke saker skal en eventuell enhet arbeide med?
- Er det behov for lovendringer?

Utredningen vil formentlig bli sendt fra riksadvokaten til Justisdepartementet i slutten av august eller første halvdel av september d.å.

33. **Dobbeltstraff (EMK P 7-4)**³

Siden forrige møte er sentrale problemstillinger avklart, men flere gjenstår. Det vises til publikasjon nr. 3/2003 fra riksadvokaten, der de aktuelle konvensjonstekstene er inntatt sammen med Høyesteretts avgjørelser og riksadvokatens brev og uttalelser ut 2003. Det ble minnet om materialsamlingen, og bedt om at statsadvokatene påser at politijuristene er kjent med den.

Riksadvokaten vil – som tidligere – fremholde at saker der anvendelsen av P 7-4 kan by på tvil, skal fremmes for domstolene.

Høyesterettsavgjørelser

I Rt. 2003 side 1100 avgjorde Høyesterett at *disiplinærreaksjon* i fengsel ikke var straff i konvensjonens forstand. De aktuelle bestemmelsene (straffeloven § 162 og straffegjennomføringsloven § 40) skilte seg også så mye fra hverandre i vilkår og formål at disiplinærreaksjonen og straffeforfølgningen ikke rettet seg mot samme forhold.

I tre kjennelser om *konkurskarantene* (Rt. 2003 side 1221, side 1241 og side 1243) avgjorde Høyesterett at en kjennelse om å ilegge konkurskarantene ikke endelig avgjorde straffanklagen mot konkursskyldneren, og at konkurskarantene heller ikke er straff i konvensjonens forstand.

I Rt. 2003 side 1376 ble et vedtak om *tilleggsavgift etter merverdiavgiftsloven* mot et enkeltpersonforetak ansett å sperre for straffansvar overfor innehaveren.

I Rt. 2003 side 1750 om tap av rett til å holde husdyr i medhold av *dyrevernloven* § 32 forelå det bare én forfølgning, og dobbeltstraffforbudet kunne allerede av den grunn ikke komme til anvendelse. Høyesterett fremholdt også at tap av slik rett ikke var straff i konvensjonens forstand.

I Rt. 2003 side 1827 fant Høyesteretts flertall at *tvangsplassering i institusjon* etter barnevernloven § 4-24 annet ledd jf. første ledd første strekpunkt (alvorlig eller gjentatt kriminalitet) var straff i konvensjonens forstand. Høyesterett tok ikke stilling til om barnevernlovens regel dekket det samme forhold som de aktuelle straffebud. – Gulating lagmannsrett har etter dette avvist straffesaken fra domstolene. Påtalemyndigheten har gjort gjeldende at bestemmelsene ikke dekker samme forhold, og påkjært lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålet er henvist til

³ Den europeiske menneskerettskonvensjons 7. tilleggsprotokoll, artikkel 4.

behandling i Høyesterett, og ankeforhandlingen er berammet til 9. september d.å.

En *minner* om riksadvokatens brev av 11. februar 2004 til statsadvokatene, der det ble gitt instruks om at tiltaler i slike saker ikke skal trekkes før dette spørsmålet er avgjort.

I kjennelse av 24. februar 2004 avgjorde Høyesterett at det ikke er i strid med forbudet mot dobbeltforfølgning å anlegge sak om å *konvertere en sikringsdom* til dom på forvaring.

I dom av 19. april 2004 fastslo Høyesteretts flertall at det ved fastsettelsen av *bot* for ikke å ha levert selvangivelse, kunne tas hensyn til den *tilleggsskatt* som ville blitt ilagt dersom dette ikke hadde vært utelukket på grunn av forbudet mot dobbeltforfølgning. Det var altså adgang til å ilegge en bot som tilsvarte det beløp som tilleggsskatt og bot ellers ville utgjøre.

I mai 2004 behandlet Høyesterett fire saker om hvorvidt nektet *prøveløslatelse* sperrer mot senere straffesak for det samme forholdet. Høyesterett traff avgjørelse i de fire sakene 8. juni 2004. Høyesteretts flertall kom til at nektet prøveløslatelse på grunn av nye straffbare forhold var straff i konvensjonens forstand. Imidlertid kom Høyesterett enstemmig til at det syntes nærliggende å anta at de aktuelle straffebestemmelser og straffegjennomføringsloven ikke dreide seg om samme forhold, men tok ikke uttrykkelig standpunkt til dette. Derimot var nektelse av prøveløslatelse ikke noen endelig avgjørelse av straffesaken, slik at straffesakene kunne fremmes.

Uttalelser fra riksadvokaten

I brev av 15. oktober 2003 uttalte riksadvokaten at vedtak om å *kreve tilbake for mye utbetalt trygd*, ikke er å betrakte som straff i konvensjonens forstand. Trygdeetaten hadde ikke truffet vedtak om utestenging for fremtiden.

I to brev av 31. oktober 2003 trakk riksadvokaten påtalemyndighetens anker til gunst for domfelte i saker om bedrageri for uriktig mottatte dagpenger, jf. Høyesteretts kjennelse av 28. februar 2003 (Rt. 2003 side 264). I begge saker var skyldspørsmålet endelig avgjort før Høyesteretts avgjørelse, selv om dommene ikke var formelt rettskraftige per 28. februar 2003. I Rt. 2002 side 1144 hadde Høyesterett lagt til grunn at en endelig avgjørelse av skyldspørsmålet sperrer for en ny straffesak selv om straffesaken ellers verserer for domstolene. Riksadvokaten la derfor til grunn at Høyesteretts avgjørelse i dagpengesaken ikke kunne bringes til anvendelse i forhold til disse sakene, jf. plenumskjennelsen i Rt. 2003 side 359.

I brev av 14. november 2003 la riksadvokaten til grunn at det ikke var opplagt at et vedtak om *tvangsgebyr* etter markedsføringsloven sperret for senere straffesak. Spørsmålet skulle derfor vært prøvd for domstolene. I brev av 12. desember 2003 til samtlige statsadvokatembeter ble det orientert om uttalelsen.

I brev av 11. februar 2004 gav riksadvokaten instruks til statsadvokatene om at tiltaler ikke skulle trekkes selv om siktede hadde vært tvangsplassert i *barnevernsinstitusjon* på grunnlag av det samme faktiske forhold. (Jf. omtalen ovenfor av Høyesteretts kjennelse av 22. desember 2003.)

I brev av 19. mai 2004 om *skjæringspunktet* for rettsendrende dommer fastholdt riksadvokaten at dommer som var rettskraftig avgjort før rettsendrende avgjørelser i

Høyesterett (konkret før 3. mai 2002), skulle fullbyrdes, jf. Rt. 2003 side 359. (Jf. også riksadvokatens brev av 7. april 2003.)

I brev av 24. mai 2004 uttalte riksadvokaten at et vedtak fra Statens lånekasse for utdanning om å nekte *fremtidig utdanningsstøtte* på grunn av tidligere straffbare forhold, måtte anses å sperre for senere straffesak.

Av muntlige uttalelser nevnes at riksadvokaten overfor Oslo statsadvokatembeter har gitt uttrykk for at tvangsmulkt etter plan- og bygningsloven (lov 77/1985) § 116a ikke sperrer for etterfølgende straffesak etter § 110 jf § 93 (oppføring av bygning uten tillatelse) og § 112 nr. 2 jf § 113 (unnlattelse av å etterkomme pålegg om stans av bygging og rivningspålegg). For øvrig nevnes at riksadvokaten er kjent med at en sivil sak om tap av autorisasjon som lege står for Høyesterett.

34. Funn i overgrepssaker

Det vises til oppsummeringsskrivet fra statsadvokatmøtet i 2003, pkt. 23. Riksadvokaten tar sikte på å arrangere et dagsseminar i Oslo i første halvdel av november d.å. En vil senere komme tilbake med eksakt møtetidspunkt.

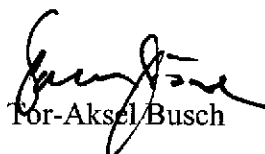
35. Oppfølging av seriesaker og sentralisert etterforskning

Det er fortsatt mye som tyder på at seriesaker, og andre saker som strekker seg over flere politidistrikter, følges for dårlig opp av politiet og påtalemyndigheten, bl.a. mot aktive vinningskriminelle. Det understrekes at statsadvokatene har et selvstendig ansvar for å påse at politidistriktene i regionen tar tak i slike saker med kraft og styrke, og ikke behandler det enkelte forhold som ett enkeltstående tilfelle. Er flere statsadvokatregioner berørt må spørsmålet om sentralisert etterforskning raskt bringes inn for riksadvokaten til avklaring. Politidirektoratet vil før 2005 vurdere å holde igjen midler, slik at beslutninger om sentralisert etterforskning utenfor ROK-systemet kan gi grunnlag for søknad om tilleggsbevilgning.

Neste statsadvokatmøte holdes 24. – 26. mai 2005 i Osloregionen med Økokrim som teknisk arrangør. Nordland statsadvokatembeter er teknisk arrangør for møtet i 2006.

God sommer ønskes til alle!

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:

DATO:

18.07.03

STATSADVOKATMØTET 2003 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for gode bidrag.

Tradisjonen tro følger nedenfor en oppsummering av riksadvokatens instruksjer og pålegg gitt under møtet. Oppsummeringen forutsettes kopiert til samtlige statsadvokater. Det er embetsledernes ansvar å følge opp påleggene og formidle dem til politiet på hensiktsmessig måte.

1. DNA-registrering, bruk av DNA som bevis mv.

Rangeringslisten etter resultatoppnåelse pr. 8. mai 2003 viser at det går rette veien og at enkelte distrikter har arbeidet godt og aktivt med DNA-registrering. Særlig Rogaland statsadvokatregion og politidistriktene der bør fremheves.

Likevel er resultatene samlet så langt ikke tilfredsstillende. Dette må nå bedres. Statsadvokatene må følge opp både ved å treffe raske beslutninger i alle aktuelle saker og kontrollere at beslutningene effektueres av politiet. DNA registrering er et sentralt virkemiddel både for å avskrekke potensielle lovbrøttere og for å oppklare begåtte forbrytelser.

Gruppen som utredet etterforskning av drapssaker med ukjent gjerningsmann (riksadvokatens publikasjoner nr. 2/2002) foreslo en betydelig utvidelse av adgangen til å foreta registreringer i Identitetsregisteret. Det synes å være politisk vilje til å utvide registreringsadgangen, jf. bl.a. Innst. S. nr. 148 (2002-2003). Justiskomiteen uttaler at den har en "positiv innstilling" til en slik utvidelse og imøteser Justisdepartementets snarlige vurdering. Riksadvokaten har anbefalt departementet å nedsette et bredt sammensatt utvalg for å se på bl.a. en mulig utvidelse av registreringsadgangen.

Riksadvokaten advarer mot bruk av mitokondrielt DNA som bevis. Resultatene er foreløpig usikre og kostnadene ved masseundersøkelser med mitokondrielt DNA som utgangspunkt har i flere tilfeller vist seg å ikke stå i forhold til resultatene.

Riksadvokaten vil arrangere et fagseminar ved Riksadvokatembetet om bl.a. DNA som bevis 27. november 2003.

2. Dobbelstraff (anvendelsen av artikkel 4 i Protokoll nr. 7 til EMK)

Det vises til lovrådgiver Tor-Geir Myhrers foredrag. Mange sentrale problemstillinger har nå blitt avklart gjennom rettspraksis, men flere gjenstår. Riksadvokaten vil fremholde at saker der anvendelsen av P7-4 kan by på tvil, skal fremmes for domstolene. "P7-4"

skal ikke være en "lettvint" henlegelsesgrunn. Høyesterett skal i august d.å. behandle spørsmålet om ilagt disiplinærstraff i fengsel for besittelse og bruk av narkotika sperrer for straffesak om samme handling. I september skal Høyesterett avgjøre om konkurskarantene sperrer for senere straffesak om de forhold som begrunnet karantenen. Videre har kjæremålsutvalget henvist to saker som gjelder betydningen av Høyesteretts kjennelse av 28. februar 2003 for saker som ikke var rettskraftig avgjort denne datoen. Disse er ennå ikke berammet.

Det er viktig at påtalemyndigheten holder seg ajour med rettsutviklingen, også innenfor dette området. Riksadvokaten vil utarbeide en materialsamling inneholdende de foreliggende Høyesterettsavgjørelser, riksadvokatens instruks og avgjørelser herfra i enkeltsaker. Det er imidlertid mest praktisk å vente med å ferdigstille dette til høstens saker er ferdige og resultatene foreligger.

I brev til riksadvokaten av 19. juni 2003 har Arbeidsdirektoratet opplyst at praksis nå er endret slik at misbruk av dagpengeytelser ikke anmeldes dersom det foreligger vedtak om utestengning. Videre har direktoratet gjort oppmerksom på at det ikke fattes vedtak om utestengning ved attføringsytelser etter folketrygdloven kap. 11. Slike saker skal derfor ikke henlegges under henvisning til Høyesteretts kjennelse av 28. februar 2003.

Riksadvokaten er videre gjort kjent med at anmeldelser i trygdesaker har blitt henlagt av påtalemyndigheten i politiet på grunn av bestemmelsen i P7-4 fordi man har ansett vedtak fra trygdemyndighetene om å kreve tilbake for mye utbetalt trygd som "straff" i bestemmelsens forstand. Dette er selvsagt ikke riktig. Det dreier seg her om ren restitusjon, som ikke sperrer for senere straffesak om det underliggende forhold.

3. Særreaksjoner

Generelt er inntrykket at det arbeides godt med særreaksjonssakene. I alle fall har det så langt ikke kommet frem noen alvorlige feilgrep. Sakene krever fortsatt høy grad av oppmerksomhet.

Forvaring

Det er hittil ikke avsagt et tilstrekkelig antall høyesterettsdommer til å gjøre en kvalifisert bedømmelse av om "terskelen" for å idømme forvaring er annerledes enn etter tidligere sikringspraksis (se dog Rt. 2002 side 889, Rt. 2002 side 1052, Rt. 2002 side 1667, Rt. 2002 side 1673, Rt 2002 side 1677, Rt 2002 side 1683 og HRD 11. mars 2003 i sak 2002/1057).

Erfaringen med påtalepraksis så langt er at det i noen sakstyper skal noe mer til for å påstå forvaring enn det skulle for å påstå sikring. En forvaringsdom får umiddelbart inngripende konsekvenser for domfelte. Dette er en viktig forskjell fra sikring som kanskje ikke ble aktuelt selv om det var idømt, og i alle fall ikke før etter at den ordinære straffen var sonet. Dette gjorde nok at sikring var lettere å påstå, og idømme, "for sikkerhets skyld". Særlig spiller nok denne forskjellen mellom de to reaksjonene inn hvor siktede ikke tidligere har begått alvorlig kriminalitet, men han har et personlighetsavvik eller handlingsmønster som gir grunn til bekymring, uten at det dreier seg om så massive avvik at det gir solid grunnlag for farlighetsprediksjon. Overfor en slik lovbrøyer var nok sikring mer nærliggende enn forvaring.

Ved fastsettelse av minstetid må en være oppmerksom på regelen i straffeloven § 39f siste ledd om at den domfelte ikke kan begjære prøveløslatelse før ett år etter at forvaringsdommen er endelig. Minstetider kortere enn 1 år skal derfor ikke påstås.

Overføring til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg

Det er foreløpig fremmet relativt få saker, noe som ikke er overraskende.

Ved vurderingen av om det skal påstås særreaksjon overfor utilregnelige er et viktig moment hva som vil skje med siktede dersom det ikke idømmes særreaksjon. Særlig kan det være grunn til å undersøke hvilke muligheter som finnes innenfor det psykiske helsevern. Det bør i noen saker vurderes å innhente uttalelser fra den ansvarlige overlege ved institusjon siktede er innlagt. Det kan i tilfelle være aktuelt å anmode om en redegjørelse for grunnlaget for siktedes opphold (tvungent eller frivillig psykisk helsevern), og i tilfelle for hvor lang tid det er grunnlag for *tvungent* psykisk helsevern. Problemstillingen illustreres i Rt 2002 s. 990.

I riksadvokatens rundskriv nr. 4/2001 pkt. IV, 3 er omtalt gruppen "plagsomme, men ikke farlige" utilregnelige hvor det ikke kan idømmes særreaksjon fordi forgåelsen faller utenfor lovbruddskategoriene i straffeloven § 39 nr. 1.

Dette problemet har blitt tatt opp i Stortinget ved to anledninger, senest i mars i år. Justisministeren varslet i sitt svar 19. mars 2003 at han aktet å gjennomføre en kontroll før den ordinære etterkontrollen som skal finne sted i inneværende stortingsperiode. Statsadvokatene bes ha særlig oppmerksomhet mot problemstillingen slik at påtalemyndigheten kan gi en godt dokumentert tilbakemelding når det reises spørsmål om praktiske erfaringer etc., formentlig om relativt kort tid. (Eget brev er tidligere sendt ut om dette).

Riksadvokaten minner for øvrig om retningslinjene i ovennevnte rundskriv. Påtalemyndigheten må forvisse seg om at lovbryteren virkelig er utilregnelig før saken eventuelt henlegges. Ved mer omfattende eller plagsomme lovbrudd bør det sørges for oppdatert rettspsykiatrisk undersøkelse selv om lovbruddene ikke kan gi grunnlag for særreaksjon. Er det på det rene at lovbryteren er utilregnelig, bør påtalemyndigheten vurdere å begjære ham innlagt etter psykisk helsevernloven hvis dette synes hensiktsmessig for å stanse en plagsom kriminell virksomhet. Riksadvokaten minner også om påtalemyndighetens adgang til å klage til kontrollkommisjonen.

Bruk av sakkyndige

Riksadvokaten har fortsatt inntrykk av at det brukes sakkyndige for ofte i forvaringssakene vurdert ut fra behovet for rettspsykiatrisk ekspertise og ut fra at rettspsykiatere har begrenset reell kompetanse utover deres eget fagfelt.

Er det for eksempel spørsmål om en mange ganger tidligere straffet seksualforbryter skal idømmes forvaring fordi han på ny har begått flere grove overgrep, er det ikke grunn til å begjære oppnevnt rettspsykiatrisk sakkyndig med mindre det er særlige forhold ved siktedes personlighet som bør undersøkes nærmere fordi det kan ha betydning for reaksjonsspørsmålet. Vanligvis vil personundersøkelse være tilstrekkelig i slike tilfeller. Bruk av sakkyndige hvor det ikke er reelt behov for det er uheldig. Ikke bare fordi det er ressursødende, men også fordi det kan ta både rettens og partenes oppmerksomhet bort fra det som bør være de sentrale vurderingstemaer i saken. Sakkyndige bør bare inviteres til å vurdere det de er sakkyndige i.

Overgangsreglene

Det har oppstått en rekke spørsmål knyttet til anvendelse av overgangsreglene. Bortsett fra spørsmålet om forholdet til tilbakevirkningsforbudet i GrL § 97 (se særlig Rt. 2002

side 1052) er det få gjennomgående problemstillinger.

Opphør av sikring før sikringstiden løper ut besluttes fortsatt i utgangspunktet av departementet, se tidligere § 39 i straffeloven og overgangsreglene nr. 7. Men krever siktede i medhold av overgangsreglene nr. 4 at "påtalemyndigheten innstiller sikringstiltaket eller reiser sak om idømmelse av særreaksjon" antar riksadvokaten at bestemmelsen må forstås slik at statsadvokaten ved denne bestemmelsen er gitt kompetanse til å beslutte opphør av en løpende sikring. Forutsetningen er at saken kommer opp ved et krav fra siktede, ellers må de tidligere reglene gjelde.

Det har vært noen usikkerhet knyttet til hva påstanden bør være dersom spørsmålet om konvertering av en tidligere dom på straff og sikring kommer opp etter en tids soning, men før domfelte er overført på sikring. Det er på det rene at domfelte ikke skal stilles dårligere enn etter de tidligere regler, jf. Grl. § 97. Det må derfor tas hensyn til den tid domfelte allerede har sonet.

Et eksempel kan illustrere problemstillingen:

Domfelte er tidligere idømt 18 års straff og 5 års sikring. Ved konvertering må det tas hensyn til avsonet tid både ved fastsettelse av minstetid og ramme. Har domfelte for eksempel sonet 6 år kan minstetiden settes til 6 år (2/3 av 18 år er 12 år. Fra dette trekkes 6 år for allerede sonet straff.) Rammen settes til 12 år (18 år fratrukket 6 år). Fra dette må gjøres "fradrag" for varetekt i både tidsramme og minstetid, jf. straffeloven § 60. Domfelte får således "fradrag" for varetekt to ganger, men dette har liten praktisk betydning. Bortsett fra "varetektsfradraget" må tidsfastsettelsene kunne gjøres skjønnsmessig, ikke nøyaktig dag for dag.

Alternativt kan ramme og minstetid settes som i den opprinnelige dommen. Deretter gis fradrag for utholdt tid dag for dag. Siden konverteringsdommen må anses som en ny selvstendig dom, som gjelder fra den er rettskraftig, er dette ikke å anbefale.

I eksempelet er ikke tatt hensyn til at domfelte også ble idømt sikring siden forvaringsdommen likevel gir en rimelig ramme for reaksjonen. Trekkes sikringsdommen inn i vurderingen kan dette for øvrig reise spørsmål i forhold til Grl. § 97 siden det ville være usikkert om, når, og hvor lenge det ville vært aktuelt med sikring.

Begjærer domfelte opphør av sikring, men statsadvokaten mener dette bør møtes med en påstand om forvaring, har statsadvokaten selv kompetanse til dette selv om tiltalen hører under riksadvokaten, jf. rundskriv nr. 4/2001 pkt. IX, 4 siste avsnitt. Dette gjelder selv om statsadvokatens påstand om ramme for forvaringsdommen innebærer at særreaksjonen kan vare utover den tidligere fastsatte lengstetiden for sikring.

Forskrift om forvaring

Forskriften er under arbeid i Justisdepartementet. Riksadvokaten gav uttalelse til et utkast (for annen gang) 15. mai 2003.

4. Etterforsking av branner – straffeloven § 148

For ordens skyld minner en om at temaet også tidligere er tatt opp på statsadvokatmøte, jf. pkt. 14 i riksadvokatens oppsummeringsskriv av 30. juni 2000.

Fortsatt er situasjonen at en uforholdsmessig stor del av § 148-sakene som sendes riksadvokaten for påtalemessig vurdering, må returneres på grunn av mangelfulle eller upresise opplysninger.

Inntrykket er at særlig de "små" brannene ikke etterforskes med nødvendig bredde og grundighet. Selv om skadene er små fordi branntilløpet er blitt raskt slukket må etterforskningen innrettes med sikte på å klarlegge om brannen lett kunne ha forårsaket tap av menneskeliv eller utstrakt ødeleggelse dersom den hadde fått utvikle seg uten inngripen. Det betyr for eksempel at det alltid må undersøkes om det befant seg personer i den branntruede bygningen. Gjennom avhør må det bringes på det rene hvor de oppholdt seg, om de sov, var beruset eller fysisk uføre. Det må også gis beskrivelser av rømningsveier og muligheter for oppdagelse eller varsling av brannen så tidlig at person(ene) ville kunne komme seg ut i tide. Er alternativet "utstrakt ødeleggelse" aktuelt, vil en klarlegging av spredningsfaren stå sentralt. For øvrig vises det til riksadvokatens rundskriv av 31. august 1973 om "Brann - etterforskning og behandling". Direktivene og retningslinjene som der gis, har fortsatt gyldighet.

For å anvende straffeloven § 148 er det et krav om at det på et eller annet stadium i begivenhetsrekken har foreligget en nærliggende mulighet for at menneskeliv kunne gått tapt eller for utstrakt ødeleggelse av fremmed eiendom. Denne vurderingen forutsetter i de aller fleste tilfeller at det innhentes brannsakkyndig uttalelse, basert på et konkret mandat fra påtalemyndigheten (eller retten). Hva som i den enkelte sak ønskes belyst, vil kunne variere. Hovedpoenget er at mandatet må være gjennomtenkt og konkret angir hvilke spørsmål eller temaer som en ønsker at den sakkyndige skal uttale seg om. Spørsmål som regelmessig melder seg vil eksempelvis kunne være:

- *Hvordan brannen ville utviklet seg dersom den ikke var blitt oppdaget og slukket i tide?*
- *Hvor lang tid ville det gått før brannen/røyken hadde spredt seg til andre deler av bygningen (eller omliggende bebyggelse)?*
- *Hvor lang tid ville det gått før rømningsveiene var gjort ubrukelige?*

Statsadvokatene må selv gå nøye gjennom brannsakene som oversendes fra politiet og kontrollere at etterforskningsmaterialet gir tilstrekkelig grunnlag for den påtalemessige vurderingen (både faktisk og rettslig). Etterforskning og behandling av brannsaker bør også være emne for opplæring og instruksjon overfor politiet.

5. Angivelse av frister, klagesaker, mv.:

Absolutt ankefrist etter straffeprosessloven § 310

Av hensyn til den absolutte ankefristen etter straffeprosessloven § 310, er det viktig at ankesakene ekspederes raskt. I saker hvor riksadvokaten har ankekompetansen, bør den absolutte ankefristen alltid angis på påtegningsarket.

Frister for omgjøring etter straffeprosessloven § 75

Etter endringen av fristreglene, løper omgjøringsfristen i saker hvor noen har vært siktet fra det tidspunkt da påtalemyndigheten mottar en rettidig klage. Omgjøringsfristen beror dermed på om klagen er rettidig. Omgjøringsfrister må angis tydelig på påtegningsarket til riksadvokaten. Er det tvil om fristens utløp, for eksempel fordi det er uklart om klagen er rettidig, må mulig *tidligste* omgjøringsfrist angis på samme måte.

Fengslingsfrister

Er siktede fengslet, må fengslingsfristen angis på påtegningsarket.

Tredjeinstansklager

Etter straffeprosessloven § 59 a siste ledd kan klageinstansens vedtak i klagesak ikke

påklages. Klager over statsadvokatens avgjørelser av klager over politiets vedtak kan dermed ikke påklages til riksadvokaten. Statsadvokaten skal selv vurdere om det foreligger grunnlag for *avvisning* av slike tredjeinstansklager, jf. riksadvokaten rundskriv nr. 4/2002 pkt. X, 2. Statsadvokatens avvisningsvedtak kan påklages til riksadvokaten. Det er viktig at underretningen til sakens parter er korrekt, og at det opplyses at statsadvokatens avgjørelse i klagesakene ikke kan påklages. Statsadvokatene bør påse at politiets rutiner for underretninger er tilfredsstillende.

Domsavsigelse i saker hvor tiltalte er fengslet

Er tiltalte fengslet og det er aktuelt for påtalemyndigheten å påanke en frifinnende dom, må aktor være til stede ved domsavsigelsen for å vurdere om det skal begjæres fortsatt fengsling ved eventuell frifinnelse.

6. Manglende koordinering av saker

Riksadvokaten gjennomgikk den såkalte "Mensur Laiq"-saken høsten 2002. Bakgrunnen var blant annet oppslag i mediene som antydte forskjellsbehandling i form av henleggelse av straffesaker mot vedkommende fordi han var politikilde. Etter riksadvokatens syn var det, i det materiale som ble gjennomgått, ikke holdepunkter for at de påtaleavgjørelser som var truffet i Laiqs favør, hadde sammenheng med at han hadde vært informant for politiet. Gjennomgangen viste imidlertid at ingen enkelt jurist hadde totalansvaret for sakene mot ham. Dette medførte at man ikke så helheten, og at mange saker derfor ble noe lettvt behandlet. Forhold som isolert sett ikke fremsto som særlig alvorlige, ville trolig blitt vurdert annerledes dersom sakene hadde vært vurdert i sammenheng. Blant annet ble f.eks mer enn 30 saker - i hovedsak trafikkovertrедelser - avgjort med prosessøkonomisk påtaleunnlattelse, avgjørelser som ikke ville vært naturlige om forholdene ble sett under ett. Den manglende oversikten førte også til at enkelte saker - som trolig ville resultert i tiltale hvis de hadde blitt sett i sammenheng - ble henlagt etter bevisets stilling.

Riksadvokaten minner om at statsadvokatene ved inspeksjoner blant annet skal påse at politidistriktet har gode rutiner for straffesaksbehandlingen (systemkontroll). Dette gjelder blant annet gode rutiner for koordinering av straffesaker slik at én politijurist har påtalemessig ansvar for alle uavgjorte saker mot samme person. Ved at én jurist har totalansvaret, sikrer man at sakene blir sett i sammenheng og undergitt en mest mulig helhetlig behandling.

7. Etterforskningsmetoder – påminnelse

Det vises til referatet for statsadvokatemøtet for 2002. Statsadvokatene må påse at politiet kjenner til regelverket, som kan fremstå som komplisert.

Når det gjelder *hemmelig ransaking*, kan vises til Oslo politidistrikt som har utarbeidet et opplegg for slike ransakinger. Det er mulig å be om bistand derfra.

Kommunikasjonskontroll: Det er en formidabel økning i avlytting og trafikk, og tilsvarende når det gjelder resultater. Innsatsen har vært god på dette felt i den senere tid og bærer åpenbart frukter.

8. Uriktige politirapporter

Uriktige politirapporter er uakseptabelt, selv om hensikten kan synes god. Brukere av rapportene må alltid kunne stole på at det polititjenestemenn skriver i sine rapporter er riktig. Gjennom godt politi- og påtalehåndverk bør det kunne unngås at en kommer i en situasjon hvor det fremstår som eneste mulige måte å beskytte enkeltpersoner å skrive

uriktige rapporter. Skulle en slik situasjon likevel oppstå må om nødvendig den underliggende straffesak henlegges. Uriktige rapporter skal ganske enkelt ikke utferdiges.

Riksadvokaten behandlet nylig en klagesak hvor flere polititjenestemenn hadde skrevet uriktige rapporter for å verne en borger. Statsadvokaten henla saken på grunn av nødrett, men riksadvokaten gav påtaleunntatelse.

9. Bruk av tvangsmidler mv.

Respekt for rettens avgjørelser

Riksadvokaten har behandlet et par tilfeller hvor påtalemyndigheten har hatt vanskelig med å forsones seg med underrettens avgjørelse av en begjæring om bruk av tvangsmidler.

Rettens avgjørelser må, selvsagt, respekteres uansett hvor gal man måtte mene den er, og uansett hvor uheldige konsekvensene måtte være. Det er ikke vanskelig å forstå at det kan være frustrerende at en etterforskning ødelegges eller vanskeliggjøres, eller endog at noen utsettes for overlast, på grunn av "feilaktige" domstolsavgjørelser i første instans. Dette er imidlertid den pris som må betales for en prosessordning som både skal preges av høy grad av rettssikkerhet og virke tilliivekkende.

Konkret vil dette for eksempel innebære at dersom retten ikke har etterkommet en begjæring om varetektsfengsling, og heller ikke gitt oppsettende virkning, må siktede løslates i samsvar med vanlig løslatelsesprosedyre. Det er for eksempel ikke anledning til å holde på siktede i påvente av at lagmannsretten skal kunne ta stilling til en begjæring om oppsettende virkning. Det samme gjelder om det er avsagt kjennelse etter straffeprosessloven § 208 om at et beslag ikke opprettholdes og det ikke gis oppsettende virkning.

Varetekt med isolasjon

Det minnes om riksadvokatens rundskriv nr. 5/2002 om varetekt.

Riksadvokaten har tatt opp problemene med den praktiske gjennomføring av isolasjonsfengsling med Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, jf. riksadvokatens brev av 8. mai 2003 til politimestrene og statsadvokatene vedlagt kopi av brev av 28. april 2003 fra kriminalomsorgen. Fra brevet fremheves særlig:

- "1 Fengslet må gis en kopi av fengslingskjennelsen.
Politimestrene bes sørge for at det avtales praktiske rutiner med de lokale domstoler om dette ikke allerede er gjort.
- 2 Ved begjæring om delvis isolasjon må det klart angis hvem siktede ikke kan ha samvær med, eventuelt hvem han kan ha samvær med, jf. nærmere riksadvokatens rundskriv nr. 5/2002 pkt. IV 2. Dersom det er medsiktede siktede ikke kan ha samvær med, og det ikke fremgår av kjennelsen hvem de aktuelle personer er, må politiet sørge for at fengslet blir orientert om dette, og om eventuelle endringer i løpet av isolasjonsperioden."

Undersøkelse av praksis

Europarådets torturovervåkingskomite (CPT) hadde etter sitt besøk i Norge i september 1999, som kjent, en del synspunkter på bruken av restriksjoner under varetektsfengsling, jf. bla. riksadvokatens direktiv av 10. november 1999 om begjæring og bruk av

restriksjoner.

Direktivet ble godt mottatt av CPT og omtalt i komiteens sluttrapport av 10. mars 2000 som på dette punkt avsluttet med en anbefaling om at norske myndigheter burde gjennomføre en undersøkelse av retningslinjenes gjennomslagskraft i praksis. Justisdepartementet og riksadvokaten besluttet å gjennomføre en slik undersøkelse som CPT anbefalte. Dette er nå gjennomført og resultatene bearbeidet. Rapport om dette utgis herfra straks over sommerferien.

Dødsfall i politiarrester

Det minnes om riksadvokatens brev av 26. mars 2003 til statsadvokatene, politimestrene og Sefo-organene. Retningslinjene om fremstilling for lege er skjerpet. Om den strafferettslige konsekvensen av dette uttalte riksadvokaten i brevet:

"Dersom berusede arrestanter, som på grunn av beruselsen er ute av stand til å ta vare på seg selv eller å gjøre rede for seg, ikke gis tilsyn som fastsatt i de nye retningslinjene vil det nå lett foreligge brudd på straffeloven § 325 nr. 1 om grov uforstand i tjenesten eller på § 324 om unnlatt utført tjenesteplikt, hvilket riksadvokaten på denne måte synes det er naturlig å orientere politimestrene om. De må forvisse seg om at de nye retningslinjene er kjent, for eksempel ved at alt personell som har, eller kan få, ansvar for arrestanter kvitterer for at Politidirektoratets rundskriv er mottatt og lest."

10. Sentralisert etterforskning

Etterforskning sentraliseres relativt sjelden. Det gjelder både sentralisering innenfor én statsadvokatregion og mellom flere regioner. Både politimestrene og statsadvokatene bør ha større oppmerksomhet rettet mot om saker bør etterforskes sentralisert.

11. Adekvat reaksjon

Saksbehandlingstid

I flere avgjørelser i 2003 har Høyesterett i formildende retning lagt betydelig vekt på at saksbehandlingstiden i politi, påtalemyndighet og domstoler har vært for lang uten at domfelte kan bebreides for dette. Det vises til Høyesteretts dommer av 14. januar 2003 (promillekjøring), 16. januar 2003 (narkotika), 28. januar 2003 (butikktyverier og bedragerier), 28. januar 2003 (barnepornografi), 5. mai 2003 (unndragelse fra militærtjeneste) og 16. mai 2003 (ulovlig innførsel av gjenstander utsmykket med deler fra truede dyrearter).

Avgjørelsene illustrerer betydningen av at påtalemyndigheten er oppmerksom på og følger opp fremdriften i sakene. Det må forhindres at saker "går av sporet" og blir liggende. I saker der saksbehandlingstiden vil være et tema, må aktor i retten kunne redegjøre presist for denne, herunder om liggetid skyldes politiet/påtalemyndigheten/domstolene eller tiltalte selv.

Straffepåstand ved seksualforbrytelser

Det vises til lovendringene 11. august 2000 og senere rettspraksis. Flere av lovendringene i 2003 er ment å skulle bidra til en ytterligere heving av straffenivået ved visse seksuallovbrudd. Dette gjelder således både endringen i § 62 om konkurrans ved lov 10. januar 2003 nr. 2 og tilføysen av ny § 61a om gjentakelse ved lov 4. juli 2003 nr. 78. Den sistnevnte endringslov har ennå ikke trådt i kraft. Det kan også vises til bestemmelsen om menneskehandel i § 224 og til bestemmelsene om organisert kriminalitet i § 60a og § 162c, som alle ble tilføyd ved samme lov.

Statsadvokatene må vurdere straffepåstanden nøye ved seksualforbrytelser og ta utgangspunkt i den nyere høyesterettspraksis. Påtalemyndigheten skal ikke gjennom sine påstander bidra til å bremse den utvikling i straffutmålingsnivået som pågår og som lovgiveren har tilsiktet. Ved gjennomgåelsen av dommer her har riksadvokaten sett flere eksempler på at påstandene har ligget for lavt.

12. Samfunnsstraff og konfliktråd

Samfunnsstraff må benyttes aktivt, og vurderes i alle saker der denne reaksjonsformen kan være aktuell (jf. også mål- og prioriteringsrundskrivene for 2003). Høyesterett traff en prinsippavgjørelse i Rt. 2002 s. 1403 som det er vist til i flere senere høyesterettsavgjørelser.

Samfunnsstraffen brukes i stadig større grad og utviklingen går den rette veien. Mye kan tale for at det trengs flere høyesterettsavgjørelser om samfunnsstraff for å trekke opp grensene for praksis, og påtalemyndigheten bør også vurdere å anke saker der lagmannsrettene etter påtalemyndighetens syn har gått for langt. Det er viktig at samfunnsstraff brukes mer, men det er også viktig at det gjøres i de rette sakene.

Riksadvokaten ser med bekymring på at antall saker overført til *konfliktråd* har gått ned, og det i en periode hvor antallet positive påtaleavgjørelser har gått vesentlig opp. Også *konfliktråd* må brukes mer av påtalemyndigheten i 2003. Tallene så langt i år kan tyde på at man er på rett vei. Det minnes om retningslinjene i riksadvokatens rundskriv fra 1993. Disse retningslinjene gir rom for betydelige forbedringer, og er ikke til hinder for at antallet saker økes. Det er også viktig at alle politidistrikt bruker ordningen aktivt, slik at borgernes mulighet til å bruke konfliktråd ikke avhenger av bosted.

Videre ble det pekt på at konfliktråd også kan brukes som særvilkår i betingede dommer, jf. straffeloven § 53 bokstav h, endret 21. mars 2003. Også prøveprosjektet der bestemte lensmenn har fått kompetanse til å overføre saker til konfliktråd bør føre til at antall saker totalt øker.

13. Inndragning

Det er viktig å holde oppmerksomhet på inndragningsspørsmålet allerede fra tidlig i etterforskningsfasen. Inndragning er svært viktig for å hindre at straffedømte kan sitte igjen med vinning selv etter å ha blitt dømt for straffbar virksomhet. Videre kan etterforskning av finansielle sider gi viktige bevis ved iretteføringen av skyldsspørsmålet.

Det har vært opplysninger i pressen om at antallet inndragningsdommer går ned. Tallene skal være innhentet av Statens innkrevingssentral. Også riksadvokaten fikk bekreftet en slik tendens fra SI i mars 2003, men ved ny henvendelse til SI for å kvalitetssikre tallene før statsadvokatmøtet var det ikke mulig å få dette bekreftet.

Under enhver omstendighet er det viktig at påtalemyndigheten skal ha et høyt ambisjonsnivå mht. inndragning, både for så vidt gjelder etterforskning og de påstander som nedlegges

14. Politiets sikkerhetstjeneste

Det minnes om statsadvokatenes ansvar for fagledelse, herunder inspeksjoner, også av Politiets sikkerhetstjeneste, jf. rundskriv nr. 3/2002.

Det må sørges for notoritet ved direktiver fra statsadvokatene til Politiets

sikkerhetstjeneste slik at det ikke oppstår uklarhet i forhold til EOS-utvalgets kompetanse, jf. ovennevnte rundskriv pkt. III, 1, som også EOS-utvalget viser til i sin årsmelding for 2002 (Dokument nr. 16 (2002-2003)).

Riksadvokaten fastsatte 29. april 2003 rutiner for orientering av EOS-utvalget om anmeldelser mv. til Sefo.

Endelig minnes om riksadvokaten uttalelse av 26. februar 2003 om forståelsen av straffeloven § 104a.

15. Rasisme

Rapporten "En undersøkelse av politiets og påtalemyndighetens behandling av saker som anmeldes etter straffeloven § 135a og § 349a" (riksadvokatens publikasjoner nr. 4/2002), som har vært på høring hos statsadvokatene, vil bli fulgt opp, sannsynligvis til høsten. I den forbindelse nevnes at Den europeiske kommisjon mot intoleranse og rasisme (ECRI), opprettet av Europarådet, besøkte Norge i mai 2003.

Riksadvokatembetet deltok i et møte med kommisjonen. ECRI vil komme med en rapport etter besøket og sannsynligvis gi noen anbefalinger som vil bli vurdert under oppfølgingen av arbeidsgruppens rapport.

I overensstemmelse med Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006), ble det som kjent i 2002 oppnevnt en statsadvokat ved hvert av de regionale statsadvokatembetene med ansvar for samordningen mellom politiet og påtalemyndigheten i saker om etnisk diskriminering og rasistisk motivert trakassering eller vold.

Nyutnevnt statsadvokat Johan Kr. Øydegard vil bli tillagt et særlig ansvar for å arbeide med dette fagfeltet ved Riksadvokatembete

Det tas sikte på å holde seminar/idedugnad torsdag 30. oktober 2003 med de oppnevnte statsadvokater med særansvar for saker om etnisk diskriminering mv. De aktuelle statsadvokater oppfordres til å vise aktivitet på fagfeltet, og til å utvikle tanker/ideer seg i mellom.

Konsekvenser av Sjølie-dommen, Rt. 2002 s.1618, ble kort omtalt. Etter denne avgjørelsen vil særlig oppfordringer til straffbare handlinger peke seg ut som et viktig etterforskingstema.

16. Fornærmedes stilling – vern av vitner

Riksadvokaten understreker viktigheten av at straffesaksprosessen er tillitvekkende og hensynsfull overfor alle de involverte, herunder de som direkte eller indirekte blir rammet av kriminalitet.

Det eksisterer allerede en rekke rettslige og praktiske ordninger som har som formål å beskytte vitner og ofre for straffbare overgrep, og styrke deres stilling. Det vises til oversikt og materialsamling om "Vern av vitner" som ble utdelt under statsadvokatmøtet.

Statsadvokatene har et særskilt ansvar for at regelverket og tiltakene er godt kjent i politiet og at de blir aktivt vurdert og brukt. Men det er ikke nok. Like viktig er det at politiet og påtalemyndigheten møter de fornærmede med forståelse og respekt. I dette legges bl.a. at fornærmede – så langt mulig og forsvarlig – på ethvert stadium av

prosessen informeres om saksfremdrift, avgjørelser m.v. Henvendelser fra fornærmede – skriftlige så vel som muntlige - må besvares raskt og så fyldestgjørende som det lar seg gjøre. Påtalemyndigheten må sørge for å etablere et åpent og tillitsfullt samarbeid med bistandsadvokaten og selv ta initiativ for å sikre at fornærmedes rettigheter blir ivaretatt på en god måte.

Politiet og påtalemyndigheten har fortsatt et forbedringspotensial i forhold til at fornærmede og vitner skal oppleve seg og sine interesser godt ivaretatt.

Etter riksadvokatens oppfatning vil en bredere behandling og belysning av "offerproblematikken" være et aktuelt og nyttig tema på regionale påtalemøter.

17. Erstatningskrav fra siktede

Høyesteretts kjæremålsutvalg avsa 20. februar 2003 kjennelse i en sak om krav om erstatning og oppreisning for uberettiget straffeforfølgning. I avgjørelsen heter det bl.a.:

"(20) I påvente av at de nye erstatningsreglene trer i kraft, er det noe uklart hva som skal anses å ligge i § 444 når den nå skal anvendes ut fra de krav som uskyldspresumpsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2 setter.

(21) Ut fra de nevnte avgjørelsene fra EMD [saker mot Norge, EMD 1. februar 2002] kan kjæremålsutvalget ikke se at det er grunnlag for å opprettholde lagmannsrettens avgjørelse om å nekte A erstatning etter straffeprosessloven § 444. Men når det er situasjonen, mener utvalget at man samtidig må kunne anvende unntak fra erstatningsplikten i tråd med det som fremgår av den nye § 446."

Avgjørelsen er praktisk viktig idet den gir rom for å "forskuttere" de nye reglene om erstatning før ikrafttreddelsen.

18. Eurojust mv.

Forhandlinger om en tilslutningsavtale mellom Eurojust og Norge er innledet. Første forhandlingsmøte er avholdt og det er berammet flere møter utover høsten.

Det ble også orientert om at Riksadvokatembetet er representert i en norsk forhandlingsdelegasjon som forhandler med EU om en tilslutning til Den europeiske arrestordre.

19. EMD-avgjørelser

EMD avgjørelser er nå betydelig lettere tilgjengelig gjennom det nye Tidsskrift for strafferett som i hvert nummer har en egen seksjon om nye avgjørelser. Det minnes også om at avgjørelsene fra EMD omtales i Tidsskrift for menneskerettigheter.

Tidsskrift for strafferett inneholder også mye annet nyttig stoff, bl.a. fagartikler, omtale av nye lover og av riksadvokatens rundskriv og avgjørelser. Tidsskriftet må finnes ved alle statsadvokatembeter og politidistrikter.

20. Høyesterettssaker

Høyesteretts kjæremålsutvalg synes å tillate behandling av flere straffesaker i Høyesterett enn tidligere, kanskje ca 100 i året, åpenbart for å sikre rettsavklaring, rettsenhet og rettsutvikling.

Påtalemyndigheten bør nøye vurdere om det ikke er grunnlag for anke i flere saker.

21. Politireformen

Det ble redegjort for utviklingen mht. antall nye stillinger som følge av politireformen, og eventuell omfordeling mellom politidistriktene.

22. Sefo

Justisdepartementet har – som kjent – fremmet lovforslag om ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten (Ot. prp. 96, 2002-2003).

Hovedpunktene i forslaget er:

- Opprettelse av en sentral ordning for etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten, organisert i form av regionale avdelinger.
- Statsadvokatens påtalekompetanse etter straffeprosessloven § 67 sjette ledd overføres til lederen for det sentrale organ, eller den lederen gir fullmakt.

Stortinget vil trolig behandle saken i løpet av høstsesjonen (2003)

Inntil videre er det ingen endring i behandlingen av sefo-saker.

23. Bedømmelse av medisinske funn i seksuelle overgrepssaker mot barn – konferanse

På statsadvokatmøtet i 2002 bebudet riksadvokaten en dagkonferanse om forannevnte tema, jf. oppsummeringsskrivet av 28. juni 2002, pkt.17. Av flere grunner stoppet planleggingen opp. Riksadvokaten vil på nytt ta kontakt med aktuelle samarbeidspartnere og drøfte opplegget for – og den praktiske gjennomføringen av – konferansen. En tar sikte på å avvikle konferansen i februar/mars 2004.

24. Etterforskningsplikt ved straffbare handlinger begått av barn og ungdom mellom 12 og 15 år

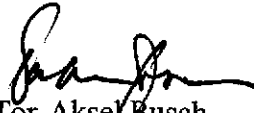
Ved lov 21. mars 2003 nr. 18, i kraft 1. april 2003, ble straffeprosessloven § 224 annet ledd, endret slik at det uttrykkelig går frem at denne også gjelder der en mulig lovbrøyer ikke kan straffes fordi vedkommende var mellom 12 og 15 år på gjerningstidspunktet. I annet ledd siste punktum ble det tatt inn en bestemmelse om at "riksadvokaten kan gi retningslinjer om den nærmere gjennomføringen og om begrensninger i plikten". I Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) side 55 er det presisert at denne etterforskningsplikten uansett ikke skal gå lengre enn der hvor lovbrøyer er over 15 år, og at det – her som ellers – må være rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold som forfølges av det offentlige.

Riksadvokaten tar sikte på å gi retningslinjer om etterforskningsplikten, men vil forut for dette innhente uttalelser fra statsadvokatene og politimestere om hva som er en hensiktsmessig avgrensning og regulering.

Neste statsadvokatmøte holdes 25. – 27. mai 2004 i Rogaland, med Rogaland statsadvokatembeter som teknisk arrangør.

God sommer til alle !

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

DERES REF.:

VÅR REF.:

Ra 01/345 KHK/iso
810.2

DATO:

28.06.02

STATSADVOKATMØTET 2002 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for aktiv og positiv deltakelse under møtet.

Nedenfor følger en oppsummering av riksadvokatens instruksjer og pålegg som ble gitt under møtet. Oppsummeringen bes kopiert til samtlige statsadvokater. Det er embetsleders ansvar å følge opp påleggene og formidle dem til politiet på en hensiktsmessig måte.

Oversikt over de temaer som omtales nedenfor følger som vedlegg.

1. Etterforskning og mediehåndtering av alvorlige straffesaker

Under denne posten på møtet var hensikten å trekke lærdom av to store saker som nylig er behandlet i retten, og som har vært mye omtalt i mediene. *Læringsperspektivet* var det sentrale.

Det gis ikke noe referat fra innledningene eller diskusjonen, men man minner om noen generelle momenter knyttet til mediehåndteringen. Statsadvokatene bør for øvrig merke seg betydningen av god organisering allerede innledningsvis i etterforskningen av store straffesaker med ukjent gjerningsmann. Utredningen "Etterforskning av drapssaker med ukjent gjerningsmann" er et viktig bidrag, og riksadvokaten vil, etter høringsrunden, komme tilbake til hvordan den skal følges opp.

- a) Samarbeid og samordning mellom alle deler av politiet og påtalemyndigheten om uttalelser til mediene er helt nødvendig - både av hensyn til etterforskningen av saken, de pårørende, mediene selv og befolkningens rettmessige krav på informasjon. Dette tilsier ofte at man bør tilstrebe at *én person* gir informasjon.
- b) Lekkasjer er et problem særlig fordi omtale i pressen dramatisk kan redusere mulighetene for å kontrollere bevis. I verste fall kan uautorisert informasjon til pressen føre til at saken ikke blir oppklart.

- c) Pressen må gis god, riktig og relativt omfattende informasjon. Allmennheten har et rimelig krav på dette, det hindrer spekulasjon, og det kan antakelig også dempe mediens egen "etterforskning".
- d) Mediene kan nærmest drives til egen "etterforskning" hvis det er "informasjonstørke" hos politiet. For få opplysninger innledningsvis kan føre til at journalister legger press på vitner, pårørende og andre for å få "kilder". En av flere uheldige konsekvenser av dette er at fremtidige vitner kan komme til å vegre seg for å fortelle politiet det de vet.
- e) Politi og påtalemyndighet bør søke å opparbeide tillit til pressen ved at det er forutsigbarhet over informasjonsstrømmen, at det er reell tilgjengelighet for pressen til en person som kjenner saken og kan gi informasjon, at alle behandles så likt som mulig og at den informasjon som gis er korrekt.
- f) Mediene er helt nødvendige i et rettssamfunn. De er i realiteten den eneste informasjonskanalen ut til allmennheten. Viktig informasjon kommer inn som følge av medieomtale, og allmennprevensjonen har som en absolutt forutsetning at det blir kjent at forbrytelser oppklares og straffes.
- g) Politiet og påtalemyndigheten må vise respekt for journalistenes rolle.
- h) Man må være seg bevisst at politiets håndtering av mediene innledningsvis kan bli styrende for forsvarernes senere uttalelser til mediene.
- i) Det minnes videre om at riksadvokaten i mål- og prioriteringsrundskrivet for statsadvokatembetene for 2001 fastsatte følgende overordnede retningslinjer for den høyere påtalemyndighets mediekontakt på grunnlag av utredningen "Statsadvokatene og mediene" (rundskriv nr. 2/2001 side 9):
 - "Den høyere påtalemyndighet skal preges av størst mulig åpenhet i sitt forhold til allmennheten og mediene. Det må tas hensyn til gjeldende rammer for uttalelser til offentligheten, personvernet for alle involverte i saken, domstolene og at etterforskningen ikke skades.
 - Dersom informasjon helt eller delvis ikke kan gis, skal man så langt som mulig forklare og prøve å vinne forståelse for det.
 - Statsadvokatene bør delta aktivt i den generelle debatten innenfor sitt fagfelt.
 - Kontakt med mediene, herunder tilgjengelighet, er en del av den enkelte statsadvokats daglige arbeid. Den høyere påtalemyndighet skal vise respekt for mediens sentrale rolle som kontrollorganer, debattfora og formidlere av informasjon.
 - Det ligger i disse retningslinjene en klar oppfordring til statsadvokatene om å vise en mer åpen og imøtekommende holdning til mediene enn tidligere. Samtidig understrekes at statsadvokatene fortsatt må unngå forhåndsprosedyre og ta hensyn til alle involverte personer og etater. Personvern og objektivitet må nødvendigvis stå sentralt for en offentlig anklagemyndighet."
- j) Innstillingen fra utvalget nedsatt av Den norske advokatforening og riksadvokaten om "Politiets og forsvarernes forhold til mediene under etterforskning av straffesaker" har vært på høring. Høringsinstansene er gjennomgående enige i forslagene i innstillingen.

Riksadvokaten er positiv til de foreslåtte 10 veiledende normene for uttalelser fra

politi/påtalemyndighet, men vil foreta en mer konkret vurdering før de eventuelt gis formell tilslutning. Riksadvokaten vil, i samsvar med forslaget i innstillingen, foreslå overfor Justisdepartementet at det settes ned et utvalg for å utrede om forsvarere bør få en rettslig taushetsplikt om innholdet i straffesaksdokumenter og om, og eventuelt på hvilken måte, det skal lov- eller forskriftfestes regler som helt eller delvis erstatter riksadvokatens rundskriv nr. 1/1981 om meddelelser til offentligheten om straffesaker.

- k) Riksadvokaten vil utgi et rundskriv om opplysninger og uttalelser fra politiet og påtalemyndigheten til mediene i straffesaker. Rundskrivet vil ta utgangspunkt i anbefalingene i de to utredningene nevnt ovenfor og vil supplere rundskrivet av 1981.

2. Opplæring av nye politijurister

I innstillingen fra Arbeidsgruppe I i Prosjekt hurtigere straffesaksbehandling ble det foreslått nedsatt en arbeidsgruppe som skulle komme med forslag til bedre grunn- og videreutdanning av påtalejurister. En slik gruppe ble nedsatt av Justisdepartementet høsten 2000. Gruppen avga sin delrapport I om grunnutdanningen 8. januar 2001 og delrapport II om videreutdanning 4. juli d.å.

Justisdepartementet/Politidirektoratet har besluttet at prinsippene og hovedinnholdet i delrapport I om grunnutdanningen skal følges opp. I den anledning er det nedsatt en ny arbeidsgruppe som skal utarbeide mer konkrete forslag til hvordan grunnopplæringen skal skje i politidistriktene og på statsadvokatregionnivå. Siktemålet er både å oppnå en stor grad av ensartethet i innholdet og å sikre nødvendig fleksibilitet i formen. Gruppen ledes av politimester Ingrid Wirum, Politidirektoratet. Statsadvokat Olav Helge Thue, Oslo statsadvokatembeter, er statsadvokatens representant i gruppen. Synspunkter som ønskes iaktatt under planleggingen, kan meddeles ham.

Riksadvokaten understreker betydningen av at statsadvokatene som ledd i fagledelsen engasjerer seg og deltar i opplæringen på politidistriktnivå. Et engasjement som bidrar til et velfungerende korps av påtalejurister i politiet, som utfører sitt arbeid raskt og med høy kvalitet, vil være en av de beste investeringer statsadvokatene kan gjøre med sikte på å bedre egen arbeidssituasjon.

3. Bruken av politimestrene i høyere påtalemyndighet

Politidirektoratet skal ha honnør for velvilje til å la den høyere påtalemyndighet få nytte godt av den ressurs politimestrene utgjør. Det er spennende å se hva resultatene av arbeidet vil være. Politimestrenes bakgrunn og kompetanse gir dem særlige forutsetninger som bør utnyttes. I tillegg til tradisjonelt statsadvokatarbeid bør politimestrenes innsikt nyttiggjøres i statsadvokatenes fagledelse.

Politimester Anders Nerli representerte de 6 politimestrene som arbeider i den høyere påtalemyndighet. Han ga uttrykk for at omorganiseringen hadde vært en utfordring, men at man er blitt godt mottatt i den høyere påtalemyndighet. Politimestrene går med ydmykhet, men ikke servilitet, til de nye oppgavene i den høyere påtalemyndighet og ser frem til å gjøre en innsats.

4. Samarbeidet mellom Politidirektoratet og statsadvokatene om etatsledelse

Som fremholdt i mål- og prioriteringsrundskrivene for 2002 (rundskriv nr. 1 og 2/2002), har det vesentlig betydning for resultatoppnåelsen i politidistriktene at det både i styringsdialogen og ved den løpende oppfølging gis ensartede og samordnede styringssignaler fra overordnet nivå til det enkelte politidistrikt. For den del av straffesaksbehandlingen der både statsadvokaten (i kraft av fagansvaret) og Politidirektoratet (i kraft av ansvaret for ressurs, personell, organisering og administrasjon) har kompetanse uavhengig av hverandre, er det således påkrevd med et nært

samarbeid. Slik dobbel kompetanse foreligger i hovedsak for fastsetting av mål og prioriteringer og for oppfølging av resultater. I praksis kan det dessuten være problematisk å trekke grensen mellom rutiner for straffesaksbehandlingen (som er påtalemyndighetens område) og organisering (som er direktoratets).

Riksadvokaten understreker at statsadvokatene må delta i dialogen med politimestrene og Politidirektoratet om hvilke lokale mål og prioriteringer som skal fastsettes for det enkelte politidistriktet for 2003. Det skal her både være en dialog mellom politimesteren og statsadvokaten før utkast til lokale mål sendes direktoratet, og en dialog mellom direktoratet og statsadvokaten før direktoratet har sin styringsdialog med politimesteren.

Statsadvokatene og Politidirektoratet skal gjensidig varsle om inspeksjoner og sende hverandre kopi av inspeksjonsrapporter. Der opplegget for inspeksjonen gjør det naturlig – dvs der inspeksjonen omfatter områder med dobbel kompetanse, jf ovenfor – bør en ta sikte på helt eller delvis å foreta en fellesinspeksjon.

Nærmere rutiner for samarbeidet mellom statsadvokatene og direktoratet vil bli fastsatt som del av oppfølgingen av Wirum-gruppens rapport. Rapporten vil bli sendt på høring.

5. Særreaksjonsreformen

Det generelle inntrykk er at gjennomføringen av reformen går noenlunde greit. Det er særlig viktig å sørge for at alle saker hvor sikringen ikke er satt i verk gjennomgås og vurderes med tanke på konverteringsdom.

a) Justisministeren har i et svar i Stortingets spørretime 13. mars 2002 bl.a. gitt uttrykk for at han har tatt et initiativ overfor helseministeren når det gjelder "plagsomme, men ikke farlige" utilregnelige lovbrøtere. Inntil videre gjelder riksadvokatens retningslinjer i rundskriv nr. 4/2001 side 4-5.

b) Det ble minnet om den utsendte mal for utforming av mandat i særreaksjonssakene.

c) Påstander om ramme og minstetid for forvaring må nedlegges ut fra behovet for samfunnsvern. Er påtalemyndighetens påstand om minstetid forankret i Stortingets forutsetning om at ingen må "slippe billigere" ved å bli idømt forvaring i stedet for tidsbestemt straff, kan det likevel være grunn til å se hen til når prøveløslatelse kunne forventes ved en tidsbestemt straff, jf. nærmere rundskriv side 10-11. Ellers må det ikke tapes av syne at grunnvilkåret for å idømme forvaring er at en "tidsbestemt straff ikke er tilstrekkelig til å verne samfunnet". Påtalemyndigheten må derfor være på vakt mot at det utvikler seg en form for "straffutmålingspraksis" i forvaringssakene som ikke tar tilstrekkelig hensyn til behovet for samfunnsvern overfor den enkelte lovbrøter.

d) Etter straffeloven § 60 skal det gis fradrag for varetekt "i straffen". Forvaring er straff, jf. straffeloven § 15 første ledd. Det er således i flere dommer i underinstansene gitt fradrag for utholdt varetekt. Påtalemyndigheten har vært av den oppfatning at det gir liten mening å gi fradrag dag for dag i en tidsbestemt straff. Gis fradraget i minstetiden innebærer dette ikke annet enn at domfelte kan begjære seg prøveløslatt på et tidligere tidspunkt. Noe krav på løslatelse har han selvsagt ikke. Heller ikke et "fradrag" i rammen for forvaringen er godt begrunnet. Et slikt fradrag innebærer ikke mer enn at en eventuell forlengelsessak må reises noe tidligere enn ellers.

I dom av 27. juni 2002 har imidlertid Høyesterett lagt til grunn at fradrag skal gis, og at dette skal gjøres både i minstetiden og i rammen. Fra førstvoterendes votum gjengis:

"Siden forvaring er straff etter straffelovens § 15, har han krav på varetektsfradrag, jf minstetiden er som nevnt primært at det kan virke støtende om domfelte løslates kort tid etter en grov forbrytelse. I saker av denne karakter vil domfelte i praksis være berøvet friheten sammenhengende fra han pågripes til han begynner soningen av en forvaringsdom. Det er da naturlig at vareteksttiden inngår i minstetiden. Jeg kan heller ikke se noen grunn til at fradraget ikke også bør skje i tidsrammen for forvaringen."

I domsslutningen ble dette uttrykt slik: "I tidsramme og minstetid gjøres fradrag for ... dager utholdt varetekt."

e) Dersom ordinær maksimalstraff er 15 år, for eksempel ved overtredelse av straffeloven § 233 første ledd, bør påtalemyndigheten være varsom med å påstå en videre tidsramme for forvaringen. Bakgrunnen er at rammen for forvaringen i offentligheten – feilaktig – lett ser ut til å bli sammenlignet med tidsbestemt straff. En påstand om ramme for forvaring kan dermed lett oppfattes som en "skjult straffskjerpelse". Skulle det være behov for lengre forvaringstid av hensyn til samfunnsbeskyttelsen, er det som kjent anledning til å forlenge rammen.

f) I en sak hvor påtalemyndigheten vil påstå forvaring skal det ikke angis i tiltalen at straffeloven §§ 62 og 64 kommer til anvendelse. Det samme gjelder for straffegjennomføringsloven § 45 første ledd. Dette stiller seg annerledes ved gjentakelse av betydning for subsumsjonen, for eksempel ved straffeloven §§ 192, 195 og 233.

g) Riksadvokaten har tidligere antatt at overgangsreglene kunne tolkes slik at Høyesterett ved anke over sikringsbemyndigelsen kunne forkaste anken og at det deretter i tilfelle kunne reises konverteringssak. Det kan se ut til at Høyesterett i avgjørelser av 22. og 25. april 2002 er av en annen oppfatning. Slike saker må derfor forberedes slik at Høyesterett – som første instans – behandler spørsmålet om det skal idømmes en særreaksjon etter de nye reglene.

h) Gjennomføring av de nye særreaksjonene reiser en del praktiske spørsmål, bl.a. om rutiner for gjennomføring av rettskraftige særreaksjonsdommer. Dette bør formentlig løses i forskrifts- og instruksverk og riksadvokaten har tatt dette opp med departementet.

6. Oppnevning av sakkyndige

I brev av 14. mai 2002 fra Justisdepartementet til tingrettene om oppnevning av sakkyndige heter det:

"Det skal ikke fremsettes begjæring til forhørsretten om oppnevning av sakkyndig etter straffeprosessloven § 237 utelukkende for å spare eget budsjett. Direktivet er gitt i samråd med riksadvokaten, som forutsetter at departementet finner en løsning på finansierungsordningen."

Riksadvokaten minner om dette.

7. Nye/ekstraordinære etterforskningsmetoder

Det minnes om at statsadvokatene har et særlig ansvar for å påse at politiet kjenner til og bruker de nye etterforskningsmetodene som ble gitt ved endringlov 3. desember 1999 nr 82. Det vurderes for tiden hvorvidt det skal etableres rapporteringsordninger også for andre ekstraordinære etterforskningsmetoder enn kommunikasjonskontroll.

Resultatet av politiets bruk av de nye metodene blir nå, som ventet, etterspurt av Justisdepartementet og statsråden. Tilbakemeldingene fra politidistriktene så langt viser at med unntak av kommunikasjonskontroll brukes metodene svært lite. De innmeldte tallene for blant annet hemmelig ransaking/beslag, skjult fjernsynsovervåking og teknisk

sporing er påfallende lave. Det ble fra politiet og påtalemyndighetens side i sin tid argumentert for at det var et stort behov for nye metoder. Det vil være vanskelig å komme tilbake til lovgiveren med anmodning om ytterligere metoder, så lenge de man allerede har ikke brukes mer.

Riksadvokaten vil i samarbeid med Politidirektoratet i løpet av høsten 2002 eller våren 2003 arrangere dagsseminar om de nye etterforskningsmetodene for nøkkelpersonell i politiet (jurister og tjenestemenn) tilsvarende seminaret som ble avholdt for statsadvokatene i oktober 2001.

8. DNA registrering

Det er fortsatt altfor få registreringer i Identitetsregisteret. Det mangler i følge Kriminalpolitisenralen registreringer både i "skal"- og "kan"- saker. Identitetsregisteret er meget verdifullt for å oppklare saker. Registreringen har formentlig også en betydelig preventiv effekt. Statsadvokatene må sørge for at det foretas registreringer som forutsatt i riksadvokatens rundskriv nr. 2/1998 og nr. 3/2001 og at det er god fremdrift i dette arbeidet.

Det kan enkelt kontrolleres om en person er registrert i Identitetsregisteret ved oppslag i Det sentrale straffe- og politiopplysningsregister (SSP).

Også registreringene i sporregisteret er langt lavere enn forventet. Statsadvokatene bes ta dette opp med politidistriktene på hensiktsmessig måte.

9. DNA som bevis i straffesaker

Ulike spørsmål knyttet til bruk av DNA som bevis i straffesaker ble drøftet på vårens embetsledermøte i Bergen, og etter avtale har førstestatsadvokat Edward Dahl utarbeidet et notat til riksadvokaten med utgangspunkt i diskusjonen på møtet. Riksadvokaten vil følge dette opp gjennom et fagseminar i løpet av høsten 2002 eller våren 2003.

10. Infiltrasjon, provokasjon og vernet mot selvinkriminering

Det ble redegjort for og gjengitt hovedinnholdet i riksadvokatens påtegning av 18. februar d.å. hvor det er gitt generelle uttalelser om betydningen av at det er innhentet ulovlige bevis, og på hvilket stadium i forfølgningen vernet som selvinkriminering i EMK art. 6(1) antas å gjelde.

Avgjørelsen vedlegges referatet. Den vil også bli inntatt i "Avgjørelser og uttalelser fra riksadvokaten 2002" og gjengitt i artikkelen "Fra riksadvokaten" i Tidsskrift for strafferett nr. 3/2002. Statsadvokatene bør på hensiktsmessig måte sørge for at avgjørelsen gjøres kjent i politiet.

11. Rasisme

Riksadvokaten minner om at saker som gjelder rasistiske utsagn og rasistisk motivert adferd, er sentralt prioritert. Statsadvokatene må følge med på dette området. Innrapporteringen av positive påtaleavgjørelser i 2001, som ble iverksatt ved riksadvokatens skriv av 31. januar 2001, gikk tregt. Resultatet viser 16 saker med positive påtaleavgjørelser i 2001, men det er grunn til å anta at det foreligger en ikke helt ubetydelig underrapportering.

Ovennevnte innrapportering vil ikke bli fulgt opp videre av riksadvokaten på det nåværende tidspunkt. Det er nedsatt en arbeidsgruppe under ledelse av lagdommer Mary Ann Hedlund som skal gjennomgå alle registrerte saker innen feltet i en periode på fire år. Riksadvokaten avventer resultatet av dette arbeid før det trekkes noen konklusjoner og eventuelt initieres tiltak rettet inn mot etterforskningen og påtalearbeidet på dette felt. Arbeidsgruppen forventes å være ferdige ved årsskiftet 2002/2003.

12. Besøksforbud

Som ledd i arbeidet med å bekjempe kvinnemishandling og vold i nære relasjoner, vil Justisdepartementet i løpet av inneværende år fremme forslag til endringer i straffeprosessloven § 222a. Statsadvokatene har hatt høringsnotatet av 11. oktober 2001 til uttalelse. Riksadvokatens bebudede rundskriv om besøksforbud utsettes derfor i påvente av Stortingets behandling. Utsettelsen er uten betydning for statsadvokatenes ansvar for å påse og kontrollere at besøksforbud vurderes i alle saker om familievold og benyttes der den/de krenkede trenger beskyttelse. Brudd på besøksforbud skal følges opp på en effektiv og kontant måte, eventuelt ved pågrepelse og varetektsfengsling, jf. straffeloven § 342 og straffeprosessloven § 171.

13. Familievold

Det har de senere år vært økt oppmerksomhet rettet mot vold mot kvinner. Dette er saker som kan gi mye presseomtale og også lett medføre spørsmål i Stortinget. På nyhetene på TV 30. mai var det igjen et oppslag om dette. Problemet som ble tatt opp denne gang, var relatert til utenlandske kvinner gift med *norske* menn. Mange utenlandske kvinner (og barn) ble til dels alvorlig mishandlet av sine norske ektefeller. I 2001 tok Krisesentrene hånd om ca 250 kvinner og 150 barn av denne kategori.

Det var ca 25 000 anmeldelser for vold i 2001. Oslo politidistrikt har foretatt en nærmere kartlegging av sine voldsanmeldelser. Ifølge denne undersøkelsen er i underkant en tredjedel av tilfellene (29%) begått i hjemmet. Den samme undersøkelsen viser at kvinner er overrepresentert som offer ved vold i hjemmet, og at menn er overrepresentert som offer ved vold på offentlig sted.

I St. prp. nr. 1 (2001-2002) uttaler regjeringen at arbeidet for å redusere voldskriminaliteten skal intensiveres. Det skal rettes spesiell oppmerksomhet mot trusselutsatte kvinner. Antallet voldsanmeldelser økte i følge SSB med 34 % fra 1995 til 2001, særlig anmeldelser for overtredelse av straffeloven § 228. Regjeringen har utarbeidet en egen handlingsplan "Vold mot kvinner". Kompetansen må bedres, og det tverrfaglige samarbeidet må utvikles.

Politidirektoratet har i instruks til politimestrene av 15. april 2002 bedt om en helhetlig og ensartet behandling av familievoldssakene. I rundskriv av 23. april 2002 har Politidirektoratet bestemt at det fra 1. juli 2002 skal være en familievoldskoordinator i hvert politidistrikt. Disse skal være personer med stor kunnskap om etterforskning av slike anmeldelser og om forskjellige beskyttelsestiltak. Koordinatorene skal ha ansvaret for et godt samarbeid med andre etater. Det holdes et ukekurs for familievoldskoordinatorer og jurister ved Politihøgskolen i juni.

Politidirektoratet har også utarbeidet en håndbok for etterforskere og jurister. Denne er på grunn av kort tidsfrist ikke gjennomgått av riksadvokaten. Dersom det senere kommer en revidert utgave, vil riksadvokaten med en rimelig tidsfrist ha mulighet til å kvalitetssikre innholdet. Statsadvokat Kjølby har sagt seg villig til i løpet av høsten 2002 å bidra med et faglig innlegg om opplesning av fornærmedes forklaring i retten og forholdet til EMK.

Familievold er berørt i følgende materiale fra riksadvokaten:

- Materialsamling om bekjempelse av voldskriminalitet (august 2000)
- Riksadvokatens publikasjoner nr. 2/2001: Etterforskning og irettføring av seksuallovbrudd
- Rundskriv 2/1982: Familievold
- Rundskriv 3/1986: Familievold
- Rundskriv 1 og 2/2002: Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene

14. Forslag om styrking av offerets og pårørendes stilling i straffeprosessen.

Utredningen "Kontradiksjon og verdighet" som dr. juris. Anne Robberstad har skrevet på oppdrag for departementet, inneholder vidtrekkende forslag som bl.a. berører påtalemyndighetens uavhengighet.

Ved Justisdepartementets brev av 7. juni 2002 ble utredningen sendt på høring, bl.a. til statsadvokatene. Statsadvokatene oppfordres til å legge arbeid i høringsuttalelsene. I oversendelsesbrevet fra riksadvokaten av 18. juni 2002 heter det bl.a.:

"Departementet legger opp til en prinsipiell vurdering av fornærmedes og pårørendes stilling i straffeprosessen. Flere av forslagene, for eksempel om å gi fornærmede partsrettigheter, kan – om de gjennomføres – ha vidtrekkende konsekvenser for påtalemyndigheten. Det er derfor ønskelig om statsadvokatene kan finne tid til å gi grundige høringsuttalelser. Dersom en kommer til at forslagene er for vidtgående, vil det være av særlig interesse å drøfte andre muligheter for å styrke fornærmede og pårørendes stilling, for eksempel gjennom endrede rutiner eller praksis internt i påtalemyndigheten.

Statsadvokatenes høringsuttalelser bes sendt riksadvokaten i kopi innen 15. oktober 2002."

15. PST

Regionordningen er opphevet, og ansvaret for PST-saker er lagt til samtlige politimestre, jf. riksadvokatens brev av 19. november 2001. Det minnes om statsadvokatansvaret for sakstypen. Sikkerhetsklareringer må være i orden.

Riksadvokatens rundskriv nr. 1/1995 om Politiets overvåkingstjeneste – påtalemessig kompetanse mv. må revideres i samsvar med de beslutninger som går frem av brevet av 19. november 2001. Dette arbeidet har blitt forsinket, bl.a. på grunn av at EOS-utvalget har tatt opp avgrensningen av utvalgets kompetanseområde i forhold den høyere påtalemyndighet. Utvalgets kontroll omfatter ikke overordnet påtalemyndighet, jf. lov 3. februar 1995 nr. 7 § 1 annet ledd. Utvalget konkluderer i årsrapporten for 2001 med at:

"Som grunnlag for å avgjøre hva som omfattes av kontrollansvaret, er det etter utvalgets skjønn nødvendig at det stilles visse formelle krav. Konsekvensen vil ellers kunne bli at utvalgets kontroll med PSTs etterforskningsvirksomhet utelukkes på grunnlag av muntlig og ikke dokumenterbar kontakt mellom påtaleleddene. Så lenge den formelle ledelse av etterforskningen ligger hos PST, antar utvalget at det i utgangspunktet bare kan være de beslutninger eller instruksjoner som formelt og notorisk er truffet av overordnet påtalemyndighet som faller utenfor kontrollområdet. Dette må etter utvalgets syn gjelde selv om det ellers skulle være normalt med mye uformell kommunikasjon mellom påtaleleddene i straffesaksbehandlingen."

Riksadvokaten har forståelse for disse synspunktene og dette vil bli fulgt opp i det kommende rundskrivet.

16. Habilitet – SEFO

Etter sammenslåingen av politidistriktene har mulighetene økt for at politimedlemmet i Sefo kan komme til etterforske saker mot kolleger. Riksadvokaten har derfor under vurdering om politimedlemmer i Sefo bør delta i etterforskningen eller innstillingen i en Sefo-sak som gjelder det politidistriktet hvor medlemmet er ansatt. Riksadvokaten har forelagt spørsmålet for samtlige statsadvokatembeter, politimestre og Sefo-ledere, og en vil ta endelig stilling til hvorledes slike saker skal behandles når de mottatte svar er gjennomgått og bearbeidet.

Inntil videre skal følgende legges til grunn:

Forutsatt at den etterforskingen retter seg mot tjenestegjør ved en annen politistasjon, antar riksadvokaten at politimedlemmet av Sefo ordinært ikke behøver vike sete selv om de arbeider i samme politidistrikt. Derimot kan ikke politimedlemmet delta i etterforsking som retter seg mot en av hans overordnede. Han kan heller ikke delta i behandlingen av saker der det kan være aktuelt med foretaksstraff mot eget politidistrikt eller personlig ansvar for politimesteren eller noen i politidistriktets øverste ledelse.

17. Bedømmelse av medisinske funn i seksuelle overgrepssaker mot barn.

Som følge av ny kunnskap har det skjedd så vel en kvalitativ som en kvantitativ endring i vurderingen av medisinske funn på barn i forbindelse med mistanke om seksuelle overgrep.

I samarbeid med Justisdepartementet og Den rettsmedisinske kommisjon vil riksadvokaten i løpet av høsten 2002 (oktober/november) arrangere en dagskonferanse om de aktuelle problemstillingene. Konferansen retter seg mot statsadvokater, påtalejurister i politiet og etterforskere som spesielt arbeider med slike saker. Foreløpig invitasjon vil bli sendt ut straks programmet er klart.

18. Anker fra påtalemyndigheten til Høyesterett

I begynnelsen av 90-årene – før toinstansreformen – ble det årlig henvist over 300 straffesaker til behandling i Høyesterett, både små og store. I 2000 var det tilsvarende tall 74, og i 2001 var dette redusert til 69. Sakene fra 2001 er fordelt med 4 kjeremål henvist til avdeling, 50 saker med anke fra domfelte, 6 saker med anke fra begge parter (herunder motanke) og bare 9 saker hvor påtalemyndigheten var alene om å anke. Domfeltes anke knyttet seg i de fleste tilfeller til straffereaksjonen alene. Riksadvokaten minner derfor om at statsadvokatene i større grad enn det nå gjøres må bringe inn for Høyesterett saker som reiser prinsipielle spørsmål – for eksempel knyttet til lovanvendelse, straffenivå eller metodebruk.

19. Frister mv.:

I Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) om endringer i straffeprosessloven mv. er det fremsatt forslag med viktige lovendringer som skal bidra til en raskere straffesaksbehandling. Forslaget omfatter blant annet frister. Forslagene er vedtatt ved lov av 28. juni 2002 nr. 55, og de fleste av bestemmelsene (herunder alle fristreglene) trer i kraft 1. oktober 2002.

Frister for omgjøring etter straffeprosessloven §§ 59a og 75:

Omgjøringsfristen på tre måneder løper fra det tidspunkt påtalemyndigheten mottar en rettidig klage, jf. § 59a (nytt) fjerde ledd. Skjæringstidspunktet er den dagen klagen kom inn til påtalemyndigheten, ikke når klagesaken senere kommer inn til klageinstansen. Det må sikres notoritet over tidspunktet for mottaket av klagen. Det må antas at det kun er rettidige klager som får slik fristforlengende virkning. Hvis klagen ikke er rettidig, vil omgjøringsfristen – som tidligere – løpe fra det tidspunktet den påklagede påtaleavgjørelsen ble truffet. I og med at det bare er rettidige klager som utløser "ny" frist, må det så langt det er mulig sikres notoritet for når klagen ble sendt: Hvis klagen kommer inn etter klagefristens utløp, må man f.eks. ta vare på konvolutten.

Omgjøringsfristen avbrytes først ved at det sendes underretning om omgjøring til siktede. Det er dermed ikke lenger tilstrekkelig at omgjøringen skjer innen fristen, også meldingen må sendes innen omgjøringsfristen. Det kreves ikke at meldingen er mottatt av siktede innen fristen. I saker hvor statsadvokaten omgjør en henleggelse eller påtaleunntatelse kort tid før

omgjøringsfristens utløp, må derfor statsadvokaten selv sende underretning til siktede om omgjøring eller påse at dette straks blir gjort. Enten meldingen sendes av statsadvokaten eller politiet må det sikres notoritet om når meldingen er sendt.

Klagefristreglene i straffeprosessloven § 59a tredje ledd er ikke endret. Klagefristen vil derfor fremdeles være tre uker etter at underretningen kom frem til klager, og uansett ikke over tre måneder etter at beslutning om henleggelse eller påtaleunntatelse ble truffet. Det er viktig at partene får underretning om henleggelse eller påtaleunntatelse så tidlig at de får mulighet til å klage. Statsadvokaten bør følge opp meldingsrutinene overfor politiet.

Mistenkte og andre berørte parter skal gis melding om at påtaleavgjørelsen er påklaget, jf. § 59a (nytt) fjerde ledd første punktum. Dette er en formregel som ikke får innvirkning på omgjøringsadgangen. Statsadvokaten må påse at det sendes meldinger om at avgjørelsen er påklaget.

Høyesterett har tidligere lagt til grunn at omgjøringsfristen etter § 75 ikke gjelder hvis henleggelsesbeslutningen ikke er truffet av kompetent påtalemyndighet. Dette er endret, slik at omgjøringsfristen også skal gjelde i disse tilfellene, jf § 75 annet ledd (nytt) annet punktum.

Statsadvokatene bes om å følge opp at politidistriktene har rutiner som sikrer at mottatte klager blir behandlet og videresendt til statsadvokaten så raskt som mulig og under enhver omstendighet i god tid før omgjøringsfristens utløp.

Tilsvarende må statsadvokaten sørge for at klager som skal avgjøres av riksadvokaten, blir innsendt hit i god tid før omgjøringsfristen løper ut. Det minnes om at omgjøringsfrister må angis tydelig på påtegningsarket til riksadvokaten.

Etter overgangsreglene i lovens del IV gjelder endringene i § 59a for klager over påtalevedtak som blir fattet etter ikrafttreddelsen, dvs. etter 1. oktober 2002.

Absolutt ankefrist etter straffeprosessloven § 310:

Ved lovendringen innføres en ny, absolutt ankefrist for påtalemyndigheten, jf. § 310 tredje ledd (nytt) annet punktum. Således løper ankefristen senest ut 4 uker etter at dommen kom inn til den påtalemyndighet som utførte aktoratet (for eksempel politidistriktet eller statsadvokatembetet), selv om den ankeberettigede (statsadvokaten eller riksadvokaten) ikke har mottatt dommen tidligere. Ankesakene må derfor ekspederes raskt. I saker hvor riksadvokaten har ankekompetansen, må den absolutte ankefristen angis på påtegningsarket hvis det er fare for at denne fristen utløper før den ordinære ankefristen.

Etter overgangsreglene i lovens del IV gjelder endringene i § 310 for dommer som avsies etter ikrafttreddelsen, dvs. etter 1. oktober 2002.

Frister for hovedforhandling og ankeforhandling i lagmannsretten, straffeprosessloven § 275:

Ved lovendringen er det innført frister for hovedforhandling og ankeforhandling i saker hvor siktede var under 18 år på gjerningstiden og saker hvor siktede er varetektsfengslet når saken blir berammet.

I disse tilfellene skal hovedforhandling eller ankeforhandling avholdes "så snart som mulig", og hvis ikke "særlige forhold er til hinder", skal hovedforhandling være påbegynt innen 6 uker etter at saken kom inn til tingretten, og ankeforhandling skal være påbegynt innen 8 uker etter at anken til lagmannsretten ble henvist. Hvis fristene ikke holdes, skal grunnen til det opplyses i rettsboken.

Statsadvokatembetene må søke å organisere virksomheten med en fleksibilitet som gjør det mulig å ta berammelser innen fristene. I brev av 28. mai 2002 til Justisdepartementet om statsbudsjettet 2003 (den høyere påtalemyndighet) har riksadvokaten pekt på at fristreglene stiller økte krav til kapasitet ved statsadvokatembetene.

Etter overgangsreglene i lovens del IV gjelder endringene i § 275 for saker som kommer inn til retten etter ikrafttredelsen, dvs. etter 1. oktober 2002.

20. Vold og trusler mot utsatte grupper - allmenne hensyn

Riksadvokaten uttalte i brev av 20. august 2001 til statsadvokatene:

”Riksadvokaten har ... kommet til at allmenne hensyn tilsier påtale i et tilfelle hvor en utreder i et forsikringsselskap rapporterer å ha blitt utsatt for alvorlige trusler som følge av sitt arbeid. Riksadvokaten har som kjent tidligere generelt uttalt at ”allmenne hensyn i dei fleste saker krev påtale om ein lærar har vore utsatt for vald av noko alvor frå ein elev.

Trusler og vold mot lærere og ansatte i forsikringsselskap som følge av deres arbeid er neppe noe særegent for disse to yrkesgruppene. Også andre arbeidstakere kan ha et rimelig krav på den støtte som ligger i at arbeidsgiveren tar belastningen med å anmelde og kreve påtale. De synspunkter som riksadvokaten har gjort gjeldende i forbindelse med disse to yrkesgruppene har overføringsverdi også til andre arbeidstakere som utsettes for vold eller trusler i sitt arbeid, men den nærmere grensdragning kan være vanskelig.”

Uttalelsen omerindres og bes tatt opp med politiet ved en passende anledning.

Riksadvokaten foreslo i brev av 20. august 2001 til Justisdepartementet at det ble oppnevnt et utvalg for å se nærmere på behandlingen av trusler. Antallet registrerte trusler har økt, men også flere andre forhold gav etter riksadvokatens oppfatning grunn til å se nærmere på bekjempelsen av trusler. Departementet kom i brev av 14. februar 2002 til at nedsettelsen av utvalget skulle stilles i bero. Riksadvokaten beklager dette. Flere alvorlige straffbare handlinger den siste tiden viser hvor krevende det kan være å fange opp, vurdere og behandle trusler korrekt. Statsadvokatene bør rette oppmerksomhet mot sakstypen.

Riksadvokaten minner igjen om rundskriv nr. 2/1988 om vold mot ansatte i fengslene. I rundskrivet understrekes betydningen av at vold mot denne gruppen bekjempes effektivt. I brev av 7. november 2000 til statsadvokatene og politimestrene uttalte riksadvokaten at ”det kan se ut til ansatte i kriminalomsorgen, særlig i fengslene, i økende grad utsettes for trusler og dette må behandles på samme måte som voldssaker”.

21. Straffeloven § 132a

I brev av 7. februar 2002 til statsadvokatene har riksadvokaten fremholdt at saker om forbrytelse mot straffeloven § 132a som den klare hovedregel skal aktoreres av en statsadvokat. Der politiaktor unntaksvis oppnevnes, må statsadvokaten drøfte straffepåstanden på forhånd med den møtende aktor. Fra brevet gjengis:

”Forbrytelser mot straffeloven § 132a om motarbeiding av rettsvesenet har en ordinær strafferamme på fengsel inntil 5 år, jf. fjerde ledd første punktum. Etter annet punktum skjerpes straffen til fengsel inntil 10 år blant annet dersom det foreligger ”særdeles skjerpene omstendigheter”. I prosessuelle spørsmål er den forhøyede strafferamme avgjørende, og oppnevne av politiaktor må foretas av riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 76 tredje ledd tredje punktum.

Selv om riksadvokaten ellers praktisk talt uten unntak etterkommer statsadvokatenes begjæring om oppnevne av politiaktor i ”6-årssaker” når disse er begrunnet med

statsadvokatembetets kapasitet eller kolliderende berammelser og det er opplyst at den aktuelle politiaktor anses kvalifisert, kan man ikke uten videre påregne at slike begjæringer vil bli etterkommet i saker som gjelder forbrytelser mot straffeloven § 132a.

I en konkret sak har riksadvokaten uttalt i et brev til et av statsadvokatembetene:

”Riksadvokaten har ved flere anledninger i enkeltsaker ... pekt på at straffesaker som omfatter forbrytelser mot straffeloven § 132a bare rent unntaksvis bør aktoreres av politiaktor. Trusler og vold mot vitner og andre aktører i straffesaker rammer rettsordenen som sådan, og riksadvokaten har i mål- og prioriteringsrundskrivene for 2001 og 2002 understreket at påtalemyndigheten gjennom sine straffutmålingsprosedyrer og påstander må søke å etablere et høyt straffenivå for slik sabotasje mot rettsvesenet. Det vises senest til den detaljerte omtale i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2002 side 5. Både fordi det dreier seg om en ny bestemmelse hvor det skal etableres et høyt straffenivå og for å markere alvorret ved slike forbrytelser, er det viktig at aktoraterne føres av statsadvokatene selv.

På denne bakgrunn er det ikke en tilstrekkelig begrunnelse for begjæringen om oppnevning av politiaktor å vise til arbeidsbyrden ved embetet i sin alminnelighet. Begrunnelsen må være mer konkret. Dersom det er berammet flere ”kolliderende” aktorater, må det også gjøres nærmere rede for hvorfor man ikke i stedet kan overføre andre aktorater til politiaktor, slik at nødvendig statsadvokatkapasitet blir frigjort.”

Høyesterett avsa 24. juni d.å. kjennelse i sin første sak etter § 132a. Saken gjaldt trussel – som ikke var så alvorlig at den rammes av straffeloven § 227 – fremsatt for å få fornærmede til å trekke tilbake en anmeldelse for legemsbeskadigelse. Overtredelsen lå i det nedre sjikt for anvendelsesområdet for § 132a, og Høyesterett lot under en viss tvil lagmannsrettens dom på ubetinget fengsel i 90 dager bli stående. Førstvoterende bemerket at legemsbeskadigelsen isolert ville medført en fengselsstraff på 60 dager. Fra kjennelsen gjengis følgende generelle bemerkninger om straffutmåling etter § 132a:

”Bestemmelsen i straffeloven § 132a har generell rekkevidde, og den rammer også trusler av mer ordinær karakter enn de former som er fremhevet i lovforarbeidene. Og selv om foranledningen til bestemmelsen særlig var ulike former for grov og organisert kriminalitet, har de hensyn som begrunnet bestemmelsen og lovgivers ønske om et skjerpet straffenivå, også gyldighet for et tilfelle som det foreliggende. Men straffenivået vil her måtte bli et annet.

Denne saken gjelder en trussel fremsatt for å få fornærmede til å trekke tilbake en anmeldelse i anledning en nokså ordinær legemsbeskadigelse. Trusselen var ikke så alvorlig at den ville blitt rammet av straffeloven § 227, og før lovendringen kunne forholdet derfor bare straffes etter straffeloven § 390a. Jeg antar at forhold som det foreliggende slett ikke er upraktiske, og at denne saken derfor kan være representativ for ikke helt sjelden forekommende tilfeller av mer ordinære og vage trusler mot fornærmede i straffesaker.

Dette tilfellet må – som også fremhevet av aktor – anses for å ligge i det nedre sjikt av anvendelsesområdet for straffeloven § 132a. Etter min mening må det imidlertid også i saker av denne karakter normalt reageres med ubetinget fengselsstraff. Og dersom domfelte også dømmes for det forhold den opprinnelige anmeldelse gjaldt, må straffen for overtredelsen av § 132a medføre et merkbart tillegg i forhold til den straff som ellers ville blitt idømt. Dette innebærer at straffen for overtredelsen av § 132a i slike tilfeller i noen grad vil måtte bli påvirket av hvor streng straff som ville blitt utmålt for det forhold anmeldelsen gjaldt.”

22. Samfunnsstraff og konfliktråd

Lovvedtaket om ny straffegjennomføringslov trådte i kraft 1.mars d.å. Ved denne lovendring ble også bestemmelsene i straffeloven §§ 28a flg. om samfunnstjeneste endret. Reaksjonen heter nå samfunnsstraff og tar opp i seg den tidligere samfunnstjenestereaksjon og betinget fengselsstraff med tilsyn. Samfunnsstraff i form av tilsyn fra Kriminalomsorg i frihet er i forarbeidene bl.a. anbefalt brukt overfor unge lovovertridere som raskt trenger å føle at straffedommen har konsekvenser for dem. Lovendringene vil bli nærmere omtalt i et planlagt rundskriv om "reaksjoner". Rundskrivet skal foreligge i løpet av andre halvår 2002.

Det er grunn til bekymring for den lave og nedadgående bruk av både samfunnsstraff og konfliktråd, men den beskjedne utvidelse av det totale timetall fra 360 til 420 timer baner heller ikke vei for en vesentlig økt bruk av samfunnsstraff.

23. Straffeloven § 239

Formålet med endringen av § 239 ved lov 15. juni 2001 nr. 64 var å foreta en viss lemping av aktsomhetsnormen i § 239. Ved kjennelse 12. februar 2002 – som var den første etter endringen – la Høyesterett til grunn at dette måtte bli retningsgivende for rettspraksis. Det vises også til Høyesteretts dom av 4. juni 2002.

I forarbeidene – se Ot. prp. nr. 46 (2000-2001) side 65-66 – uttaler departementet:

"Departementet er enig med riksadvokaten i at man ikke bør "belaste en hverdagsbilist med tiltale for uaktsomt drap, dersom uaktsomheten er av en slik karakter som alle førere må erkjenne at en gjør seg skyldig i fra tid til annen".

...

Departementet er av den oppfatning at påtalemyndighetens praktisering av aktsomhetsnormen i § 239, slik det er redegjort for den innledningsvis under punkt 9.6, er hensiktsmessig. Et påtaledirektiv om dette, og med Stortingets tilslutning på grunnlag av proposisjonen her, vil reelt sett bli bestemmende for rettstilstanden.

...

Med støtte i motivene til lovendringen vil domstolene ha den nødvendige frihet til å nytte en noe forskjellig aktsomhetsnorm etter vegtrafikkloven § 3 og straffeloven §§ 238 og 239, i tråd med den påtalepraksis som foreligger i dag."

Proposisjonens punkt 9.6 (side 57-58) gjengir riksadvokatens brev til departementet av 29. mars 2000 (som også ble sendt statsadvokatene). Her peker riksadvokaten på sentrale momenter i saker som bare iretteses med tiltale etter vegtrafikkloven § 3, og sentrale karakteristika ved saker der det (også) tas ut tiltale etter straffeloven §§ 239 eller 238.

Den påtalepraksis som riksadvokaten beskrev i brevet fra mars 2000 til departementet, har således fått lovgivers tilslutning gjennom lovendringen i 2001, og i avgjørelsene fra 12. februar og 4. juni 2002 har Høyesterett, som nevnt, lagt til grunn at uttalelsene i lovforarbeidene skal være retningsgivende for rettspraksis.

I denne situasjon anser riksadvokaten det verken nødvendig eller hensiktsmessig å gi ytterligere retningslinjer til påtalemyndigheten.

24. Registrering av saker, oppfølging mv.

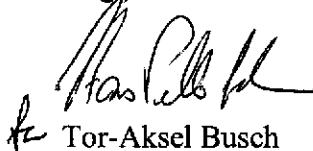
Foranlediget av en konkret sak ba riksadvokaten i brev av 4. mai 2001 om at statsadvokatene som ledd i sin oppfølging av politidistriktenes rutiner tar opp med politimestrene følgende forhold:

a) Innkomne anmeldelser skal (selvsagt) registreres snarest, jf. påtaleinstruksen § 7-1

b) Henvendelser fra parter og advokater om saksfremdrift og status skal besvares innen rimelig tid. I kommunikasjon med parter og advokater bør det være selvsagt at politi/påtalemyndighet ikke legger opp til en konfrontasjonslinje eller velger den strategi at "angrep er det beste forsvar". Feil som er gjort bør beklages, og begrunnet kritikk bør godtas. Kravet om objektivitet og saklighet gjelder også i slike sammenhenger.

c) På alle nivåer innen politiet og påtalemyndigheten må det etableres oppfølgingsrutiner og gjennomføres restansekontroller som sikrer at verserende saker ikke faller ut av systemet og blir "glemt".

Neste statsadvokatmøte holdes *tirsdag 20. mai til torsdag 22. mai 2003* på Holmenkollen Park Hotell med Oslo statsadvokatembeter som teknisk arrangør. (NB! Møtet er forskjøvet en uke på grunn av Kristi Himmelfartsdag.)

for Tor-Aksel Busch

Hans-Petter Jahre
ass. riksadvokat

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

DERES REF.:

VÅR REF.:

Ra 01/219 KHK/ABS
810.2

DATO:

10.07.01

STATSADVOKATMØTET 2001 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for aktiv og positiv deltakelse under møtet.

Alle statsadvokatene – også de som ikke var til stede på møtet – bes gitt en kopi av oppsummeringen. Det er embetsledernes ansvar å følge opp påleggene og å formidle dem til politiet på en hensiktsmessig måte.

Oversikt over de temaer som omtales nedfor følger som vedlegg.

1. Fosheimutvalget

Justisdepartementet har sendt utredningen på høring, frist er 31. august 2001. Statsadvokatene er som kjent egne høringsinstanser. Statsadvokatene må innhente uttalelse fra politimestrene i regionen til bruk ved sin egen høringsuttalelse. Statsadvokatenes uttalelse vedlagt uttalelsene fra politimestrene sendes i kopi til riksadvokaten innen 25. august 2001, jf. for øvrig brev av fra riksadvokaten av 7. juni 2001.

Utredningen er et sentralt dokument som har betydning for alle ansatte i den høyere påtalemyndighet. Embetslederne bør derfor legge vinn på å trekke alle ansatte – også kontorpersonalet – inn i arbeidet med høringsuttalelsen. Dette gjelder selvsagt i særlig grad ved de embetene som foreslås nedlagt.

Riksadvokaten vil ikke ta standpunkt til noen av forslagene i utredningen før i forbindelse med avgivelse av høringsuttalelse herfra.

2. Schengenkonvensjonen av 19. juni 1990

Konvensjonen trådte i kraft for Norges del 25. mars 2001. Konvensjonens regler om

utlevering og gjensidig rettshjelp skal supplere og forenkle anvendelsen av Europakonvensjonene om henholdsvis utlevering og rettshjelp av 1957 og 1959.

Utleveringsprosedyren er forenklet når den som begjæres utlevert samtykker i utlevering. Vedtak treffes da av statsadvokaten. Dersom statsadvokaten kommer til at begjæringen må avslås, skal spørsmålet avgjøres av Justisdepartementet. Det samme gjelder hvis statsadvokaten er i tvil, eller det foreligger konkurrerende utleveringsbegjæring.

Forpliktelsen og anvendelsesområdet for å yte rettshjelpsbistand er utvidet. Videre er muligheten til å avslå en anmodning innskrenket. Fremsendelsesprosedyren er forenklet. Alle rettsanmodninger til Schengen-land skal nå som hovedregel sendes direkte fra statsadvokaten til aktuell judisiell myndighet i vedkommende land.

Justisdepartementet har under arbeid et eget rundskriv om utlevering av lovbyggere og annen internasjonal rettslig bistand i straffesaker hvor de viktigste konvensjoner og avtaler Norge har inngått, vil bli omtalt.

3. Bistand fra Økokrim ved databaseslag i barnepornografisaker og straffepåstand i slike saker

Økokrim har kompetanse til å analysere databaseslag i barnepornografisaker, for eksempel med sikte på å avdekke om barnepornografiske bilder siktede besitter er spredd via Internett. Økokrim oppfordrer politiet til å utnytte enhetens kompetanse på dette området.

I brev av 5. april 2000 til sjefen for Økokrim – i tilknytning til Internettprosjektet – uttalte riksadvokaten dette om straffepåstandene:

"Det er likefullt riksadvokatens oppfatning at omfattende spredning av barnepornografi over internett, og som representerer en fortsatt og varig krenking av barnet, ved irettesføring i Norge må møtes med en påstand om ubetinget fengselsstraff. Det er i denne sammenheng grunn til å fremheve at strafferammen i straffeloven § 211 er bøter eller fengsel inntil 2 år, og at det av bestemmelsens sjettede ledd følger at avbildning av barn er et skjerpende moment."

Brevet er inntatt i kompendiet "Barneporno: Håndtering i rettsapparatet – straffutmåling" (Økokrims skriftserie nr. 13 – mai 2001) side 17-18. Straffeloven kap. 19 om seksualforbrytelser ble som kjent endret ved lov 11. august 2000 nr. 76, dvs. etter at riksadvokatens brev ble skrevet. Den aktuelle bestemmelse er nå § 204 første ledd bokstav d, jf. annet ledd. Strafferammen er uendret, og riksadvokatens direktiv om påstandsnivået står ved lag.

4. Nye etterforskningsmetoder

I det alt vesentlige har politiet og påtalemyndigheten fått oppfylt sine ønsker om nye metoder i kriminalitetsbekjempelsen. En må være forberedt på at resultatene av dette vil bli etterspurt relativt raskt. Blant spørsmål som kan forventes stilt er:

- Er de nye metodene tatt i bruk?
- Hvis ikke, hva er årsaken?
- Har bruk av metodene ført til oppklaring av saker, eventuelt raskere og sikrere oppklaring?

Statsadvokatene har et særlig oppfølgingsansvar her.

Forskriften om anonyme vitner ble fastsatt ved kgl. res. 6. juli 2001, og lovendringene trer i kraft 1. august 2001.

Riksadvokaten vil arrangere et seminar for statsadvokatene om de nye etterforskningsmetodene 15. oktober 2001. Seminaret vil bli avholdt i plenumsalen på Kripos.

Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000 om bl.a. provokasjon som etterforskningsmetode vil bli omarbeidet.

5. Anker til Høyesterett i straffesaker

Ankene har de siste tre år fordelt seg slik:

	Totalt (inkl. kjæremål henvist til avd.)	Anker fra domfelte	Anker fra påtale- myndigheten
1998	62	44	18
1999	71	50	21
2000	74	45	29
	herav 2 kjæremål		

Hvor det er anket fra begge sider, er anken i denne oppstillingen bare tatt med i kolonnen for anker fra påtalemyndigheten.

Statsadvokatene oppfordres fortsatt til å se på mulighetene til å anke noen flere saker. Anke er ikke bare aktuelt hvor man står overfor et nytt rettsområde eller ønsker å endre straffenivået, men selvsagt også for å opprettholde straffenivået i mer alminnelige saker.

6. Saker om rasisme

Riksadvokatens skriv av 31. januar 2001 om plikten til å sende inn positive påtalevedtak i saker om rasisme, og oppfordringen om å innsisere politidistrikter som ikke har noen slike saker, ble omerindret. Det ble videre redegjort for fremdriften i arbeidet med å sentralisere ansvaret for bekjempelse av rasistiske ytringer på Internett, og at en avgjørelse her vil bli truffet når svar fra Politidirektoratet foreligger.

Politidirektoratet har som følge av "Holmlia-drapet", opprettet en styringsgruppe og en arbeidsgruppe der også påtalemyndigheten deltar. Siktemålet er å initiere og påvirke politidistriktene til å iverksette effektive polisiære og strafferettslige tiltak for å bekjempe rasisme, herunder høyreekstrem virksomhet. Det ble avholdt en konferanse med utvalgte politidistrikter 7. mars d.å., og et dagsseminar skal avholdes ved Politihøgskolen 14. juni. Det planlegges også en oppfølgingskonferanse til høsten.

Departementet har etter anmodning fra riksadvokaten bevilget penger til en arbeidsgruppe som skal se nærmere på henleggelsespraksis etter straffeloven §§135a og 349a. Gruppen vil bli nedsatt i slutten av august i år.

Det ble minnet om at medvirkningsansvaret strekker seg langt. Erling Johannes Husabøs bok "I strafferettens periferi" anbefales.

7. De nye særreaksjonsreglene

Særreaksjonsreformen trer i kraft 1. januar 2002, jf. lov av 15. juni 2001 nr. 64

Overgangsordningen er nå fastsatt, og de sentrale deler lyder nå slik:

"Nr. 3 til 7 skal lyde:

- 3. Sikringstiltak som er satt i verk når loven trer i kraft, kan fortsette inntil lengstetiden i sikringsbemyndigelsen løper ut eller krav som nevnt i annet punktum eller nr 4 er rettskraftig avgjort. Hvis påtalemyndigheten mener at særreaksjon fortsatt er nødvendig etter utløpet av lengstetiden, må den reise sak med påstand om idømmelse av særreaksjon etter straffeloven § 39, § 39a eller § 39c. Saken må bringes inn for herreds- eller byretten før lengstetiden løper ut. Retten avgjør ved dom om det skal idømmes særreaksjon som nevnt.*
- 4. Den som er idømt sikring, kan kreve at påtalemyndigheten innstiller sikringstiltak eller reiser sak med påstand om idømmelse av særreaksjon etter straffeloven § 39, § 39a eller § 39c. Sak skal så vidt mulig reises innen ett år etter at kravet er satt fram. Nr. 3 siste punktum gjelder tilsvarende.*
- 5. For dom på sikring som ikke er satt i verk når loven trer i kraft, skal påtalemyndigheten så vidt mulig innen ett år etter lovens ikrafttredelse innstille sikringstiltaket eller reise sak for herreds- eller byretten med påstand om idømmelse av særreaksjon etter straffeloven § 39, § 39a eller § 39c. Nr. 3 siste punktum gjelder tilsvarende.*
- 6. For en domfelt som er idømt både straff og sikring, kan påstanden i sak som nevnt i nr. 3, 4 og 5 begrenses til at den domfelte skal anses som prøveløslatt etter § 39f og § 39g. Reglene om gjeninnsettelse i § 39g fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende.*
- 7. Inntil den nye dommen er rettskraftig eller sikringsdommen er falt bort, gjelder straffeloven § 39 slik den lød før ikrafttredelsen av lov 17. januar 1997 nr. 11 for gjennomføringen av sikringsdommen".*

Selv om det er vedtatt en oppmyking av de absolutte fristreglene, er målsetningen og hovedregelen fortsatt at omgjørings sak skal være reist innen 1 års-fristen. Formuleringen "så vidt mulig" må betraktes som en sikkerhetsventil.

Statsadvokaten må omgående starte arbeidet med å skaffe seg oversikt over alle saker innen sitt distrikt der det er idømt straff og sikring, men hvor sikringstiltak ennå ikke er iverksatt når loven trer i kraft. I tidsprioritert rekkefølge må hver enkelt sak vurderes med sikte på om det er aktuelt å reise forvaringssak. Allerede under den første gjennomgangen er det trolig også hensiktsmessig å danne seg en oppfatning av hvilke forberedelser som må gjøres før saken eventuelt fremmes for behandling i herreds- eller byretten. Det er statsadvokatens ansvar å sørge for at arbeidet settes i gang og at ingen saker "glipper".

Riksadvokaten har i flere brev til Justisdepartementet, sist 23. mars 2001, understreket behovet for reell ressurstilførsel til påtalemyndigheten som følge av den betydelige arbeidsbyrden som den nye reformen medfører. Det spørsmålet må en komme tilbake til senere.

Justisdepartementet planlegger endagskurs for rettspsykiatere, dommere, statsadvokater og politijurister i oktober 2001 i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Departementet vil sende ut invitasjon.

Det er trolig behov for enkelte retningslinjer fra riksadvokaten knyttet til de nye reglene. Riksadvokaten vil avholde et seminar 26. oktober 2001 kl 10.00 – 15.00 i Oslo hvor hensikten først og fremst er å diskutere hvilke påtalemessige direktiver det er behov for og innholdet i disse. Embetene bør allerede nå peke ut en statsadvokat (to statsadvokater fra Oslo) som gis et særlig ansvar for å følge opp de nye reglene og delta på seminaret. Invitasjon til seminaret vil bli sendt ut senere.

8. Delegasjon i sikringssaker

Med virkning fra 1. april 2001 har Justisdepartementet delegert sin myndighet i sikringssaker til regionene i Kriminalomsorgen. Delegasjonen omfatter alle avgjørelser unntatt beslutninger etter straffeloven § 39 nr. 7 (utvisning av utenlandsk statsborger som alternativ til anvendelse av sikringsmidler).

Som en konsekvens av dette fastsatte riksadvokaten i brev av 23. mars 2001 til statsadvokatene og politimestrene at statsadvokatene heretter skal sende de saker som tidligere ble ekspedert via riksadvokaten til Justisdepartementet, direkte til det regionale ledd i Kriminalomsorgen. Dette gjelder også i saker hvor tiltalen opprinnelig er tatt ut av riksadvokaten. Den sikredes oppholdssted er avgjørende for hvilken av regionene saken skal sendes til, jf. Justisdepartementets brev av 7. juni 2001 og riksadvokatens brev 26. s.m.

Løpende sikringssaker skal således nå bare forelegges riksadvokaten når statsadvokaten i en sak der riksadvokaten har tatt ut tiltalen, mener det bør reises sak om forlengelse av sikringsbemyndigelsen.

9. Henleggelse av kapasitetsgrunner

Blant annet foranlediget av spørsmål i Stortingets spørretime 4. april 2001 minner en om de retningslinjer som tidligere er gitt om henlegelsesgrunnen manglende saksbehandlingskapasitet, jf. brev av 1. desember 1998 til statsadvokatene. Brevet er inntatt i kompendiet "Avgjørelser og uttalelser fra riksadvokaten – 1998" side 268.

Saker med kjent gjerningsperson kan bare rent unntaksvis henlegges på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet, og det må først være foretatt en konkret, nøye vurdering av politidistriktets arbeidssituasjon, hvor omfattende etterforsking den aktuelle sak antas å kreve, om det er grunn til å tro at etterforsking vil lede til konstatering av straffansvar og i tilfelle hvilken reaksjon som synes hensiktsmessig. Ved klage skal saken oversendes til statsadvokaten med uttalelse fra politimesteren, hans faste stedfortreder eller kriminalsjef (der politidistriktet er organisert med en slik stilling). I uttalelsen må det redegjøres nærmere for den vurdering som har begrunnet henleggelsen.

Når gjerningspersonen ikke er kjent, må det i initialfasen vurderes om etterforsking skal iverksettes eller ikke. Om ansvaret her vises til riksadvokatens etterforskringsrundskriv (rundskriv nr. 3/1999) pkt. V. Saker som er sentralt prioritert, jf. riksadvokatens mål og prioriteringsrundskriv for 2001 (rundskriv nr. 1/2001) pkt. IV 1, skal alltid etterforskes. For øvrig er det gitt retningslinjer for den regionale og lokale prioritering i rundskrivets pkt. IV 2. Riksadvokaten minner om at publikums tillit til politiet og den alminnelige trygghetsfølelse i lokalsamfunnet ikke minst beror på hvordan den "ordinære"

kriminalitet (for eksempel tyverier, brukstyverier, skadeverk og mindre legemskrenkelser) behandles. En har herfra ved en rekke anledninger understreket betydningen av aktiv og målrettet innsats mot vinningskriminelle gjengangere. For de mest aktive vinningskriminelle er den inkapasitering som følger av aktiv bruk av kortvarig varetektsfengsel etterfulgt av ubetingede fengselsstraffer, utvilsomt et effektivt virkemiddel. Når gjerningspersonen er ikke er kjent og saken henlegges uten etterforskning, vil for øvrig riktig henleggelsesgrunn normalt være "mangel på opplysninger om gjerningspersonen".

10. Fristregler

Riksadvokaten minner om de fristregler som nå er innført og om statsadvokatens oppfølgingsansvar:

I mål- og prioriteringsrundskrivet for 2001 for politiet har riksadvokaten fastsatt frister for politiets saksbehandling i visse voldssaker og i saker mot personer som var under 18 år på gjerningstiden (rundskriv nr. 1/2001 side 9). Samtidig ble politidistriktene pålagt å innføre rutiner som sikrer kontroll med at fristene overholdes.

Fristene gjelder for saker som påtaleavgjøres fra og med 1. juli 2001. I mål- og prioriteringsrundskrivet for 2001 for statsadvokatembetene (rundskriv nr. 2/2001 side 8) har riksadvokaten bedt statsadvokatene påse at politidistriktene har etablert tilstrekkelige rutiner og periodisk følge opp i hvilken grad fristene oversittes og årsakene til dette. Statsadvokatene bes samtidig kontrollere at ikke saker henlegges uriktig for å overholde fristene.

11. Straffereduksjon i tilståelsessaker

Ved lov av 2. mars 2001 nr. 7 – i kraft straks – ble straffeloven § 59 annet ledd første punktum gitt denne ordlyd:

"Har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffutmålingen."

Bakgrunnen for lovendringen er at ved den mer ordinære kriminalitet skiller straffen i tilståelsessaker seg ofte ikke nevneverdig fra den straff som utmåles i andre saker. Både av prosessøkonomiske hensyn og ut fra hensynet til offeret er dette uheldig.

Uttrykket "ta i betraktning" innebærer at det overlates til rettens skjønn om det skal gis rabatt og i tilfelle *hvor stor* denne skal være. I Ot. prp. nr. 81 (1999-2000) side 39 uttales om dette:

"Om det skal gis straffereduksjon og hvor stor den i tilfelle skal være, må avgjøres av dommeren ut fra en konkret vurdering hvor de viktigste momentene vil være hvilken betydning tilståelsen har hatt for fornærmedes situasjon, og hvor stor prosessøkonomisk gevinst den har medført. Ytterpunktene er klare: Det er stor forskjell på en uforbeholden tilståelse som kommer uoppfordret i første politiavhør, og en tilståelse som først foreligger under hovedforhandlingen etter at tiltalte innser at bevismaterialet mot ham er overveldende."

Også der tilståelsen kommer umiddelbart må det selvsagt foretas en vurdering av hvilken betydning denne har. For eksempel er det ingen grunn til å gi rabatt ved fartsovertredelser og promillekjøring.

Departementet uttaler – med tilslutning fra Stortingets justiskomite – at det ikke var grunn til å angi noe "normalnivå" for straffereduksjon i forarbeidene. Til det er

variasjonsbredden mellom sakene for stor. Men det pekes på at det gjennom praksis kan danne seg ulike normalnivåer innenfor de enkelte sakstyper. Særlig gjelder dette i sakstyper der straffutmålingen er relativt skjematisk. Arbeidsgruppen i "Prosjekt hurtigere straffesaksbehandling" hadde opprinnelig foreslått et normalnivå på 1/3 reduksjon i den straff som ville blitt idømt uten tilståelse. Etter riksadvokatens syn kan dette fortsatt gi en viss veiledning for de tilfeller der tilståelsen skal tillegges vesentlig vekt.

I forarbeidene (proposisjonen side 40) understrekes betydningen av at rabatten må synliggjøres for at den skal kunne virke motiverende. Retten oppfordres derfor til å angi hvor stor vekt det er lagt på tilståelsen. Dette kan gjøres i "mer skjønnsmessige vendinger, f. eks. ved å antyde at straffen ville blitt vesentlig høyere uten tilståelsen" og på "områder hvor det er etablert mer fastlagte nivåer for straffutmålingen, som i enkelte typer av narkotikasaker, kan det være større grunn for retten til å angi mer eksakt hvor stor rabatten er." Aktor må derfor i sin straffutmålingsprosedyre vurdere om tilståelsen bør medføre straffereduksjon og i tilfelle hvor stor denne bør være. Tilsvarende gjelder for påtalemyndighetens begjæring til retten om pådømmelse i forhørsrett.

Etter riksadvokatens syn er den nye bestemmelsen viktig for å få personer som har begått straffbare handlinger til å "legge kortene på bordet" med de positive virkninger dette vil ha både for fornærmedes situasjon og for ressursbruken til etterforskning, påtalebehandling og irettføring. Bestemmelsen skal derfor brukes aktivt, og det er viktig å bidra til forutberegnelighet om at "strafferabatt" blir gitt og synbarhet om rabattens størrelse.

Ordningen med straffereduksjon i en del tilståelsessaker skal ikke føre til noen generell reduksjon av straffenivået. Dette fremholdes med styrke av Stortingets justiskomite i Innst. O. nr. 45 (2000-2001) side 7, som understreker at arbeidet med å heve straffenivået for nærmere angitte forbrytelser (bl.a. grov vold, seksuelle overgrep og gjentatt vinningskriminalitet) må fortsette. Riksadvokaten viser også til mål- og prioriteringsrundskrivene for 2001 (rundskriv nr. 1/2001 (politiet) side 11-12 og rundskriv nr. 2/2001 (statsadvokatembetene) side 3-4).

Lovendringen i straffeloven § 59 vil bli nærmere omtalt i et rundskriv.

12. Besøksforbud

Riksadvokaten minner nok en gang om straffeprosessloven § 222a, jf. bl. a. oppsummeringen fra statsadvokatmøtet i 1998 (brev av 30. juli 1998 herfra). En presiserer at det er statsadvokatens ansvar å sørge for at politiet både har kunnskap om ordningen og at det etableres klare rutiner som sikrer at besøksforbud vurderes og brukes i de riktige sakene. Videre må det innskjerpes at brudd skal følges opp på en kontant og effektiv måte. Etter endring av straffeloven § 342 (i kraft 2. mars 2001) er straffen bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler. Brudd på besøksforbud gir følgelig nå adgang til pågrep og varetektsfengsling, jf. straffeprosessloven § 171. I løpet av året vil riksadvokaten utgi et rundskriv med retningslinjer og direktiv for bruken og håndhevingen av besøksforbud.

13. Saknede personer

De siste årene har en sett flere eksempler på at det som starter opp som en ren saknetmelding, viser seg å være en alvorlig forbrytelsessak.

I tilfeller hvor personer forsvinner under påfallende omstendigheter må statsadvokaten straks sørge for å skaffe seg informasjon og oversikt over saksforholdet. Særlig viktig er det at statsadvokaten forsikrer seg om at de etterforskningsmessige sider blir tilstrekkelig ivaretatt og at saken er under forsvarlig påtalemessig styring og ledelse. Ofte vil en "engangsorientering" ikke være nok. Etter omstendighetene må statsadvokaten sørge for å holde seg løpende orientert om saksutviklingen, slik at en om nødvendig kan gripe inn med påtalemessige direktiver.

Riksadvokaten vil gi ut et rundskriv om behandlingen og etterforskningen av "saknet saker".

14. Voldtektssaker

Riksadvokaten forutsetter at voldtektssakene følges med særlig årvåkenhet. Ved avgjørelsen av påtalespørsmålet må statsadvokaten også vurdere saken med sikte på om behandlingen og etterforskningen har vært tilfredsstillende. Påvises det mangler eller svakheter må disse kommuniseres tilbake til politiet, eventuelt sammen med uttrykkelige pålegg eller instruksjoner. Slike tilbakemeldinger bør også gis selv om manglene ikke har direkte betydning for påtaleavgjørelsen i den konkrete sak.

Som bebudet skal riksadvokaten utgi et rundskriv om behandling og etterforskning av voldtektssaker. En vil også utarbeide et kompendium om seksualisert vold.

15. DNA

Adgangen til å ta biologisk materiale med tvang ble presisert ved et tillegg til straffeprosessloven § 160a ved lov av 4. mai 2001 nr. 16.

Riksadvokatens oppfatning har hele tiden vært at statsadvokatens beslutning om registrering i identitetsregisteret gav tilstrekkelig grunnlag for om nødvendig å ta biologisk materiale fra domfelte med makt for å få gjennomført registreringsvedtaket. På grunn av den uklarhet som oppstod om spørsmålet, besluttet riksadvokaten likevel i mai 2000 at prøvetaking ikke skulle gjennomføres tvangsmessig inntil hjemmelen var presisert. Registreringsvedtak skulle imidlertid fortsatt fattes, og prøve tas, dersom domfelte ikke protesterte, jf. riksadvokatens brev av 30. juni 2000 til statsadvokatene (oppsummering fra statsadvokatmøtet 2000, pkt. 16).

Ved et nytt tredje punktum i § 160a annet ledd er det nå uttrykkelig slått fast at dersom domfelte nekter å avgi biologisk materiale frivillig, kan blodprøve og andre prøver tas med tvang når det kan skje uten fare eller betydelig smerte, jf. endringslov av 4. mai 2001 nr. 16. Lovendringen trådte i kraft straks.

Riksadvokatens beslutning om å stanse tvangsmessig prøvetaking ble automatisk opphevet samtidig som lovendringen trådte i kraft. Dersom domfelte ikke avgir blodprøve frivillig, besørger politiet dette gjennomført med tvang etter å ha forvisset seg om at det ikke er forhold ved domfeltes helse som gjør at prøvetakingen medfører fare eller betydelig smerte. Påtaleinstruksen §§ 10-5 til 10-8 bør anvendes tilsvarende ved prøvetaking for DNA-analyse.

Spørsmålet om bruk av tvang kan ikke bringes inn for retten.

Dersom det allerede er tatt prøve i medhold av straffeprosessloven § 157, er det ikke nødvendig å ta ny prøve i anledning registreringen. Dette må gjelde selv om prøven er tatt i en annen sak enn den som gav grunnlag for registrering.

Høyesterett avgjorde ved kjennelse av 19. mars 2001 at påtalemyndighetens vedtak om registrering i DNA-registeret ikke kan bringes inn for retten for overprøving etter straffeprosesslovens regler. Begjæringer om rettslig overprøving til forhørsretten skal således påstås avvist. Om det er adgang til sivilrettslig prøvelse av registreringsvedtak er ikke avklart, men slike søksmål bør uansett ikke stanse registreringen.

Muligheten for identifikasjon gjennom DNA-typing og registersøk kan, fornuftig brukt, være et svært nyttig verktøy i etterforskningen som riksadvokaten har store forventninger til. Men identitets- og sporregistrene kan bare bli effektive dersom det sørges for aktiv registrering og bruk. Det er foretatt færre registreringer enn en kunne forvente. Kriminalpolitisen har i brev av 9. april 2001 til politimestrene gitt en oversikt hvor det fremgår at det er altfor få innrapporteringer både til identitetsregistret og sporregistret.

Riksadvokaten vil i et tillegg til rundskriv nr. 2/1998 om DNA-registrering (som forventes utsendt i august/september d.å.) bl.a. pålegge politimestrene å forvisse seg om at distriktet har gode rutiner for innmelding av spor til sporregisteret og for oversendelse av saker til statsadvokaten for vedtak om registrering i identitetsregisteret. Statsadvokatene har det overordnede ansvar for registreringen, jf. påtaleinstruksen §11 a-2 nest siste ledd.

16. Ny lov om helsepersonell

Lov om helsepersonell av 2. juli 1999 nr. 64 trådte i kraft 1. januar 2001. Den nye forsvarlighetsstandarden i § 4 og straffebestemmelsen i § 67 foranlediger noen påtalemessige direktiver, og riksadvokaten vil gi ut et nytt rundskriv om behandlingen av helsesaker. (Utkast er for tiden til høring i Statens helsetilsyn.)

Den nye lov om helsepersonell omfatter alt helsepersonell og alle virksomheter som yter helsehjelp, jf. § 1. Etter § 4 første ledd skal helsepersonell "... utføre sitt arbeid i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellets kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig." I annet ledd fastsettes bl.a. at "helsepersonell skal innrette seg etter sine faglige kvalifikasjoner" og om nødvendig innhente bistand eller henvise pasienten til andre. Etter § 16 skal virksomheter som yter helsehjelp "organiseres slik at helsepersonellet blir i stand til å overholde sine lovpålagte plikter". Departementet gir i Ot. prp. nr. 13 (1998-1999) side 216 uttrykk for at "(B)estemmelsens materielle innhold er i hovedsak en videreføring, generalisering og synliggjøring av gjeldende rett." Forsvarlighetskravet er utførlig omtalt i proposisjonen kap. 4 (side 33 flg.) og side 215 flg.

Mens bl.a. legeloven etter ordlyden bare krevde simpel uaktsomhet for å anvende straff, er skyldkravet etter den nye lov om helsepersonell forsett eller grov uaktsomhet. Riksadvokaten har imidlertid lenge lagt til grunn at skyldkravet etter legeloven § 53 ligger opp mot grensen for grov uaktsomhet. Høyesterett sluttet seg i Rt. 1997 side 1800 til dette.

Påtalepraksis etter den tidligere legelov skal videreføres.

Etter forslag fra riksadvokaten er det i § 67 annet ledd fastsatt at offentlig påtale bare finner sted hvis allmenne hensyn krever det eller etter begjæring fra Statens helsetilsyn. Bakgrunnen for den nye påtaleregelen er et ønske om å trekke tilsynsmyndigheten mer aktivt inn i vurderingen av om det er grunn til å anvende straff på forholdet. En fortløpende vurdering av sakene fra et sentralt, høyt kvalifisert og uavhengig organ bør kunne bidra både til at påtalemyndighetens avgjørelser holder høy kvalitet og at likeartede saker avgjøres likt. Påtalebegjæring fra Helsetilsynet bør derfor være det

prinsipale; bare dersom tilsynet ikke begjærer påtale bør det i alminnelighet vurderes om allmenne hensyn likevel krever påtale. Det må påses at sakene forelegges for Helsetilsynet før det treffes påtaleavgjørelse, jf. fristen på 6 måneder i straffeloven § 80 første ledd første punktum.

17. Narkotikaanalyser

Det vises til rundskriv nr. 1/1989 om analyser av beslaglagt narkotika. Her fremgår at beslaglagt narkotika som hovedregel skal analyseres, men at analyse kan unnlates i saker som søkes avgjort ved forelegg. Dersom forelegget ikke vedtas, skal analyse likevel foretas før saken sendes retten i medhold av straffeprosessloven § 268. Det fremgår av rundskriv nr. 1/1998 pkt. IV når forelegg kan brukes i narkotikasaker.

Som nevnt i mål- og prioriteringsrundskrivet for 2001 (rundskriv nr. 1/2001) side 8, har riksadvokaten – som et mulig tiltak for å redusere ventetiden i narkotikasaker – tatt opp med Sjefen for Kriminalpolitisentralen om analysevolumet kan reduseres, i hvilke sakstyper analyse i tilfelle kan unnlates og hvilken effekt en endring kan forventes å få for kvaliteten på bevismaterialet og responstiden. I svarbrev av 13. februar 2001 har Sjefen for Kriminalpolitisentralen vist til en rekke tiltak som er iverksatt for å redusere responstiden uten å svekke kvaliteten på analysearbeidet, og han ber om at man avventer effekten av disse tiltak før man vurderer prinsipielle endringer i reglene.

Riksadvokaten er enig i at man bør vente med varige endringer i rundskrivene til man ser effekten av de tiltak som er og vil bli gjennomført. Likevel tilsier hensynet til saksbehandlingstiden i narkotikasaker at visse midlertidige endringer bør iverksettes nå, og riksadvokaten mener dette kan gjøres uten at kvaliteten på straffesaksbehandlingen blir svekket.

Riksadvokaten bestemmer derfor at inntil videre kan analyse unnlates i saker hvor det foreligger en uforbeholden tilståelse dersom det etter en konkret vurdering anses ubetenkelig å fremme saken uten analyse. Det må ikke være tvil om hva slags stoff det dreier seg om. Først og fremst vil iretteføring uten analyse være aktuelt i saker som gjelder mindre kvanta cannabis.

18. Straffeloven § 162 – grensen mellom annet og tredje ledd – ecstasy

Høyesterettsavgjørelsen inntatt i Rt. 2000 side 3 medfører endring av grensen mellom straffeloven § 162 annet og tredje ledd for ecstasy-tabletter. Riksadvokaten har i rundskriv nr. 1/1998 lagt til grunn at saken som utgangspunkt må gjelde minst 15 000 ecstasy-tabletter for at forholdet skal subsumeres under straffeloven § 162 tredje ledd. I Rt. 2000 side 3 antok imidlertid Høyesterett at 8 ecstasy-tabletter tilsvarer ca. ett gram amfetamin. Grensen mellom annet og tredje ledd for amfetamin er ca tre kilo. Høyesterettsdommen innebærer derfor at grensen mellom straffeloven § 162 annet og tredje ledd går ved ca. 24 000 ecstasy-tabletter.

19. Straffeloven §§ 238 og 239 – aktsomhetsnormen

Ved endringslov av 15. juni 2001 nr. 64 – i kraft straks – ble straffeloven § 239 første punktum endret slik (endringen er kursivert her):

” Den som uaktsomt ved bruk av våpen, ved motorvogn eller på annen måte forvolder en annens død straffes med fengsel inntil 3 år eller under særdeles skjerpene omstendigheter fengsel inntil 6 år.”

Tilsvarende endring ble gjort i § 238.

Formålet med endringene er å bidra til at domstolene kan legge en noe annen – og mildere – aktsomhetsnorm til grunn i disse bestemmelsene enn for eksempel i vegtrafikkloven § 3. Det vises til Ot. prp. nr. 46 (2000-2001) side 64-67 og side 79. Departementet gir her sin tilslutning til den påtalepraksis som har vært ført, jf. omtalen av denne i proposisjonen side 57 flg.

De retningslinjer som riksadvokaten tidligere har gitt om terskelen for å ta ut tiltale etter straffeloven § 239, ligger således fast, se særlig brev av 19. mars 1998 til statsadvokatembetene (inntatt i Avgjørelser og uttalelser fra riksadvokaten 1998 side 44) og brev av 29. mars 2000 til Justisdepartementet med kopi til statsadvokatembetene. Riksadvokatens oppsummering av praksis i brevet av 29. mars 2000 er gjengitt i proposisjonen side 58, og på side 64 fremholder departementet:

”Departementet er enig med riksadvokaten i at man ikke ”bør belaste en hverdagsbilist med tiltale for uaktsomt drap, dersom uaktsomheten er av en slik karakter som alle førere må erkjenne at en gjør seg skyldig i fra tid til annen”.

20. Ny lov om straffegjennomføring

Ny lov om straffegjennomføring ble sanksjonert 18. mai 2001 som lov nr. 21. Loven vil når den trer i kraft avløse gjeldende fengselslov, men inneholder også endringer i andre lover, bl.a. straffelovens bestemmelser om samfunnstjeneste.

Ved lovvedtaket innføres en ny hovedstraff – samfunnsstraffen – som tar opp i seg gjeldende samfunnstjeneste og betinget dom med tilsyn eller ”program”. Innholdet i straffen vil enten være arbeid/tjeneste, deltagelse i program, eller andre tiltak egnet til å motvirke ny kriminalitet. Straffeformen kan bare brukes for lovovertridelser som har en ordinær strafferamme på 6 år eller lavere. Omfanget av straffen er økt til 30 timer pr. måned, og inntil 420 timer pr. år. Riksadvokatens forslag om en vesentlig økning av timetallet slik at straffen ville representere en følbar byrde også for personer som ikke er i arbeid, er således ikke tatt til følge.

Riksadvokaten understreker at samfunnstjeneste er en hensiktsmessig straffereaksjon i atskillige saker som det med den vedtatte ramme kan være rom for å bruke i flere saker enn i dag, jf. også riksadvokatens rundskriv nr. 2/1991.

Ved ny kriminalitet under utholdelse av samfunnsstraff eller under prøveløslatelse er det fremdeles påtalemyndigheten som har ansvaret for å vurdere omgjøring/gjeninnsettelse. Ved andre brudd på vilkår legger den nye loven denne kompetansen til kriminalomsorgen, jf. lovens §§ 44 og 45, som selv møter i forhørsretten.

Straffegjennomføringsloven § 42 fastsetter at løslatelse etter 2/3 utholdt straff i større grad enn i dag skal baseres på en konkret vurdering av forsvarligheten.

Enkelte sider ved den nye lov vil bli omtalt i et planlagt rundskriv om lovendringer av betydning for reaksjonsvalget.

Foranlediget av en henvendelse fra Sivilombudsmannen samarbeider Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet og riksadvokaten om enkelte retningslinjer knyttet til flytting av varetektsinnsatte mellom forskjellige fengsler.

I et mer langsiktig perspektiv har riksadvokaten reist spørsmålet om ikke kriminalomsorgen og Statens innkrevingssentral bør overta alt ansvar for fullbyrding etter at avgjørelsen er rettskraftig.

21. Frister for utlevering av trafikkdata

Det ble minnet om riksadvokatens skriv av 17. april d.å. hvor det fremgår at påtalemyndigheten ikke skal be forhørsretten fastsette frist for når teleoperatørene senest må utlevere trafikkdata. En slik frist vil lede til at et enkelt distrikt prioriterer sin sak foran andre henvendelser. Foreligger et særlig behov for rask tilbakemelding, bør dette tas opp muntlig med selskapet som har lovet at slike henvendelser vil bli behandlet med velvilje. Viser erfaringene at slike henvendelser likevel ikke løser politiets problem, må dette meddeles riksadvokaten.

22. Domsforkynnelse og fremmøteforkynnelse

Ved lov av 4. mai 2001 nr. 16 ble det gjort praktisk viktige endringer i domstolsloven og straffeprosessloven. Lovteksten ble sendt statsadvokatene ved brev av 23. mai 2001. De nye reglene om forkynnelse og beregning av ankefrist bør kunne gi et vesentlig bidrag til effektivisering og gi kortere saksbehandlingstid fra dom til rettskraft.

23. Registrering av saker, oppfølging mv.

Foranlediget av en konkret sak ba riksadvokaten i brev av 4. mai 2001 om at statsadvokatene som ledd i sin oppfølging av politidistriktenes rutiner tar opp med politimestrene følgende forhold:

a) Innkomne anmeldelser skal (selvsagt) registreres snarest, jf. påtaleinstruksen § 7-1

b) Henvendelser fra parter og advokater om saksfremdrift og status skal besvares innen rimelig tid. I kommunikasjon med parter og advokater bør det være selvsagt at politi/påtalemyndighet ikke legger opp til en konfrontasjonslinje eller velger den strategi at "angrep er det beste forsvar". Feil som er gjort bør beklages, og begrunnet kritikk bør godtas. Kravet om objektivitet og saklighet gjelder også i slike sammenhenger.

c) På alle nivåer innen politiet og påtalemyndigheten må det etableres oppfølgingsrutiner og gjennomføres restansekontroller som sikrer at verserende saker ikke faller ut av systemet og blir "glemt".

24. Angivelse av omgjøringsfrist og at siktede er fengslet

Som riksadvokaten også tidligere har minnet om, må eventuell omgjøringsfrist etter straffeprosessloven § 75 annet ledd angis på påtegningsarket når saken oversendes riksadvokaten. Dersom siktede er fengslet, må også dette angis på påtegningsarket.

25. Benådningssaker – ekspedisjonsrutiner

Benådningssøknader i saker hvor statsadvokaten har tatt ut tiltale skal sendes direkte fra statsadvokaten til Justisdepartementet – og ikke via riksadvokaten, jf. påtaleinstruksen § 31-1 femte ledd. I saker hvor politiet har tatt ut tiltale, skal saken sendes fra politiet via riksadvokaten til departementet. Riksadvokaten vurderer for øvrig å foreslå endring av påtaleinstruksens § 31-1, slik at alle saker kan gå direkte fra statsadvokaten til Justisdepartementet.

26. EMK i norsk Høyesterett

Det ble delt ut et oppdatert kompendium. Det er ønskelig at nye avgjørelser fra Strasbourgdomstolen gjøres enkelt tilgjengelig for påtalemyndigheten. Dette krever bemanningsøkning ved Riksadvokatembetet.

27. Sefo-konferansen

På konferansen ble det uttrykt ønske om et nærmere samarbeid og mer regelmessig kontakt mellom Sefo og statsadvokatene. Ett tiltak vil være faste regionale kontaktmøter med vekt på generell informasjonsutveksling og drøftelse av felles spørsmål og problemstillinger. En anbefaler at førstestatsadvokatene tar initiativ til å etablere en slik ordning. Et annet viktig bidrag er at Sefo inviteres til å delta ved de årlige påtalemøtene.

Som ledd i oppfølgingen av de forslag og synspunkter som fremkom under konferansen vil riksadvokaten arrangere et møte med Sefo-lederne og førstestatsadvokatene. Møtedato er fastsatt til mandag 12. november 2001. En ber om at datoen noteres allerede nå. I brev av 13. juni 2001 til Sefo oppstilles enkelte av de temaene som vil stå sentralt på møtet og som deltakerne må forberede seg på. Forslag til andre aktuelle emner må sendes hit i god tid på forhånd.

28. Møte med Forbrukerombudet

Riksadvokaten har hatt et møte med Forbrukerombudet og fått en orientering om vanskene med å bekjempe ulovlig markedsføring i postordrebransjen. Forbrukerombudet har gitt uttrykk for at han har trukket sitt administrative sanksjonsapparat så langt det er mulig overfor enkelte aktører i bransjen og at det er ønskelig med bistand fra politiet. Det er noe misnøye med politiets håndtering av enkelte anmeldelser. Forbrukerombudet vil intensivere sin oppfølging overfor politiet og eventuelt klage til statsadvokaten. Statsadvokatene bør også være oppmerksom på denne sakstypen i sin oppfølging av straffesaksbehandlingen i politidistriktene. Noen av sakene kan dreie seg om "alvorlig økonomisk kriminalitet" i mål- og prioriteringsrundskrivets forstand og således være blant de sentralt prioriterte.

29. Møte med Tryggedirektøren

Tryggedirektøren har i møte med riksadvokaten orientert om etatens tiltaksplan mot trygdemisbruk. Trygdeetaten vil forskyve tyngdepunktet noe fra tillit til kontroll. Det er opprettet en egen seksjon i direktoratet for å arbeide med saker om trygdemisbruk. Slike saker skal også gis større oppmerksomhet regionalt og lokalt. Det kan forventes flere anmeldelser for trygdebedrageri.

30. Hensynet til fornærmede – uttalelse fra bistandsadvokat til anvendelse av rettsmidler

Hensynet til ofre for kriminalitet står selvsagt sentralt for påtalemyndigheten. Det kan likevel være grunn til å minne om dette, og de forskjellige regler som er gitt for å sikre fornærmedes stilling, på påtalemøtene, se bl.a. en fyldig gjennomgang i Ot. prp. nr. 46 (2000-2001). Det kan ofte være naturlig å høre bistandsadvokatens syn på anvendelse av rettsmidler.

Neste statsadvokatmøte holdes *onsdag 29. mai til fredag 31. mai 2002* på Lillehammer turisthotell med Hedmark og Oppland statsadvokatembeter som teknisk arrangør. (NB! Møtet er forskjøvet en dag på grunn av hotellreservasjonen.)

Tor-Aksel Busch

Hans-Petter Jahre
ass. riksadvokat

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

DERES REF.:

VÅR REF.:

Ra 98-351 KHK/hps
810/2

DATO:

30.06.00

STATSADVOKATMØTET 2000 - OPPSUMMERING

Riksadvokaten takker for sist og for aktiv og positiv deltakelse under årets statsadvokatmøte.

Det gis nedenfor en stikkordsmessig oppsummering av temaer som ble behandlet og direktiver gitt under møtet. Alle statsadvokatene, også de som ikke var til stede, bes gitt en kopi av oppsummeringen. Det er embetsledernes ansvar å følge opp påleggene og i nødvendig utstrekning formidle dem til politiet på en hensiktsmessig måte.

1. Statsadvokatenes fagledelse

I omtalen av faglederrollen rettet riksadvokaten oppmerksomheten mot kvaliteten i straffesaksbehandlingen. Sterkt fokus på tempo og saksbehandlingsfrister innebærer en fare for at politiet og underordnet påtalemyndighet fristes til å renonsere på kvaliteten. Gjennom kontroll av enkeltsaker, ved inspeksjoner og instruksjoner på påtalemøter er det statsadvokatenes ansvar å sikre at straffesaksbehandlingen oppfyller kravet om høy kvalitet, jf. riksadvokatens rundskriv av 21. januar 2000 (nr 1/2000).

Videre understreket riksadvokaten viktigheten av at statsadvokatene utferdiger regionale prioriteringer og, i nært samarbeid med politimestrene, deltar aktivt i utformingen av de lokale prioriteringer og sørger for at disse følges opp.

2. Riksadvokatens rolle når statsadvokater utsettes for kritikk

Riksadvokaten er innforstått med den belastning det er å bli utsatt for – ofte uberettiget – kritikk, særlig når kritikken fremføres i media. Likevel vil riksadvokaten fortsatt være tilbakeholden med å gå ut med faglige eller personlige støtteerklæringer i slike situasjoner. Ikke sjelden kan kritikken være en bevisst strategi for å forsøke å få riksadvokaten til å overta saken. Det krever ingen nærmere begrunnelse at det både er prinsipielt uheldig og egnet til å svekke statsadvokatenes autoritet dersom riksadvokaten bringes inn som et operativt ledelselement på områder hvor statsadvokaten selv har

full kompetanse. I tillegg vil det lett skapes tvil og reises innsigelse mot riksadvokatens habilitet ved en eventuell etterfølgende behandling.

3. Arbeidsgrupper

Erfaringen med bruk av arbeidsgrupper er god og riksadvokaten vil fortsette å nedsette slike grupper for å utrede aktuelle spørsmål. Medlemmene av Voldtektsgruppen og Medieutvalget ble takket for god innsats. Alle statsadvokatene har fått/vil få tilsendt et eksemplar av rapportene.

Medieutvalgets utredning er sendt på høring med frist for uttalelse til 15. juni 2000. Riksadvokaten vil behandle forslagene i utredningen på bakgrunn av disse høringsuttalelsene og debatten på statsadvokatmøtet.

Voldtektsgruppens utredning er sendt politimestrene og statsadvokatene til høring med frist til 1. september 2000. Politimestrene er bedt om straks å vurdere og sette i verk de forslag som retter seg direkte til politidistriktene og i høringsuttalelsen redegjøre for hvilke tiltak som er – eller vil bli – igangsatt.

Det er nedsatt en gruppe som skal se på etterforskingen av drapssaker med ukjent gjerningsmann. En gruppe som skal se nærmere på etterforskingen av Sefo-saker vil bli oppnevnt i nær fremtid.

4. Avgjørelser og uttalelser fra riksadvokaten

Kompendiet for 1999 sendes ut i disse dager (1 eksemplar til hver av statsadvokatene, 2 eksemplarer til hvert politidistrikt med oppfordring til å kopiere opp til alle påtalejuristene og andre interesserte). Statsadvokatene oppfordres til å nevne kompendiet på påtalemøtene.

5. Voldskompendium

Dette vil bli sendt ut til statsadvokatene og politidistriktene i løpet av sommeren.

6. Statsadvokatenes ansvar for opplæring og oppfølging av nye etterforskningsmetoder mv.

I løpet av kort tid er det, eller vil det bli, vedtatt en lang rekke straffeprosessuelle og strafferettslige endringer av stor rekkevidde. Det gjelder særlig nye metoder (lov av 3. desember 1999 nr. 82), anonyme politiforklaringer og vitneførsel (Ot. prp. nr. 40 (1999-2000) og bruk av provokasjon og vederlag til politikilder (se riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000 av 26. april i år. Det vil også komme et gradert rundskriv med nærmere retningslinjer). Endringene er i det vesentlige en følge av ønsker fra politi og påtalemyndighet. Dette legger et stort ansvar på etaten, både for opplæring og bruk. Statsadvokatene må initiere opplæring i egen region ut fra sin kunnskap om de lokale forhold. Dette bør planlegges allerede før sommeren. Riksadvokaten er beredt til på forespørsel å søke å avklare generelle tolkningsproblemer som måtte komme opp.

Gjennom endringene ovenfor og de nye inndragningsregler, som trådte i kraft 1. juli 1999, har politiet og påtalemyndighetene fått nye og viktige ”verktøy” i bekjempelsen av den profesjonelle og alvorlige kriminalitet. For politidistriktene er det viktig å vise at dette gir resultater.

7. Straffesaksbehandlingen 1999 – status og utfordringer

Rapporten "Kriminalitetsutvikling og straffesaksbehandling 1999 – status og tiltak" sendes ut i løpet av sommeren. En samling av plansjer som ble benyttet av ass. riksadvokat Hans-Petter Jahre under hans foredrag vedlegges.

Kvalitetskravet er ufravikelig. Statsadvokatenes oppfølging og kontroll av straffesaksbehandlingen er viktig for å sikre at denne holder høy kvalitet og at de involvertes rettssikkerhet ivaretas. Med det sterke fokus på de målbare resultater (saksbehandlingstid og oppklaringsprosent) kan statsadvokatens rolle som "ekstern kvalitetskontrollør" ikke undervurderes.

Noen hovedtrekk i resultatene fra 1999 skal nevnes:

- Oppklaringsprosenten for forbrytelser er omtrent uendret på landsbasis. Den gode utvikling for grove tyverier fra bolig har fortsatt, men det er bekymringsfullt at oppklaringsprosenten for voldsforbrytelser har sunket hvert år i treårsperioden 1997 – 1999.
- Også for saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser er det små endringer for landet som helhet. Saksbehandlingstiden er åpenbart for lang, og inntrykket er fortsatt at det er påfallende små forskjeller mellom ulike sakstyper og påtaleavgjørelser og mellom prioriterte og uprioriterte saker.
- Derimot er det store forskjeller mellom politidistriktene både i oppklaring og saksbehandlingstid. Etter riksadvokatens syn er forskjellene vesentlig større enn det som kan forklares med ulikheter i befolkningssammensetning, kriminalitetssituasjon og ressurser.
- Hovedproblemet er liggetiden. Både på etterforskningsstadiet (perioden fra anmeldelse til ferdig etterforsket sak) og på påtalestadiet (perioden fra ferdig etterforsket sak til påtaleavgjørelsen i politiet) utgjør den tid det arbeides aktivt med saken bare en liten del av den totale saksbehandlingstid. En hovedårsak til dette er at så mange saker er under behandling samtidig at det ikke er mulig å holde tilfredsstillende fremdrift. En avgjørende forutsetning for varig å kunne redusere saksbehandlingstiden vesentlig er derfor at restansene ligger på et akseptabelt nivå (volum og aldersfordeling) i forhold til politidistriktets kapasitet. Både for landet som helhet og i alle statsadvokatdistrikter synes kapasiteten å være tilstrekkelig i den forstand at man klarer å "ta unna" de saker som kommer inn. Således er antall påtaleavgjorte saker pr. år høyere enn antall anmeldelser.

8. Straff overfor helsepersonell

Antallet saker mot helsepersonell synes å være økende. Kvaliteten på etterforskningen ser ut til å være i bedring. Kripes kan anmodes om etterforskbistand, også i saker om aktiv dødshjelp.

Riksadvokaten har i en avgjørelse lagt til grunn at en fylkeskommunalt ansatt sykepleier ikke faller inn under straffeloven §§ 324 og 325 (er ikke "Offentlig Tjenestemand" eller "Embeds- eller Bestillingsmand").

Ny lov om helsepersonell av 22. april 1999 vil antakelig tre i kraft 1. januar 2001. Endringene er betydelige, bl.a. omfattes alt helsepersonell av den nye loven.

Skyldkravet er fastsatt til grov uaktsomhet, jf. Rt 1997 side 1800 som gir tilslutning til riksadvokatens praktisering av skyldkravet i legeloven.

Det er ofte behov for sakkyndig bistand både for å klarlegge normen for forsvarlig atferd og for å vurdere den aktuelle handlemåte opp mot denne normen. Det ble understreket at det må utformes et presist mandat for den sakkyndige.

Etter den nye loven kreves påtalebegjæring fra Statens Helsetilsyn. Det må påses at politiet er klar over dette og sørger for å forelegge saken for helsetilsynet.

9. Nytt personalreglement

Generaladvokaten er sekretariat for det nye ansettelsesrådet som nå er utnevnt. Reglementet fastslår at riksadvokaten er "nærmeste foresatte" for embetslederne. Embetslederne er nærmeste foresatte for statsadvokatene ved embetet.

Reglementet medfører endringer i hvem som skal besørge kunngjøring av stillinger. Av størst praktisk betydning er at det enkelte embete selv skal kunngjøre ledige statsadvokatstillinger. Embetene må selv dekke omkostningene ved dette. Riksadvokaten har nå fullmakt til å konstituere førstestatsadvokater og statsadvokater for inntil 6 måneder, men har ingen bevilgningsfullmakt. Er det behov for tilleggsbevilgning, må saken til departementet. Det kan være hensiktsmessig med underhåndskontakt med departementet på forhånd. Det må beregnes tid til å forelegge saken for departementet dersom det sammen med anmodningen om konstitusjon også bes om tilleggsbevilgning. Riksadvokaten er innstilt på praktisere 6 månedersregelen med fleksibilitet hvor det er aktuelt med påfølgende konstitueringer som samlet varer mer enn 6 måneder.

10. Kompetanse til å gi advarsel

Etter et av alternativene i straffeloven § 324 er det en forutsetning for straff at tjenestemannen handler "trods Advarsel". I praksis har det forekommet tilfeller hvor en tjenestemann har fått påtale for gjentatt skjodesløshet i tjenesten, men hvor det ikke kunne legges til grunn at det var gitt formell advarsel. Statsadvokatene har kompetanse til å gi advarsel, jf Rt 1935 side 745. Advarselen må sikres notoritet ved at den gis skriftlig. Det må gjøres utvetydig klart for tjenestemannen at han tildeles en advarsel og mulige konsekvenser av fortsatt forsømmelig forhold bør opplyses. Selv om statsadvokatene har kompetanse til å gi advarsel, antar riksadvokaten at det regelmessig er mer hensiktsmessig at politimesteren (ev. ansettelsesrådet) som nærmeste foresatte forestår dette.

11. Endring av straffeprosessloven § 13

Straffeprosessloven § 13 ble endret ved lov av 3. mars 2000 nr. 13 og trådte i kraft straks. Den tidligere plikt til forening av saker er nå gjort om til en skjønnsmessig regel. Hensikten er i større grad å pådømme sakene fortløpende og så snart som mulig. Utgangspunktet bør være at sakene påtaleavgjøres og irettesføres separat med mindre hensynet til bevisførselen eller tungtveiende prosessøkonomiske forhold tilsier forening. I tillegg til å øke tempoet i straffesaksbehandlingen, vil fortløpende pådømmelse redusere "kvantumsrabatten" og forenkle sakene. Overfor unge lovbrytere er det særlig viktig at pådømmelse skjer raskt og at de ikke gis anledning til å pådra seg nye straffbare forhold før pådømmelse.

Det har vært reist spørsmål om endringen av § 13 vil føre til økt bruk av straffeprosessloven § 70 (prosessøkonomisk påtaleumnløstelse). Riksadvokaten vil gi ut et rundskriv om anvendelsen

av denne bestemmelsen. Det nå særlig tas hensyn til at fornærmede ikke mister muligheten til pådømmelse av sitt erstatningskrav sammen med straffesaken ved at det gis påtaleunntatelse.

12. Rapport fra CPT

"The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman and Degrading Treatment or Punishment" (CPT) besøkte bl.a. Asker og Bærum, Bergen, Oslo og Romerike politidistrikter 13. – 29. september 1999. Komiteen hadde også samtaler bl.a. med Justisdepartementet, ombudsmannen og riksadvokaten.

I sin rapport (merket konfidensiell) av 29. mars 2000 kritiserer ikke komiteen Norge for overdreven bruk av varetekt (verken antall fengslinger eller lengden). Komiteen har tidligere vært kritisk til bruk av politiceller for varetektsfanger, men synes nå relativt tilfreds siden kravet om overføring til ordinært fengsel innen 24 timer etter fengslingskjennelse stort sett etterleves. CPT bemerker dog at det har vært problemer med for treg overføring i Bergen.

Av andre bemerkninger fra CPT nevnes:

Komiteen ser riksadvokatens retningslinjer av 10. november 1999 om underretning til pårørende og advokat om pågrepelse som en positiv utvikling. Men retningslinjene burde omfatte alle personer som er frihetsberøvet av politiet (også innbrakte etter politiloven).

Komiteen aksepterer at det kan være nødvendig å utsette underretning i enkelte tilfeller, men i så fall i henhold til klare regler og etter skriftlig beslutning av overordnet polititjenestemann eller påtalemyndighet.

CPT hilser velkommen at det utarbeides en informasjonsfolder til utdeling til pågrepne. (Utkast ble sendt fra riksadvokaten til Justisdepartementet 10. november 1999). Komiteen bemerker at folderen bør gjøres tilgjengelig også for innbrakte.

Justisdepartementet foreslo i en høring av 10. januar i år at alle pågrepne skal orienteres om sin rett til å nekte å forklare seg til politiet. Riksadvokaten gav i sin høringsuttalelse av 10. april uttrykk for at en i og for seg ikke har prinsipielle innvendinger mot dette forutsatt at unnlatt underretning ikke har noen rettslige konsekvenser. Riksadvokaten peker imidlertid på at de praktiske ulempene ikke er ubetydelige, og at en orientering i form av utdeling av en folder neppe vil gi særlig rettssikkerhetsmessig gevinst. Forslaget støttes derfor ikke av riksadvokaten.

Sefo-ordningen ble ikke berørt i samtaler mellom CPT og riksadvokaten og heller ikke i lederens oppsummering ved avslutningen av besøket. I sluttrapporten uttaler likevel komiteen at den har "reservasjoner" når det gjelder at klageren ikke har rett til forklare seg for Sefo og ikke har rett til å være til stede ved avhør av vitner og mistenkte. Videre er komiteen kritisk til at en polititjenestemann i aktiv tjeneste er medlem av Sefo.

13. Forslag om endring av reglene om varetekt

Arbeidsgruppen under ledelse av ass. riksadvokat Hans-Petter Jahre (raskere straffesaksavvikling) har, inspirert av den rettslige regulering i Sverige og Danmark, foreslått overfor departementet at enkelte endringer i reglene for varetekt bør utredes nærmere. Regelendringene som foreslås utredet er bl.a.:

Forlengelse av fristen for fremstilling for forhørsretten av pågrepne til 4 dager som en prøveordning. Politiet vil i tilfelle få bedre tid til å forberede saken, behovet for varetekt vil

antagelig reduseres og forhørsretten får bedre grunnlag for å prøve fengslingsbegjæringen.

Ordinær lengstefrist reduseres fra 4 til 2 uker. Hensikten er å få opp tempoet, også ved å unngå at etterforskingsskritt først foretas mot slutten av 4 ukers perioden.

Forhørsretten bør pålegges en sterkere kontroll med fremdriften av etterforskingen.

Forhørsretten må treffe særskilt beslutning om isolasjonsfengsling, og det fastsettes lengstefrister for slik fengsling avhengig av strafferamme. Det gis ekstra fradrag for utholdt isolasjonsfengsling.

Arbeidsgruppens sluttrapport ble overlevert Justisdepartementet 20. juni 2000.

14. Etterforsking av brann saker

Bruken av sakkyndige er ofte utilfredstillende i brann saker (straffeloven §148). Av de sakene som sendes inn til riksadvokaten returneres svært mange fordi den sakkyndige uttalelsen ikke gir nødvendige svar. Det må utformes mandat/spørsmål til den sakkyndige hvor utgangspunktet må være hva en trenger bistand til, for eksempel "hvordan ville brannen ha utviklet seg dersom den ikke hadde blitt varslet/brannvesenet ikke hadde kommet til stedet?" og "hvor lang tid ville det tatt før ...". Skyldvurderinger skal den sakkyndige heller ikke her foreta, og han skal slett ikke ta stilling til om straffeloven § 148 er overtrådt.

Riksadvokaten vurderer å ta opp spørsmålet om endring av straffeloven § 148 med Justisdepartementet.

15. Ekspedisjoner til riksadvokaten

Eventuell varetekt og fengslingsfrist skal fremgå av statsadvokatenes oversendelsespåtegning til riksadvokaten. Eventuell omgjøringsfrist skal påføres. Personaliamappen skal alltid ligge i saken, også klagesaker. Anker domfelte byrettens dom i saker hvor påtalekompetansen ligger hos riksadvokaten, skal saken sendes riksadvokaten for vurdering av om også påtalemyndigheten skal anke.

Ortografiske feil skjemmer og kan gi inntrykk av at også den innholdsmessige kvaliteten svikter.

16. Tvangsmessig gjennomføring av blodprøve for DNA-typing

Riksadvokaten gav på statsadvokatmøtet i fjor uttrykk for at statsadvokatenes beslutning om registrering måtte være tilstrekkelig tvangsgrunnlag for om nødvendig å ta blodprøve med makt. Dette er også nedfelt i pkt. 7 i referatet fra møtet. Likevel har det fra et statsadvokatdistrikt blitt gitt uttrykk for det motsatte. Det er opplyst at de innsatte ved Ullersmo og Ila nå regelmessig nekter å gi blodprøve frivillig.

Det er fortsatt riksadvokatens oppfatning at statsadvokatens beslutning er tilstrekkelig tvangsgrunnlag. Etter straffeprosessloven § 160a annet ledd kan det innhentes prøve fra personer som kan registreres. Bestemmelsens siste ledd gir Kongen kompetanse til å fastsette nærmere regler om gjennomføringen. I påtaleinstruksens § 11a-2 fjerde ledd er det bl.a. fastsatt at "ansvaret for at profiler ... blir registrert ... tilligger statsadvokaten". I motsetning til på etterforskningsstadiet, se straffeprosessloven § 157 fjerde ledd, er det ikke ved registrering etter rettskraftig dom gitt regler om rettslig prøving dersom domfelte ikke samtykker.

Motsetningsvis taler dette for at spørsmålet om prøvetaking (eller registrering) ikke kan bringes inn for retten. Sendes saken likevel til retten, vil domstolen ikke ha noe regelverk å forholde seg til og bør trolig avvise saken. Spørsmålet om registrering, men ikke gjennomføringen av blodprøvetakingen, kan derimot påklages til riksadvokaten.

Et moment i motsatt retning er at etter påtaleinstruksen § 11-4 må det ikke tas fingeravtrykk og foto av noen som nekter å medvirke uten etter rettens beslutning.

Riksadvokaten har kommet til at med den uklarhet som nå har oppstått bør det ikke tas blodprøve med tvang. (Beslutning om registrering tas som før og prøve tas dersom domfelte ikke protesterer.) Riksadvokaten har tatt opp spørsmålet om endring av påtaleinstruksen opp med Justisdepartementet i brev av 2. juni i år.

Det har oppstått flere spørsmål knyttet til registrering av DNA-profiler og riksadvokaten tar sikte på ajourføre rundskrivet om DNA-registrering etter at påtaleinstruksen er endret.

17. Ankehyppighet

Riksadvokaten gav ved forrige statsadvokاتمøte uttrykk for at det var ønskelig med økt ankehyppighet. I 1998 var det i alt 62 anker i straffesaker som ble prøvet for Høyesterett. Av disse var 44 domfeltes anke og 18 fra påtalemyndigheten. I 1999 økte antallet anker til 71. Av disse var 50 fra domfelte og 21 fra påtalemyndigheten.

Justitiarius har forsiktigvis antydnet at Høyesterett bør behandle om lag 100 anker i straffesaker årlig. Også påtalemyndigheten har ansvar for rettsutviklingen og riksadvokaten gjentar oppfordringen om å se på muligheten for å anke flere saker.

Det er for øvrig fra Høyesteretts side gitt uttrykk for at dommerne setter pris en "dynamisk" prosedyre. Også i vår høyeste domstol kan det være grunn til etterstrebe en viss ledighet og å markere tro på saken.

18. Ikrafttredelse av de nye særreaksjonsreglene

Justisdepartementet har i høringsbrev av 11. februar d.å. foreslått at reglene trer i kraft 1. januar 2001 eller 1. juli samme år. Riksadvokaten og Den rettsmedisinske kommisjon har begge foreslått at ikrafttredelsesloven endres. Riksadvokaten gav i brev av 22. januar 1998 uttrykk for at overgangsreglene burde endres slik at idømt sikring skulle løpe frem til utløpet av sikringstiden og først "transformeres" til en ny særreaksjon dersom det er behov for forlengelse.

I sin høringsuttalelse av 11. mai i år uttalte riksadvokaten bl.a.:

"Som en del av en mellomløsning foreslår departementet at domfelte skal ha adgang til å kreve at påtalemyndigheten enten innstiller sikringstiltaket eller reiser sak med påstand om konvertering til en av de nye særreaksjonene. Riksadvokaten er ikke uten forståelse for dette forslaget. Det kan synes rimelig at domfelte, dersom han ønsker det, har mulighet til å fremme omgjøringssak og dermed få prøvet om vilkårene for særreaksjon er oppfylt også etter de nye reglene og i tilfelle få sin sikringstid regulert av disse.

Etter departementets forslag skal imidlertid denne ordningen ikke gjelde hvor sikringstiltak ikke er satt i verk når loven trer i kraft. Påtalemyndigheten må etter forslaget gjennomgå alle saker hvor det er idømt straff og sikring, finne frem til de saker

hvor sikring (ennå) ikke er satt i verk og vurdere om det bør fremmes forvaringssak. Dette støter mot de samme praktiske og ressursmessige problemer som tidligere beskrevet i henvendelsen herfra. Anslaget for ressursbehovet – ca 5 årsverk – kan neppe nedjusteres vesentlig dersom departementets forslag vedtas siden alle de "dobbeltsporede" sakene må gjennomgå og eventuelt transformeres samtidig som det er grunn til å tro at mange av dem som i dag har "ren" sikringsdom vil kreve innstilling av sikringen etter nr. 4 ("omgjøringssak").

Riksadvokaten antar det bør være tilstrekkelig at domfelte som er idømt sikring som ikke er satt i verk gis anledning å fremme krav om at påtalemyndigheten enten innstiller sikringen eller fremmer omgjøringssak ..."

Hvilken løsning som velges har som det fremgår store konsekvenser for statsadvokatene som bør følge nøye med på hva resultatet blir og må planlegge, og budsjettere, i henhold til dette.

19. Underretning til fornærmede

Foranlediget av en klage til ombudsmannen understrekes at gjenpart av orienteringen om påtaleavgjørelse til fornærmede skal ligge i saken.

20. Straffeloven § 239

Riksadvokaten har, basert på materiale innsendt fra statsadvokatene, gjennomgått og oppsummert praksis i saker om uaktsomt drap i brev av 29. mars d.å. til departementet.

Det ledende synspunkt for anvendelsen av straffeloven § 239 bør være at bestemmelsen i dag bare bør nyttes hvor uaktsomheten går ut over det den alminnelige "hverdagsbilist" må erkjenne å gjøre seg skyldig i fra tid til annen. Med andre ord legger en seg på en noe lempeligere aktsomhetsnorm etter straffeloven § 239 enn etter veitrafikkloven § 3. En har mottatt noen signaler om at domstolene som følge av den tidligere justeringen av påtalepraksis i tråd med Stortingets opprinnelige forutsetning kan se ut til lettere å frifinne tiltalte også for overtredelse av veitrafikkloven § 3. En slik tendens må i tilfelle aktivt motarbeides. Riksadvokaten mottar gjerne dommer til illustrasjon av denne problemstillingen.

I brevet til departementet foreslår riksadvokaten også at Straffelovrådet utreder om skyldkravet i § 239 bør endres til grov uaktsomhet.

21. Kjuus-saken

Klagen fra Jack Erik Kjuus til Den europeiske menneskerettsdomstol ble avvist av domstolen 17. mars 2000.

Det understrekes at saker om overtredelser av straffeloven §§ 135a og 349a fortsatt må etterforskes grundig og det må foretas en nøye vurdering av mulighetene for å nå fram i domstolene. Med mindre det klart fremgår at forholdet ikke er straffbart, skal henleggelse ikke besluttet før det er foretatt en etterforskning som viser, og gjør det mulig å etterprøve, om straffbarhetsvilkårene er oppfylt.

22. Erstatningssaker for Strasbourg-domstolen

Menneskerettsdomstolen har til behandling tre saker med påstand om at norske domstoler har krenket EMK art. 6(2) (uskyldspresumpsjonen). To av sakene gjelder spørsmålet om det er i strid med art. 6(2) å nekte erstatning etter straffeprosessloven § 444 til tross for at klageren er frifunnet i straffesaken. I en sak er påstanden at det er i strid med uskyldspresumpsjonen å tilkjenne en påstått fornærmet erstatning fra en som er frifunnet i straffesaken.

Avgjørelsene kan, dersom domstolen konstaterer krenkelse, få stor betydning for norsk rett på disse områdene.

Neste statsadvokatmøte holdes 29. – 30. mai 2001 i Oslo-området med Økokrim som teknisk arrangør.

Samtlige statsadvokater ønskes god sommer.

Hans-Petter Jahre
ass. riksadvokat

for Knut H. Kallerud
førstestatsadvokat

Vedlegg

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

DERES REF.:

VÅR REF.:
Ra 98-185 IF/GEK
810/2

DATO:
05.07.99

STATSADVOKATMØTET 1999 – OPPSUMMERING

Riksadvokaten takker for sist og for positiv deltakelse fra hver enkelt.

Som bebudet gis her en stikkordsmessig oppsummering av temaer som ble behandlet og direktiver som ble gitt under møtet. Det er førstestatsadvokatenes ansvar å følge opp påleggene og - der det er aktuelt - sørge for at de formidles til politiet på en hensiktsmessig måte.

1. Straffesaksbehandling og fagledelse

Riksadvokatens mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i inneværende år er gitt i rundskriv herfra av 14. januar 1999, Del II-nr.1/1999, se også statusrapport for 1998 av 19. april d.å.

Mål og prioriteringsrundskrivet vil heretter bli gitt ut i januar hvert år. Selv om mål og prioriteringer i høy grad vil ligge fast, er det nødvendig å vurdere dem årlig og eventuelt fastsette justeringer basert bla. på endringer i kriminalitetsbildet og utviklingen i straffesaksbehandlingen.

I den årlige statusrapporten vil riksadvokaten bla. beskrive kriminalitetsutviklingen og graden av måloppnåelse for øvrig (kvalitet, oppklaringsprosent, tempo og reaksjoner) i det foregående år.

Riksadvokaten er avhengig av godt grunnlagsmateriale for arbeidet med styrings- og rapportdokumentene. Statsadvokatembetene har her en sentral rolle. Utover den pålagte rapporteringen, er riksadvokaten også takknemlig for forslag fra samtlige statsadvokater til innhold og utforming av det årlige rundskrivet og årsmeldingen.

Som ledd i fagledelsen av påtalemyndigheten i politiet må statsadvokatene utarbeide et opplegg for årlig rapportering fra politidistriktene. Dette kan gjøres etter mønster av rapporteringsordningen for statsadvokatene til riksadvokaten. Det vises til riksadvokatens brev av 31. mai 1999 til Justisdepartementet som i gjenpart er sendt samtlige embeter.

2. Straff som fortjent?

Statsadvokatene bør ha sin oppmerksomhet rettet mot de spørsmål og problemstillinger som førstestatsadvokatene Tor-Geir Myhrer og Einar Høgetveit tok opp i sine innledninger. Konkret innebærer det at når det gis høringsuttalelser innenfor spesiallovgivningen, må forholdet mellom straff og alternative sanksjoner nøye vurderes. Er det forslag om sanksjoner utenfor straffesystemet er det viktig å ha et gjennomtenkt forhold til de betegnelser som benyttes for å unngå uklar og overlappende begrepsbruk.

3. Riksadvokatens rundskriv

Riksadvokatens midlertidige og sanerte rundskrivsamling er sendt statsadvokatene og politidistriktene. Statsadvokatene må forsikre seg om at samlingen er kopiert og delt ut til alle påtalejuristene i politiet. Arbeidet med revisjon av rundskrivene fortsetter. Statsadvokatene inviteres til å komme med forslag til endringer, tilføyelser, opphevelser og i hvilken form rundskrivene bør kommuniseres til politiet og påtalemyndigheten.

4. Inndragning

Ved lov av 11. juni 1999 er det vedtatt endringer i straffeloven om inndragning av utbytte. Lovendringen trer i kraft 1. juli 1999. Riksadvokaten vil i løpet av inneværende år utgi et rundskriv om håndhevelsen av inndragningsansvar. Inntil rundskrivet foreligger er det statsadvokatenes ansvar å gi de nødvendige påtalemessige direktiver til politiet. Lovens forarbeider er NOU 1996:21, Ot.prp. nr. 8 (1998/99) og Innst. O. nr. 50 (1998/99). Forarbeidene til loven omhandler ikke overgangsregler. Riksadvokaten antar gjerningstidspunktet fra den (de) handling(er) som danner grunnlag for inndragningen, må være avgjørende for om de nye reglene kommer til anvendelse.

5. Anker fra påtalemyndigheten til Høyesterett

Riksadvokaten gjentar og forsterker oppfordringen fra fjorårets statsadvokatmøte om å anke flere saker til Høyesterett. I dag synes ankehyppheten i påtalemyndigheten for lav. Det vises til vedlagte notat med oversikt over Høyesterettssakene for 1998.

Det bør legges større arbeid i utarbeidelsen av ankeerklæringene. Særlig må begrunnelsen for hvorfor det er viktig å få prøvd saken i Høyesterett komme klart frem.

En minner om at Høyesterett har uttalt ønske om en disposisjon over aktors innlegg/prosedyre, særlig i omfattende anke- og kjæremålssaker.

Det nevnes i denne sammenheng at riksadvokaten etter statsadvokatmøtet har mottatt et signal fra Høyesterett om at statsadvokatene i enkelte tilfeller ikke er godt nok forberedt når det gjelder menneskerettsspørsmål. Møtende aktor må være forberedt også på slike problemstillinger. Atskillige spørsmål av menneskerettslig art er behandlet i norsk rettspraksis. Disse avgjørelsene må selvsagt møtende aktor kjenne. Men i enkelte tilfeller bør også relevant praksis fra Strasbourg-organene innhentes og sentrale internasjonale rettskilder ellers konsulteres. Riksadvokatembetet (Kallerud) kan i tillegg i noen grad være behjelpelig.

6. Behandling av rettsmiddelerklæringer mv.

Påtalemyndigheten bør gi uttalelse til domfeltes anke, både om faktum og juss. Uttalelser og rene oversendelsespåtegninger skal alltid gå med gjenpart til forsvarer. Løpende frister skal uttrykkelig angis, herunder fengslingsfrist.

Kjæremål over lagmannsrettens beslutning om å nekte en anke fremmet skal sendes direkte til lagmannsretten, ikke via riksadvokaten.

7. DNA-registrering

Riksadvokaten har lagt til grunn at det ikke er adgang til rettslig prøving av registreringsspørsmålet. Dette følger av sammenhengen mellom de forskjellige bestemmelser i loven. Straffeprosessloven § 157 bestemmelser at prøvetaking under etterforskning bare kan skje etter beslutning av retten dersom mistenkte ikke samtykker. Registrering av profiler i registret etter rettskraftig dom derimot "tilligger statsadvokaten", se straffeprosessloven § 161a, jf. påtaleinstruksen § 11a-2 fjerde ledd. Sondringen mellom hvem som kan treffe beslutning under etterforskningen og etter rettskraftig dom har gode grunner for seg.

Etter riksadvokatens oppfatning er det ikke adgang til særskilt klage over prøvetakingen. Så vel prøvetakingen som selve registreringen hos Kripos bør ses som en oppfølging av statsadvokatens beslutning om registrering, ikke som selvstendige vedtak som kan påklages.

Klage over registreringen har etter riksadvokatens oppfatning ikke automatisk oppsettende virkning. Å se det slik at "skaden" - i betydningen blodprøve - allerede har skjedd, er lite treffende. Det virkelige inngrepet er registreringen og den kan reverseres fullt ut om klageren får medhold. Det alminnelige utgangspunkt er at klager ikke har oppsettende virkning med mindre underinstansen eller klageinstansen beslutter det, jf. fvl. § 42. Bestemmelsen gjelder ikke direkte, jf. påtaleinstruksen § 11a-5 annet ledd siste punktum som gir reglene i fvl. kap. VI anvendelse så langt de passer (§ 42 er plassert i kap. VIII). Men prinsippet må antagelig være allmenngyldig, jf. også riksadvokaten rundskriv om klage over påtaleavgjørelser av 31. oktober 1996, Del II-nr.2/1999 pkt. V som fastsetter det samme på området for straffeprosessloven § 59a.

8. Narkotikarundskrivet - analyse/registrering

Fortsatt sendes et ikke ubetydelig antall narkotikabeslag til analyse til tross for at registrering ville vært tilstrekkelig. Dette skaper unødige belastninger på laboratorieavdelingen ved Kripos med forsinkelse til følge. Statsadvokatene må sørge for at påtalemyndigheten i politiet etablerer faste rutiner som sikrer at retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 1/1998 pkt. IV. 3 blir fulgt.

9. Rettsanmodninger

Som ledd i samarbeidet mellom riksadvokatene i Østersjøområdet har en arbeidsgruppe utarbeidet en manual til hjelp ved rettsanmodninger. (Manualen er delt ut i form av en diskett til alle statsadvokatembetene.)

Ved rettsanmodninger fra utlandet skal statsadvokatene påse at den anmodningen kommer fra opplyses om forventet saksbehandlingstid, hvem som er ansvarlig kontaktperson i Norge - navn, tjenestested, telefon, telefaks mv. Kontaktpersonen kan gjerne være en tjenestemann i politiet.

10. Inspeksjonsrapporter

Departementet har lagt til grunn at inspeksjonsrapportene er offentlige. Det innebærer at omtale eller henvisning til konkrete straffesaker må gis i eget vedlegg som uttrykkelig påføres: "Ikke offentlig, jf. offentlighetsloven § 1 tredje ledd".

I tillegg til utarbeidelse av inspeksjonsrapport, bør statsadvokatene vurdere å følge opp inspeksjonene med et møte med politidistriktets ledelse hvor resultatet av inspeksjonen

gjennomgå og drøftes.

11. Overvåkingssaker – inspeksjon

Det vises til riksadvokatens brev av 25. mai 1999 med påminning om ansvaret for oppfølging av virksomheten ved overvåkingstjenesten i distriktet. Ellers nevnes at den varslede revisjonen av riksadvokatens rundskriv av 13. november 1995, Del II-nr.1/1995 må utstå til etter behandlingen av Danielsen-utvalgets innstilling.

12. Varetekt i politiarrest og forbud i varetektstiden mv.

Det ble minnet om riksadvokatens brev av 3. mars 1998 som bla. følger opp rapport fra Europarådets torturovervåkingskomité (CPT). I brevet understrekes bl.a.:

”Varetektsinnsatte skal være overført til ordinært fengsel innen 24 timer etter at fengslingskjennelse er avsagt. Det er den enkelte påtaleansvarliges ansvar å kontrollere at overføring skjer innen fristen.

Påtalemyndigheten skal ikke begjære forbud for lenger enn fire uker av gangen selv om den begjærte fengslingstid er av lenger varighet. Når varetektsfengslede er gitt forbud etter straffeprosessloven § 186 annet ledd, må påtalemyndigheten sørge for at etterforskningen blir innrettet slik at forbudsperioden kan bli kortest mulig og forbudet må søkes praktisert med fleksibilitet og undergis en løpende vurdering.”

13. Forslag om utvidet adgang til bruk av varetekt i alvorlige voldssaker

Riksadvokaten har ved brev av 31. mai 1999 foreslått overfor Justisdepartementet at § 172 endres slik at bestemmelsen også omfatter tilfeller hvor det er kvalifisert mistanke om overtredelse av straffeloven § 228 annet ledd, jf. § 232 og § 229 annet straffalternativ jf. § 232. (§ 229 tredje straffalternativ, jf. § 232 omfattes av bestemmelsen i dag.)

14. Sikring

Det ble gjort rede for to avgjørelser fra h.h.v. Høyesterett og Høyesteretts kjæremålsutvalg.

I avgjørelsen fra Høyesterett av 26. mars 1999 (snr. 53/1998) slutter en samlet rett seg til ”prinsippet om at kompetansen følger samme påtalenivå i alle tiltale spørsmål med mindre det er gjort unntak i lov eller instruks”. Det innebærer at spørsmålet om forlengelse av sikringstiden etter straffeloven § 39 nr. 3 hører under riksadvokaten dersom saken opprinnelig er reist etter ordre herfra.

I en kjennelse fra Kjæremålsutvalget av 11. mai 1999 legger utvalget til grunn at ”selv om tiltale for forlengelse av sikringstiden er tatt ut av inkompetent påtalemyndighet, må tiltalen virke fristavbrytende, slik at kompetent påtalemyndighet kan reise tiltale, såfremt det blir gjort så snart den får anledning til det”. Det må således kunne legges til grunn at – i alle fall for en overgangsperiode - vil kompetansemangler ved beslutning om forlengelse kunne repareres.

Det understrekes for øvrig at i rene sikringssaker følger tiltalekompetansen de samme regler som i de alminnelige straffesakene. Riksadvokaten vurderer å gi ut et eget rundskriv om påtalekompetanse.

15. Begrunnelse for bevisvurderinger

Påtaleavgjørelser (henleggelse) som beror på rene bevisvurderinger skal ikke begrunnes i oversendelsespåtegninger til klageinstansen. De vurderinger og avveininger som ligger til grunn for vedtaket skal nedtegnes i et internt notat som vedlegges ved oversendelsen av klagen. I selve avgjørelsen kan derimot en større grad av begrunnelse overveies.

16. Sjøfartsinspektørens påtalekompetanse

Riksadvokaten legger til grunn at sjøfartsinspektørenes påtalekompetanse ikke omfatter henleggelse av etterforskede saker, jf. skriv av 27. mai. d.å. til Sjøfartsdirektoratet som er tilstillet statsadvokatene i kopi. Beslutning om at det ikke er grunn til å iverksette undersøkelser (etterforskning), kan treffes av sjøfartsinspektørene.

17. Anonyme vitner

Utredningen fra lagdommer Marianne Hedlund av 16. april 1999 om anonyme vitner er vedlagt. Den reiser interessante og viktige spørsmål og Justisdepartementet vil sende ut et høringsbrev om spørsmålet om mulig før sommerferien.

18. Trusler mot vitner og andre

Riksadvokaten har fremmet forslag om at det innføres en ny § 132 a i straffeloven som tar sikte på økt strafferettslig beskyttelse for aktørene i straffesakene. En viser til brev av 11. juni 1999 til Justisdepartementet, sendt samtlige statsadvokatembeter som gjenpartsadressater. Justisdepartementet vil trolig sende forslaget på høring, sannsynligvis sammen med anonyme vitner.

19. Straffeloven § 239 - uaktsomt bildrap

Det vises her til riksadvokatens brev av 19. mars 1998 og senere oversendelser av 2. juli og 21. oktober 1998 til samtlige statsadvokatembeter. Riksadvokaten vil ikke ta initiativ for å endre dagens tiltalepraksis. Det vedlegges utskrift fra drøftelser i Stortinget 31. mai d.å. i forbindelse med en interpellasjon om anvendelse av bl.a. straffeloven § 239.

20. Fotoforbud

Det ble redegjort for nye bestemmelser i straffeloven § 390c hvor det i første ledd nr. 1 er vedtatt et generelt forbud mot å fotografere personer i politiets varetekt. Både i forarbeidene og i offentlig omtale er det oppgitt at forbudet er vedtatt etter forslag fra riksadvokaten. Dette er ikke riktig. Riksadvokatens forslag gikk bare ut på et publiseringsforbud for fotografier tatt av personer som deltar på befaringer eller rekonstruksjoner. Dette forslag er, i noe utvidet form, fulgt opp i straffeloven § 390c første ledd nr. 2. Bl.a. som følge av motstanden mot forbudet i første ledd nr. 1, er den nye bestemmelse i § 390c ikke satt i kraft, men vil bli gjenstand for ny utredning sammen med et generelt identifiseringsforbud som Stortinget har pålagt Regjeringen å utrede. Til orientering vedlegges kopi av riksadvokatens brev av 17. juni d.å. til departementet.

21. Visitasjon

Det ble orientert om Ot.prp. nr. 79 (1998-99) om midlertidig endring i politiloven, hvor det foreløpig for en periode på tre år foreslås en utvidet adgang til visitasjon etter en ny regel i politiloven § 10A. Proposisjonen er foranlediget av et forslag fremsatt av riksadvokaten i juli 1998 som ble utdypet og revidert i august samme år.

22. Straffeloven § 349 a

Riksadvokaten har ved avgjørelse av en klagesak i mars 1999 understreket at med mindre det klart fremgår av anmeldelsen at forholdet ikke er straffbart, må det i saker om overtredelse av straffeloven § 349a (og § 135a) først besluttes henleggelse etter at det er foretatt en etterforskning som både viser, og gjør det mulig å etterprøve, om straffbarhetsvilkårene er oppfylt. I den konkrete sak ble det videre uttalt: "De siste ti år er det herfra ved flere anledninger gitt uttrykk for at straffbare handlinger som synes rasistisk motivert, herunder overtredelse av straffeloven § 349a, skal undergis en grundig behandling med streng og konsekvent strafforfølgning."

23. Oppnevning av utvalg

Departementet vil i løpet av høsten oppnevne et utvalg som skal se nærmere på organisering, arbeidsoppgaver og ressurser i den høyere påtalemyndighet.

Etter initiativ fra riksadvokaten har departementet nedsatt to arbeidsgrupper som skal komme med forslag til tiltak for å øke tempoet i straffesaksavviklingen. (Den ene ledes av ass.riksadvokat Hans-Petter Jahre.)

24. Statens Naturoppsyn

Statens Naturoppsyn (SNO) har en sentral rolle innen natur- og miljøforvaltningen. I bekjempelsen av miljøkriminalitet er SNO politiets og påtalemyndighetens samarbeidsparter. Oppsynets kunnskap og kompetanse bør aktivt utnyttes.

Neste statsadvokatmøte holdes på Solstrand hotel ved Bergen 23. - 25. mai 2000.

Samtlige ønskes en god sommer herfra.

Likelydende brev er sendt samtlige statsadvokatembeter.

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

Ingunn Fossgard
statsadvokat

Vedlegg

RIKSADVOKATEN

Sendt samtlige statsadvokatembeter
inkludert ØKOKRIM

DERES REF.:

VÅR REF.:

Ra 98-56 TAB/GML✓
810/2

DATO:

30.06.98

STATSADVOKATMØTET 1998 - OPPSUMMERING

Riksadvokaten takker for sist og benytter anledningen til å ønske samtlige statsadvokater en god sommer. Ved avslutning av møtet på Oppdal ble det fremholdt at det ville komme en kort oppsummering av enkelte punkter. Det av direktiver som gis nedenfor må suppleres med den muntlige omtale som ble gitt under møtet. Påleggene må kommuniseres til politiet på en hensiktsmessig måte. Dette er et ansvar som i første rekke påhviler førstestatsadvokatene.

Konkursprosjektet til ØKOKRIM

ØKOKRIM har ved brev av 8. juni og 17. juni d.å sendt statsadvokatene orientering om konkursprosjektet og verdifullt materiale om håndhevelse/ straffeforfølgning av regnskapsovertredelser. Som fremholdt i riksadvokatens brev av 25. juni 1998 til Sjefen for ØKOKRIM, med gjenpart til førstestatsadvokatene, forventer Riksadvokatembetet engasjement og oppfølging fra statsadvokaternivå i forhold til ubehandlede konkurssaker i eget distrikt. Statsadvokatene må også drøfte med politimestrene hvorvidt det er påkrevet med bistandsanmodning til ØKOKRIM. Statsadvokatene skal i tillegg forsikre seg om at politimestrene har gode rutiner for å finne fram til saker som bør avgjøres med siktelse "bare" for regnskapsovertredelser og hvor reaksjonen må komme raskt. På bakgrunn av det materialet som er sendt ut fra ØKOKRIM bør håndhevingsdelen her falle lettere ut for politiet.

Strategier for hevning av straffenivået, særlig ved vinningskriminalitet

Det materialet som riksadvokaten under møtet på Oppdal bebudet utsendt, samles for tiden ved Riksadvokatembetet og mangfoldiggjøring og utsendelse vil skje i løpet av

sommeren. Det er viktig at dette materialet videreformidles til påtalemyndigheten i politiet med de nødvendige direktiver.

Besøksforbud

Det er fremholdt på de siste statsadvokatmøter at bestemmelsen om besøksforbud i straffeprosessloven § 222 a skal brukes. Det er vår oppfatning at dette fortsatt skjer i for begrenset grad. Det understrekes at det er en påtalemessig vurdering om forbud skal pålegges. I politiet må det være rutiner som sikrer at anmodninger om slike tiltak fra fornærmede og andre kanaliseres inn til påtalemyndigheten. Riksadvokaten vil vurdere å utgi et formelt rundskriv om denne bestemmelse senere, men det gis med dette et pålegg om at bestemmelsen skal nyttes i større grad.

Aktivitetsplikt

Det understrekes at statsadvokatembetene må følge med i media og vurdere om omtale av saksforhold gir foranledning til inngripen fra politiets side, selv om anmeldelse ikke er/vil bli inngitt.

Varetekt/"forbud" i varetektstiden mv.

Det vises her til riksadvokatens brev av 3. mars 1998 til samtlige statsadvokatembeter. Det er viktig at den enkelte påtaleansvarlig for fengslingsbegjæring er klar over at det er vedkommendes ansvar å kontrollere at den fengslede blir overført til ordinært fengsel innen 24 timer. Forbud skal ikke begjæres for lenger enn 4 uker av gangen, selv om den begjærte fengslingstid er av lenger varighet. Der den varetektsfengslede er gitt forbud etter straffeprosessloven § 186 annet ledd må påtalemyndigheten sørge for at etterforskingen blir innrettet slik at forbudsperioden blir kortest mulig. Forbudet skal også søkes praktisert med fleksibilitet, selvsagt avhengig av omstendighetene i den enkelte sak.

Pressens deltakelse ved politiets arbeid

Dersom pressen deltar under politiets arbeid må det påses at journalister og fotografer ikke gis adgang til private hjem, med mindre det foreligger uttrykkelig samtykke fra eier/leietaker og samtlige tilstedeværende.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon og norsk straffeprosess

Til orientering oversendes som vedlegg kopi av vårt brev av 2. juni 1998 til Justisdepartementet ved departementsråden.

Anker fra påtalemyndigheten til Høyesterett

Det kan synes som om Høyesterett ønsker flere straffesaker til behandling. Etter straffeprosessloven § 323 skal som kjent samtykke fra Høyesteretts kjæremålsutvalg

bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett. Det anmodes om at påtalemyndigheten ved sin vurdering av om det bør ankes til Høyesterett ikke er for restriktiv "i sin tolkning" av lovens krav.

Kopi til forsvarer av anker m.m.

Det bes om at kopi av ankeerklæringer og påtegningsark i forbindelse med anker rutinemessig sendes til oppnevnt forsvarer.

Militære våpen - melding etter påtaleinstruksen § 5-9

Det vises til riksadvokatens brev av 11. mai 1998 til statsadvokatene hvorav fremgår at politiet skal underrette vedkommende militære myndighet når en utskrivingspliktig i forsvaret eller utskrevet eller frivillig til Heimevernet kommer under straffeforfølgning og det avdekkes forhold som gjør det betenkelig at vedkommende har eller kan komme i besittelse av militært våpen. Det er et ansvar for statsadvokatene å besørge at politimestrene i eget distrikt er innforstått med dette og at det innarbeides rutiner som sikrer at underretningsplikten bli overholdt.

Personundersøkelser

Antallet personundersøkelser begjært i de enkelte politidistrikter varierer såvidt mye at det er grunn til å tro at dette skyldes forskjellig oppfatning om når personundersøkelse er nødvendig/hensiktsmessig. Statsadvokatene bes drøfte spørsmålet med politimestrene i eget distrikt ved leilighet.

Konfliktrådssaker

Det minnes om riksadvokatens brev av 19. mai 1998 til statsadvokatene om for lang saksbehandlingstid i politiet før oversendelse til konfliktråd.

Utradisjonell etterforskning internett - prøveprosjekt ved ØKOKRIM

Statsadvokatene vil i løpet av kort tid motta de av riksadvokaten gitte retningslinjer i forbindelse med ovennevnte prøveprosjekt til orientering.

Sakkyndighetserklæringer - innsendelse til Den rettsmedisinske kommisjon

Kopi av riksadvokatens brev av 13. mai 1998 til Justisdepartementet, Sivilavdelingen, ble ved brev av 5. juni 1998 oversendt samtlige statsadvokatembeter. Riksadvokaten avventer fortsatt departementets uttalelse. Men som fremhevet i sistnevnte brev må statsadvokatene rette oppmerksomheten mot politiets/påtalemyndighetens innsendelsespraksis og innskjerpe at rettsmedisinske sakkyndighetserklæringer som

er utarbeidet i forbindelse med konkret straffesak, normalt skal forelegges for Den rettsmedisinske kommisjon. Når departementets uttalelse foreligger vil en herfra ta stilling til om det skal utarbeides nye retningslinjer.

Statsadvokatmøte 1999

Avslutningsvis minnes om at statsadvokatmøtet i 1999 vil finne sted i uke 22, med frammøte til lunsj tirsdag 1. juni og avslutning etter lunsj torsdag 3. juni. Møtet vil finne sted på Åsgårdstrand hotell, Åsgårdstrand.

Tor-Aksel Busch

Vedlegg

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:
Ra 08-114 TAB/iso
810.2

DATO:
04.07.08

STATSADVOKATMØTET 2008 - OPPSUMMERING

Riksadvokaten summerer også i år opp de pålegg og instruksjoner som ble gitt under årets statsadvokatmøte. Embetslederne har et særskilt ansvar for å følge opp direktivene og å formidle disse til samtlige statsadvokater og til politiet på en hensiktsmessig måte. For oversiktens skyld er det laget en innholdsfortegnelse som vedlegg. Foredragsholderens foiler legges ut på intranettet. Publikasjon nr. 3/2007 fra riksadvokaten "Oppsummering fra statsadvokatmøta 1998 - 2007" vil ikke bli fortløpende ajourført. Det anbefales at direktivene sammenholdes med referatene for de senere år.

1. Terrorsaker

Saker om mulige terrorhandlinger reiser en rekke problemstillinger både av faktisk og rettslig art, og riksadvokaten viser til foredragene på årets statsadvokatmøte. Statsadvokatene må holde seg orientert om trusselsituasjonen, gjerne gjennom kontakt med Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Oppstår det konkrete saker, er det ingen tvil om at statsadvokatene umiddelbart vil bli pålagt et særlig ansvar for å følge opp politiets etterforskning. Gode kunnskaper, bl.a. om metodemessige muligheter etc, vil være av stor betydning og førstestatsadvokatene bør vurdere om enkelte statsadvokater skal gis et særlig ansvar for å holde seg orientert om utviklingen og sakstypen.

2. Straffeloven § 135a

Høyesterett kom i Rt. 2007 side 1807 til at straffeloven § 135a var overtrådt gjennom uttalelser Tore Tvedt hadde gitt til VG. Retten fant at Tvedt hadde oppfordret eller gitt tilslutning til integritetskrenkelser mot jøder og utsagene innebar også en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd.

Dommen er viktig og bør studeres nøye av statsadvokatene, bl.a. fordi den presiserer, og formentlig nyanserer, anvendelsesområdet for straffeloven § 135a i forhold til tidligere avgjørelser.

Domfellelsen av Tvedt illustrerer også at det er viktig at politiet og påtalemyndigheten behandler anmeldelser av rasistiske ytringer grundig og effektivt. Slike saker er formentlig med på å høyne bevisstheten i befolkningen om betydningen av å bekjempe rasisme.

- 3. Oppgave- og myndighetsfordelingen mellom Kystvakten, politiet og påtalemyndigheten**
 En arbeidsgruppe med representasjon fra Riksadvokatembetet avga 12. november 2007 rapport til Forsvarsdepartementet om oppgave- og myndighetsfordelingen mellom Kystvakten, politiet og påtalemyndigheten. Rapporten inneholder en utførlig drøftelse av grensen mellom straffeprosessuell etterforskning og tvangsmidler og virksomhet av annen art – for eksempel forvaltningsmessig kontroll og hevdelse av norske suverene rettigheter – som faller utenfor påtalemyndighetens ansvarsområde. Kystvakten er underlagt påtalemyndigheten når den opererer i det straffeprosessuelle spor. Samtidig er fartøyene under militær operativ kommando. En nærmere klargjøring av ansvarsforholdene var derfor ikke minst viktig for å sikre at påtalemyndighetens uavhengighet i forhold til politiske myndigheter blir ivaretatt. Rapporten inneholder også en drøftelse av begrepet "politimyndighet". Det sentrale her er at politimyndighet er en personellforutsetning for å kunne gi påbud og foreta inngrep, om nødvendig ved makt. Politimyndighet må ikke forveksles med materiell hjemmel til å foreta den aktuelle handlingen.

4. Vernetting

Fra tid til annen mottar riksadvokaten forslag fra statsadvokatene om å ta ut tiltale i en annen rettskrets enn der den straffbare handlingen er begått, uten at det er gitt noen særskilt begrunnelse, ikke minst i narkotikasaker. Når det foreslås å fravike vernetingsreglene i straffeprosessloven § 10 første ledd, må statsadvokaten i påtegningen til riksadvokaten begrunne valget av domstol med basis i unntaksreglene i straffeprosessloven §§ 11 og 13 til 16.

5. Erstatningskrav mv. – oppgavefordeling mellom Regjeringsadvokaten og påtalemyndigheten

Fra tid til annen kan det være noe usikkert om det er påtalemyndigheten eller Regjeringsadvokaten som bør prosedere saker om erstatningskrav mv. mot det offentlige.

Krav om erstatning etter straffeforfølgning avgjøres av Justissekretariatene. Vedtaket kan bringes inn for domstolene som behandler saken etter tvistelovens regler. Regjeringsadvokaten representerer staten i retten. Normalt vil det ikke være behov for at påtalemyndigheten involverer seg, og Regjeringsadvokaten tar direkte kontakt med rette vedkommende i vår etat når det er påkrevet. Dette kan for eksempel være aktuelt når påtalemyndigheten har deltatt i forlikshandlinger før erstatningskravet er sendt til Justissekretariatene.

Påtalemyndigheten er nærmest til å håndtere krav om sakskostnader etter straffeprosessloven kapittel 30. Dersom det unntaksvis skulle være ønskelig at Regjeringsadvokaten fører saken, for eksempel fordi den reiser kompliserte sivilrettslige spørsmål, må det fremmes en anmodning om bistand via Justisdepartementet. Slike anmodninger skal forelegges riksadvokaten.

Sivile krav fra staten som skadelidt som medtas i straffesaken prosederes vanligvis av aktor, men er det tale om et stort krav, eller kravet reiser kompliserte erstatningsrettslige spørsmål, kan det være mer hensiktsmessig at Regjeringsadvokaten fremmer og begrunner kravet, jf. straffeprosessloven § 428. Dette spørsmål må vurderes fra sak til sak. I tvilstilfeller kan riksadvokaten konsulteres. Har staten krav mot en tiltalt av noen størrelse, men ikke fremmer kravet selv, bør påtalemyndigheten forvisse seg om at beslutningen om å fremsette kravet er truffet på et tilstrekkelig høyt nivå i forvaltningen.

6. Barn som forsvinner fra asylmottak

En arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet avga 3. april 2008 rapport til justisministeren

om mindreårige som forsvinner fra asylmottak. I rapporten er det foreslått tiltak for å styrke forebyggingen og å bedre etterforskingen. For så vidt gjelder påtalemyndighetens ansvarsområde, ble det avdekket at det er åpnet etterforsking i et begrenset antall forsvinningssaker. Statsadvokatene bør særlig sette seg inn i kapittel 4.3 i rapporten som omhandler politiets og påtalemyndighetens ansvar i denne typen saker. Statsadvokatene må i forbindelse med inspeksjoner og annen kontakt med politidistriktene sikre at riksadvokatens direktiver i rundskriv nr. 5/2004 blir etterlevet, herunder plikten til å vurdere om etterforsking skal iverksettes når saknetmelding mottas. Nærmere direktiver til statsadvokatene og politimestrene om oppfølging av rapporten er gitt i brev fra riksadvokaten av 17. juni 2008. Det vises også til pkt. 12 nedenfor.

7. Tilsynsutvalget for dommere og påtalemyndighetens mulighet til å klage på dommere

Tilsynsutvalget for dommere ble etablert i 2002, og er et disiplinærorgan som behandler klager over kritikkverdig adferd hos dommere. Organets virksomhet er forankret i domstolovens kapittel 12, og det kan treffe vedtak om disiplinærtiltak når en dommer forsettlig eller uaktsomt opptrer i strid med god dommerskikk. Disiplinærtiltak kan være at utvalget gir en dommer kritikk eller advarsel, og utvalget kan også gi en uttalelse om hva som er god dommerskikk.

Parter og prosessfullmektiger har klagerett til Tilsynsutvalget. Domstoloven § 237 setter frister for å inngi klage. Klagefristen er 3 måneder etter at klageren ble kjent med forholdet som gir grunnlag for klage. Utvalget kan ikke treffe avgjørelse i sak – heller ikke etter eget tiltak – dersom forholdet ligger mer enn ett år tilbake i tid.

Det har så langt vært få klager fra påtalemyndigheten.

Informasjon om Tilsynsutvalget er lagt ut på hjemmesiden til Domstolsadministrasjonen, hvor også utvalgets avgjørelser er samlet.

8. Tilsynsrådet for advokatvirksomhet

Etter påtaleinstruksen § 5-5 første ledd skal politiet straks underrette vedkommende offentlige myndighet dersom en person blir siktet for en straffbar handling som kan få betydning for tillatelsen. For advokater innebærer dette at det skal gis melding til *Tilsynsrådet for advokatvirksomhet*.

Etter forslag fra tilsynsrådet kan *Advokatbevillingsnemnden* fatte vedtak om suspensjon som følge av siktelse i straffesak, jf. domstoloven § 230 fjerde ledd. Nemnden kan også kalle tilbake en advokatbevilling dersom advokaten gjør seg skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdigg til å drive advokatvirksomhet, eller som gjør at vedkommende mister den tillit som er nødvendig i yrket.

Tilsynsrådets og Advokatbevillingsnemndens virksomhet og myndighet er forankret i domstoloven og i advokatforskriften.

Tilbakemeldingen fra Tilsynsrådet er at politiet på tilfredsstillende måte ivaretar informasjonsplikten etter påtaleinstruksen, men ifølge rådet varierer påtalemyndighetens praksis når det gjelder påstand om tap av rett til å praktisere som advokat, jf. straffeloven § 29. Også tingrettens praksis skal være noe ulik.

Etter et møte mellom Tilsynsrådet og riksadvokaten er det enighet om at disse sakene heretter

skal avgjøres i det administrative sporet, dvs. at Advokatbevillingsnemnden tar hånd om spørsmålet om eventuell suspensjon og tilbakekalling av bevilling.

Dette innebærer at flg. rutiner skal følges:

- Tilsynsrådet gis, som før, meldinger etter påtaleinstruksen § 5-5.
Påtalemyndigheten skal således sende rådet:
 - kopi av siktelse
 - kopi av forelegg/vedtatt forelegg
 - kopi av eventuell tiltalebeslutning
 - kopi av dom i straffesaken
 - kopi av rettskraftig dom, eventuelt anke
- Tilsynsrådet gir rask tilbakemelding om at meldingen er mottatt, og informerer påtalemyndigheten når spørsmålet om straffesakens betydning for bevillingsspørsmålet er avgjort.
- Påtalemyndigheten skal heretter ikke legge ned påstand om tap av rett til å praktisere som advokat i straffesaker mot advokater.

Retningslinjene er nedfelt i et eget brev fra riksadvokaten av 19. juni d.å. til statsadvokatene og politimestrene.

9. Behandling av narkotikasaker – ventetid for analyser fra Kripos

Lang saksbehandlingstid ved Kripos for analyser av narkotikabeslag har vært et tilbakevendende problem i flere år. Problemstillingen ble igjen tatt opp med Sjefen for Kripos høsten 2007. Det viste seg at i mange saker tok analysen mer enn 6 måneder. Så lang behandlingstid er ikke akseptabelt når det i politiet for øvrig jobbes målrettet og effektivt for å korte ned saksbehandlingstiden.

Kripos har iverksatt flere tiltak for å komme à jour og riksadvokaten avventer en oppdatert rapport om situasjonen. Dersom resultatene ikke bedres i løpet av kort tid, må riksadvokaten vurdere om det skal gis endrede direktiver for når analyse av narkotikabeslag kan unnlates.

Kripos har opplyst at feilaktige angivelser fra politiet av om beslag skal analyseres eller destrueres belaster analysekapasiteten unødig. En skjerpet kontroll ved Laboratorieavdelingen om anmodningen faktisk gjelder analyse, tar både tid og ressurser fra analysearbeidet. Statsadvokatene bør ha oppmerksomhet omkring spørsmålet ved tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene.

10. Nyere retningslinjer om narkotika

Riksadvokaten har det siste året justert narkotikarundskrivet (rundskriv nr. 1/1998) på noen punkter.

Destruksjon av khat

Det følger av rundskriv nr. 1/1989 og rundskriv nr. 1/1998 pkt. IV at alle narkotikabeslag skal sendes Kripos for registrering og destruksjon. For khat gjelder det likevel ikke lenger en absolutt innsendelsesplikt. Nye retningslinjer er gitt i riksadvokatens brev av 27. september 2007.

Dersom politidistriktet (personell godkjent av politimesteren) med sikkerhet identifiserer

beslaget som khat, kan innsendelse til Kripos unnlates. Beslaget skal veies i politidistriktet og nettovekten rapporteres til Kripos. Er politiet i tvil om identifiseringen, eller det av andre grunner er hensiktsmessig, kan en representativ prøve av beslaget sendes Kripos. Nærmere retningslinjer for politiets behandling av beslaglagt khat er gitt av Kripos i brev av 18. oktober 2007.

Bakgrunnen for endringen er dels at det gjennomgående ikke er bevisproblemer verken når det gjelder identifisering av khat eller størrelse på beslag, dels hygieneproblemer ved lagring av stoffet, dels at ressursbruken ved Kripos blir uforholdsmessig om hele beslaget sendes inn.

Metamfetamin – påtalepraksis

Riksadvokaten har i brev av 19. november 2007 bestemt at påtalemyndigheten i alminnelighet bør bedømme metamfetamin på samme måte som amfetamin ved avgjørelsen av hvilket ledd i straffeloven § 162 tiltalen skal gjelde.

Bakgrunnen er først og fremst at det er vanskelig å påvise sikre, betydelige forskjeller i farlighet mellom illegal amfetamin og illegal metamfetamin gjennom sammenlikning av rusdoser, inntaksmåte, gjennomsnittlig styrkegrad, avhengighetsskapende virkning etc. Videre ser det ut til at rusvirkningen er om lag den samme for begge stoff og brukerne synes å ha vanskelig for å skille mellom dem.

Når stoffene er så vidt like tilsier rettstekniske hensyn at de behandles likt ved subsumsjonen.

Innførsel av narkotika – bøtelegging av utlendinger – politiets kompetanse

Det følger av riksadvokatens narkotikarundskriv at foreleggsadgangen kun gjelder ved erverv og oppbevaring til eget bruk. Utgangspunktet ved salg og innførsel er fengselsstraff, men praktiske hensyn kan likevel begrunne bruk av forelegg for innførsel når overtredelsen er begått av utlending som også bortvises eller utvises fra riket.

I brev av 20. desember 2007 har riksadvokaten redegjort for at politijurister med utvidet påtalekompetanse etter straffeprosessloven § 67 tredje ledd selv kan ta stilling til om det skal utstedes forelegg mot utlendinger i slike situasjoner uten å forelegge saken for statsadvokaten.

Hasjisiplantasjer

Politidirektoratet har – etter drøftelser med riksadvokaten – i brev av 13. mars 2008 lagt til grunn at Justisdepartementets rundskriv G 74/99 (instruks for behandling av narkotika, doping- og legemidler) ikke omfatter hasjplanter. Dette medfører at Kripos kan destruere plantene etter nødvendig bevissikring.

11. Oppfølging av rapporten om voldtekt fra riksadvokatens arbeidsgruppe

Arbeidsgruppen, som ble ledet av statsadvokat Bjørn Soknes, leverte som kjent sin rapport 15. mars 2007. Riksadvokaten påla i brev av 19. februar 2008 samtlige politimestre å gjennomgå politidistriktets rutiner og sørge for at de er optimale allerede fra første melding om voldtekt innkommer til distriktet. Statsadvokatene skal ved inspeksjoner eller på annen måte kontrollere at dette pålegg er oppfylt og skal vurdere politidistriktenes instruks og rutinebeskrivelser og gi tilbakemelding til politimestrene. I samme brev er det videre gitt tilrådinger om at:

- Politidistriktene og statsadvokatembetene bør etablere systemer som sikrer at voldtektssaker som er bevismessig vanskelige, gjennomgås og vurderes av flere enn den politijurist eller statsadvokat som er ansvarlig for saken før det treffes påtalemessig

avgjørelse eller gis innstilling til statsadvokaten eller riksadvokaten. Det understrekes at det alltid skal være én som er ansvarlig for avgjørelsen.

- Statsadvokatenes praksis med å avholde saksforberedende møte med politiet (for eksempel taktisk eller teknisk etterforsker, politijurist eller påtaleengasjert sakkyndig) forut for hovedforhandling i kompliserte voldtektssaker bør fortsette og utvides om nødvendig. Aktor vil derigjennom få avklart eventuelle spørsmål knyttet til etterforskningen og ellers få nyttig informasjon som bakgrunn for opplegg i retten, bevispresentasjonen m.m.
- Statsadvokatene bør rutinemessig ha kontakt med bistandsadvokat forut for hovedforhandling i voldtektssaker for å avklare spørsmål knyttet til fornærmedes rolle/opptreden under saken, prosessuelle spørsmål av betydning for fornærmede, sakens fremdrift, drøfting av erstatnings-/oppreisningsspørsmålet mv. Riksadvokaten minner her om de pålegg som allerede er gitt relatert til politiets og påtalemyndighetens holdninger og atferd overfor ofre for kriminalitet, jf. senest mål- og prioriteringsrundskrivene for statsadvokatene og politiet i 2007.
- Statsadvokatene bør være aktive til å foreslå saksforberedende møter med domstolen i krevende og langvarige rettssaker hvor også forsvarer og bistandsadvokat er til stede. Avklaring av prosessuelle og praktiske spørsmål før hovedforhandlingen vil bidra til raskere saksavvikling. Det vises for øvrig til direktiver i mål- og prioriteringsrundskrivene for politiet og statsadvokatene, senest i 2006.
- Det bør rutinemessig vurderes opptak med lyd og bilde av fornærmedes politiforklaringer i voldtektssaker.

De tilrådinger som er gitt vil bli vurdert nedfelt som *pålegg* om den ønskede kvalitetsmessige forbedring ikke kan etterspores.

Kripos er gitt i oppdrag å utarbeide en nasjonal elektronisk dreiebok for etterforskning av voldtektssaker. Arbeidet var forventet ferdig i løpet av mai/juni 2008, men er utsatt i påvente av resultatene fra en arbeidsgruppe som reviderer den eksisterende sporsikringspakken. Det er forutsatt at et utkast til dreiebok presenteres for riksadvokaten *senest* innen utgangen av året.

Politidirektoratet og riksadvokaten vil i fellesskap arrangere et seminar om bevisvurderinger og aktorering av saker om seksuallovbrudd mv., formentlig i første halvdel av 2009.

Det nevnes også at Politidirektoratet i brev av 10. mars 2008 ga endrede retningslinjer for koordinatorene for familievold og seksuelle overgrep. I de største politidistriktene skal det opprettes egne team for etterforskning av seksuelle overgrep og familievold. I de øvrige distrikter skal behovet for slike team vurderes. I distrikt der det er etablert egen koordinator for seksuelle overgrep videreføres denne funksjonen. Familievoldkoordinatorenes ansvarsområde utvides til også å gjelde seksuelle overgrep i de politidistrikter hvor man ikke har særskilt koordinator for seksuelle overgrep.

12. Saknet-saker

Mediene har fra tid til annen omtalt saker hvor personer fra rusmiljø har forsvunnet, jf. blant annet Dagbladets oppslag høsten 2006 med overskriften "Mange skjulte drap hvert år" og flere innslag på TV Norge de siste par år. Det har blitt rettet kritikk mot politiet og påtalemyndigheten for sakshåndtering i dårlig samsvar med riksadvokatens retningslinjer.

En ikke uvanlig situasjon er at en person meldes saknet, men at politiet på bakgrunn av kunnskap om vedkommendes rusavhengighet og tidligere forsvinninger ikke umiddelbart setter i verk etterforskning. Det understrekes at retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 ("Saknemmeldinger – etterforskning") skal etterleves uavhengig av den saknedes sosiale status.

13. Rømt oppdrettsfisk

Arbeidsgruppen som skulle vurdere ulike sider – og foreslå tiltak – vedrørende behandling av anmeldelser om rømt oppdrettsfisk, har levert sin rapport, og det er innhentet synspunkter fra statsadvokatembetene og fra politimestre som har erfaring med slike saker. Det tas sikte på å gi nærmere retningslinjer om politiets og påtalemyndighetens håndtering av denne sakstypen, men statsadvokatene må ha større oppmerksomhet mot slike saker i egen region. Det vises også til pkt. 32 i fjorårets referat.

14. Østeuropeiske mobile vinningskriminelle – sentralisert etterforskning

En arbeidsgruppe nedsatt av politidirektøren og riksadvokaten, som skulle utarbeide forslag til hvordan politi og påtalemyndighet kan forbedre bekjempelsen av kriminelle mobile østeuropeiske grupper/nettverk som opererer i flere politidistrikt, har levert sin rapport. I rapporten beskrives dagen situasjon, det redegjøres for utfordringene for politiet og påtalemyndigheten og det fremsettes forslag til tiltak på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Rapporten er sendt statsadvokatene.

På grunnlag av et møte mellom direktoratet og riksadvokaten er arbeidet med å videreutvikle noen av forslagene allerede i gang.

Det gjentas også i år at statsadvokatene må utvise større aktivitet når kriminalitet begås i flere politidistrikt og det er behov for samordnet innsats. Det er etter riksadvokatens oppfatning fortsatt grunnlag for flere beslutning om sentralisert etterforskning, jf. en rekke innskjerpelser over år.

15. Etterforskning av saker om alvorlig vold mot barn

Åstedsundersøkelser – samtykke som hjemmelsgrunnlag

Etter et fagseminar på Kripos i januar 2008 (etterforskning av saker om alvorlig mishandling/vold mot barn) utarbeidet riksadvokaten to notater om åstedsundersøkelse som ble sendt deltakerne. Notatene kan fås ved henvendelse til statsadvokat Bjørn Feyling.

Problemstillingen i en del av sakene om vold mot barn er at legeundersøkelse eller andre opplysninger nærmest fastslår at et barn har blitt utsatt for vold, men det er uklart *hvem* som har utøvd volden. Et viktig etterforskingsskritt er å undersøke barnets oppholdssteder før skadene oppstod, for eksempel rom i begge foreldrenes bopel (om de ikke bor sammen), hos dagmamma og i barnehage eller skole. Ofte vil det kunne gjennomføres ordinær ransaking, men hvis det ikke er skjellig grunn til å mistenke noen bestemt person, og det er flere mulige åsteder innomhus uten at noen av dem peker seg ut slik at vilkåret i § 192 annet ledd nr. 3 er oppfylt, reiser det seg enkelte rettslige spørsmål.

I notatene konkluderer riksadvokaten slik:

- Forutsatt at etterforskningen befinner seg på saksnivå (den er ikke rettet mot en enkelt person eller et begrenset antall identifiserte personer, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 pkt. III, 2), bør politiet kunne innhente samtykke til å gjøre åstedsundersøkelser.

Et samtykke gjør i slike situasjoner at undersøkelsene ikke fremstår som et tvangsmiddel og de utløser heller ikke siktetstatus for noen.

- Vurderer politiet å benytte samtykke som grunnlag for å undersøke noens bolig, oppholdsrom el. i forbindelse med en sak om barnemishandling, skal følgende iakttas:
 - Den som disponerer det aktuelle sted, orienteres om at det er frivillig å gi samtykke til undersøkelsen. Det bør fremgå av sakens dokumenter at slik orientering er gitt.
 - Samtykke gis skriftlig, dateres og undertegnes av en som disponerer det sted hvor undersøkelsen skal gjøres.
 - En nektelse av å gi samtykke kan ikke alene etablere skjellig grunn til mistanke.

"Dødsstedsundersøkelser"

Regjeringen uttalte i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2008–2011 ("Vendepunkt") at for å styrke rettssikkerheten til barn i alderen 0–3 år som dør plutselig og uventet, skal det gis et obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten. Hovedformålet er å fastsette dødsårsak og å fremskaffe kunnskap i forebyggingsøyemed. Dersom dødsfallet kan skyldes en straffbar handling, skal det gis melding til politiet. For å kunne sette i verk tiltaket er det nødvendig å endre forskrift om melding av unaturlig dødsfall. Helse- og omsorgsdepartementet er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket i "helsesporet". Høringsbrevet om forslag til endringer i meldeplikten er mottatt og videresendt til statsadvokatembetene. Fristen for uttalelse er 1. september 2008.

Etter at helsemyndighetene har organisert tilbudet, vil riksadvokaten komme tilbake til hvilke instruksjoner som skal gis om politiets og påtalemyndighetens arbeid med denne type dødsfall. Påtalemyndigheten har erfaring med slik koordinering fra andre saksområder, jf. blant annet riksadvokatens brev av 15. august 2005 om "Etterforskning av veitrafikkulykker og forholdet til Statens havarikommisjon for transport". Riksadvokatens syn på etablering av dødsstedsundersøkelser er inntatt som særmerknad i Sosial- og helsedirektoratets rapport omtalt som "Dødsstedsundersøkelser ved plutselig uventet barnedød – Vurdering av forslag fra Barnedødsårsaksprosjektet". Rapporten kan lastes ned fra direktoratets hjemmeside (rapport IS-1415).

Etterforskning og påtalebehandling

Gjennom behandling av enkeltsaker har riksadvokaten inntrykk av at mishandling og vold mot barn – særlig de minste – ikke alltid gis den prioritet og oppmerksomhet som alvor et tilsier. Dette gjelder både ved etterforskning og påtalebehandling. Det tillegges at utviklingen synes å gå i riktig retning.

Mangelfulle meldingsrutiner mellom sykehus, barnevern og politiet gjør at etterforskningen i en del tilfeller kommer for sent i gang. Det er eksempler på at viktige etterforskningsskritt overses i initialfasen og at mandatene til de medisinske sakkyndige er upresise og ikke tilstrekkelig gjennomtenkte. Usikkerhet med hensyn til hvordan en skal nærme seg de potensielt mistenkte, er heller ikke uvanlig. Det understrekes at dette synes å være uttrykk for sakenes kompleksitet og ømfintlige karakter, og ikke manglende vilje eller evne.

For å løfte frem dette (heldigvis begrensede) saksfeltet, samarbeider riksadvokaten med Politidirektoratet og Kripos om et "opplærings- og bevisstgjøringsprogram", i første rekke

rettet mot etterforskere i politidistriktene. Hittil er det gjennomført en kartleggingskonferanse og to interne seminarer. Et nytt seminar (om medisinsk sakkyndighet) er planlagt senhøsten 2008. Kunnskapene og erfaringene som samles inn skal danne grunnlag for arbeidet videre, for eksempel i form av sentrale retningslinjer, en praktisk etterforskningsveileder eller lignende.

En minner om at Kripos har opparbeidet bred ekspertise på området, og at det allerede ved de innledende undersøkelsene bør vurderes å anmode om bistand derfra. På påtalestadiet må statsadvokaten foreta en særlig grundig vurdering av etterforskningsmaterialet og bl.a. forsikre seg om at alle sider av saken er belyst og spor "lukket" så langt det er mulig. Det vil gjennomgående være behov for uttalelser fra høyt kvalifiserte medisinsk sakkyndige og ikke sjelden nødvendig med tilleggsuttalelser.

Riksadvokaten forutsetter at statsadvokaten i sin kontakt med politiet, på regionale påtalemøter, ved inspeksjon, tilsyn eller i andre sammenhenger, omtaler saker om vold mot barn og understreker kravet om effektiv og grundig etterforskning ovenfor politimesterne og gjerne holder seg orientert om det pågående arbeidet i løpende saker.

16. Inndragning

Etterforskning og påtaleavgjørelser

Riksadvokaten minner om betydningen av økt inndragning, jf. bl.a. mål og prioriteringsrundskrivet for politiet og statsadvokatene for 2008, henholdsvis punkt III,5 og III,4 med videre henvisninger.

Etterforskning med sikte på inndragning må settes i verk tidlig og en minner om at finansiell etterforskning, i tillegg til å danne grunnlag for inndragning, ikke sjelden også fremsbringer bevis av stor betydning for skyldspørsmålet.

Arbeidsgruppe

På oppdrag fra Justisdepartementet og etter konsultasjoner med riksadvokaten har Politidirektoratet nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. skal fremme forslag til tiltak for å oppnå mer effektiv inndragning av utbytte i straffesaker. Statsadvokat Per Egil Volledal deltar i arbeidsgruppen og spesialrådgiver Hans-Petter Jahre er kontaktperson ved Riksadvokatembetet.

Statsadvokatens forslag om inndragningspåstand ved innsendelse av saker til riksadvokaten
Ved innsendelse av saker hvor tiltalespørsmålet hører under riksadvokaten skal statsadvokaten også uttale seg om inndragningsspørsmålet. Det skal spesifiseres hvilke inndragningsbestemmelser man mener bør komme til anvendelse og hvilke gjenstander eller verdier som foreslås inndratt.

17. Økokrims enhet for finansiell etterretning (EFE)

Enheten har gjennom sin virksomhet samlet en betydelig mengde informasjon og er nå i ferd med å få på plass et moderne og hensiktsmessig datasystem. Politiet og påtalemyndigheten må nyttiggjøre seg denne informasjonskilden bedre, og statsadvokatene bør på hensiktsmessig måte påse at politiet grundig vurderer om det bør åpnes etterforskning i saker hvor EFE oversender informasjon om mulige straffbare forhold.

18. Anmeldelse av Spesialenheten

Riksadvokaten har besluttet at anmeldelser av personell ved Spesialenheten (ansatte og personer på verv) for straffbare handlinger begått i tjenesten eller ved utøvelse av vervet, skal

behandles av statsadvokaten i regionen (som også avgjør hvor forholdet eventuelt skal etterforskes). Statsadvokatens vedtak kan påklages til riksadvokaten.

Anmeldelser som inngis parallelt med klager over Spesialenhetens påtaleavgjørelse, behandles av riksadvokaten.

19. Opplysninger om nye straffbare forhold begått i prøvetiden

Ved innsendelse av saker til riksadvokaten skal det opplyses om siktede har begått nye straffbare forhold i prøvetiden for betinget dom eller under prøveløslatelse, og kopi av aktuelle dommer skal ligge ved (dok. 0). Riksadvokaten ber videre om at statsadvokatene i oversendelsespåtegningen (fortsett) henviser til de relevante bestemmelser i straffeloven eller straffegjennomføringsloven.

20. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer er en del av saksdokumentene

Opptak av politiforklaringer skal behandles som saksdokumenter for øvrig, jf. riksadvokatens retningslinjer av 25. april 2007. Dette innebærer bl.a. at ved innsendelse til statsadvokaten og riksadvokaten skal opptaket følge saken.

21. Notater til riksadvokaten

I alvorlige straffesaker av en viss størrelse – særlig narkotikasaker med et komplisert bevisstilbud – forventer riksadvokaten et notat fra statsadvokaten (eventuelt statsadvokatens kommentarer til politiets notat) hvor det redegjøres for de sentrale bevis i saken. Foreligger ikke et slikt notat, vil riksadvokaten vurdere å returnere saken og be om at det utarbeides.

I notatet bør gis en oversiktlig fremstilling (med henvisninger) av faktum og de bevisene som statsadvokaten bygger på i sin vurdering av saken. Notatet bør – i tillegg til å være en veileder inn i saken for riksadvokaten og å gi tilstrekkelig informasjon til å forstå statsadvokatens vurderinger – kunne være til stor nytte for statsadvokaten ved senere behandling av saken, for eksempel som grunnlag for innledningsforedraget. Det forventes at en i notatet kritisk vurderer sakens sterke og eventuelle svake sider. (Slike notater er interne og ikke en del av sakens dokumenter.)

22. Øko-seminar for statsadvokatene

Riksadvokaten arrangerer 25.–26. november i år, sammen med Økokrim, seminar om behandling av økonomiske straffesaker for statsadvokatene. Hensikten er å heve statsadvokatenes kompetanse på området, jf. bl.a. Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet (2004–2007) og foreslåtte tiltak i sluttrapporten fra Embetsmannsutvalget mot økonomisk kriminalitet (EMØK). Det vil bl.a. bli undervist i emner knyttet til skatteovertredelser, korrupsjon, konkursskriminalitet og finansiell etterforskning. Seminaret vil rette seg mot statsadvokatens sakshåndtering og faglederrollen og riksadvokaten forventer at alle statsadvokatembetene er representert.

23. Ny offentliglov

Ikrafttreddelsen av loven er blitt utsatt fordi det har tatt tid å gjøre ferdig forskriftene. Det forventes nå ikrafttredelse "en gang i løpet av høsten" i år ifølge Justisdepartementets hjemmeside. Statsadvokatene må sette seg inn i den nye loven om offentlighet i forvaltningen (offentleglova).

24. Benådningssaker – påtalemyndighetens anbefaling

Anbefaler påtalemyndigheten en søknad om benådning, må det gis en begrunnelse. Både for

overordnet påtalemyndighet og Justisdepartementet er en nærmere redegjørelse viktig ved vurderingen av om en skal slutte seg til tilrådingen.

25. Innkalling til soning og soningsutsettelse

Kompetansen til å innkalle til soning og behandle søknader om soningsutsettelse vil bli overført til kriminalomsorgen, jf. lov 20. juni 2008 nr. 47. Forarbeider er Ot. prp. nr. 34 (2007–2008) og Innst. O. nr. 52 (2007–2008). Det er ikke besluttet når lovendringen trer i kraft.

26. Domfelte som ikke møter til soning – behandlingsansvar

Det har oppstått noe uklarhet mht. hvilket politidistrikt som har ansvar for å etterforske og påtalebehandle saker om unnlatt oppmøte til soning. Riksadvokaten oppsummerte i brev av 26. mai d.å. de synspunkter som er kommet frem etter høring hos politimestrene og statsadvokatene og ga i medhold av straffeprosessloven § 59 annet ledd flg. retningslinjer:

1. Saker om unnlatt oppmøte til soning, jf. straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd, etterforskes og påtaleavgjøres som hovedregel i det politidistrikt hvor domfelte skulle ha møtt til soning.
2. Har domfelte pådratt seg andre nye straffbare forhold etter domfellelsen, eller andre grunner gjør det hensiktsmessig, kan saken likevel behandles i et annet politidistrikt. Beslutningen om dette treffes på ordinær måte i linjen, dersom de respektive politimestre ikke blir enige.

27. Gjentatt straffeforfølgning ("dobbelStraff")

Det minnes om at Den europeiske menneskerettskonvensjons syvende tilleggsprotokoll artikkel 4 (P7-4) stiller opp flere kumulative vilkår, som alle må være oppfylt for at en sak skal avvises. (Saken må dreie seg om straff; de to bestemmelsene må dekke de samme faktiske forhold rettslig og faktisk; den første saken må være endelig avgjort ("parallelforfølgning" er tillatt); avgjørelsene må gjelde det samme rettssubjekt og være avgjort i det samme lands rettssystem.)

I 2007 avsa EMD fire avgjørelser der domstolen omformulerte kriteriene for hva som anses som "straff" etter P7-4. Disse kriteriene er snevrere enn kriteriene som gjelder etter EMK artikkel 6, og tidligere avgjørelser om straffebegrepet er ikke nødvendigvis avgjørende ved behandling av nye saker, hvilket statsadvokatene må merke seg.

28. Vegtrafikkovertrедelser

Dødsulykker

Det vises til referatet fra statsadvokatmøtet 2007 pkt. 30. Det straffbare i straffeloven § 239 er angitt slik: "forvolder en annens død". Ordlyden er så vid at den etter omstendighetene også omfatter en eier som overlater bilen til en person som på grunn av rus åpenbart er uskikket til å kjøre og som forårsaker en dødsulykke. Vet man ikke om eieren selv har kjørt, kan begge alternativer nevnes i gjerningsbeskrivelsen i tiltalen, siden det dreier seg om strafferettslig likestilte forøvelsesmåter. Riksadvokaten har videre lagt til grunn at en bilbrukstyv har rådigheten over bilen "på eierens vegne" etter vegtrafikkloven § 17 annet ledd, jf. Rt 1994 side1414, og at to bilbrukstyver derfor også i forhold til straffeloven § 239 er ansvarlig for hverandres kjøring på samme måte som sameiere ville vært.

Det har kommet en ny, viktig avgjørelse fra Høyesterett om aktsomhetsnormen i straffeloven § 239 etter lovendringen i 2001, se kjennelse 6. mai 2008 i sak HR-2008-807-A.

Samfunnsstraff

Om bruk av samfunnsstraff ved fartsovertrедelser vises til riksadvokatens brev av 19. oktober 2007 til statsadvokatene og politimestrene. De direktiver som der er gitt om anvendelsesområdet for samfunnsstraff i de ulike hastighetssoner, bygger på Høyesteretts praksis.

Arbeidsgruppe vegtrafikk

Riksadvokaten oppnevnte 19. juli 2007 en arbeidsgruppe med mandat å vurdere om det er behov for et nasjonalt påtaledirektiv i trafikksaker og eventuelt utarbeide utkast til et slikt direktiv. Gruppen ble ledet av politimester Tormod Bakke og leverte sin rapport til riksadvokaten 8. mai 2008. Rapporten er sendt på høring med høringsfrist 15. august 2008. Riksadvokaten vil deretter ta stilling til om det skal gis et nasjonalt påtaledirektiv og hva dette i tilfelle skal gå ut på.

29. Tilståelsesrabatt

Det vises til riksadvokatens rundskriv nr. 3/2007 og riksadvokatens publikasjon nr. 2/2007 "Strafferabatt ved tilståelse". Etter at publikasjonen og rundskrivet ble utgitt, har det kommet flere avgjørelser fra Høyesterett. De viktigste er Rt. 2007 side 1056 (NOKAS) og Rt. 2007 side 1677 (Finance Credit). Det kan også vises til Rt. 2007 side 1043 (underslag) der påtalemyndigheten ble kritisert for ikke på et atskillig tidligere tidspunkt å ha tatt opp med forsvareren spørsmålet om tilståelsesdom på grunnlag av erkjent beløp. De nye avgjørelsene fra Høyesterett foranlediger ikke endringer i de direktiver som ble gitt i rundskrivet. Tvert om synes avgjørelsene å bekrefte fremstillingen herfra om hvilke momenter som er relevante, og hvilken vekt de bør tillegges. Den tabellariske oversikten over Høyesteretts avgjørelser siden lovendringen trådte i kraft i 2001 som lå ved publikasjon 2/2007, er nå ajourført og legges ut på intranettet.

Som oppfølging av direktivene i rundskrivet har riksadvokaten i brev av 21. februar d.å. til Rådet for elektronisk straffesaksbehandling i politiet og den høyere påtalemyndighet (RESP) utarbeidet forslag til endringer i avhørsmaler og mal for forelegg, utarbeidet standardinformasjon til mistenkte og fornærmede om ordningen, samt utarbeidet utkast til maler for tilsagn til siktede om straffepåstand (jf. rundskrivet pkt. 8 og 9). Av tekniske/praktiske grunner er det imidlertid bare malene for tilsagn om straffepåstand som kommer med ved endringen av BL i mai/juni 2008. Riksadvokaten har derfor i brev av 10. juni 2008 sendt malene mv. til statsadvokatene og politimestrene. Materialet er også lagt ut på

Intranettet.

30. Nye regler om fornærmede og etterlatte

De nye bestemmelsene trådte i kraft 1. juli d.å. En instruktiv oversikt over de nye reglene er gitt i Justisdepartementets brev av 16. april d.å., oversendt statsadvokatene og politiet i brev av 23. mai d.å. fra riksadvokaten.

Det nye regelverket innebærer til dels betydelige endringer for politiet og påtalemyndigheten og må følges godt opp av statsadvokatene, både ved generell instruksjon og veiledning til politiet og ved behandlingen av enkeltsaker.

31. Påstand om opprettholdelse av særreaksjon – straffeloven § 39b

Etter straffeloven § 39b siste ledd annet punktum skal påtalemyndigheten senest tre år etter siste rettskraftige dom "... enten beslutte opphør av reaksjonen eller bringe saken inn for tingretten, som avgjør om reaksjonen skal opprettholdes."

Kompetansespørsmålene er omtalt i riksadvokatens særreaksjonsrundskriv (nr. 4/2001 punkt VII,4). I rundskrivet er det slått fast at statsadvokatene treffer beslutning om *opphør* av særreaksjonene for utilregnelige, også hvor tiltalekompetansen hører under riksadvokaten. Behandlingsmåten hvor statsadvokaten *ikke beslutter opphør* er ikke uttrykkelig angitt.

Gode grunner taler for at riksadvokaten avgjør om det skal begjæres opprettholdelse av reaksjonen utover treårsperioden i saker hvor tiltale er tatt ut her. Statsadvokatene ble derfor i brev av 13. februar d.å. bedt om å sende inn slike saker til riksadvokaten med tilrådning. For ordens skyld ble det presisert i brevet at dette er en intern saksbehandlingsinstruks, og at unnlatt innsendelse neppe vil bli ansett som en prosessuell feil.

32. Begjæring om prøveløslatelse fra forvaring – krav om rask behandling

Foranlediget av en konkret sak minnes det om at begjæringer om prøveløslatelse fra forvaringsdom skal behandles raskt. Det følger direkte av straffeloven § 39f tredje ledd at behandlingen av en sak om prøveløslatelse skal påskyndes, og betydningen av bestemmelsen er fremhevet både av Særreaksjonsutvalget og departementet. I NOU 1990:5 side 119 annen spalte heter det: "For statsadvokatene medfører regelen at disse sakene må fremmes umiddelbart og foran de fleste andre saker". Departementet fremhever i Ot.prp. nr. 87 (1993–94) side 110 at "Kravet om å prioritere slike saker retter seg mot både påtalemyndigheten og domstolen." Se også EMK art. 5 nr. 4 hvoretter enhver som er frihetsberøvet skal ha "... rett til å anlegge sak slik at lovligheten av frihetsberøvelsen raskt skal bli avgjort av en domstol..."

Riksadvokaten har også understreket at slike saker skal behandles raskt av påtalemyndigheten, se rundskriv nr. 4/2001 punkt VII,6.

33. Nye regler om DNA-registrering

Forslagene i NOU 2005: 19 "Lov om DNA-register til bruk i strafferettspleien" er fulgt opp ved lov 18. januar 2008 nr. 3. Forarbeidene er Ot.prp. nr. 19 (2006–2007) og Innst. O. nr. 23 (2007–2008). Det vises også til debatten i Stortinget 13. desember 2007.

I tillegg til endringene knyttet til identitets- og sporregisteret, vil det også bli etablert et særskilt DNA-etterforskningsregister, se nærmere Ot.prp. nr. 42 (2007–2008) og Innst. O. nr.

54 (2007–2008).

Departementet arbeider med endringer i påtaleinstruksen og reglene er planlagt satt i verk fra 1. september d.å. Det vil formentlig bli aktuelt for riksadvokaten å fastsette nærmere retningslinjer om registrering og sporinnsamling.

Endringene utvider vesentlig adgangen til DNA-registrering og det er også forutsatt at det skal samles inn biologisk materiale fra flere åsteder enn før. Politiet vil til høsten måtte sette av betydelige ressurser til dette arbeidet og det er viktig at statsadvokatene holder seg orientert. Særlig vil det være av stor betydning å rette oppmerksomhet mot kvalitetsaspektet i dette arbeidet slik at ikke det økte antall prøver, samlet inn av ordinært politipersonell, fører til redusert tiltro til DNA som bevis.

34. Siktete som nekter å forklare seg

Tendensen beskrevet i referatet fra statsadvokatmøtet 2005 punkt 20 (at stadig flere mistenkte nekter, etter råd fra sin forsvarer, å gi forklaring til politiet) ser ut til holde seg. Fengselsprest Harald Bekken skrev en tankevekkende artikkel om temaet i TfS 2007 side 270 under tittelen "Til beste for klienten?"

Riksadvokaten understreker på ny at politiet og påtalemyndigheten selvsagt skal respektere siktedes rett til taushet og vernet mot selvinkriminering. Men dette innebærer *ikke* at en er henvist til passiv aksept av siktedes valg.

Det er ikke tvilsomt at manglende forklaring kan være ett, av flere, bevismomenter. At dette er relevant for domstolene fremgår uttrykkelig av straffeprosessloven § 93 annet ledd. Også påtalemyndigheten kan ved sin bevisvurdering ta hensyn til at en mistenkt ikke har gitt forklaring til politiet til tross for oppfordringer om dette, eventuelt at han først har gitt forklaring etter å ha sett medsiktede og vitners forklaring og hatt tilgang til alle tekniske bevis.

En god fremgangsmåte kan være at påtalemyndigheten henvender seg til forsvareren og gjør oppmerksom på at det er ønskelig med forklaring fra siktede før saken påtaleavgjøres, gjerne med angivelse av hvilke konkrete forhold som særlig ønskes belyst ved avhøret. Avslås dette, kan det være hensiktsmessig å dokumentere skriftvekslingen i retten, særlig dersom påtalemyndigheten mener siktede i retten gir en forklaring tilpasset de øvrige bevis.

35. Berammelser i Høyesterett i samråd med aktor

I brev av 24. januar 2003 orienterte riksadvokaten om at justitiarius hadde bestemt at berømmelse skal være foretatt når sakene sendes riksadvokaten for oppnevning av aktor. Berømmelsestidspunktet blir med andre ord i alminnelighet ikke drøftet med påtalemyndigheten.

Riksadvokaten understreker likevel at dersom det er særlig behov for at en bestemt aktor fører en sak i Høyesterett, kan statsadvokaten ved innsendelse av dokumentene til riksadvokaten angi at hun eller han gjerne vil bli oppnevnt som aktor dersom anken fremmes. Riksadvokaten kan da i oversendelsen til Høyesterett gjøre oppmerksom på at dersom anken blir tillatt fremmet vil vedkommende bli oppnevnt og anmode om at eventuell berømmelse blir foretatt i samråd med aktor.

36. Metodekontrollutvalget

Regjeringen oppnevnte 15. februar d.å. et utvalg som skal "etterkontrollere metodebruken i politiet". Utvalget har et omfattende mandat og skal vurdere spørsmål av stor betydning for

politiet og påtalemyndigheten. Frist for å avgi innstilling er 1. juli 2009.

Påtalemyndigheten og politiet er representert i utvalget ved assisterende sjef for Økokrim, Trond Eirik Schea og politiinspektør i PST, Maria Collett Sælør og politiførstebetjent ved Øst-Finnmark politidistrikt, Unni Irene Pedersen.

Riksadvokaten har tatt initiativ til en intern gruppe til støtte for påtalemyndighetens og politiets representanter, bl.a. for å sikre innspill til utvalget om bruk av metodene i praksis og hvilke utfordringer dagens regelverk medfører.

37. Prøving i Høyesterett av om saken er blitt fullstendig opplyst – straffeprosessloven § 292

Førstestatsadvokat Qvigstad orienterte om bevisføringsproblemer for Høyesterett der straffeprosessloven § 294 (rettens ansvar for sakens fulle opplysning) er gjort til ankegrunn. En prøving av dette forutsetter i utgangspunktet at Høyesterett kjenner innholdet av *hele* bevisførselen for lagmannsretten siden spørsmålet er om det foreligger en saksbehandlingsfeil og om feilen i tilfelle har hatt betydning, jf. § 343 første ledd.

En slik fullstendig bevispresentasjon vil være vanskelig uten omfattende bevisopptak som kan medføre betydelige forsinkelser i saksbehandlingen med mindre politidokumenter aksepteres fremlagt. Det ble understreket at man ikke uten videre bør godta forsvarers bevisopplegg slik dette fremkommer gjennom det faktiske utdrag. Dersom problemstillingen blir aktuell, bør førstestatsadvokat Qvigstad kontaktes for nærmere drøftelser.

38. Anker

Statsadvokatens ansvar for å klargjøre hva domfeltes anke gjelder, om det er uklart, understrekes og innskjerpes.

Ønsker forsvarer å nærmere begrunne en anke, skal det settes en kort frist for inngivelse av støtteskriv før saken videresendes. Ved anker til Høyesterett bør forsvarer normalt være gjenpartsadressat for statsadvokatens påtegning til riksadvokaten.

I straffeprosessloven § 323 første ledd, annet punktum heter det som kjent: "Samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett." Gjennomgående argumenterer statsadvokatene i for liten grad at lovens vilkår er oppfylt. Den konkrete begrunnelse, det er ikke nok å bare henvise til bestemmelsen, skal enten fremgå i anken eller i oversendelsespåtegningen til riksadvokaten.

Ved anke av skyldspørsmålet i saker hvor riksadvokaten bare har avgjort enkelte tiltaleposter, er det statsadvokaten som er ankeberettiget med de frister det innebærer for øvrige forhold.

Riksadvokaten vil, formentlig i løpet av høsten 2008, utgi et rundskriv om tiltale- og ankekompetansen i påtalemyndigheten.

39. Gjenåpning

Statsadvokatenes aktivitetsplikt ved berettiget mistanke om utilregnelighet hos personer som har vedtatt forelegg eller er domfelt til straff, understrekes og innskjerpes. Slike saker skal ikke sendes Justisdepartementet med anbefaling om benådning. Vedtatte forelegg kan oppheves i medhold av straffeprosessloven § 258. De øvrige saker må behandles slik at det er mulig å ta stilling til om påtalemyndigheten (riksadvokaten) skal begjære gjenåpning.

Aktivitetsplikten omfatter alle rettskraftige avgjørelser i den perioden det er mistanke om at vedkommende har vært/er utilregnelig.

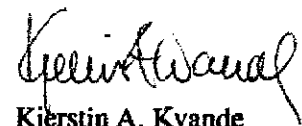
40. Neste møte

Statsadvokatmøtet i 2009 vil finne sted 26. – 28. mai i Osloregionen med Det nasjonale statsadvokatembetet som teknisk arrangør. Det understrekes at tilstedeværelse på møtet er en tjenesteplikt og statsadvokatene forutsettes å tilpasse øvrige gjøremål i forhold til dette. Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter er arrangør for møtet i 2010.

Oppsummeringen vil bli lagt ut på intranettet.

Med ønske om god sommer til alle, vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

Kjerstin A. Kvande
førstestatsadvokat

Vedlegg

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

REF.:

VÅR REF.:

Ra 09-176 TAB/jaa
810.2

DATO:

10.07.09

STATSADVOKATMØTET 2009 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for aktiv og konstruktiv deltakelse under årets statsadvokatmøte.

Tradisjonen tro er det også i år utarbeidet en oppsummering fra møtet. Her gir riksadvokaten pålegg som statsadvokatene skal følge opp og i nødvendig utstrekning sørge for at gjøres kjent for politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen, hvilket er embetsleders ansvar. Samtlige statsadvokater skal tildeles kopi av referatet og innholdet bør ved leilighet drøftes "i plenum" ved embetene. Oppsummeringen vil også bli lagt ut på Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

1. Nytt straffennivå – uttalelser i forarbeidene til straffeloven 2005

Forarbeidene til straffeloven er viktige rettskilder, også før hele loven har trådt i kraft. De synspunkter som ble formidlet under statsadvokatmøtet er nedfelt i skriftlig instruks til statsadvokatene 30. mars d.å., gjentatt og utdypet i brev herfra av 18. juni 2009. Statsadvokatene må holde seg orientert om utviklingen av dette spørsmål i Høyesterett.

2. Straffeloven § 239

Det vises til pkt. 28 i referat fra statsadvokatmøtet i 2008. Saken som der er omtalt om de to bilbrukstylene er pådømt i lagmannsrett i tråd med tiltalen (Borgarting lagmannsrett 18. februar 2009) og det er bare de domfeltes anke over straffutmålingen som er tillatt fremmet for Høyesterett.

Viktige avgjørelser om rekkevidden av straffeloven § 239 er inntatt i Rt 2008 s. 620, s. 1258 og Rt 2009 s. 299.

Straffeloven 2005 opprettholder skyldkravet i § 239, se § 281 om uaktsom forvoldelse av død. Dersom en av førerens nærmeste dør som følge av uaktsom kjøring, har både departementet og flertallet i Stortinget (se bl.a. Innst. O. nr. 73, 2008-2009 s. 43) gitt uttrykk for at påtalemyndigheten bør vurdere påtaleunntatelse. Dette iverksettes umiddelbart selv om § 281 ikke er satt i kraft der hvor ektefelle, foreldre, barn eller barnebarn dør. Er uaktsomheten grov er påtaleunntatelse likevel ikke et alternativ.

3. Påtalemyndighetens anker til Høyesterett

Det ble her gitt påminnelser som er i samsvar med pkt. 38 i referatet for 2008.

Dersom retten har omsubsumert et forhold hvor statsadvokaten har tiltalekompetanse, f.eks. straffeloven § 162 annet ledd, til tredje ledd som hører under riksadvokatens kompetanse (samme forhold – straffeprosessloven § 38), skal dommen sendes riksadvokaten til orientering. Ønsker påtalemyndigheten å anke bør det skje innen statsadvokatens ankefrist. Ved anke vil riksadvokaten normalt utferdige ny tiltale etter den bestemmelse retten har domfelt for selv om dette ikke er påkrevet.

4. Plenumsavgjørelsene om juryordningen

Det ble redegjort nærmere for ankeforhandlingene i Høyesterett og aktors opplegg, jf. disposisjon utdelt under møtet. Ved viktige EMK-avgjørelser kan det være nødvendig å innhente de underliggende rettsavgjørelser fra det aktuelle land og Eurojust er også i denne sammenheng en velegnet kanal.

5. Begrunnelse ved ankesiling – uttalelse fra påtalemyndigheten

I Rt. 2008 side 1764 (storkammer) kom Høyesterett som kjent til at det gjelder en generell begrunnelsesplikt "... som skal sikre og vise at alle relevante punkter i anken er overveid" (avsnitt 96). Kravet til begrunnelse "... vil måtte variere betydelig alt etter karakteren av den enkelte sak" (avsnitt 106).

For påtalemyndigheten medfører dette at det oftere enn før må gis merknader til domfeltes anke. Uttalelsene bør legges opp med tanke på å gi domstolen støtte ved utformingen av silingsavgjørelsen, jf. kravet om at rettens begrunnelse skal vise at alle relevante punkter i anken er overveid. Illustrerende for hvilke krav som stilles er begrunnelsene fra Høyesteretts ankeutvalg når anken nektes fremmes, etter frifinnelse i tingrett og domfellelse i lagmannsrett, jf. bl.a. Rt. 2009 side 316. Det vises for øvrig til riksadvokatens brev av 23. desember 2008 til bl.a.

6. Gjenåpning på grunn av manglende begrunnelse

Gjenopptakelseskommisjonen legger opp til å avgjøre noen "pilotsaker" hvor det er begjært gjenopptakelse fordi lagmannsretten har nektet å fremme domfeltes anke uten at det er gitt begrunnelse.

Flere av sakene er behandlet av Økokrim, som i samråd med riksadvokaten har utarbeidet et utførlig tilsvaret til en av anmodningene. Riksadvokaten har sluttet seg til Økokrims synspunkter og har i brev av 20. mai d.å. oppsummert hovedpunktene i påtalemyndighetens syn, jf. også riksadvokatens brev av samme dato til statsadvokatene. Hovedpunktene i påtalemyndighetens syn er:

- Menneskerettskonvensjonenes (EMK og SPs) *dynamiske karakter* og den rettsutvikling som skjer gjennom håndhevingsorganenes praksis, har som *nødvendig forutsetning at rettsendringene bare virker fremover*. Slik dynamikk vil være umulig dersom rettsendrende avgjørelser skulle innebære en plikt for statene ikke bare til å innrette fremtidig praksis etter avgjørelsen, men også til å "reparere" avgjørelser som for lengst er rettskraftige, og som dertil ble ansett konvensjonsmessige da de ble avsagt.

- Også *andre tungtveiende hensyn* taler mot å tillate gjenåpning av silingsavgjørelser som ble rettskraftige før storkammeravgjørelsene i Høyesterett. De viktigste er innrettelseshensynet, hensynet til rettssystemets effektivitet og hensynet til respekt for rettskraftige avgjørelser.
- Domfelte har ikke noe krav på gjenåpning. Om gjenåpning skal tillates beror på en helhetsvurdering, jf. at straffeprosessloven § 392 første ledd åpner for en skjønnsmessig vurdering ("*kan*"). Det sentrale vurderingstemaet er om det ville være "*støtende*" om avgjørelsen ble stående, jf. Rt. 2003-359 (plenum) avsnitt 62 og 63. Det skal mye til før en slik karakteristikk vil være berettiget.
- Det er viktig å fastholde at rettsendringen gjelder kravet til *begrunnelse* for beslutninger om å nekte en anke fremmet. Det kan ikke stilles opp noen presumpsjon for at manglende begrunnelse innebærer at beslutningen innholdsmessig er uriktig, og enn mindre at anken ville fått medhold i en ankeforhandling. Utgangspunktet må således være at domfelte ikke materielt har vært utsatt for en urett selv om hans anke ble nektet fremmet uten nærmere begrunnelse enn at lagmannsretten (tre lagdommere) enstemmig har funnet det klart at anken ikke vil føre frem.
- Det må også legges vekt på at ankesilingsordningen er *ønsket av lovgiver*, den er etablert ved lov etter at også forholdet til menneskerettighetene var overveid, og den har vært *ansett konvensjonsmessig* helt frem til Menneskerettskomiteens avgjørelse i restauratørsaken endret dette.
- Etter riksadvokatens syn følger det av *Høyesteretts plenumskjennelse* i Rt. 2003 side 359 (særlig avsnitt 93 og 101) at det generelt ikke er grunnlag å gjenåpne rettskraftige straffedommer avsagt før rettsendringen skjedde i Høyesterett (dvs. før storkammeravgjørelsen 19. desember 2008).

7. DNA

Det vises til referatet fra statsadvokatmøtet i 2008 punkt 33.

"DNA-reformen" ser ut til å være i god gjenge. Pr. 26. mai d.å. var det totalt registrert 19.561 DNA-profiler, som fordeler seg slik:

Identitetsregisteret:	12.454
Etterforskningsregisteret:	2.147
Sporregisteret:	4.960

Antall spor i sporregisteret stiger og Kripos rapporterer om en økning i identifisering av spor sikret fra åsteder relatert til vinningskriminalitet. Om lag halvparten av sporene gir treff mot personer i DNA-registeret.

Stortinget har besluttet at Rettsmedisinsk institutt skal stå for DNA-analysene i Norge, jf. Ot. prp. nr. 19 (2006-2007), Innst. O. nr. 23 (2007-2008) og – særlig - debatten i Stortinget 13. desember 2007. Det kan også vises til St. prp. nr. 1 (2007-2008) side 104 og foredraget til den kgl. res. til endringer i påtaleinstruksen av 8. august 2008 punkt 6.9. Behovet for såkalt "*second opinion*" skal dekkes ved et fagmiljø ved Universitet i Tromsø. Påtalemyndigheten bør derfor i utgangspunktet stille seg negativ til bruk av annen ekspertise. Dersom forsvareren likevel ønsker alternativ sakkyndighet, bør påtalemyndighetens holdning være som ved bruk av annen privat sakkyndighet: Det må kunne kreves varsel i god tid før hovedforhandling og uenighet om oppnevning bør avgjøres av retten. Besluttet oppnevning, bør retten fastsette et

mandat etter at partene har uttalt seg. Den sakkyndiges skriftlige erklæring bør forelegges for Den rettsmedisinske kommisjon. Profiler skal i utgangspunktet bare oppbevares hos Kripos (behandlingsansvarlig) og den som foretar analysen, jf. påtaleinstruksen § 11a-11.

Det minnes for øvrig om at dersom DNA-analysen kan ha betydning som bevis skal påtalemyndigheten påse at det foreligger endelig uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon før hovedforhandling avholdes og i alminnelighet også før det treffes avgjørelse i påtalespørsmålet, jf. riksadvokatens brev av 26. mai 2008 og 6. mars d.å. til statsadvokatene m.fl.

8. Dobbeltstraff, tilleggsskatt – nye retningslinjer

Riksadvokaten har tidligere gitt retningslinjer om tilleggsskatt/tilleggsavgift og straff, jf. særlig brev av 28. juni 2002 og brev av 26. mars 2007 til statsadvokatene og politimestrene. Det førstnevnte brevet kom som en oppfølging av Høyesteretts plenumsavgjørelser av 3. mai 2002 (Rt. 2002 side 497, 509 og 557), og det sistnevnte var foranlediget av Høyesteretts plenumskjennelse i Rt. 2006 side 1409.

Nye avgjørelser i EMD – først og fremst storkammerdom av 10. februar 2009 i sak *Zolotukhin* mot Russland – medfører at det er nødvendig å endre retningslinjene for behandling av saker der det er ilagt *ordinær tilleggsskatt*. De tidligere retningslinjene gjelder uforandret i saker der det reageres med *forhøyet tilleggsskatt* eller med *tilleggsavgift etter merverdiavgiftsloven*.

I *Zolotukhin* foretar EMD en prinsipiell drøftelse av identitetsbegrepet i P7-4 (hva som er samme forhold) og omfortolker dette. Mens det tidligere – som i norsk internrett – bare dreide seg om "samme forhold" når det forelå *både* faktisk og rettslig identitet, er rettstilstanden etter *Zolotukhin* at faktisk identitet alene er avgjørende.

Dermed er situasjonen at også ileggelse av ordinær tilleggsskatt vil sperre for etterfølgende straffesak. I brev av 3. april d.å. til statsadvokatene og politimestrene har derfor riksadvokaten etter drøftelse med Skattedirektoratet fastsatt nye rutiner for påtalemyndighetens behandling av nye og verserende anmeldelser fra skatteetaten. Rutinen trådte i kraft straks.

Det er ikke aktuelt å gjenåpne straffesaker som ble rettskraftige før EMDs dom i *Zolotukhin* (10. februar 2009). Dommer som ble rettskraftige *etter* denne datoen kan rent unntaksvis gjenåpnes med hjemmel i straffeprosessloven § 392 annet ledd. Påtalemyndigheten kan her overlate til domfelte og forsvareren å vurdere om gjenåpning skal begjæres.

9. Tilståelsesrabatt

Et av formålene med tilståelsesrabatt er at flere lovbreakere skal oppmuntres til å tilstå. Det er foreløpig usikkert om dette formålet er oppnådd. Hvis man ser på påtaleavgjørelsene som innebærer irrettføring, dvs. tiltale (kode 42) og siktelse med begjæring om tilståelsesdom (kode 41), viser det seg at andelen saker som er avgjort med kode 41, er nokså konstant. Andelen falt fra 42 % i 2001 (da endringen i straffeloven § 59 annet ledd fant sted) til 35 % i 2003 og har deretter stabilisert seg i intervallet 37-39 %. Landsgjennomsnittet dekker over til dels betydelige geografiske forskjeller. For eksempel var andelen begjæringer om tilståelsesdom hele 66 % i Sør-Trøndelag politidistrikt i 2008. Statistikken gir for øvrig neppe et godt bilde av den reelle betydningen av tilståelsesrabatt i den enkelte sak. Ved brev av 15. mai d.å. til statsadvokatene og politimestrene har riksadvokaten satt i verk en evaluering av de

påtalemessige direktiver som er gitt om tilståelsesrabatt, først og fremst i rundskriv nr. 3/2007.

I flere saker har det oppstått spørsmål om direktivet i rundskrivet pkt II 8 i.f. om fremgangsmåten i saker der riksadvokaten er tiltalekompetent. Da rundskrivet ble utformet var det særlig de tilfeller der spørsmålet rabatt kommer opp før tiltale ble tatt ut man hadde i tankene. For dette tilfellet fastholdes instruksene i rundskrivet: "De opplysninger som gis om konkret strafferabatt, må være avklart med kompetent påtalemyndighet. Påtalemyndigheten i politiet skal, i saker hvor tiltalekompetansen ligger hos overordnet myndighet, konferere med statsadvokaten om rabattens størrelse. Er riksadvokaten tiltalekompetent, skal rabattspørsmålet likevel avgjøres av statsadvokaten, med mindre statsadvokaten finner det påkrevd å drøfte spørsmålet med riksadvokaten." Begrunnelsen er at en motsatt løsning vil bringe den øverste leder inn i første linje på etterforskningsstadiet; en operativ rolle riksadvokaten verken vil eller bør ha.

Det viser seg at spørsmål om strafferabatt i praksis også kommer opp etter at tiltale er tatt ut. Sammenhengen med avgjørelsen av om dommen skal påankes eller godtas, tilsier at riksadvokaten bør avgjøre om det skal påstås strafferabatt og størrelsen. Ellers kommer riksadvokaten lett i en umulig situasjon ved anke vurderingen. Det er tilstrekkelig at spørsmålet tas opp uformelt (telefon eller e-post) til den statsadvokat hos riksadvokaten som har behandlet saken. I dette tilfellet skal altså motsatt løsning av den som følger av rundskrivet heretter legges til grunn.

Et annet spørsmål som har oppstått, gjelder tilståelsesrabatt i forvaringssaker. Riksadvokaten har i et par saker lagt til grunn at i prinsippet omfattes også forvaringssaker av straffeloven § 59 annet ledd. Sakenes spesielle karakter (særlig hensynet til samfunnsbeskyttelsen som kommer i tillegg til de momenter som det vanligvis legges vekt på ved vurderingen av tilståelsesrabatt) tilsier imidlertid at rabatten normalt vil bli nokså liten og at fradrag eventuelt bør gjøres i tidsrammen. Spørsmålet forventes avgjort av Høyesterett i løpet av høsten.

10. Straffereaksjoner ved valutasmugling

Riksadvokaten har under utarbeidelse retningslinjer for skjerpede reaksjoner ved valutasmugling. Et utkast er nylig sendt på høring til bl.a. Toll- og avgiftsdirektoratet og enkelte statsadvokatembeter og politimestre.

Utviklingen av bank- og finansvesenet, med effektive tjenester for betalingsformidling over grensene, har redusert det legitime behovet for transport av kontanter over landegrensene vesentlig. Gjennomgående er det vanskelig å se at enkeltpersoner i dag kan ha et aktverdig formål for å frakte med seg store kontantbeløp ut av landet, og det er i alle fall ingen grunn til å ikke overholde meldeplikten. (Utførsel av kontanter er ikke belagt med toll eller avgift.) Det er således grunn til å anta at det bak det økende antall ulovlige valutaførsler skjuler seg til dels alvorlige straffbare handlinger.

På denne bakgrunn har riksadvokaten kommet til at dagens praksis, hvor eneste reaksjon er en bot som utgjør noen få prosent av det beløp som ikke er oppgitt, utvilsomt er altfor mild. Den strafferettslige reaksjon må derfor skjerpes vesentlig.

"Valutasmugling" er for øvrig en upresis betegnelse på det saken dreier seg om, ettersom både utførsel og innførsel av (norsk og utenlandsk) valuta er tillatt; det kreves ingen særskilt tillatelse (lisens), og det påløper verken toll eller avgift, uansett beløpets størrelse. Derimot skal beløp som overstiger NOK 25 000 (eller tilsvarende i utenlandsk valuta eller

ihendehaverpapirer) meldes til Tollvesenet ved grensepassering. Temaet "valutasmugling" gjelder derfor mer presist to typetilfeller. Det ene er bruddet på meldeplikten i seg selv, (typetilfelle 1), og det andre er tilfellet der utførselen innebærer hvitvasking eller selvvasking av utbytte fra en straffbar handling, jf. straffeloven § 317 (typetilfelle 2). Det er viktig at disse holdes fra hverandre.

For de rene formalovertrædelsene (typetilfelle 1) vil retningslinjene antagelig legge opp til at bøtene normalt skal utgjøre ca 20 % av det beløp som ikke er oppgitt.

Tollvesenet vil, som nå, inngi politianmeldelse i de tilfeller der det er konkret mistanke om at pengene er utbytte fra straffbar virksomhet, eventuelt at beløpets størrelse i seg selv tilsier anmeldelse og etterforsking (typetilfelle 2). I slike tilfeller vil det regelmessig være "rimelig grunn til å iverksette etterforsking", jf. straffeprosessloven § 224. Etterforskningen kan – alt etter omstendighetene – innrettes enten mot å avdekke og oppklare primærforbrytelsen (den forbrytelsen som utbyttet stammer fra) eller mot å avklare om det er begått en forbrytelse mot straffeloven § 317 (hvitvasking eller selvvasking). Riksadvokaten minner om at det for fellelse etter § 317 ikke er nødvendig å føre bevis for hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra. Det er tilstrekkelig at det – etter det vanlige strafferettslige beviskrav – kan utelukkes at det aktuelle beløp stammer fra lovlige kilder, jf. Rt. 2006 side 466.

Retningslinjene forventes å tre i kraft fra 1. august d.å.

11. Påtalemyndighetens ansvar for å rette opp feil i domsslutninger

Sjefen for Kripos har tatt opp med riksadvokaten at det for ofte forekommer feil i domsslutningene. Dette vanskeliggjør registreringen og kan reise spørsmål om troverdigheten ved utskriften fra strafferegisteret. Riksadvokaten har på denne bakgrunn i brev av 23. desember 2008 til statsadvokatene m.fl. understreket påtalemyndighetens ansvar for å kontrollere at domsslutninger er riktige. Anmodninger fra Kripos om retting skal behandles med forståelse og alvor.

Riksadvokaten miner for øvrig om at den påstand som nedlegges for retten skal være formulert på samme måte som en domsslutning. I alminnelighet bør ut utformes et påstandsskrift. Dette er et viktig bidrag for å sikre at domsslutningen blir korrekt og letter den etterfølgende kontroll.

12. Straffesaksbehandlingen i politiet pr. 30. april 2009

Oppklaringsprosenten i forbrytelsessakene og måloppnåelsen i voldssaker med frist krever særlig oppmerksomhet. Politimesterne er bedt om å redegjøre for resultatene i voldssakene, mulige årsaker til manglende måloppnåelse og hvilke tiltak som er iverksatt. Redegjørelsene, med statsadvokatenes bemerkninger, er oversendt Riksadvokatembetet og er under vurdering. Riksadvokaten tar sikte på å ferdigbehandle redegjørelsene og gi eventuelle retningslinjer i løpet av sommeren.

Riksadvokatembetets bemerkninger til straffesaksbehandlingen i politiet første halvår 2009 vil på vanlig måte bli formidlet til statsadvokatene og politimesterne. (Lagt ut på Intranettet i dag)

13. Behandling av narkotikasaker – ventetid for narkotikaanalyser fra Kripos

Lang saksbehandlingstid ved Kripos for analyser av narkotikabeslag har vært et tilbakevendende problem i flere år. En saksbehandlingstid på mer enn 6 måneder har ikke vært uvanlig, se bl.a. referatet fra statsadvokatmøtet i 2008 punkt 9.

Kripos har i løpet av 2007 og 2008 iverksatt ulike tiltak og prosesser for å komme à jour, og problemet med lang saksbehandlingstid synes nå å være løst. Ved utgangen av januar i år var det ikke restanser ved analyseavdelingen. Kripos har opplyst at pr. 19. juni d.å. er gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker 25 dager, i hastesaker/fengslingssaker 16 dager og i prioriterte saker med mer kompliserte analyseprosesser 27 dager. Riksadvokaten ønsker å følge utviklingen og har bedt om halvårsvisse rapporter fra Kripos.

14. Kommunikasjonskontroll og romavlytting i 2008

Den redegjørelse som ble gitt under møtet inneholder graderte opplysninger og inntas ikke her.

På bakgrunn av opplysninger fra politimestrene kan det konstateres at kommunikasjonskontroller i 2008 gav resultater i form av pågripelser, beslag, og/eller informasjon av stor bevis- eller etterforskningsmessig betydning i drøyt 40 % av sakene.

15. Romavlytting – retningslinjer

Riksadvokaten ga 29. mai 2009 retningslinjer for romavlytting. Retningslinjene er av praktisk karakter og regulerer blant annet når og i hvilken grad utstyret kan kobles fra i kjennelsesperioden, og notoritet rundt dette.

16. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer

I brev av 28. januar d.å. ba riksadvokaten om uttalelse fra statsadvokatene og politimestrene om de midlertidige retningslinjene av 25. april 2007 bør revideres. Det har kommet inn en rekke uttalelser og riksadvokaten vil i løpet av høsten d.å. gi nye retningslinjer som vil gå noe lenger i å pålegge bruk av lyd- og bildeopptak ved politiforklaringer.

17. Nytt trafikkrundskriv

Riksadvokaten ga 25. mai i år ut et nytt rundskriv om veitrafikkovertrедelser (nr. 3/2009). I rundskrivet fastsettes standardiserte bøtesatser for en del av de mest praktiske overtrедelsene og det gis retningslinjer for beslag av førerkort mv.

18. Nordisk arrestordre

Justisdepartementet arbeider med endringer i påtaleinstruksen og et nytt rundskriv. Loven forventes å tre i kraft til høsten.

Etter loven er det "påtalemyndigheten" som avgjør om en arrestordre fra et annet nordisk land skal etterkommes og som utsteder arrestordre. Det vil før ikrafttredelsen bli tatt stilling til om kompetansen skal ligge i politiet, eller om statsadvokaten må samtykke i enkelte tilfeller. Riksadvokaten tar sikte på å gi nærmere retningslinjer før loven trer i kraft.

19. Lagring av elektronisk spormateriale, gjenstander og biologisk spormateriale

Rapportene "Forlenget lagring av gjenstander og biologisk spormateriale" og "Lagring av elektronisk spormateriale" ble sendt statsadvokatene til uttalelse ved brev av 23. april d.å.

Politidirektoratet vil ta stilling til videre oppfølging.

20. Oversiktrapporter, notater mv.

Det minnes om at det i større saker skal følge oversiktrapporter eller bevisnotater sammen med forslag til riksadvokatens påtaleavgjørelse, jf. referat fra statsadvokatmøtet 2007, punkt 15 og 2008 punkt 21. Interne overlegninger om styrken i de enkelte bevis og lignende bør ikke

inntas i påtegningen, men eventuelt berøres i et særskilt notat som følger saken ved innsendelsen.

21. Nye retningslinjer for straffbare handlinger som avdekkes i utlendingssaker

Ved riksadvokatens brev 1. desember 2008 til statsadvokatene endres tidligere retningslinjer for lovbrudd som avdekkes i utlendingssaker. (Det er redegjort for de tidligere retningslinjene i brev 28. juli 2000 til Justisdepartementet, oversendt statsadvokatene 3. august s.å.)

Lovbrudd som etter de tidligere retningslinjene skulle håndteres rent administrativt (gjennom negativt forvaltningsvedtak i utlendingssaken), skal nå i større grad straffeforfølges. Det innebærer at det bør reageres med straff bl.a. ved bruk av uriktig identitet eller falske reisedokumenter, brutt innreiseforbud, langvarig ulovlig opphold og ulovlig arbeid. Retningslinjene angir også utgangspunkter for straffenivået for de ulike typetilfellene av lovbrudd.

I riksadvokatens brev heter det at statsadvokatene etter en tid bør gjennomgå et utvalg av de sakstyper som omfattes av de nye retningslinjene, for eksempel i forbindelse med inspeksjoner. Ved behov må de nå gjeldende direktiver innskjerpes overfor politiet. Det kan bli aktuelt med en evaluering av retningslinjene og eventuelt også å utarbeide et rundskriv. I så fall vil det bli bedt om rapportering fra politidistriktene og statsadvokatene, som derfor må innrette seg slik at de på forespørsel kan gi en utfyllende rapport om straffesaksbehandlingen vedrørende brudd på utlendingsregelverket.

22. Særreaksjoner – gjentakelsesfare og inhabilitet

Riksadvokaten minner om at i saker hvor det ligger an til påstand om forvaring, tvungen omsorg eller overføring til tvungent psykisk helsevern, er dommere som har behandlet spørsmål om varetektsfengsling på grunn av gjentakelsesfare inhabile siden de har uttalt seg om et av de sentrale vilkårene for reaksjonen. Det vises til Rt. 2009 side 225 og Høyesteretts sak 2009-735-A.

I praksis vil de aktuelle lovbrøyterne regelmessig ha vært fengslet på grunn av gjentakelsesfare. Det vil derfor høre til unntakene at en dommer som har truffet avgjørelse i fengslingsspørsmålet kan delta ved hovedforhandlingen. Inntil domstolenes saksbehandlingssystem endres slik at det fanger opp dette, må påtalemyndigheten rutinemessig kontrollere hvilke dommere som har deltatt i avgjørelser om fengsling.

23. Etterforskning av saker om alvorlig mishandling/vold mot små barn

En viser til oppsummeringsskrivet fra fjorårets statsadvokatmøte punkt 15. Når en også i år omtaler temaet, er det for å minne om at statsadvokatenes oppfølging har variert, både med hensyn til å informere og oppfordre politiet til økt innsats og å holde seg orientert om løpende saker (kvalitet og fremdrift). Dette må bedres.

Som kjent har riksadvokaten i samarbeid med Kripos og Politidirektoratet gjennomført et "opplærings- og bevisstgjøringsprogram". Programrekken ble avrundet med en fagkonferanse den 16. og 17. juni d.å. hvor flere statsadvokatembeter var representert. Arbeidet med å intensivere innsatsen på dette saksfeltet er likevel ikke avsluttet. Utfordringen er nå å omsette lærdom og kunnskap i praktisk arbeid. Nettopp her har statsadvokatene en sentral rolle og et særskilt ansvar. Riksadvokaten vil vurdere om det er behov for sentrale retningslinjer eller en praktisk veileder (dreiebok) for behandlingen av disse sakene.

24. Spesialenheten for politisaker – NOU 2009:12

I mai d.å. la "Finstad-utvalget" frem utredningen "Et ansvarlig politi – åpenhet, kontroll og læring". Den behandler flere temaer som er av interesse for statsadvokatene. En viser særlig til kapittel 9 hvor utvalget tar opp ulike spørsmål i tilknytning til politiets rutiner og praksis ved innbringelse, pågrepelse og bruk av politiarrest. Utvalgets gjennomgang og vurderinger har direkte berøring til forslaget om at statsadvokatene bør underrettes om saker hvor tjenestemenn i politiet eller påtalemyndigheten har vært under etterforskning for ulovlig tvangsmiddelbruk, jf. riksadvokatens brev av 22. april 2009. Flere av embetene som har avgitt uttalelse slutter seg til en slik ordning. Riksadvokaten vil følge opp saken, i første omgang ved å forelegge den for Spesialenheten.

25. Brannetterforskning

Det er velkjent at politiet har anledning til å be om bistand til etterforskningen fra det lokale elektrisitetstilsyn og brannvesenet. Elektrisitetstilsynet har etter dagens regelverk plikt til å bistå politiet i etterforskningen. Brannvesenet har ikke en tilsvarende tydelig plikt etter brannregelverket, men Justisdepartementet har fremmet forslag til ny bestemmelse i forskrift av 26. juni 2002 om brannforebyggende tiltak og tilsyn for å avhjelpe dette. Det er forventet at endringen trer i kraft i løpet av 2009.

Distriktstise tverrfaglige brannetterforskningsgrupper

Politidirektoratet iverksatte i 2005 et prøveprosjekt med distriktstise felles etterforskningsgrupper hvor også brannvesenet og eltilsynet deltar i etterforskningen. Prosjektet ble gjennomført i tre politidistrikter (Midtre Hålogaland, Vestoppland og Vestfold), og er evaluert av en arbeidsgruppe med deltakelse fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Kripos og Den høyere påtalemyndighet.

Arbeidsgruppen anbefaler at det etableres en fast ordning med slike brannetterforskningsgrupper i alle landets politidistrikter. Justisdepartementet avventer en endelig faglig vurdering fra Politidirektoratet og riksadvokaten.

Det understrekes at selv om andre etater kan gi gode bidrag i etterforskningen av brannsaker, er etterforskning en virksomhet som må ledes og styres av politiet. Klare ansvarsforhold er viktig. I tillegg har en herfra gitt uttrykk for at man i Norge ikke har tradisjon for at politi og påtalemyndighet arbeider i kommisjon for å avdekke straffbare forhold. Kommisjoner organiseres og forankres *utenfor* strafferettsapparatet. Til illustrasjon nevnes Statens havarikommisjon for transport, og kommisjoner som rykker ut ved luft- og sjøfartsulykker.

Etterforskning av bygningsbranner

Norsk Brannvernforening har tatt opp med riksadvokaten at det kan se ut til at ikke alle bygningsbranner etterforskes av politiet. Brannvernforeningens leder har meddelt at politiet ifølge statistikken til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i perioden 2003-2007, ikke hadde etterforsket over ca. 4 000 av totalt ca. 14 000 bygningsbranner (disse tallene er også gjengitt i mediene).

Politiet har som kjent ansvar for etterforskning av alle branner, selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbart forhold, jf. straffeprosessloven § 224 fjerde ledd og påtaleinstruksen § 7-4 siste ledd. Innholdet i påtaleinstruksen § 5-14 omerindres:

"Når det settes i verk etterforskning om årsaken til brann og andre ulykker skal politiet gi melding til berørte offentlige myndigheter."

Riksadvokaten rettet i mars i år en forespørsel til politimestrene for å bringe klarhet i hvorvidt nevnte statistikk – at kun ca. 1/3 av alle bygningsbranner etterforskes – gir et korrekt bilde av de faktiske omstendighetene.

De nylig innkomne svarene fra 18 politidistrikter er ennå ikke analysert, men det foreløpige inntrykket er at:

Tilnærmet alle bygningsbranner politiet får melding om blir etterforsket. I noen tilfeller forsømmer politiet å gi melding til berørte offentlige etater om at etterforskning er igangsatt. Det ser også ut til at det er feil i direktoratets statistikkføring. Begge forhold medfører at den statistikk Norsk Brannvernforening nok gir et uriktig bilde av situasjonen.

Riksadvokaten vil bearbeide svarene nærmere og bl.a. i fellesskap med Norsk Brannvernforening søke å bidra til at det etableres bedre rutiner for statistikkføring. Statsadvokatene bør ved inspeksjon o.l. kontrollere om politiet oppfyller etterforskningsplikten i påtaleinstruksen § 7-4.

26. Rømt oppdrettsfisk

Riksadvokaten ga som kjent Økokrim i oppdrag å etablere og lede en arbeidsgruppe, som skulle se nærmere på strafferettslige problemer og utfordringer knyttet til rømt oppdrettsfisk, se referatet fra statsadvokatmøtet i 2008 punkt 13. Bakgrunnen var at en forholdsvis stor andel av Fiskeridirektoratets anmeldelser mot foretak i oppdrettsnæringen hadde blitt henlagt, og det ble reist spørsmål om politiets etterforskning av sakstypen var tilfredsstillende.

Arbeidsgruppen, ledet av førstestatsadvokat Høviskeland, fremmet i sin grundige rapport forslag til tiltak for å bedre politiet og påtalemyndighetens innsats på saksfeltet.

Riksadvokaten har i brev av 3. april i år gitt nærmere retningslinjer for hvordan politi og påtalemyndighet skal behandle saker som gjelder rømt oppdrettsfisk. Brevet omhandler bl.a. momenter knyttet til forventninger om styrket innsats fra politi og påtalemyndighet, Økokrims viktige rolle innfor saksfeltet, samarbeidet mellom politi, påtalemyndighet og fiskerimyndigheter, og politiets kontakt med oppdrettsnæringen.

27. Kapper i klasserommet"

I forbindelse med Advokatforeningens 100-års jubileum i 2008, ga foreningen et undervisningsopplegg i gave til skolene. Opplegget er nettbasert og det er lagt opp slik at læreren selv kan bruke det i undervisningen i ungdomsskoletrinnet. Det sentrale i undervisningen er gjennomføringen av et rollespill der elvene avholder en "hovedforhandling" i straffesak. Advokatforeningens gave er – i tillegg til selve programmet – at advokater skal delta i klasserommet og veilede under rettssaken.

Riksadvokaten deltok i referansegruppen for prosjektet. Det er ønskelig påtalejurister etter forespørsel fra Advokatforeningen påtar seg å veilede under rollespillet (2 skoletimer). Både riksadvokaten og statsadvokater her ved embetet har deltatt, og erfaringen er at det er engasjerende å møte ungdom som viser entusiasme og deltakelse i samfunnsspørsmål.

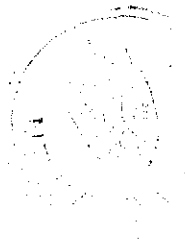
Riksadvokaten ber om at undervisningsopplegget gjøres kjent for påtalemyndigheten i politiet. Ønskes mer informasjon kan en henvende seg til Riksadvokatembetet eller gå inn på nettstedet www.rettellergalt.no. Dersom noen allerede ønsker å stille seg til disposisjon for advokatforeningen, bes dette meddelt via e-post til riksadvokaten eller direkte til Beate Sundstrøm i Advokatforeningen (bes@jus.no).

28. Neste møte

Statsadvokatmøtet 2010 holdes i Molde 25. – 27. mai 2010 med Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter som teknisk arrangør. Det minnes om deltakelse på møtet er en tjenesteplikt og at statsadvokatene derfor må tilpasse andre gjøremål ut fra dette.

God sommer ønskes til alle!

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

Innholdsfortegnelse

1.	<i>Måleparametre for politiets straffesaksbehandling</i>	<i>1</i>
2.	<i>Riksadvokatens tiltale- og ankekompetanse.....</i>	<i>1</i>
3.	<i>Statsadvokatrollen - rapport fra arbeidsgruppe – høring.....</i>	<i>2</i>
4.	<i>God påtaleskikk - ny arbeidsgruppe.....</i>	<i>2</i>
5.	<i>Straffeprosessloven § 122 og informasjonsplikten til siktedes nærstående</i>	<i>2</i>
6.	<i>Tredjeinstansklager</i>	<i>3</i>
7.	<i>Narkotikasaker – registrering i politiet – statsadvokatenes oppfølging</i>	<i>3</i>
8.	<i>Forhåndsberammelser.....</i>	<i>4</i>
9.	<i>Soningsoverføring.....</i>	<i>4</i>
10.	<i>Utleveringsbegjæring - straffeforfølgning eller fullbyrdelse pågår i Norge.....</i>	<i>4</i>
11.	<i>Interne notater</i>	<i>4</i>
12.	<i>Retningslinjer for behandling av ulovlig fravær fra militærtjeneste.</i>	<i>5</i>
13.	<i>"Dødsstedsundersøkelser".....</i>	<i>5</i>
14.	<i>Dommeravhør - forskrift og samarbeidsrutiner - orientering om status</i>	<i>6</i>
15.	<i>Barnehus.....</i>	<i>6</i>
16.	<i>Alvorlig vold mot små barn – medvirkningsansvar mv.....</i>	<i>6</i>
17.	<i>Anmeldelser for menneskehandel - oversendelse til andre land.....</i>	<i>7</i>
18.	<i>Ny sambandsstatsadvokat - hospitantordningen.....</i>	<i>7</i>
19.	<i>Forlenget foreldelsesfrist for seksuelle overgrep mot barn – tilbakevirkning.....</i>	<i>7</i>
20.	<i>Nytt kontrollutvalg for KK og romavlytting.....</i>	<i>7</i>
21.	<i>Nytt samordningsorgan avløser ROK.....</i>	<i>8</i>
22.	<i>Ny straffelov – nytt straffnivå.....</i>	<i>8</i>
23.	<i>Riksrevisjonens rapport om organisert kriminalitet</i>	<i>9</i>
24.	<i>Derivater.....</i>	<i>9</i>
25.	<i>Interne instruksjer og rutiner for Riksadvokatembetet.....</i>	<i>9</i>
26.	<i>DNA – kvalitetssikring.....</i>	<i>9</i>
27.	<i>Straffeloven § 239.....</i>	<i>10</i>
28.	<i>Nytt juryutvalg</i>	<i>10</i>
29.	<i>Begrunnelse for skyldspørsmålet i jursaker</i>	<i>10</i>
30.	<i>Ny bok om arbeidsmiljøkriminalitet.....</i>	<i>10</i>
31.	<i>Hjemmesiden for Den høyere påtalemyndighet - Intranett.....</i>	<i>10</i>
32.	<i>Kurs for nye statsadvokater.....</i>	<i>11</i>
33.	<i>Neste møte</i>	<i>11</i>

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

REF.:

VÅR REF.:

Ra 10-168 KHK/jaa
810.2

DATO:

06.07.10

STATSADVOKATMØTET 2010 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for gode innspill og erfaringsutveksling under statsadvokatmøtet i Molde 25. – 27. mai d.å.

Riksadvokaten summerer også i år opp de pålegg og retningslinjer som ble gitt under møtet. Embetslederne må sørge for at oppsummeringen formidles til alle statsadvokatene. Den kan med fordel drøftes i "plenum" ved embetene. Det forutsettes også at statsadvokatene formidler pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på hensiktsmessig måte. Oppsummeringen vil også bli lagt ut på Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse er vedlagt oppsummeringen.

1. Måleparametre for politiets straffesaksbehandling

Det har i den senere tid vært diskusjon om de gjeldende målepunkter for straffesaksbehandlingen er hensiktsmessige. Særlig har det vært stilt spørsmål om kravene til saksbehandlingstid og oppklaringsprosent trekker oppmerksomheten bort fra kravet til kvalitet og andre viktige sider av politiets virksomhet.

Etter riksadvokatens oppfatning er det ingen tvil om at en moderne rettsstat må måle grunnleggende forhold som hvor mye kriminalitet som begås i landet, i hvilken grad politiet er i stand til å oppklare lovbruddene og hvor lang tid rettsmyndighetene bruker på å oppklare og behandle straffesaker. Kvalitetskravet er absolutt og er understreket herfra en lang rekke ganger – "mister vi kvalitet, mister vi alt". Rask saksbehandling vil for øvrig gjennomgående gi bedre kvalitet. Utfordringen er først og fremst å unngå liggetid. Her er viktig og godt arbeid utført i politiet og påtalemyndigheten de siste år.

Med de forutsetninger som er presisert ovenfor er riksadvokaten positiv til at måleparametrene vurderes, og eventuelt suppleres med mål som kan gi en indikasjon om situasjonen for andre sider av straffesaksbehandlingen, for eksempel oppfyllelsen av kvalitetskravet, selv om dette formentlig er vanskelig. Politidirektoratet har satt ned en arbeidsgruppe som skal vurdere målstrukturen, med førstestatsadvokat Harald Strand som representant Den høyere påtalemyndighet.

2. Riksadvokatens tiltale- og ankekompetanse

Det minnes om de regler som gjelder for i hvilke tilfeller tiltale- og ankespørsmålet skal avgjøres av riksadvokaten, jf. referat fra statsadvokatmøtet i 2006, punkt 33 hvor det heter:

"Dersom strafferammen forhøyes til 21 år ved særdeles skjerpende omstendigheter, må tiltalespørsmålet avgjøres av riksadvokaten selv om påtalemyndigheten ikke pretenderer at alternativet kommer til anvendelse i den aktuelle sak. Riksadvokaten må med andre ord behandle alle tiltalesaker etter straffeloven § 231 første punktum, § 233 første ledd, § 162 tredje ledd og § 317 fjerde ledd.

Ved forsøk kan maksimumsstraff ikke anvendes, jf. straffeloven § 51, og statsadvokatene er tiltalekompetente selv om den fullbyrdede overtredelse ville hørt inn under riksadvokaten. Det gjelder dog ikke etter straffeloven § 148 hvor forsøk kan straffes likt med fullbyrdet forbrytelse, jf. annet ledd.

Er gjerningspersonen under 18 år, kan heller ikke maksimumsstraff anvendes, jf. straffeloven § 55. Det minnes om påtaleinstruksen § 22-3 annet ledd hvorefter saker av særlig stor allmenn interesse, skal forelegges riksadvokaten til avgjørelse av tiltalespørsmålet. Med virkning fra 1. juni 2006 bestemmes rent generelt at alle drapssaker – selv om gjerningsmannen er under 18 år – skal hitsendes til avgjørelse av tiltalespørsmålet idet disse antas å være av særlig stor allmenn interesse. (Tidligere var det bare saker etter straffeloven § 233 annet ledd som skulle avgjøres av riksadvokaten i denne situasjonen.)

Det minnes om at det er den tiltaleberettigede som har ankekompetansen, jf. straffeprosessloven § 68. Dom i første instans, og hvor riksadvokaten har tatt ut tiltale, skal hitsendes for godtagelse, eventuelt anke, selv om tiltalte har anket og har krav på behandling i ankedomstolen."

Henvisningen i sitatet til straffeloven § 317 fjerde ledd gjelder saker hvor utbyttet knyttes til narkotikaforbrytelser.

3. Statsadvokatrollen - rapport fra arbeidsgruppe – høring

Arbeidsgruppens rapport er nylig sendt på høring. Det er viktig at hele organisasjonen nå involveres i drøftelsen av rapporten og utarbeidelse av embetenes svar. Embetslederne må sørge for at *alle* ansatte ved embetet har egen kopi av rapporten og inviteres til å gjøre sine synspunkter gjeldende på hensiktsmessig måte.

For å gi rikelig tid til de viktige, interne diskusjoner er høringsfristen satt til 1. november d.å.

4. God påtaleskikk - ny arbeidsgruppe

Riksadvokaten har besluttet å opprette en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til retningslinjer for god påtaleskikk ("code of conduct"). Retningslinjene skal gjelde for alle ansatte i påtalemyndigheten.

Det er besluttet at arbeidsgruppen skal være intern for å sørge for best mulig forankring i organisasjonen, men det vil bli fastsatt i mandatet at gruppen må innhente synspunkter fra andre, for eksempel representanter for dommerne, advokatene, mediene etc. Det vil bli oppnevnt medlemmer som representerer Riksadvokatembetet, embetslederne, statsadvokatene ved et regionalt embete/Statsadvokatenes forening, Økokrim, kontoransatte/Parat, politimestrene/politiledere og politijuristene. Mandatet vil bli drøftet med Statsadvokatenes forening og Parat og det antas at selve oppnevningen vil skje i september d.å.

5. Straffeprosessloven § 122 og informasjonsplikten til siktedes nærstående

I brev 22. februar d.å. innskjerpet riksadvokaten plikten til å informere om nærståendes fritaksrett etter straffeprosessloven § 122. I brevet omtales det særtilfellet at en person som selv er siktet *også* er nærstående til en medsiktet i saken. På grunnlag av Høyesteretts avgjørelser i Rt. 2008 side 657 og Rt. 2010 side 67 ble det understreket i brevet at det i slike situasjoner skal gis informasjon både om retten til å forholde seg taus som siktet (straffeprosessloven § 232), og retten til forklaringsfritak som nærstående (straffeprosessloven § 235 første ledd). Videre ble det gitt retningslinjer for i hvilke tilfeller påtalemyndigheten må avstå fra å gjøre bruk av forklaringer som er avgitt uten at det er gitt

informasjon om fritaksretten etter § 122, og i hvilke tilfeller en kan søke å gjøre bruk av slike forklaringer.

Høyesterett tar i kjennelse 14. april d.å. avstand fra den rettsoppfatning som kom til uttrykk i Rt 2008 side 657 og Rt 2010 side 67 og som brevet herfra av 22. februar d.å. bygde på. Retningslinjene om påtalemyndighetens adgang til å gjøre bruk av forklaringer må på denne bakgrunn endres.

Heretter kan påtalemyndigheten gjøre bruk av relevante forklaringer selv om det ikke er gitt informasjon om fritaksretten etter § 122 (under den selvsagte forutsetning at det er gitt informasjon om taushetsretten som foreskrevet i § 232). Dette *innebærer imidlertid ikke* – slik enkelte har forstått avgjørelsen av 14. april d.å. – at man nå kan unnlate å gi informasjon om retten etter § 122 når den nærstående har status som siktet. Primærnormene om opplysningsplikt er formentlig ikke berørt av Høyesteretts avgjørelse fra april (selv om deler av begrunnelsen *kunne* tilsi at også opplysningsplikten om retten etter § 122 bortfaller når den nærstående har status som siktet); det er sekundærnormene om bevisforbud som utvilsomt er endret.

Riksadvokaten tilskrev samtlige statsadvokater og politimestre om dette 2. juli d.å.

6. Tredjeinstansklager

Straffeprosessloven § 59a femte ledd fastsetter som kjent at klageinstansens vedtak i klagesaken ikke kan påklages, og såkalte tredjeinstansklager skal i henhold til riksadvokatens rundskriv nr. 2/2002 punkt X,2 avvises av statsadvokaten.

På bakgrunn av enkelte saker som har vært sendt riksadvokaten til videre klagebehandling, presiseres det at statsadvokaten fortsatt er ordinær klageinstans også etter omgjøring av politiets beslutning om henleggelse med ordre om ytterligere etterforsking. Dersom statsadvokaten beslutter henleggelse etter ferdigstilt etterforsking, er den ordinære klageadgangen uttømt.

Statsadvokaten er likeledes ordinær klageinstans i følgende tilfeller:

- Saken er henlagt av politiet uten etterforsking, men det fremkommer senere nye opplysninger som gjør at saken undergis ordinær etterforsking og henlegges på ny av politiet.
- Saken er returnert fra statsadvokaten til politiet med ordre om ytterligere etterforsking/undersøkelser og beskjed om at politiet selv treffer nytt påtalevedtak.

Det minnes om at det er adgang til å klage over statsadvokatens vedtak om avvisning fordi klageadgangen er uttømt, og at riksadvokaten i den forbindelse vil kunne ta saken til behandling i kraft av det alminnelige overordningsforholdet.

7. Narkotikasaker – registrering i politiet – statsadvokatenes oppfølging

I riksadvokatens rundskriv nr. 1/2010 heter det (side 4):

”Med særlig adresse til narkotikasakene skal påtalemyndigheten nøye vurdere utformingen av siktelsener og tiltalebeslutninger. For eksempel betraktes en sammenhengende salgsvirksomhet som regel som ett forhold, og dersom ikke bevissituasjonen tilsier det, er det sjelden behov for egen siktelsespost for forutgående, umiddelbar oppbevaring av samme narkotikaparti. Det er ikke et relevant hensyn å øke antall siktelsespunkter i hver enkelt narkotikasak, som har høy oppklaring, for derved statistisk å bedre politidistriktets resultater. Politiets praksis kan med fordel drøftes nærmere med statsadvokatene, f.eks. som eget tema på påtalemøter.”

Statsadvokatene må ha særskilt oppmerksomhet mot problemstillingen og om nødvendig korrigere uheldig registreringspraksis.

8. Forhåndsberammelser

En spørreundersøkelse hos domstolene (lagmannsrettene og tingrettene) viser at praksis varierer. En lagmannsrett forhåndsberammer for eksempel langt de fleste saker, mens en annen som hovedregel ikke berammer hovedforhandling før saken kommer inn til retten på ordinær måte. En mulig årsak til dette er ulik praksis og holdning i påtalemyndigheten og riksadvokaten minner om at en tidligere har oppfordret til forhåndsberammelser hvor dette er hensiktsmessig, se bl.a. riksadvokatens rundskriv nr.2/2010 side 2 hvor det heter:

”Riksadvokaten vil for øvrig peke på betydningen av at man så tidlig som mulig søker å få oversikt over når fristsaker kan forventes berammet og samarbeider med domstolene om forhåndsberømmelse hvor dette er hensiktsmessig.”

Det er viktig at påtalemyndigheten bidrar til rask og effektiv straffeforfølgning ved å medvirke til forhåndsberammelser så langt det er hensiktsmessig. Rask pådømmelse av alvorlige saker mot utenlandske statsborgere bidrar også til frigivelse av fengselsplasser ved at soningsoverføring til vedkommendes hjemland kan finne sted raskere, jf. nedenfor i punkt 9.

Domstoladministrasjonen har tidligere gitt ut en delrapport om aktiv saksstyring og saksavvikling i straffesaker med anbefaling om forhåndsberømming av fristsaker og tidkrevende straffesaker, herunder også at lagmannsrettene kan vurdere om det skal reserveres tid for en eventuell ankesak før saken er behandlet i tingretten.

9. Soningsoverføring

Det er et uttrykt politisk ønske at flere utlendinger som begår kriminalitet i Norge skal sone straffen i hjemlandet, og det pågår arbeid for å øke antallet soningsoverføringer og å redusere saksbehandlingstiden. Riksadvokaten er positiv til dette. Overføring kan hindre at domfelte etablerer forbindelser til andre kriminelle i Norge og vil formentlig virke preventivt. I tillegg kan slik overføring frigjøre fengselsplasser og derved lette presset på varetektsplasser.

I 2009 ble 30 personer overført til soning i hjemlandet. Det tok i gjennomsnitt 476 dager fra domsdato til vedkommende ble uttransportert, hvilket må kunne reduseres. Overføring vil i så fall være mulig også ved kortere dommer. Mye er her avhengig av utlendingsforvaltningen (politiet, UDI og UNE) og Kriminalomsorgen, men også påtalemyndigheten kan yte viktige bidrag. I 2009 tok det i snitt *61 dager fra dom ble avsagt til den ble rettskraftig*, og ytterligere noen dager før fullbyrdelsesordre forelå. Påtalemyndigheten bør raskt vurdere om det skal anvendes rettsmidler, herunder raskt ekspedere saken til ankekompetent myndighet. Særlig viktig er det at påtalemyndigheten gir fullbyrdelsesordre umiddelbart etter at dommen er rettskraftig.

10. Utleveringsbegjæring - straffeforfølgning eller fullbyrdelse pågår i Norge.

Personer som kreves utlevert fra Norge er ikke sjelden under straffeforfølgning eller soning her i landet. Det er nå avklart at utleveringsloven § 11 ikke hindrer utlevering i kombinasjon med soningsoverføring (straff idømt i Norge sones i hjemlandet). Utleveringsbegjæringen skal derfor behandles på vanlig måte, men iverksettelsen av utleveringsvedtaket bør gjennomgående utsettes til vedkommende eventuelt overføres til soning.

11. Interne notater

Det minnes om flg. fra statsadvokatmøtet i 2008:

I alvorlige straffesaker av en viss størrelse – særlig narkotikasaker med et komplisert bevisstilbud –

forventer riksadvokaten et notat fra statsadvokaten (eventuelt statsadvokatens kommentarer til politiets notat) hvor det redegjøres for de sentrale bevis i saken. Foreligger ikke et slikt notat, vil riksadvokaten vurdere å returnere saken og be om at det utarbeides.

I notatet bør gis en oversiktlig fremstilling (med henvisninger) av faktum og de bevisene som statsadvokaten bygger på i sin vurdering av saken. Notatet bør – i tillegg til å være en veileder inn i saken for riksadvokaten og å gi tilstrekkelig informasjon til å forstå statsadvokatens vurderinger – kunne være til stor nytte for statsadvokaten ved senere behandling av saken, for eksempel som grunnlag for innledningsforedraget. Det forventes at en i notatet kritisk vurderer sakens sterke og eventuelle svake sider.

Slike notater er interne og ikke en del av sakens dokumenter.

Metodekontrollutvalget har foreslått at det skal kunne kreves innsyn i "de deler av interne dokumenter som inneholder faktiske opplysninger eller sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum som ikke finnes i andre dokumenter mistenkte har tilgang til og som kan antas å ha betydning for saken." Riksadvokaten vil advare i høringsuttalelse til NOU 2009: 15 kraftig mot dette forslaget fordi de tradisjonelle interne notater lett kan oppfattes som "sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum". Inntil videre legges til grunn at det ikke kan kreves innsyn i noen del av interne notater, men det understrekes at faktiske opplysninger av betydning for saken selvsagt skal tas inn i de ordinære saksdokumentene.

12. Retningslinjer for behandling av ulovlig fravær fra militærtjeneste.

Riksadvokaten har i brev 21. mai d.å. gitt nye retningslinjer for ulovlig fravær fra militærtjeneste på bakgrunn av en kjennelse fra Høyesterett 17. oktober 2007 og senere dialog med Generaladvokaten. Høyesterett uttalte at ulovlig tjenestefravær fra påbegynt militærtjeneste må vare over 21 dager for å kvalifisere til ubetinget fengsel. Etter de tidligere retningslinjene fra 1992 ble fravær over 12 dager ansett for alvorlig til å kunne avgjøres med arrest og slike tilfeller skulle derfor irettesføres for domstolene. Men etter 2007-avgjørelsen vil fravær opp til 21 dager regulært bare føre til en betinget reaksjon. Fravær opp til 12 dager kan således medføre arrest, mens lengre fravær bare gir betinget fengsel. Noen soldater vil kunne oppfatte det slik at straffen blir mildere ved lengre fravær.

Retningslinjene fra 1992 er på denne bakgrunn opphevet. Etter de nye direktivene skal ulovlig fravær fra og med 21 dager som hovedregel irettesføres for domstolene med påstand om ubetinget fengsel. Ved ulovlig fravær fra og med 8 til 21 dager skal reaksjonen være forelegg på arrest. Antall arrestdager settes som hovedregel likt antall fraværsdager. De korteste fraværene avgjøres som tidligere med bot eller arrest i form av refselse, se nærmere retningslinjer i brev herfra av 21. mai d.å.

13. "Dødsstedsundersøkelser"

Flere medieoppslag om ovennevnte problemstilling de senere årene er, etter riksadvokatens syn, preget av fragmentert og mangelfull kunnskap om underlagsmaterialet. I noen grad har også særinteresser fått dominere debatten.

Riksadvokatens syn er inntatt som særmerknad i Sosial- og helsedirektoratets rapport "Dødsstedsundersøkelser ved plutselig uventet barnedød – Vurdering av forslag fra Barnedødsårsaksprosjektet". Rapporten kan lastes ned fra direktoratets hjemmeside (rapport IS-1415).

Regjeringen uttalte i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2008–2011 ("Vendepunkt") at for å styrke rettssikkerheten til barn i alderen 0–3 år som dør plutselig og uventet, skal det gis et obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten. Hovedformålet er å fastsette dødsårsak og å fremskaffe kunnskap i forebyggingsøyemed. Dersom dødsfallet kan skyldes en

straffbar handling, skal det gis melding til politiet. For å kunne sette i verk tiltaket er det nødvendig å endre forskrift om melding av unaturlig dødsfall.

Helse- og omsorgsdepartementet er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket i "helsesporet". I vedlegg til Innst. 163 S (2009-2010) gjengis bl.a. at Helse- og omsorgsdepartementet i brev av 18. januar 2010 har opplyst følgende om status for arbeidet: Ansvaret for å organisere et tilbud om dødsstedsundersøkelser i regi av helsetjenesten der barn mellom 0 og 3 år dør plutselig og uventet er lagt til Folkehelseinstituttet, som har som målsetting at ordningen kan starte opp i løpet av andre kvartal 2010.

I nevnte innstilling tilrår Justiskomiteen at Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake med forslag til endring av straffeprosessloven hvor det innføres en ubetinget etterforskningsplikt ("ulykkesetterforskning") når barn dør plutselig og uventet. Stortinget gav sin tilslutning til dette og Justisdepartementet arbeider med forslag til lovendringer.

Etter at ordningen med dødsstedsundersøkelser er endelig etablert, vil riksadvokaten vurdere hvilke instruksjoner som skal gis for politiets og påtalemyndighetens arbeid med denne sakstypen, herunder hvilke tiltak som i alminnelighet bør gjennomføres som ledd i ulykkesetterforskningen.

14. Dommeravhør - forskrift og samarbeidsrutiner - orientering om status

Ordningen med dommeravhør og observasjon er som kjent regulert i straffeprosessloven § 239 og Justisdepartementets forskrift av 2. oktober 1998 (rundskriv 6-6-70/98).

Riksadvokaten har fått flere henvendelser fra politiet og påtalemyndigheten der det uttrykkes bekymring over dagens situasjon. Særlig fremheves at forskriften fra 1998 i sin nåværende form snarere skaper uklarheter enn gode praktikable løsninger. En av hovedinnvendingene er at forskriften ikke tar hensyn til de senere års erfaring og kunnskap, bl.a. at nyere forskning underbygger at det neppe er skadelig for barn å fortelle "sin historie" flere ganger. Det er også gitt uttrykk for at forskriften ikke legger opp til den mest hensiktsmessige etterforskning av slike saker. Riksadvokaten har tatt disse spørsmål opp med Justisdepartementet og anbefalt opprettelse av en arbeidsgruppe.

Justisdepartementet besluttet i brev 2. mars 2010 å opprette en gruppe som foreslått for å gjennomgå regelverket for dommeravhør og observasjon. Et hovedspørsmål for gruppen vil bli å vurdere om det bør åpnes for at det innledningsvis i etterforskningen tas et politiavhør av barnet med lyd og bilde. På bakgrunn av dette avhøret kan det tas stilling til om det er grunnlag for å gå videre med et dommeravhør hvor hensynet til kontradiksjon ivaretas. Gruppen skal ledes av førstestatsadvokat Ole B. Sæverud.

Dagens regelverk gjelder til det eventuelt er gitt ny forskrift.

15. Barnehus

Mange dommeravhør av barn tas som kjent ved Barnehusene. I mål- og prioriteringsrundskrivet for politiet - 2009 understrekes at politiet og påtalemyndigheten må være seg bevisst sin rolle slik at det ikke oppstår uklare ansvarsforhold ved etterforskning og påtaleavgjørelser.

Statsadvokatene oppfordres til å besøke barnehusene i sine regioner. I tillegg til å gjøre seg kjent med tilbud, arbeidsform, metodikk etc., bør en ha særlig oppmerksomhet rettet mot viktigheten av klare ansvarsforhold og tiltak som hindrer rolleblanding.

16. Alvorlig vold mot små barn – medvirkningsansvar mv.

Saker om alvorlig vold mot små barn er krevende å etterforske og påtaleavgjøre og må behandles med særlig grundighet, jf. nærmere bl.a. mål og prioriteringsrundskrivet for politiet 2010 punkt IV 1.

Erfaringsmessig kan det være vanskelig å identifisere med sikkerhet den direkte voldsutøver i voldssaker mot barn. Det må vurderes grundig om medvirkningslæren likevel kan gi grunnlag for tiltale. Riksadvokaten har tatt ut flere tiltaler for barnemishandling hvor barnets omsorgspersoner *enten* selv har utøvd nærmere beskrevet vold mot barnet, *eller* fordi de ikke har grepet inn og søkt å forhindre handlinger rettet mot barn de begge hadde omsorg for. Avgjørelsen i Rt. 2009 side 1365 gir støtte for en slik påtalepraksis.

17. Anmeldelser for menneskehandel - oversendelse til andre land

Riksadvokaten antok i en avgjørelse 3. februar d.å. at påtalemyndigheten ikke er konvensjonsmessig forpliktet til å sende anmeldelse for menneskehandel til land hvor handlingen hevdes begått selv om saken henlegges i Norge fordi forholdet er begått i utlandet, jf. Europarådets konvensjon av 16. mai 2005 art. 27 nr. 2. Hvis anmeldelsen inneholder opplysninger som kan være til nytte i gjerningslandet anbefales likevel oversendelse, gjerne sammen med et resymé av faktum. Oversendelsen kan skje gjennom Kripos. Behovet for oversettelse vurderes konkret. Slik oversendelse erstatter ikke en formell anmodning om overføring av saken, som alltid må vurderes.

18. Ny sambandsstatsadvokat - hospitantordningen

Førstestatsadvokat Anne Grøstad er beordret som ny sambandsstatsadvokat ved Eurojust for 3 år fra 1. september d.å. etter Kim Sundet.

Det minnes om muligheten for et opphold som hospitant ved Eurojust. Informasjon om søknadsfrist etc. sendes ut senere.

19. Forlenget foreldelsesfrist for seksuelle overgrep mot barn – tilbakevirkning

Fristen for foreldelse regnes som kjent fra den dag det straffbare forhold opphørte, jf. straffeloven § 68 første ledd første punktum. Ved lovendringer i 1998 og 2000 ble det bestemt at fristen for foreldelse ved overtredelse av §§ 195 og 196 skulle regnes fra fornærmedes 18-årsdag. Det ble ikke fastsatt at den forlengede foreldelsesfrist skulle gis tilbakevirkende kraft, selv om det hadde vært adgang til det, jf. straffeloven § 3 og rettspraksis og juridisk teori knyttet til denne bestemmelsen.

I 2009 ble det vedtatt at også ved overtredelser av kjønnslemlestelsesloven §§ 1 og 2 skal foreldelsesfristen først løpe fra fornærmede har fylt 18 år. Loven trådte i kraft straks, og det ble denne gang uttrykkelig bestemt at den skulle gjelde for alle lovbrudd som ikke var foreldet på ikrafttredelsestidspunktet. I forarbeidene til 2009-endringen ble ikke spørsmålet om tilbakevirkning ved overtredelse av §§ 195 og 196 berørt.

I brev 7. april d.å. la riksadvokaten på denne bakgrunn til grunn at straffeloven § 68 første ledd annet punktum ikke kan gis tilbakevirkende kraft når det gjelder overtredelser av §§ 195 og 196.

20. Nytt kontrollutvalg for KK og romavlytting

Det er oppnevnt nytt kontrollutvalg fra juni 2009, ledet av tingrettsdommer Finn Haugen, Oslo tingrett. Utvalgets kontroll synes mer omfattende enn tidligere.

I årsrapporten for 2009 fremhever utvalget bl.a.:

- Politiets bruk av kommunikasjonskontroll er gjennomgående forsvarlig og godt begrunnet.
- Politiet har reell nytteverdi av metodebruken i om lag halvparten av sakene, hvilket anses tilfredsstillende.

- Utvalget har ikke registrert noen åpenbare misbruk av metoden, men er kritiske til bruken og varigheten av kontrollen i noen konkrete saker.
- Utvalget er særlig skeptisk til bruk av straffeloven § 60a og nødrett som hjemmelsgrunnlag.

Det fremgår også av rapporten at utvalget vil sammenholde politiets innledende rapport som dannet grunnlag for rettens beslutning om å iverksette kommunikasjonskontroll med resultatet av etterforskningen. Utvalget vil benytte seg av teknisk sakkyndige ved gjennomgang og kontroll av de dataanlegg som brukes i politiets kommunikasjonskontroll saker. Utvalget varsler også at det vil se nærmere på bl.a. tilgang, sletting og oppbevaring av kommunikasjonskontrollmaterialet i skriftlig og elektronisk form, bruk av overskuddsinformasjon og utveksling av informasjon mellom politi og andre etater.

Ved behandlingen av løpende straffesaker bør statsadvokatene ha oppmerksomhet rettet mot de problemstillinger utvalget synes særlig opptatt av.

21. Nytt samordningsorgan avløser ROK

Et nytt samordningsorgan med formål å styrke politiets bekjempelse av alvorlig kriminalitet, særlig organisert kriminalitet og/eller kriminalitet som begås over flere politidistrikt, er etablert. Samordningsorganet skal tildele økonomisk støtte til politidistriktene i tråd med dette formålet.

I organets instruks av 12. mai d.å. heter det bl.a. at momenter i vurderingen av om det skal gis støtte er etterforskningens kompleksitet, herunder hvor ressurs- og kostnadskrevende den er, og den alminnelige budsjettsituasjonen i politidistriktet. Det kan bl.a. gis støtte der et politidistrikt er pålagt eller har påtatt seg sentralisert etterforskningsoppdrag, og til kriminalitetsdempende tiltak som ikke er av etterforskningsmessig karakter innenfor de samme kriminalitetsområder. I særlige tilfelle kan det også gis støtte til Oslo politidistrikt og særorgan.

Samordningsorganet består av ass. politidirektør, ass. riksadvokat og sjef Kripos, og ledes av førstnevnte. Sekretariatet er lagt til Kripos. Søknader om økonomisk støtte sendes sekretariatet som forbereder saken for samordningsorganet. Hastebeslutninger kan tas ved direkte kontakt mellom deltakerne i organet.

Organet er i funksjon fra 1. juni d.å. og ROK er lagt ned med virkning fra samme dato.

Instruksen for det nye samordningsorganet er sendt samtlige statsadvokatembeter ved brev herfra av 25. mai 2010.

22. Ny straffelov – nytt straffenivå

Riksadvokaten ga i brev 23. desember 2009 til statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene en oversikt over rettstilstanden etter storkammeravgjørelsene i Rt. 2009 side 1412 og Rt. 2009 side 1423. Om den videre utvikling vises til Prop. 97 L (2009-2010), Innst. 314 L (2009-2010) og lovvedtak 8. juni d.å. (nr. 62).

Påtalemyndigheten må gjøre seg godt kjent med lovforarbeidene og bruke dem aktivt.

For handlinger begått etter at det siste lovvedtaket trådte i kraft, dvs. 25. juni 2010 (lov nr. 46) skal påtalemyndigheten legge ned påstander med utgangspunkt i det høyere straffenivået som er angitt i forarbeidene, jf. Rt 2009 side 1412 avsnitt 22 hvor det slås fast at etter ikrafttredelse " ... plikter domstolene å legge til grunn et straffenivå slik det er kommet til uttrykk i lovens forarbeider. Straffutmålingen må skje ut fra dette og under hensyn til de særlige omstendigheter i den enkelte

sak." (Det vises også til eget brev herfra av 5. juli d.å.)

Også for handlinger begått mellom forrige lovvedtak (19. juni 2009) og ikrafttreddelsen av den siste lovendringen er det grunnlag for straffskjerpelse, jf. nærmere Rt 2009 side 1412 avsnitt 40 hvor det heter at " ... utviklingen mot et strengere straffenivå på de aktuelle rettsfeltene bør forsterkes for handlinger som skal avgjøres etter straffeloven av 1902, men som er begått etter at 2009-loven ble vedtatt".

23. Riksrevisjonens rapport om organisert kriminalitet

I Dokument 3: 10 (2009-2010) "Riksrevisjonens undersøkelse av politiets innsats mot organisert kriminalitet" pekes det på flere svakheter ved politiets arbeid med denne sakstypen. Selv om det kan reises innvendinger både mot revisjonsmetodikken, de svar som er gitt fra politidistriktene og de forhold som påpekes som svakheter og mangler, er rapporten et viktig grunnlagsdokument for å forbedre innsatsen mot organisert kriminalitet. Riksadvokaten forventer at statsadvokatene setter seg inn i rapporten og bruker den aktivt ved inspeksjoner og annen kontakt med politidistriktene.

24. Derivater

Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2009 side 789 og dom av 16. april d.å. fastslår at stoffene GBL og fenazepam ikke er derivater slik dette begrepet skal forstås i narkotikalistene. (Begge stoff er i ettertid ført opp på listen.)

Derivatregelen har nå fått et så usikkert anvendelsesområde at den ikke bør danne grunnlag for positive påtaleavgjørelser. På denne bakgrunn besluttet riksadvokaten i brev av 11. mai 2010 til statsadvokatene, sjefen for Kripos og politimestrene at påtalemyndigheten inntil videre ikke skal ta ut tiltale, utferdige forelegg eller treffe andre positive påtaleavgjørelser rettet mot befatning med stoff som utelukkende antas å være narkotika fordi de er derivater av stoff på narkotikalistene.

I brevet legges til grunn at det ikke kan være nødvendig at påtalemyndigheten selv gjennomgår tidligere pådømte saker. Situasjonen som nå har oppstått er resultat av en rettsutvikling, og det er formentlig få saker hvor domfellelsen utelukkende er basert på anvendelse av derivatregelen.

25. Interne instruksjoner og rutiner for Riksadvokatembetet

De interne rutiner mv. for Riksadvokatembetet gjennomgås for tiden og vil samles i et felles dokument som sendes statsadvokatene til orientering.

26. DNA – kvalitetssikring

Antallet spor som sendes inn for DNA-analyse har økt kraftig. Det er gledelig, og en ønsket utvikling, jf. riksadvokatens brev av 15. august 2008 til statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene med retningslinjer for bl.a. innsamling av spor med sikte på DNA-analyse.

Når antallet prøver stiger, øker også behovet for å sikre at det er de rette prøvene som sendes inn for analyse. Rettsmedisinsk institutt (RMI) orienterte i brev 16. februar d.å. om en kartlegging av hvilke typer spor som gjennomgående gir resultater ved DNA-analyse. Materialet, inkludert en oversikt over "suksessrater" ved sikring av spor, ble sendt statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene ved riksadvokatens brev 17. februar d.å. Det fremgår av RMIs undersøkelse bl.a. at spor fra berøringspunkter - for eksempel vindushasper og dørhåndtak - sjelden gir resultater.

I brevet 16. februar d.å. understreket riksadvokaten at RMIs kartlegging må gjøres kjent på hensiktsmessig måte for alt personell som arbeider med sporsikring med tanke DNA-analyse.

Før sporprøver sendes RMI for analyse skal det foretas en kvalitetskontroll. Det minnes om retningslinjene herfra av 15. august 2008 hvor det bl.a. er uttalt at politimesteren bør etablere rutiner som sikrer at en overordnet, for eksempel med ansvar for den kriminaltekniske virksomheten i distriktet, godkjenner innsendelse av biologisk materiale til RMI for DNA-analyse.

Det minnes også om kravet til kvalitet ved sporsikringen. Bevisverdien av en DNA-profil avhenger i høy grad av om det kan påvises noen sammenheng mellom funn av biologisk materiale og den straffbare handling som er under etterforskning. Dette må derfor være styrende ved bevissikringen.

27. Straffeloven § 239

Bedømmelse av uaktsomhetsgraden kan, særlig i trafikksaker, være vanskelig. Slike saker må behandles med særlig grundighet, og kan ofte egne seg for drøftelse med kolleger før det treffes endelig påtaleavgjørelse. Lovforarbeidene gir god veiledning ved den nærmere grensedragnings mellom veitrafikkloven § 3 og straffeloven § 239, se senest Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) kapittel 6.9. Det minnes også om retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 3/2009.

28. Nytt juryutvalg

Regjeringen satte 21. mai d.å. ned et lovutvalg som skal vurdere fremtiden for juryordningen. Utvalget ledes av lagdommer Per Jordal, Gulating lagmannsrett. Påtalemyndighetens representant i utvalget er statsadvokat Stina Sveier Nielsen, Agder statsadvokatembeter.

29. Begrunnelse for skyldspørsmålet i jursaker

Høyesteretts avgjørelse 13. november 2009 – Rt 2009 side 1439 – påla som kjent lagmannsrettene å unntaksvis begrunne såkalte "springende punkter" i bevisvurderingen under skyldspørsmålet i lagrettesaker, dersom dette er nødvendig for at domfelte og allmennheten skal kunne etterprøve hvorfor domfellelse har funnet sted. (I Rt 2009 side 1526 er inntatt ytterligere en avgjørelse om begrunnelsesplikt.) Avgjørelsene har reist enkelte spørsmål, herunder om det er den samlede lagmannsrett som skal utforme denne begrunnelsen under behandlingen av reaksjonsfastsettelsen, eller om begrunnelsen skal/kan utformes av de tre fagdommerne alene som et ledd i spørsmålet om eventuell tilsidesettelse av lagrettens kjennelse. Problemstilling ble nylig behandlet av Høyesterett og i dom av 30. juni d.å. (sak 2010/534) hvor det også klargjøres ytterligere når begrunnelsesplikt foreligger (avsnitt 22: Bare der det foreligger et konkret behov for begrunnelse – som trer klart frem – fordi sentrale punkter i bevisvurderingen blir stående uforklart, vil det være nødvendig å begrunne bevisresultatet) drøftes hvem som i så fall skal gi begrunnelsen. På vegne av flertallet (4 dommere) konkluderer førstevoterende slik (avsnitt 43): "På denne bakgrunn er jeg kommet til at i de unntakstilfellene hvor det må gis en begrunnelse for bevisvurderingen under skyldspørsmålet, skal denne gis av de tre fagdommerne alene som ledd i begrunnelsen for vurderingen etter straffeprosessloven § 376 c".

Statsadvokatene må sette seg godt inn i de foreliggende avgjørelser om dette tema og følge rettsutviklingen nøye, ikke minst slik at påtalemyndigheten bidrar til at det blir gitt adekvate og korrekte begrunnelser i de riktige sakene. Tilsvarende gjelder selvsagt for politiaktører som fører saker for lagmannsrett.

30. Ny bok om arbeidsmiljøkriminalitet

Lagdommer Rune B. Hansen, Agder lagmannsrett (tidligere førstestatsadvokat ved Økokrim) har utarbeidet en håndbok i etterforskning og påtalebehandling av brudd på sikkerhetsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Boken er praktisk innrettet og et meget nyttig hjelpemiddel ved etterforskning, påtalebehandling og iretteføring av arbeidsmiljø saker. Boken er utgitt i Økokrims skriftserie (fagbok nr. 19).

31. Hjemmesiden for Den høyere påtalemyndighet - Intranett

Statsadvokatembetene kan med fordel legge ut mer på hjemmesiden og Intranettet, for eksempel viktige påtaleavgjørelser, rettsavgjørelser, høringsuttalelser etc. Stoff som ønskes lagt ut sendes som e-post til Riksadvokatembetet (postmottaket) med forslag til en kort "ingress" og det aktuelle materialet som vedlegg (gjerne som pdf-fil).

32. Kurs for nye statsadvokater

Kurset holdes på Svalbard 13. – 17. september d.å. og er i første rekke beregnet på fast utnevnte statsadvokater. Frist for påmelding var 28. mai d.å.

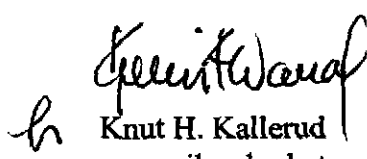
33. Neste møte

Statsadvokatmøtet 2011 holdes i Oslo 24. – 26. mai med Økokrim som teknisk arranger. Troms og Finnmark statsadvokatembeter er teknisk arranger for møtet i 2012.

God sommer!

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Bysch

Knut H. Kallerud
ass. riksadvokat